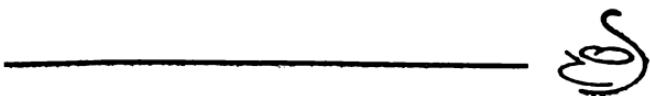

മിച്ചവള ശക്തി

രഹവക്ക് വലിയകോയിത്തന്പുരാൻ

മണിപ്രവാളശാക്ഷന്തളം

(Malayalam)

Manipravala Sakuntalam

Drama

By KERALAVARMA VALIA KOILTHAMPURAN

First Published June 1882

First N B S Edition February 1965

Printed at

INDIA PRESS, KOTTAYAM

Price Rs. 2.00

Publishers:

**Sahitya Pravarthaka Co-operative
Society Ltd., Kottayam, Kerala State**

Sales Department:

**NATIONAL BOOK STALL
Kottayam Kerala State India**

മലിപ്പവാളശക്തിം

(‘സാരഭോധിനി’ എന്ന വ്യാവധാനത്താട്ടി)

കേരളവർമ്മ
വലിയകായിത്തസ്ത്രാൻ

അവതാരികയും വ്യാവധാനവും

എ. ഡി. ഹരിശ്രമ

പ്രസാധകരാർ

സാഹിത്യപ്രവർത്തക സഹകരണസംഘം

നാഷ്ടനൽ ബുക്ക്‌സ്റ്റാറ്റ്

കോട്ടയം

വീല ക. 2.00

കേരളവക്ക് വലിയകോയിത്തന്നുരാൻറെ

പ്രധാന കൃതികൾ

7

അക്ക്‌വർ

മന്മിപ്പ് പാളശാക്കതള്ളം

മയ്യർസണ്ടോഡം

പ്രശ്നംഗസംഗ്രഹം

അന്യാപദ്ധതശതകം

അമരകാശതകം

വിശാവവിജയം

ക്ഷമാപണസഹായം

യമപ്രശ്നാമശതകം

ഗത്തുസംചാരപ്രാത്മനാഷ്ടകം

ദാഖലാമാഞ്ചൂഡാത്രം

വ്യാളിലവയേശന്നുവം

പാദാരവിന്ദശതകം

വിശ്വക്രാന്തിയചരിതം

കംസവയചന്നു

അവതാരിക

ശാക്രതളത്തിന്റെ മേരു

“സംവശംശാരംഭന്തിലെ പുഷ്പങ്ങളും സംവശംശാരംഭന്തിലെ മലങ്ങളും, ആത്മാവിനു മോഹിതയും ആനന്ദചാരവശ്യങ്ങയും നിർപ്പതിരുത്തും സംശ്ലോഭയും ജനിപ്പിക്കാനു സകലവും, എന്നുംവേണ്ട ഭാലോകവും സ്വർഖലോകവുംകൂടിയും ഒരു നാമത്തിൽ ദേഹജ്ഞപ്പിക്കപ്പെട്ട സാമൈക്യിൽ ‘ശാക്രതളം’ എന്ന പറഞ്ഞാൽമതി, അതിൽ എല്ലാം അട നാമയിരിക്കുന്നു.”

ഇമ്മൻകവിയായ ഗീംഗേരുടെ അഭിപ്രായമാണെന്നിൽ. ഈ ഏറ്റു അത്യുക്തിരേഖയാ അതിശയോക്തിരേഖയാ അല്ല; ചിന്താശരീലനായ രോഗപും കുകൾന്റെ പരമാത്മകമനം മാത്രമാണ്. ഈ വാക്യം ഉദ്ധരിച്ചുകൊണ്ടു രവിഗ്രനാമടാഗ്രാർ പറയുന്നതെന്നാണെന്നു നോക്കു:

“ഈതാതു കവിസകലും മാത്രമാണെന്നു ചിലർ വിചാരിച്ചുകാം. ഗീംഗേരുടെ അഭിപ്രായത്തിൽ ശാക്രതളം ആ സ്വാദ്യമായ ഒരു തന്മ കാവ്യമാണെന്നു ഇതിന്നത്തുംഭൂതിച്ചു എന്നായിരിക്കും സാമാന്യനു അവർ മനസ്സിലാക്കുന്നതും. എന്നാൽ പരമാത്മം അണ്ണരെന്നുണ്ട്. ആനന്ദംകും അഭ്യുദയം അത്യുക്തിയും, രംജന്ത്രങ്ങൾ സൂചിപ്പിക്കിയുമാണ് അഭിപ്രായമാണ് ആ വാക്യത്തിലുള്ളതും. അതിലൊതു സവിശേഷതകൂടിയുണ്ട്. ശാക്രത ഇത്തിൽ ഒരു ഗംഭീരമായ ‘പരിണതി’ അണ്ണരിയിരിക്കുന്നു. പുഷ്പം ശതിൽ നിന്നു മലംതിലേക്കും മത്യുലോകത്തിൽനിന്നു സ്വപ്നംലോകത്തിലേക്കും സ്വഭാവത്തിൽനിന്നു ധർമ്മതിലേക്കും ഉള്ളതാണ്” ആ പരിണതി എന്നു ഗീംഗേരു അലങ്കാരഭാഷയിൽ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു. മേഘദുര തനിൽ പുംബേഖലമനും ഉത്തരമേഘമനും രണ്ടു ഭാഗങ്ങളുണ്ടെല്ലാം. പുംബേഖലം പുമീവിയുടെ വിചിത്രസ്വനാശത്തുംതും പാട്ടും ചെള്ളും ഉത്തരമേഘത്തിലെന്നുണ്ടും അലങ്കാരപരിധീയുടെ നിത്യസ്വഭാവത്തിൽ ഉണ്ടും മാത്രമായിത്തുംനാത്രുംചാലെ, ശാക്രതളത്തിലും ഒരു പുംബേഖലവും ഉത്തരമേഘവും ഉണ്ടും. ശാന്തമക്കത്തിലെ മത്യുലോകസംബന്ധിയായ ചണ്ണവല സൗന്ദര്യത്തിന്റെ വിചിത്രമായ പുംബേഖലത്തിൽ നിന്നു സ്വർഖലോകവോധനത്തിലെ ശാശ്വതവും ആനന്ദമയവുമായ ഉത്തര

மிகுந்தீவேகத்துடன் யாரு உள்ள ஶாக்ரதூராடகங். ஹது¹ எது பிரதேக ஢ாவத்தின்றி அவ்வதற்கென்று எது பிரதேகப்பறிஞர்தானின்றி விகாஸ மோ அல்ல. காவுயதை டிழவுக்கு எது லோகஃநதில்கினங் மரராத வோக்ரதீவேகசு² ஏதுத்துஏகாளங்கோடுக், பேருமத்தை ஸப்தாவஸ்தா ன்ணதின்றி வலயத்தில்கினங் மங்஗லஸ்தாந்த்துடின்றி அக்ஷயஸப்ரத் யாமதீவேகசு³ உண்டிட்டுமாகீதீக்கக், ஹதாள்⁴ ஶாக்ரதூர்.”

ஒனிலயிகங் பிரபுவுடையதூரில்துடி மஹாகவி ஹத அநூலை விஶிஷ்டமாகீட்டுள்ளது⁵. ஶாக்ரதூர் மன்றித்து வாயிக்கைங்கு⁶ ஹத ஸ்துருஷமமாறு. தேவீயேயும் ஸப்ரதேஷாஸும் தமிழ்அடிழப்பிக்கக் எடுக்க ஹத ஹத சூத்யும் காலிஓாஸங் தீரர அநாயாஸமாயிட்டாள்⁷ ஶாக்ரதூர் தாநில் ஸாயித்துக்கூல்துடு⁸. யாவஙோயாதத்தில்கினங்களாக்கங் பேரும் ஏற்ற திவியவுப் பரித்துவுவுமாயி பூரம் தொனியாலும் அதில் அபை தாநின்றி ஸபீஜி. எல்துரிமீக்கைங்காயிரிக்கமெனங், பிரதபவஸ்ய கொள்கூட பரிபுதமாயிட்டின் பேருமாக்கைகில் அது ஸபீஜி தாநின்றி அக்ஷரங்களைத்தென் நிழேஷ்சு நலைத்துரிமீக்கமெனங், வழரை ஸபாதா, விக்மாய ரீதியில் அது நாடகம் பிரவுாபங் செய்யுங்.

“மஹாராஜாவே, அதுஞ்சுமதியைத் தெயிக்கைதே, வயிக்கைதே,” ஏடுக்கின்றை நாடகத்தின்றி அதுஞ்சுமதியைத்தென், யங்க்குள்ளையாரி யாய ராஜாவினை ஹதுதெயில்து⁹ தாபஸ்காரில்தாக்கின் பூரபூஷ்ட குத ஸாந்த்ரமாய ஸபரதைத்துடி காவுத்தின்றி ஜிவகாய டுலஸ்பரங் டுஷண்டிக்கூடின்று. ஹத நிழேஷ்சும் அதுஞ்சுமதியைதொடாப்பு¹⁰ டுகிக்குயக் யாய ஶக்ரதூரையும் ஸாயிக்கைநாடாள் வாணுவத்தில். “அதிக்ருந் ஸாளங் கடுமத்தீயில் செக்காலுபோல் பதிப்புத்துக்கொல்லு பலி டுஷலயாமி டுரத்தை” (பேஜ் 50) எடுக்க வாக்கங்கள் ஶக்ரதூரை ஸங் ஸபாயிச்சு¹¹ பரமாத்மமாறு. அது டுகிக்குயக்கூடுதல் நோக்கு டுஷ்சுந்தென் யூத பிரேரணைகளைத்து¹² ‘அதிக்ருந்’ ஸாளாளால்லு. “புளையவுபாபா ரத்தில் பரிபகபதயும் காலின்குபும் ஸிலுஇது சுநாள்¹³ ராஜாவு¹⁴. ஏடுக்கால் அதுஞ்சுமபாலித்தாய அது ஸபாலிக்குயக்கூட ஸரத்தையும் அநாலி அதையும் அதையும் ஸுக்மாரவும் செய்கீயவுமாள்¹⁵. அதுஞ்சுமதாந் ஏற்று மாறும் ரக்ஷணையமாளை அமுதைகை ரக்ஷணையதையுமாள்¹⁶. ‘ஸபுஷயா மஹஷிமாரை, தவோவாஞ்ஜிவிக்கூடுதல் ரக்ஷபூாயி நினைக் கூனவுராக்கவின். டுஷ்சுந்தமூர்த்தாஜாவு வெஞ்சாடிரக்காளங்கு¹⁷ ஸமீப தாலைத்தீயிரிக்கைங்’ எடுக்க பேருமாக்காவஸாக்ரதீக்கு காளாள

വാക്യങ്ങിൽ പറയുന്ന തപോവനങ്ങീവികളിൽ കാളിഭാസൻ ശക്തി യെന്നും ഉർഖപ്രചതിയിട്ടുണ്ടെന്നു തീർച്ച. പദ്മം, ഹരിണണ്ണമെല്ല എന്ന പൊലെ അവരെ ഒഴിക്കാൻ ആത്മഭാഗായില്ല.” തന്നീമിന്നും സംഭവിക്കേണ്ടതു സംഭവിച്ചു. അവന്നൊന്നാം അതിനെന്ന് മുത്യം നിപ്പമിച്ചു. സ്വാഭാവികമായിരുന്നു അതു” ആപത്തിനു കാരണമായിത്തീരകയും ചെയ്യു.

ഈതു ശാക്തത്തിലെ പുന്നമിള്ളന്തതിനെന്ന് കമയാണ്. ഉന്നരമിള്ളന്തിലേക്കുള്ള ഒരു ചവിട്ടുപടിയായിട്ടുമാത്രമേ കാളിഭാസൻ ഈ കൂത്തുംബുള്ളു. ടാംഗാറിനെന്ന് വാക്കുകളിൽആണുടിനാനുന്ന ഈ മനസ്സിലും ക്ഷനതായിരിക്കും കൂടുതൽ ഉചിതം:

“നാടകണ്ണിലെ ആദ്യത്തെ നാലുക്കണ്ണളിൽ മുഖ്യമിക്കേണ്ടിനന്ന വാദപേരോഹനമായ സംഭവിരവും ദഹാരനിമിഷംകാണ്ടു നിലപ്പേരും നിലച്ചുപോയി. എത്ര ഗംഭീരമായ നിലപ്പുതയാണെന്നു്! എന്നൊരോക്കാനുതയാണ് അതിനിന്നേഷം ശക്തതല്ലെന്നുവേപ്പുന്നതു്! തന്നെ കോമിള്ളുവരത്തിനെന്ന് പ്രഭാവത്താൽ നാലുപാടുമുള്ള ലോകത്തെ മുഴവൻ തന്നിലേക്കാകർഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ശക്തി എത്രമാത്രം എക്കാക്കിനിയായിപ്പോയി! അവരും വിണ്ണം കണ്ണപാത്രമത്തിലേക്ക് തിരിച്ചയക്കാനുത്തരിൽ കാളിഭാസൻ അസാമാന്യമായ കവിതപോലെ പ്രഭംപിശ്ചിട്ടുണ്ട്. പുന്നപരിചിതമായ വന്നപ്രദേശവുമായി അവർക്കു പണ്ടെന്നെപ്പോലെ യാജിച്ചുപോവുക ഇന്നി ചുട്ടു സാഡുമല്ല. കണ്ണപാത്രമത്തിൽനിന്നും ധാരുധാരയപ്പോൾ തപോവനവുമായി ശക്തതല്ലെ കേവലം ബാഹ്യമായ വേർപ്പാടുമാത്രമേ സംഭവിച്ചിരുന്നുള്ളൂ. മുഖ്യഷന്തഭവനത്തിൽനിന്നും തീരയ്ക്കുത്തായപ്പോൾ ആ വേർപ്പാടു സംപൂർണ്ണമായി. അതുവരെ യുള്ള ശക്തി പാനീട്ടു ചുട്ടു അവരേഷിക്കുന്നീല്ല. അപ്പോൾമുക്കു വിശ്വവുമായി അവർക്കണ്ണായിതന്നു ബന്ധത്തിനു സമുലപരിവർത്തനം സംഭവിച്ചു. ഇന്നി ആ പാതയാന്തരപാവിവരയ്ക്കു വേണ്ടു തന്നെന്ന മഹിതായ മുഖം പാതയിൽ പററിയ എക്കാനുതയാണ്. ശാത്രുക്കാണ്ടു് കവി അവരെ മാരിച്ചാത്രമത്തിലെത്തിക്കുന്നു. കവി സപയം മുന്നും കൈക്കൊണ്ടു് ശക്തിയുടെ ചുറുക്കുള്ള നിലപ്പുതയെയും ശ്രൂന്തയെയും അനവാചകപ്രദയങ്ങളിൽ ഘനാംവീപ്പിക്കുന്നീല്ല. ശക്തിയുടെയു കണ്ണപാത്രമത്തിൽ തീരികെ കൊണ്ടുപോയി ഇരുന്ന മഞ്ചാവം നിലനിത്തിയിൽനാൽപ്പോലും, ആ അനുഗ്രഹം സപയം വാത്താലുപം ചെയ്യുമായിതന്നു; അവിടെന്നു മുക്കുലതാദികളുടെ കുന്നന്നവും സവീജനങ്ങളുടെ

വില്ലാപും നമ്മുടെ അന്തരംഗത്തിൽ മുഴങ്ങിക്കാണ്ടിരിക്കുമായിരുന്നു. എന്നാൽ, അച്ചരിച്ചിത്തുറ്റമായ മാരിച്ചാറുമത്തിൽ കാണുന്ന സകലവും നാമഃ നാംബസ്യിച്ചീംഫേന്റുന്നും സൗഖ്യവും നിർദ്ദിഷ്ടവുമാണ്. ഏകാകിനിയായ ശക്തിയുടെ നിധമസംയതമായ അച്ചരിമേയുടുംമാത്രം നമ്മുടെ മനോദശങ്ങളുടെപുണ്ണിയും ധ്യാനാസനത്തിൽ വിരാജിക്കുന്നു. ആധ്യാത്മികമായ ദുഃഖത്തിനു മുമ്പിൽ കവി തന്റെ ചുണ്ടുവിരൽ ചുണ്ടിമേൽവെച്ചുകൊണ്ട് മഹിനിയായി നിലകൊള്ളുകയാണ്.

ഈനി ദുഷ്ടപ്പണ്ടിയുമുൻ കമ്മേഡി? പലപ്പൊത്താപ്പത്തിൽ ദഹിക്കുകയാണ് ആ രാജാധിരാജൻ. അന്തരം രഹന്താപത്തിലുംതെ ശക്തിയെ ലഭിച്ചാൽ ആ ലാഭത്തിനു ധാരംവും ഉണ്ടായിരിക്കുമെല്ലാം. തമാഖമലാഞ്ഞിന്ത്യിൽ പ്രകൃഷ്ടപ്രണാളിസാധന, അമവാത്വസ്വയാണ്. അന്നായാസുന ഹസ്തഗതമാകുന്നതു് അന്നായാസുന നഷ്ടമാകും ചെയ്യും. അതുകൊണ്ടാണ്, എന്നുംനുകമായി ധമാത്മഭാവാഞ്ഞിലുള്ള പരസ്യരല്ലുംകുംഭിക്കുവേണ്ടി ശക്തിയുംദുഷ്ടപ്പണ്ടിയുമുൻ കവി ദീർഘവും കിന്നവുമായ തപസ്യയിൽ പ്രവൃത്തരാകുന്നതു്. രാജസഭയിൽ കടന്നാചെന്ന ഉടനേതനു ദുഷ്ടപ്പണ്ടിയുമുൻ ശക്തിയും സ്വീകരിച്ചിരുന്ന എങ്കിൽ, ശക്തിയും ധാരംവാദികരയെപ്പോലെ ‘അരികളുടെ’ സൗഖ്യിൽ ദത്വഭ്രായി അന്തിപ്പുരത്തിക്കുന്ന ഒരു ദുലയിൽ കഴിച്ചുള്ളേണ്ടിവരുമായിരുന്നു.

ഈണ്ടനു കാളിഭാസൻ പാപത്ര എദ്ദുംനാന്തരംഭാഗത്തുവെച്ചു അതിന്റെ അന്നികൊണ്ടുതന്നു ദഹിപ്പിച്ചു; പുറത്തുനിന്നു് യാത്രാനും അതിനെ അലങ്കാലപ്പെട്ടുന്നതിയെല്ലു. അമംഗളമെല്ലാം തീന് നാടകം അവസാനിക്കുവേം അന്നവാചകളുംതന്ത്രിൽ സംശയമഹിതപും പരിപ്പണ്ടവുമായ പരിണമതികൊണ്ടുള്ള ഒരു ശാന്തി അനുഭവപ്പെട്ടുനു. പുറത്തുനിന്നു ധാരാളമുള്ളികമായി വന്നവിനു വിത്തിൽനിന്നു മുളച്ച വിഷപുക്കാരുടെ അക്രൂഹനിന്നു പാടെ ഉത്തരവനംചെയ്യാണ്ടാൽ അതു നിലെ പ്രശ്നം നശിക്കുകയെല്ലു. ശക്തിയുംദുഷ്ടപ്പണ്ടിയുമുൻ ബാഹ്യമില്ലനത്തിനു കാളിഭാസൻ ദുഃഖത്തിൽക്കൂട്ടി ഒരു വഴിയിണ്ടാക്കികൊക്കുന്നതു് ആദ്യന്തരമിള്ളനത്തെ സാത്മകമാക്കി. അതുകൊണ്ടാണ് കവിയായ ഗീഥേ പരിഞ്ഞതു്, “ആശക്കിലും തന്നെവസ്തുരത്തിലെ പുറപ്പെട്ടുയും പരിണമവ സൗഖ്യത്തിലെ ഫലങ്ങളേയും അല്ലെങ്കിൽ മത്ത്യവലാക്കേന്തയും സ്വപ്രാഞ്ചതയും ഒരുസ്ഥലത്തു കാണുവാൻ ആഗ്രഹമുണ്ടെങ്കിൽ അവക്കു ശാക്തത്തു് നാടകത്തിൽ സാധിക്കാം” എന്നു്.

ഇതിഹാസവും നാടകവും

തന്റെ ഇംഗ്ലീഷ് സാഡിക്കന്തിനവേണ്ടി—ലോകശിനി മഹാത്യാധ ഒരു സംസ്ഥാനം നില്പാതിനവേണ്ടി—കാളിഭാസന് ഇതിഹാസ കമ്പയിൽനിന്നു കരാത്തുക്കാക്ക വ്യതിചലിക്കേണ്ടിവന്നിട്ടുണ്ട്. നായി കാനാഡക്കാത്തട പ്രമമസന്ദർശനം, നാസ്യപ്രവിശ്വാഹം, രാജാവിന്റെ ബഹുനാഭാ മടങ്ങിപ്പോക്കം, രാജാശഭയിൽനിന്നും ഉഖ്യാതന്തരത്തിൽ വിസ്തൃതി മുതലായ സംഗതികൾ വ്യാസനം കാളിഭാസനം തന്റെ ലൈംഗം വിശരിച്ചിട്ടുള്ളതു്. എന്നാൽ, മറ്റു പല കാഞ്ഞങ്ങളിലും ഇതിഹാസവും നാടകവും തന്റെ വിശ്വാസിക്കുന്നു. നായികാനാഥക്കാത്തട സ്പദാവചിത്രീകരണങ്ങളിൽനിന്നും വ്യാസകാളിഭാസനാർ വളരെ അക്കാഡി നില്പുന്നതു്. ദ്രോഡകാലം തന്ത്രിക്കതാൻപോന്നവളാണ് ഇതിഹാസഞ്ചിലെ ശക്തി; കാളിഭാസനും ഔഷികന്ധക്കയാകട്ടെ, സാരളസപദാവയും വലിയ മുൻകത്തലില്ലാത്തവളും. കമ്പ്യൂട്ട് അവ സാന്നവും തന്റെ ലൈംഗം താരതമ്യനിറുപ്പണ ഞണ്ടിതിപ്പുത സാള്ടുടെയും ഷോക മനസ്സിലാക്കിയിരിക്കേണ്ടതു് അത്യാവശ്യമാണു്.

“പലാഹാരണാത്മം കാട്ടിലേക്ക പോയിരിക്കയാണു്” മഹാശിരയ നംബ വേഗാശ്രിൽ മടങ്ങിയെല്ലാമനനമാണു് ഇതിഹാസഞ്ചിലെ ശക്തി നീളുന്ന രാജാവിനോടു പറയുന്നതു്. അതിനിടയ്ക്കുതന്നെ അവർ ദംതിക ശ്രായിത്തീതകയും രാജാവു തിരിച്ചുപോവുകയും ചെയ്യുന്നു. തന്നിൽ ജനി അണ പുത്രനെ യുവരാജാവാക്കാമെന്നു രാജാവിനെക്കാണ്ടു വാഡാനും ചെയ്തിച്ചുശേഷമേ ശക്തി ഗാന്ധിപ്പവിശ്വാഹണിനും സഹമതിച്ചുള്ളി. ശക്തിക്കാണ്ടുപോകാൻ ചതുരംഗപ്പൂർവ്വയെ അയയ്ക്കാമെന്നു പറഞ്ഞു് ‘കാശ്യപനേയും നിനച്ചുകൊണ്ടു്’ ഉഖ്യാതനിന്നുന്നുമാബിട്ടു ഉടനെ മഹാശിരി തിരിച്ചെപ്പെട്ടുന്നു. ശക്തി ലഭജിച്ചു് അപ്പുന്റെ മുന്നിൽ ചെല്ലാൻ മടിച്ചുവെക്കില്ലും ദിവ്യദാപ്തിക്കാണ്ടു കാഞ്ഞംഗമിച്ച കാശ്യപൻ കുക്കുളം അനന്തരമിച്ചിരിന്നുചെന്നു. രാജാവു പരഞ്ഞത്തുപോലെ അനുഭവിച്ചില്ല. ശക്തി യമാകാലം ദരാശ്രീകട്ടിക്കു പ്രസവിച്ചു. അനുഭവാസികൾ ആ കമാരനു് ‘സപ്പമനൻ’ എന്ന പേരിട്ടു. അഥവാ രാജ്യാന്തരിൽ അഭിപ്രായക്കത്താക്കാനുള്ള രാജ്യതകർ കമാരനിൽ തെളിഞ്ഞുകണ്ട മഹാശിരി ശക്തി പുത്രനുമെന്നും രാജധാനിയിലേക്കുചെന്നു. രാജാവു ശക്തി അറിയുന്ന ഭാവംപോലും നടിച്ചില്ല. തന്നെ സ്വീകരിക്കവാൻ രാജാവു സന്നദ്ധാല്ലുകിൽ വേണ്ടും, പുത്രനെ രാജ്യാവകാ

ശിയുച്ച അംഗീകരിപ്പിച്ചല്ലാതെ മട്ടുകയില്ല എന്ന ഉദ്യമിഡവാഴ തോട്ടുള്ള രക്കണ്ണറ ഭാഗം വീരോടെ വാദിച്ചു. പുതുനേ രാജാ സന്നിധിയിൽവിട്ടു തല ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ രാജ സഭയിൽ നിന്ന് ആ മനസ്പിന്ന പുറത്തേക്കുപോകാൻഭാവിച്ചപ്പോഴുക്കണ്ണാജാ അശ്രീരക്കു രാജാവു് അവരെ രണ്ടുപേരെരയും സ്വീകരിക്കുമ്പെബു്.”

“നാടകശാനിൽ ചില വ്യത്യാസങ്ങളുണ്ട്”. അതിമീസൽക്കാരഞ്ഞിൽന്ന് ചുമതല രക്കന്തളിയെ ദ്രോഡിച്ചു്, അവളുടെ ഗഹപ്പിഴയും ശാന്തി വരുത്തുവാൻവേണ്ടി ദോഷമതിന്മതിലേക്കു പോയിരിക്കായിതന്നു കണ്ണു മഹംഡി. അപ്പുംശാഖ ദ്രോഡിഷന്തന്റെ വരവു്. അ ബർ അനേന്ദ്രാന്ധം അന്നരക്കരായി, ഗാസ്യർവ്വിധിപ്രകാരം വേളികഴിച്ചു്. രാജ്യാവകാശ എന്ന സംബന്ധിക്കുന്ന ധാരാത്തൊട്ടപടിയും തുടാതെയാണു് അവർ ദിവ തികളായതു്. മുന്ന ദിവസത്തിനും രക്കന്തളിയെ രാജധാനിയിലേക്കു തുട്ടിക്കൊണ്ടപോകാൻ ആളുള്ള അയയ്ക്കുമെന്നറപ്പുനല്ലി രക്കന്തളിയു് ഒരു മുദ്രമോതിരവും സമ്മാനിച്ചു് ദ്രോഡിഷന്തന്റെ മട്ടണിപ്പോയി. ഭൗതിക്യാന തനിൽ മുഴക്കി അതിമീസൽക്കാരഞ്ഞിൽ അനാസ്ഥകാണിച്ചതുനിമീശം രക്കന്തളിയെ ദ്രോംശാഖ ശ്രീകാനിടയായി. കരെ കഴിവത്തിട്ടാണു മഹംഡിയുടെ തിരിച്ചവരവു്. തന്നെ അഃാനാനിബ്യത്തിൽ അവിടെ നടന്ന സംഭവങ്ങൾ അദ്ദേഹം അശ്രീരിവാക്കിൽനിന്നും ഗഹിച്ചു്. മകൾ അന്തരുപനായ വരരെന്നെന്നു സ്വീകരിച്ചതിൽ കണ്ണപൻ കൂതാ തമനായി. ടെം താമസിയാതെ ശാതമാനയുടെയും രണ്ടു മഹർഷി ക്രമാരംക്കടെയും അക്കമ്പടിയോട്ടുള്ള മഹംഡി ഗംഗിനിയായ മകളെ രാജഗ്രഹത്തിലേക്കായചു്. രാജാവിനു ദ്രോംശാഖാപംനിമിത്തം ശങ്കനുള്ളേയെ ചാക്കാൻ സാധിച്ചില്ല. നിർഭാഗ്യവരാൽ മുദ്രമോതിരം നഷ്ടപ്പെടുകയും ചെയ്യു്. രാജാവിന്നെന്നു ധമ്മസക്കം കണ്ണറിഞ്ഞെ പുരോഹിതന്റെ പ്രസംഗവരെ രക്കന്തളിയെ സ്വഗ്രഹത്തിൽ താമസിപ്പിക്കാമെന്നു സമ്മതിച്ചു്. അങ്ങനൊട്ടുക്ക പോകംവഴി അപ്പുരപ്പുരീത്തിനുചുത്തുവച്ചു് ഒരു സ്ത്രീയും രക്കന്തളിയെ പ്രിടിയുംകൊണ്ടു പൊജുള്ളതു. പിന്നീട് കരെ കൊല്ലണ്ണർക്കുവരേപ്പം കാശ്യപാനുമത്തിൽവെച്ചുണ്ടു രക്കന്തളാദ്രോഡി സ്വന്നാർ വീണ്ടും കാശ്യമുട്ടിനായും ദ്രോഡിഷന്തന്റെ രക്കന്തളിയെ ഭാംതായായി സ്വീകരിക്കുന്നതും.”

ദ്രോംശാഖാപം, മുദ്രമോതിരത്തിന്നെന്നു കമ മുതലായതൊന്നും ഇതി മാസത്തിലില്ല. കാളിദ്വാസനാക്കട്ടു, തന്നെ കമയുടെ മഹ്മായി

సప్రికలిచ్చిక్కున్నతశాఖ ముద్రమాతిరథాణాం. ఈఅ వీణ్ణకిర్చియతిం ఇశోషమాణాణ్ణూ బ్రహ్మపురిం శాసనాలు రెండు కొండలు ఉండుతాయి. పశ్చాత్యాంపాము గూతుం మర్గుం. కాల్పిలొసాం తపసుర క్రతిము కల్పిచ్చు ‘అంజిణిం శాసనాలు’ ఎద్దులు నామశయంతశాఖ ముద్రమాతిరథాణ ఆశ్రమయిచ్చాణా నిలవకూల్లుగాన్నారు’.

ఆంధ్రచటణాలైప్పుాల్పు సాంచటణాన్మాశాం ఆవశ్యిం యాయ ఉండుయిం కల్పన్నాగతిం కాల్పిలొసాం ప్రభంపుచ్చిక్కున్న పాచవ వ్యం అసూయారణమగల్లు. కణపాశ్రుమతిలెల తపలతాపికింపోాల్పు సజ్జివిప్రణ్ణాణాను ప్రతితిష్ఠాణాం శాసనాలుం వాయికణం రణవు చపణిల్పుణావుక. ల్లంబణామిరం కాద్దుకొణిల్పుకును పట్టవూంగ్లల్లి ఈంచకాణ్ణ శాసనాలుశు మాటివిల్లికణాలుం, వంజ్యాసుంటి ఉత్తుఫు షాంతింపిలుకు పురప్పుట తపసు సాంచాబరిశు శాసుాల్జీణాంకు ణాలింగాం హాయ్యున్నాలుం, శాసనాలు వాసుల్యాణాట్టుటి వల్లంతియ శ్రుంజ్యాసారం ఆవళ్లిద పిగ్గాలెల వించాతమిత్తియాలుం, ఆశ్రమయుషు ణాం శాసనాల్లుం ఒవణు ఆశ్రమణాణు సమాంకిషణాలుం మర్గుం మర్గుం ల్లతిం ఉంజ్యాంతమాయి చ్ఛణికాణ్ణుంతాణాం. ల్లంబణ ప్రయాంపుం ఆశ్రయాంపుమాయ ఆంగేంకం ఘటకణాంల్లిద సమాంచారమాణాం కాల్పిలొ సంశాంకితాలైణ లెల్లాంకొఱితమాయ ఉత నాంకమాణాంతింత్తు’.

సాం పాత్రియాస్పుష్టాన్నాయ భాషాకల్లిలెప్పుం ఆం నాంకం పరిభ్రాషప్పుట తంణాంచయాల్లు’ ఎట్టుకొణాణుం ల్లత్తాన్నాల్లుం వించాణికిం గా.

శాసనాలుం మలయాలైతతిం

వించావంతింగాం మహారాజ్యాపు’’, కెరంవం వల్లింకోణా తంపురాం ముతలూయవతద ఉత్సాహతిం 1056-ం తించటణప్పు త్తుకిం చిల భాషాబింమాణికిం ప్రసిద్ధికరిచ్చున్నణైయ ‘వింయా వింయాసిం’మాసికిణ్ణుం వెండిష్ఠాణాం’ కెరంవం శాసనాలుంగాంకం పరిభ్రాషప్పుటతియాలు’.

(ల్లు ఎంజ్యాలి ఆంగేంటిచ్చు’ 1056 మకరం 20-ంతియతియాణాను కెరంవం వెవసుర యయితిం కాణణ ణ్ణు’.) కాంగా మాసణెతమం రేణు భాగం ఆప్సాప్పుం తప్పించెచ్చు కొండకుయాయితాను. 1056 ల్లంబణం 1057 మిట్టంపంచమయ్యున్న వింయావింయాసింయిద 14 లక్షణాల్లులూయిం త్తుకిచ్చు’

ആ ഉദ്യമം അദ്ദേഹം പുന്തിയാക്കി. പി.സിട്' അതീൽ നിസ്സാരങ്ങളുായ ചില പരിപ്പുരങ്ങൾ വരുത്താം. 'കേരളവിലാസം' അച്ചുത്രാനിൽക്കീ നെ' 1058 തുലാമാസത്തിൽ അതു പുസ്തകത്രാവത്തിൽ പ്രസിദ്ധീയപ്പെട്ടു. മാസികയിൽ പ്രസിദ്ധീകരിച്ചിരുത്താം അവസരങ്ങളിലും പുസ്തകത്രാവത്തിലാക്കിയപ്പേജ്ഞാഴം 'കേരളിയ ഭാഷാശാക്കന്തളും' എന്ന പേരാണ് ഉപയോഗിച്ചിരുന്നതു്. പുസ്തകത്രാവിലും അദ്യത്തെ പതിപ്പുകളിൽ ഇന്നർ ദേവറാഡിലിക് 'അഭിജ്ഞാനാക്കന്തളും' എന്ന വലിയ അക്ഷരങ്ങൾക്കും ചെത്തു് 'കാര്ത്തികാസത്തിയിൽക്കൊണ്ട കേരളവംബലിയ കൊയിത്താനും മണിപ്രഭാാളിയിൽ പരിക്കാഷപ്പെട്ടുകണിയതു്' എന്ന വിവരണം അതിനടിയിലായി കൊച്ചക്കയായിരുന്നു പതിപ്പ്. 1085 വരെ ഈ പതിപ്പു തുടന്നുവനു.

അഞ്ചെന്നയിരിക്കായാണ്' ശാകന്തളത്തിലെ സംസ്കരപദ്ധത്യും തന്നപ്പറ്റി ഭാഷാഭേദമാനികളുായ ചില സഹാധനങ്ങൾ' അഭിപ്രായങ്ങേം മുണ്ടായതു്. ബഹുജനാഭിപ്രാധരണ ആദരിച്ചു് കേരളവംബലി തന്നെ പരിഭ്രാംകിച്ചു ചില ദേവതാക്രമാനിക്കും വരുത്താം. പരക്കും, അതു മുഴമി പ്ലിക്കാൻ അദ്ദേഹത്തിാം പ്രാധാധിക്യം പ്രതിബന്ധമായിരുന്നു. അതിനാൽ "സംസ്കരവിഭക്തിപ്രാധാധാരം കരിച്ചു് കാലാന്തസാരികളുായ ദഭദണം യദേശ്വരം ചെങ്കുകാളിളിന്നതിനുള്ള അന്ന ബാദഭേദത്താട്ടകളും താൻ തിരഞ്ഞെടുത്തിരുന്ന പ്രതിതന്നു്" ഭാഗിതന്നെന്നുായ രാജരാജൈവം ഒരു ഏല്പിക്കായാണെന്നായതു്. മതമക്കൾനു തിരഞ്ഞെടുക്കുന്നതിനു പുതിയ പതിപ്പ് 1086 പുശ്യക്കണ്ഠിൽ പൂരിച്ചുവനു. അനും പുസ്തകത്തിാം പേര് 'കേരളിയ ഭാഷാശാക്കന്തളും' എന്നതെന്നായായിരുന്നു. ഈ പുതിയ പതിപ്പിനുള്ളിൽ ഒരു വാദകോലാധിലംതന്നുണ്ടായി. 'മതമകൾ പരിപ്പുരിച്ചുപരിപ്പുരിച്ചു് അഥവാവരും ശാകന്തളത്തെ വഹിക്കാക്കിക്കളിഞ്ഞു്' എന്നായിരുന്നു ആക്കേഷപദ്ധതിാം ചുതകം. ഭാഗിതന്നെന്ന യാശ്വരൻ പരിപ്പുരങ്ങളിൽ പലതും ഉപേക്ഷിച്ചു സ്വന്നമായ ചില പുതിയ തിരഞ്ഞെടുക്കുന്നതിനും ശാകന്തളത്തിാം പുതിയ പതിപ്പ് പ്രസിദ്ധീകരിക്കാൻ കേരളവംബലി സന്നദ്ധത്തായി എന്നതെന്നായിരുന്ന ഈ വാദപ്രതിബന്ധം ദാനാനാന പൂരിച്ചുവനു പുതിയ പതിപ്പാണ് അദ്ദേഹത്താനും കൊടുത്തു്. അതിാശ്വരൻ ഒരു പുതിയ പതിപ്പിന് പരിഭ്രാംകാൻ 'മണിപ്രഭാാളിശാക്കന്തളും' എന്ന പുതിയ പേരം കൊടുത്തു്. അതിാശ്വരൻ ഒരു പുതിയ പതിപ്പാണ് സാമൈത്യപ്രവർത്തക സഹകരണസംഘഭരിക്കാനു് ഇപ്പോൾ പ്രസിദ്ധീകരിക്കണായു്.

ஸமலകාල സ്വദർ

സൗതൻ നാലുവരെയുള്ള അക്കന്നൊളിലെ കമ നടക്കുന്നതു് കണ്ണപാറുമത്തിലും പരിസരപ്രദേശങ്ങളിലും വെച്ചുണ്ട്. നാടകം ആരംഭിക്കുന്നതുനന്നു മുത്യാവിഭാഗത്തിലും ലൈഖൻസിലും ഉടനേതാവാ ‘ആരു മഹാഗാന വധിക്കത്തെ’ നൂളും പ്രാത്മകയും കാണ്ടു മുനിക്കമാരന്മാർ പ്രത്യക്ഷപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു. അപ്പോൾ മുത്യാവാലോലുപനായ ദുഷ്ടജീവനും കണ്ണപാറുമസമീപത്തിലെത്തിയലും തിരഞ്ഞെടുത്തിരുന്നും ദാഡിം മുനിക്കാരുമാണ് നാടകം ആരംഭിക്കുന്നതുനന്നു മുന്നും. ദാഡിം മുനിക്കാരുമാണ് നാലും അക്കന്നൊളിലെ കമ നടക്കുന്നതു് ആരുമത്തിലും ആരുമത്തിന്റെ അടുത്ത പ്രദേശങ്ങളിലും വെച്ചുണ്ടു് നാലുതും വ്യക്തം.

അപ്പും ആറും അക്കന്നൊളിടുടെ രംഗം ഹസ്തിനപുരിയിലെ രാജകെട്ട ക്വാറമാണ്. ശക്കത്തു മുനിക്കമാരന്മാരാട്ടകൂടി രാജധാനിയിൽ എന്തുനും രാജാവു് പുപ്പുകമരണാക്കുവിനും ആ ശർഭിണിയെ തിരഞ്ഞെടുക്കാൻ കരിക്കുന്നതുമാണ് അഭ്യൂമക്കുന്നിലെ കമ. മുദ്രാമാതിരം വിഞ്ഞകി ക്രിയതീയന്റെ ഫലമായി ശക്കത്തുരയ കാമ്മിക്കുന്ന രാജാവിന്റെ വിരുദ്ധവേദനയെ ചിത്രീകരിക്കാതാണ് ആരാമകും. ഈ ദാഡിം സംഭവങ്ങളും നടക്കുന്നതു് രാജധാനിയിൽവെച്ചുതന്നുണ്ടു്. ഫേമക്കും എന്ന പച്ചത്തിലുള്ള കാശ്യപപ്രജാപതിയുടെ ആരുമത്തിന്റെവെച്ചുണ്ടു് എഴാമക്കുന്നിലെ കമ നടക്കുന്നതു്. കണ്ണപാറുമാം, രാജധാനി, കാശ്യപാറുമാം എന്നിവയാണ് നാടകക്കാനിൽ പ്രദർശിപ്പിക്കേണ്ട രംഗങ്ങളും നാലുതും ചൂതകൾ.

ഈനി നാടകത്തിലെ കമ നടക്കുന്ന കാലഘട്ടപ്പറാഡി. മുനിക്കന്യുകയായ ശക്കത്തുരയുടെ പ്രദേശം നൊമക്കുന്നിലും, സിംഹക്കുടിയുടെ വാഹിടിച്ചു പിളന്തു് അതിരെന്തു വായിലെ പല്ലുകളെല്ലാണു പ്രായത്തിലുള്ള സ്വർഘമനക്കു പ്രദേശം എഴാമക്കുന്നിലും കാണുന്നതുരക്കാണ്ടു് കമ നടക്കുന്നതു് എക്കദേശം അഭ്യൂപ്പുകൊണ്ടുണ്ടു് ശക്കത്തിലുണ്ടു് അഭ്യൂദയാബന്നനന്നമാനിക്കാം. ‘വാ പൊളിക്ക സിംഹക്കുടി, വാ പൊളിക്ക. നിന്റെ ചല്ലുകളെ ഞാൻ എല്ലുംബോക്കുട്ട്’ (‘പേജ് 177) എന്ന പറയുന്ന സ്വർഗ്ഗമനനു് അഭ്യൂദയം വയസ്സിൽക്കൂട്ടത്തു് പ്രായം കല്പിക്കാണമോ? അതുനന്നു അണ്ടു കൂട്ടുലാണുന്നവേണ്ടും പറയാൻ. ‘സ്വർഗ്ഗമനാ, ശക്കത്തിലാവണ്ണുതെ നോക്കു’ എന്ന താപസി പറഞ്ഞ അവസരത്തിൽ, ‘എന്റെ അക്കു എവിടെ?’

എന്ന പെട്ടേൻ ചോദിക്കയും (പേജ് 181) ചായമട്ട മരിലിനെ കളിപ്പാട്ടമായുപയോഗിക്കയും, ബാലൻ തന്റെ പുത്രനാണെന്നറിഞ്ഞ രാജാവു് അവരെ പിടിച്ചാലിംഗനും ചെയ്യേപ്പാർ ‘എന്ന വിഭാഗം എന്തിക്കാണും ചൊക്കണം’ (പേജ് 183) എന്ന പറഞ്ഞു കുത്രു കയും ചെയ്യുന്ന ഒരു ബാലനു്—അതും രാജുമണ്ണാലനു്—അഞ്ചുവയ സ്ഥിരിക്കുന്നതു ദ്രാവം കല്പിക്കുന്നതു ശരിയാണെന്നു തോന്നുനില്ല. ഇതാക്കു ആലോചിച്ചുകൂടാണു് ‘അഞ്ചുവയുടെകൊല്ലും’ എന്ന പറഞ്ഞതறുതനു അല്ലോ തുടിപ്പോരിഡ്ദു എന്ന സംശയിക്കണം.

ഈ കമന്നനു ആകെയുള്ള കാലഘട്ടമാണു്. രംഗശാസ്ത്ര പ്രയാഗിക്കുന്ന കാലമാക്കട്ട വളരെ കുറെയുള്ളതു. നൗമങ്ങൾിൽ രാജാവു പ്രവേശിച്ചതു് മുനികന്ധകമാർ ചെടികൾ നന്നാചുവകാണിതുനു അവ സംഗതിിലാകയാൽ സമയം മദ്യാഹ്നത്തിനു വളരെ മുൻപായിരിക്കണം. മുനികന്ധകമാതമാണു് സമസ്സംഭാഷണത്തിൽ മുഴകിപ്പോയ മുഖ്യപ്പെട്ടെന്നും, ‘പാശക്കാർ നമ്മു അംഗേഷിച്ചു തപോവനത്തിൽ വന്ന ലഹരി തുട്ടുനും. ആട്ടു, പോതിട്ടു മടങ്ങിവരാം,’ എന്നപറഞ്ഞു് അവിശേഷിക്കുന്ന മടങ്ങേബുാർ സമയം മദ്യാഹ്നാട്ടത്തിരിക്കണം.

രണ്ടാമകും ആരംഭിക്കാനു് ഈ സംഭവം നടന്നതിൻ്റെ പിരുവ ദിവസമാണെന്നു്, ‘ഈന്നലെ തൊന്തു തെമ്മിച്ചില്ലാതിതനു സമയം ഒരു മാനിന്റെ പിന്നാലേള്ളടി പുറപ്പെട്ടു് ആശ്രൂമത്തിൽ ചെന്നുകൊണ്ടു. രാജാവു് ശക്കന്തളു എന്നുാതെ മഹാശികന്ധകയെ എന്നുന്നു കഷ്ണകാല തത്തിനു കണ്ണുവരായി’ (പേജ് 68) എന്ന വിദ്രോഖകവാക്യത്തിൽനിന്നു മനസ്സിലാക്കാം. ‘ഉറക്കമില്ലാതെ കിടനു് ഇതാ നേരവും വെള്ളതു്’ എന്നതുടി മാധവ്യൻ പറഞ്ഞുകാണാനുത്തിന്നീനു സമയം പ്രഭാതമാ ണെന്നും ആരമാനിക്കാം. തുടർന്നു് ആ അക്കത്തിൽ പലതും നടക്കുന്നു. സൗന്ദര്യത്തി പ്രവേശിച്ചു് ദൈവന്ധനാർ കാട്ട വളരുണ്ടുകഴിഞ്ഞ വർത്തമാനം അഭിയിച്ചു രാജാവിനെ നാശാട്ടിനു ക്ഷണിക്കുന്നു. ‘ഹരിണങ്ങൾ തണ്ണലിൽക്കിടന്നയബിരുക്കുന്നു.’ ഈ തുകരെല്ലാം ആട്ടിപ്പുായിച്ച രാജാവു് വിദ്രോഖകരനാടൊന്നാിച്ചിതനു സപകാർജ്ജം പറയുന്നതു് ഒരു മരണത്തിൻ്റെ തണ്ണലിൽ വളരിക്കുന്നതെല്ലാം ചെല്ലുടികെട്ടിയതു പൊലെയിരിക്കുന്നു ഒരു കണ്ണത്തെ വിലിതനുകരാണു്. ആ സപകാർജ്ജം സംഭാഷണം വളരെ നീണ്ടപോക്കാണെടു്. മാധവ്യനു രാജാനിഡി ലേക്കയജ്ഞാനം തിരുത്താനുച്ചു് അവർ പിരിയേബുാർ അന്നെന്നു പകൽ ചുട്ടുകാലും അവസാനിച്ചിരിക്കണം.

മുന്നാമക്കാനിലെ കമ നടക്കണ്ടതു് ഒരു പക്ഷക്കാണാണ്. യാഗ ശാലയിൽ വിരിക്കാനുള്ള ദംപ്പിലുകൾക്കും തുടർന്നും കണ്ണപറ്റി സ്വന്ന പ്രവേശിക്കുന്നതായിട്ടാണെല്ലാ അങ്കാരംഡം. സാധാരണസ്ഥാപിയിൽ നടന്നതാണ് മഹാമം ആരംഭിച്ചപ്പോഴേക്കാം അതു മുടക്കവാൻ രാത്രിജീവനു ദാരംഭിച്ചതാണ് അതു അങ്കാം അവസാനിക്കായും ചെയ്യുന്നു. രണ്ടും മൂന്നും അങ്കാർക്കിടയിലുള്ള കാലഘട്ടം എത്ര ദീർഘമാണെന്നു വ്യക്തമല്ല. എറി കാലിലും അതു് എത്രതാം ദിവസങ്ങളും നീണ്ടുപോയിരിക്കുണ്ടാം. രാജാവും ശൈക്ഷണ്യം പരസ്പരാനുഷ്ഠനരായി കാമപീഡി അനുഭവിച്ചുള്ളടക്കാ യിരിക്കുന്നു അതു കാലഘട്ടംതിനിടയ്ക്കു്. രാമചന്ദ്രവും താമരാജിലയുംകൊണ്ടുള്ള ശ്രദ്ധാപാദയും മരും നടക്കുന്നതു്, തുടിയാക്കണിലാണ്. “അതു റാജഞ്ചി എന്നാണോ എന്നേന്നു ഭജ്ഞിമാറ്റുന്നതു പ്രാപിച്ചതു്” അനുമതിയുണ്ടാണെന്നു അവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്നു!” (പേജ് 89) എന്ന ശക്തിയുംവാക്യവും നൂരണ്ടിയമാണ്. ഈ അങ്കങ്ങളുടെ അന്തരം അഞ്ചാറു ദിവസങ്ങളായി കണക്കാക്കാമെന്നു ദോന്നുന്നു.

മൂന്നും നാലും അങ്കങ്ങൾക്കിടയിൽ കഴിഞ്ഞുപോയ കാലം രണ്ടും മാസമായിരിക്കുണ്ടാം. പക്ഷേ, നാലുമക്കാനിലെ പുംബാംഗം നടക്കുന്നതു് ദ്രശ്യപ്പെടുന്നു അനുമം വിട്ടു പോയി അധികം കഴിയുന്നതിനു പുറമാണ്. മുന്നാദിവസംപോലും കഴിഞ്ഞതിട്ടില്ല. “രാജാവു്” അനുഃ്ഗുരാജിൽ ചെന്നുചെന്നാൽ ഇവിടെ നടന്നതെല്ലാം മറന്നുപോകുമോ?” എന്നു് അനുസ്യൂയ സംശയംപുകടിപ്പിക്കുന്നതിനീനു് ഈ തെളിവുനു. ‘‘ശുനംവിവസ്തിനകം നിന്നു തുട്ടികൊണ്ടുചല്ലാൻ അഭൈ അയയ്ക്കു്’ എന്നപറഞ്ഞിട്ടാണെല്ലാ രാജാവു് അനുമം വിട്ടതു്. അതു ദിവസങ്ങൾക്കഴിഞ്ഞശേഷമാണെങ്കിൽ, അനുസ്യൂയയുടെ വാക്കു് മററാത്തരാജിലാക്കമായിതന്നു. മാത്രമല്ല, രാജാവിനെന്നുനു യുനിച്ചിരിക്കുന്ന ശക്തിയുടെ ഏകതാനത്യം, രാജാവു് അനുമംവിട്ടുപിരിഞ്ഞിട്ടു് അധികംദിവസമായിട്ടില്ലെന്നുള്ളതിനു് ഒരു നല്ല തെളിവാണ്.

പുംബാംഗം കഴിഞ്ഞു് അങ്കമാരംഭിക്കുന്നതിനിടയിലുള്ള സമയത്തിനാണു് രണ്ടുന്നമാസത്തെ തെറ്റില്ലെന്നു. കണക്കാക്കുണ്ടെന്നിരിക്കുന്നതു്. നാലുപ്പോഴും ശക്തിയും ശക്തിയും ശക്തിയും ശക്തിയും പത്രക്കു തെളിവെന്നു കണ്ടുരുട്ടുന്നിയിരിക്കുന്നു. ‘‘ശക്തിയു ദ്രശ്യപ്പെടുന്നതാൽ വിവാഹം ചെയ്യുപ്പുട്ടു ശർഡിണിയായിരിക്കുന്നു’’ എന്നു് താതകണ്പെടുന്ന അട്ടക്കാരി ചുന്ന പരമ്പരയുംതെന്നുനു ദാരംഭിച്ചു വ്യാകലപ്പുചുന്ന

അന്നുമയുടെ വാക്കുള്ളാണ് ‘ഇതിനുള്ള തത്ത്വിവു’ (പെ: 105). ‘ഈന്ന തന്നെ നിരോഗ ഔഷ്ഠിമാരാൽ രക്ഷിതയായിട്ടു്’ ഭര്ത്താവിശൻറെ അട്ടക്കാൻ പറഞ്ഞയുള്ളാം’ എന്ന കണ്പവാക്യങ്ങളിൽനിന്നു്, കണ്പൻ അനുരുദ്ധരിൽ തിരിച്ചെഴുതിയതിൻറെ പഠനഭിവസ്ഥതനായാണ് മക്കളുടെ രാജഗ്രഹത്തിലേക്ക് ധാത്രധാരക്കുന്നതുനാഥനാണ്. ധാത്ര മദ്ദും എന്തിനു മുൻപാണ നടക്കുന്നതു്. അങ്ങം ആരംഭിക്കുന്നതാകയെട്ടു, കണ്പ ശൈഷ്യൻ പ്രഭാതാന്തരിൽ ഉണ്ടാണ് രംഗപ്രവർണ്ണം ചെയ്യുന്നതോടുകൂടിയാണതാനും. അപ്പോൾ നാലുാമക്കും നടക്കുന്ന സമയം മദ്ദും എന്നിനു മുൻപുള്ള പക്തിഭിവസം മാത്രമാണു്.

ചന്തുമ്പബജ്വമാക്കുന്നർക്കു തമിൽ വലിയ അന്തരമില്ല. കണ്പാം ശ്രൂതാന്തിൽനിന്നു ഹസ്തിനപു ഉത്തിലേക്കു നടക്കുന്നതുനാതിനുവേണ്ട ദിവസങ്ങൾ മാത്രം മതി. എന്നും, അഞ്ചും ആറും അങ്ങനെൽ തമിലുള്ളിൽ അന്തരം വളരെ ദിശാഭ്യർമ്മാണു്. ആരാമക്കത്തിൻറെ അവസാനത്തിൽ മാതലിക്കുന്നിച്ചു രാജാവു ദൗലേക്കാത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ടുകയാണെല്ലോ. ശത്രുസംഹാരങ്ങളിനായി ദുഷ്ടഃഷനും ഇന്ത്രസമീപശതിൽ കഴിച്ചു തുടിയകാലം എന്നോ തണ്ടാ മാസമായാലും, മടങ്ങിവത്തനുവഴിക്കു കാശ്യപാത്രമായിരുന്നിവച്ചു് അഞ്ചൊറുവയസ്യു പ്രായമായ സർപ്പദമനനെ കണ്ടുട്ടുന്നതുകൊണ്ടു്, ആ അഞ്ചൊറുവകാലുക്കാലവരെത അന്തരം അഞ്ചും ആറും അങ്ങനെൽക്കു തമിലുണ്ടുന്നു കണക്കാക്കുന്നെങ്കിലുണ്ടു്. തീര സ്ഥൂതയായ ശക്കന്തളു കാശ്യപാത്രമായിരുന്നിലേത്തി പ്രശ്നവിച്ചു് കൂടിക്കാനാലഞ്ചുവയസ്യു പ്രായമാക്കുന്നതു് ആ രണ്ടുങ്ങൾക്കിടയിലാണെല്ലോ.

എഴും അങ്കത്തിലെ സംഭവങ്ങൾ നടക്കുന്നതിനുവേണ്ട സമയം എത്രയാണും മുഹൂർത്തങ്ങൾ മാത്രമാണു്. ദൗലേക്കാത്തിനു മടങ്ങുവാൻ വഴി കാശ്യപാത്രമായിരിന്നു അദിതികാശ്യപര്യാരെ വണ്ണും അനന്തരമായാണു വാങ്ങുന്നു സമയം മാത്രം. സർപ്പദമനനമായുള്ള തുടിക്കാഴ്ചയും മറ്റും ധാരാളിക്കുവും ക്ഷണിക്കുവുമാണെല്ലോ.

നാടകസന്ധികൾ

എല്ലാംകൊണ്ടും ലക്ഷ്യംനാതിക്കുന്നതു ഒരു നാടകമാണു് ശാക്കന്തളും. ഭരതമനി വിഡിച്ചു അംഗങ്ങളെല്ലാം അതിൽ ഉത്തിണ്ണനുിട്ടുണ്ടു്. നാടക സന്ധികളുടെ കാഞ്ഞംമാത്രം ഇവിടെ പറയാം.

നാടകത്തിലെ കമ എറു ലക്ഷ്യരെതു ഉള്ളശീച്ചു പ്രവർത്തിക്കുന്നവും അതിനു ‘കാഞ്ഞു’ എന്ന പറയുന്നു. ഈ കാഞ്ഞു സാധിക്കുന്നതിനു് ഉപ

കരണ്ണങ്ങളായി, നാടകത്തിലെ കമാഗാത്രങ്ങിന് അഞ്ചുവിഭാഗങ്ങൾ കല്പിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. ബീജം, ബിന്ധ, പതാക, പ്രകരി, കാർം ഇവയുണ്ട് ആ കാർംവേദത്തിൽ. ഈ വയ്ക്കു നാടക്യശാസ്ത്രത്തിൽ ‘അത്മപ്രതികൾ’ എന്ന പേര്.

ആരംഭിച്ച കാർം ഫലിക്കുന്നതിനു മുൻപു് തത്ത്വവർത്തകൾ പല ഘട്ടങ്ങളിൽ തുടി കടന്നവോക്കുണ്ടു് ആവശ്യം ലോകത്തിലെന്നതുപോലെ നാടകത്തിലുമുണ്ട്. ഉദ്ദേശിക്കുന്നകാർംവൈജ്ഞാനിക്കരിച്ചു പ്രസ്തിയരും ഭിക്ഷിക്കിൾക്കു പ്രയതിക്കു, തന്നെ അന്തരം ഫലിക്കു മെന്നാണിക്കു, ഇടയ്ക്കു നേരിട്ടുന്ന തക്കുങ്ങൾ തീവ്രതുകൊണ്ടു കാർം, ഫലിക്കുമ്പെന്ന തീരുമാനിക്കു, ഉദ്ദിഷ്ടഫലം ഒക്കവരിക എന്നിങ്ങനെ അഭ്യവസ്ഥകളുണ്ട് ‘കാർം’ തീരുമ്പുതു്. ആരംഭം, യതാം, പ്രാപ്ത്യാഗ, നീയതാപ്പി, ഫലാഗമം എന്ന കുമാനിൽ അഭ്യന്നു് അപ്രത്യേകം നാമങ്ങൾ കല്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

അത്മപ്രതികളിലും കാർംവസ്ഥകളുമായി യഥാകുമം തുടിച്ചുന്നു് അഭ്യ നാടകസംഖ്യാക്കളാക്കുന്നു. ഭൗതികഗാത്രങ്ങളിലെ സംഖ്യാക്കളും പ്രാഥലാലുന്ന നാടകസംഖ്യാക്കളിലും കമാഗാത്രങ്ങളിലെ അവയവയങ്ങളും പരസ്യരം തുട്ടിയിണ്ണക്കാഡായാണ് ചെയ്യുന്നതു്. മഹാരാതവിധം നിപ്പചി ചൂതു്, നാടകസംഖ്യാകൾ, വിവിധത്രാവിയിൽ പ്രഖ്യാത പ്രാപിക്കുന്ന ആരംഭാദ്യവസ്ഥാദേശങ്ങൾക്കും കമാഗരീരകാണങ്ങളായ ബീജാലികൾക്കും തമിലുള്ള സംബന്ധങ്ങാണ് കാണിച്ചു കമാഭാഗങ്ങളെ പരിപോരിപ്പിക്കുന്ന ഏന്ന പരമാം. അത്മപ്രതികളിൽനിന്നും കാർംവസ്ഥകളും ദേശവും അന്തരുക്കമായ സംശയാഗംനിമിത്തം സംഖ്യാക്കളാക്കുന്ന രീതി ഒരു പട്ടികകൊണ്ടു വ്യക്തമാക്കാം.

അത്മപ്രതികൾ	കാർംവസ്ഥകൾ	സംഖ്യാകൾ
ബീജം	+	ആരംഭം
ബിന്ധ	+	യതാം
പതാക	+	പ്രാപ്ത്യാഗ
പ്രകരി	+	നീയതാപ്പി
കാർം	+	ഫലാഗമം

നാടകത്തിൽ ബീജാവാപംചെയ്യുന്ന പ്രമമഘട്ടം വളരെ പ്രധാനമാണു്. ഒരു വിശ്വാസ കൂടുതലായും പുതുകായും സംഖ്യാക്കൾ പ്രാബന്ധം ചെയ്യുന്നതുമെങ്കിൽ കുഞ്ഞകൾ പല കാർംങ്ങളിലും ശ്രദ്ധിക്കുന്നതുണ്ട്. നാടകകർത്താവിശ്വസിരി നിലയും ഇതിനുനിന്നും വ്യത്യസ്തമാണു്.

ഹദലാർപ്പത്തികൾ ഉതകത്തുവെള്ളുവും രസത്തിനു ഭംഗംവരുതേയും ആദ്യം മുതല്ലുതനന്നു ശ്രദ്ധിച്ചാൽ മാത്രമേ അടീഷ്ടുമലപ്പാളി ഉണ്ടാവുകയുള്ളൂ. ബൈജാവാപകാര്യാരംഭസമാഗമങ്ങളുപരിപായ മുവസസ്യികൾ⁹ ഇതുപ്രാധാന്യമുള്ളതിനാൽ, നന്നാമക്കത്തിൽ നായികാനായകാദിപ്രധാനപാത്രങ്ങളുടെ റംഗപ്രാവശ്യം അത്യന്താപേക്ഷിതമായെന്നു. മിക്കനാടകങ്ങളിലും ഇതു കാണണമെണ്ടു.

ശാകന്ത്രല്ലത്തിലെ നന്നാമക്കത്തിൽ, ‘തനയം ലഭസ്വ ദേവതയ്യുദ്ധം സന്നയം സമസ്യരണ്ടിരുമണം’ എന്നം മററുള്ള മഹർഷിമാതരട അസാമുഹവാക്യത്തിൽ ബൈജാവാപത്തിനുള്ള ക്ഷേത്രസംജ്ഞികരണവും, ‘ആദ്യ, അവരെല്ലച്ചുന്ന കാണക്കത്തനു’ എന്ന രാജവാക്യത്തിൽ ബൈജാവാപ്രാവും കഴിഞ്ഞു ‘രണ്ടുപേതം ചുററിനടനു’ ഇരിഞ്ഞാൽ തന്നുത്തുവരെയുള്ള ഭാഗമാണ് മുവസസ്യി.

മുവസസ്യിയിൽ പ്രക്ഷിപ്തമായ ബൈജം ഒന്നുടെ പ്രകാരിച്ചുള്ളഡിസ്ട്രിക്യൂം കൂടിന്നും തെളിന്നുടോക്കാണ്ടിരിക്കുന്ന ഭാഗമാണ് പ്രതിമുവസസ്യി. ഉണ്ടാമക്കത്തിൽ ‘മാധവ്യ, കാണാണ്ടതു കാണായ്യും ആണ് തിരികെ കണ്ണു നിപ്പുലംതനനു’ എന്നതുടങ്ങി, ഹോമവിപ്പും തനിനായി പുറപ്പെട്ട മുൻമുത്തിക്കുള്ള ദയപ്പെട്ട മഹർഷിമാതരട പ്രാത്മനയന്നു റിച്ചു രാജാവു പറയുന്ന ഭാഗമായ രുതിയാക്കാവസാനംവരെയാണ് ഇതു സന്നി ഉപക്ഷേപിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതു. കാണാണ്ടതു കാണാതെത്തരുകൊണ്ടു കണ്ണു നിപ്പുലമായിപ്പോരുന്നു മാധവ്യനാടുള്ള വാക്യത്തിൽ ‘ബൈജുവും, ‘എത്താതവവ്യാജേയനയാണ് താൻ കരിക്കിൽക്കൂട്ടി ആന്തുമനിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതു’ എന്നാലോച്ചിക്കുന്ന ദിക്കിൽ ‘യതുവും ഏടിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

മുവസസ്യിയിൽ വിതച്ച വിഞ്ഞു¹⁰ പ്രതിമുവസസ്യിയിൽ എന്തും പ്രാഥുർ മുളച്ചതുംഘു. ഗർഭസസ്യിയിൽ അതു ഒക്കാനുള്ള ഭാവമാണ്. മഹലം ഗർഭാഥിലുള്ളതുകാണാണ് ‘അതിനു’ ആ പേരുകിട്ടിച്ചരു. പ്രാപ്യാശ ഗർഭസസ്യിയിലാണല്ലോ വരുന്നതു. ശകന്ത്രാപ്രസ്ഥാനത്തുപരിപായ ചതുർത്തമാകും മുഴവന്നും പഞ്ചമാക്കണ്ണിൽ മുഖ്യപ്പെടുന്ന വിശ്വാസം റാത്രിനും വാസ്തവേണ്ടി ശകന്ത്രയുടെ മുട്ടപ്പടം മാററാൻ ശൗതമി പായനത്രവരെയും ഗർഭസസ്യി വ്യാപിച്ചുകിടക്കുന്നു. പുസ്തപ്രതിജ്ഞണം നാന്തരിച്ചു രാജാവു ശകന്ത്രയെ പരിഗ്രഹിക്കുമന്നാണല്ലോ മുട്ടപ്പടം നീകുകാഴിയുന്നതുവരെ എല്ലാവത്തും ആരാധിക്കുന്നതു. അതിനുശേഷം മാത്രമേ അവതരട ‘പ്രാപ്യാശ’യും ഭംഗംവരുന്നുള്ളൂ.

ആദ്യത്തെ മുന്ന സാധികളിലൊരു നടന്ന സംഭവപരമായക്കൈ ചോഡി പലംകിട്ടുമെന്നാണിക്കാറായ സന്ദർഭത്തിൽ പേരുന്ന് എൻ കുളം ഒരു തടസ്സം നേരിട്ടുകയാണു ‘വിമർശസസ്യി’യിൽ. ശോകന്തളം അഞ്ചാമക ത്തിൽ, മുച്ചപടം നീക്കുന്നതുമത്തു ആരാമകത്തിന്റെ അവ സാന്നംവരെ ഇതു വ്യാപിച്ചുകിടക്കുന്നു. മുമ്പാം സജ്ജാപാനിമിഷ്ടം മുഴുവായ കൈന്തലെയെ വിസ്തരിച്ചതും ശാപമോക്ഷത്തിനുപകരിക്കുന്ന മുത്രാങ്ങൾ വിയകം കാണാതെപോയതും പിനീട് യാദച്ചുപിക്കുമായി അതു കൈവശം ചുംചുപംപുംപും വിരുദ്ധാശ്വിക്കുന്നതുമായി രാജാവു് കാമോക്കത്തുന്നതു വിലപിച്ചതും മറ്റൊരു വണ്ണിക്കാദ്ദുപ്പുന്നതും ഇംഗ്ലീഷ് ഘട്ടത്തിലുണ്ടാണെന്നു.

അഞ്ചുതിന്മുമായി ചിത്രരിക്കിടന്ന സംഗതികളുണ്ടാം തന്റെ ചെന്ന പലാസിഡി വന്നുചേരുന്ന ഭാഗമാണു നിയപ്പണിസസ്യി. യുദ്ധ ത്തിൽ ദരഖാസ്തുക്കുന്ന സമായിച്ചു് ‘തെരിൽ കയറി രാജാവും മാതലിയും പ്രവേശിക്കുന്നു’ എഴുമക്കുത്തിന്റെ ആരംഭംമുതൽ പുത്രകളിൽത്തുന്ന നിമിഷം രാജാവു് പുസ്തകമനോരമനായിത്തുന്നതിനും ഭരതവാസ്യം ചൊല്ലുന്നതുവരെയുള്ള ഭാഗത്തിലുണ്ടാം ഇംഗ്ലീഷ് സസ്യി വ്യാപിച്ചുകിടക്കുന്നതും. (സസ്യികളുടെ ലക്ഷണവും മറ്റൊരു വ്യാവധാനത്തിൽ അതായും ഭാഗമായി ചെന്നിട്ടുണ്ട്.)

എല്ലാ സസ്യികളും സാംഗോഹാപാംഗമായി ഒരു വത്തന്ന നാടകങ്ങൾ ശോകന്തളെന്നതുപോലെ വേറെ അധികമില്ല. ടാഗോർ പറഞ്ഞതുപോലെ ലോകകാഥരമായ രാബർത്തെ മുന്നനിന്തി ചപിക്കുപ്പുട് ഒരു ഉച്ച ശ്രദ്ധനാടകത്തിൽ, രംഗപ്പത്തിനേക്കാൾ കലാപരമായ സംസ്കാരത്തിനേക്കാൾ മാനിത്തുന്നതുവിധിയും, ഇന്തരാത്മിലുള്ള സാങ്കേതികവശങ്ങൾ ഇല്ലാത്ത ഉജ്ജീവതിപ്പിച്ച കാളിഭാസന്റെ കലാകാശവരതയെ എത്ര പുക്കളിയാലുണ്ടെന്ന മതിയാവുക!

കേരളവർമ്മ വലിയകോയിത്തന്പുരാൻ (ജീവചരിത്രസംക്ഷിപ്തം)

ചന്ദനാദ്യൂതി ലക്ഷ്മീപുരഭൂതകാച്ചാരണ്ടിൽ ഏംതിരനാൾ അബാദേവിഥന്പുരാച്ചിത്യഭേദങ്ങൾ തളിപ്പിറവഞ്ഞ മിശ്രപുളിം നന്ദിപ്പിയും കെരളവർമ്മയുടെ ജനനം തിരുവാപ്പിൽ രാമവാദ്ധരായിതന്നു പ്രമാഖ്യത. സ്വപ്നവയ്യുടെ കൈയ്ക്കാതിന്റെ ദൃഢതന്നെ സംസ്കരിച്ചാണെന്നും സന്ദേശിക്കാൻ ശിഷ്യനു കഴിഞ്ഞു. ശ്രീമുഖലംതിരനാൾ മഹാരാജാവിശൻ പിതാവും കേരളവർമ്മയുടെ ശാത്രാഖായ രാജരാജവർമ്മ കൊയിത്തന്പുരാൻ ഭാഗിനേയനെ പഠാം മഹാരാജാവിശ്വാസിൽ വയ്യും തിരുവന്നപുരഭേദങ്കൾ ശ്രീമുഖകാണ്ഡപാശി. അന്നു മതകൾ മതകകൾ മതസ്ഥാനം അമ്മാവൻതന്നെ ഒക്കയെറു. ഈ മുതിരിപ്പും സാലുകാലിനേരാളുമെ നിശ്ചന്തനുള്ളൂ. അംപ്രാശക്കം മാത്രമാണ് ചരമമടഞ്ഞ്. പക്ഷേ, ആ ചുത്തുണിയ കാലഘട്ടംകൊണ്ടുതന്നെ കേരളവർമ്മ ഒരു പണ്ഡിതൻ എന്ന പേരു സന്ദേശിച്ചുകഴിഞ്ഞു. 1034 മെത്തിൽ—പതിനുംബന്നു വയ്യും—റാണി ലക്ഷ്മീഭായിയുടെ ഭർത്താവായിണ്ടിന്. അന്നു മുതല്ലാണ് കേരളവർമ്മ, ‘വലിയകോയിത്തന്പുരാൻ’ എന്ന പേരിൽ അറിയപ്പെട്ടതുടരുന്നു. സ്വപ്നാദിക്ഷിതർ, ശൈനങ്ങളുകാർശാസ്ത്രികൾ, ഹലമുള്ളർ രാമസ്വാമി ശാസ്ത്രികൾ മുതലായവർട്ടെ അട്കകൾ വ്യാകരണം, തക്കം, വൈദാനം മുതലായവ അഭ്യസിച്ച് “അല്പകാലാശിനിടയ്ക്ക്” അംഗീകാരം ‘ചത്രജ്ഞാസ്ത്ര പണ്ഡിതൻ’ എന്ന വ്യാതി സന്ദേശിച്ചു. ഡാക്ടർ വെറിഞ്ച്‌സാഫ്റ്റീംഗൾ ശിഷ്യനായി ഇംഗ്ലീഷിലും നല്കുന്ന പ്രാവിണ്യം നേടി. ഒവണിക്കേസുരിയായ കല്യാണത്തിലൂടെ അട്കകൾ വീണവായനയും അഭ്യസിച്ചു.

മുഗ്ധാവാസന

കോയിത്തന്പുരാൻ ആദ്യകാലത്തു് എററാവും പ്രിയപ്പെട്ട വിനോദം ആയുധാദ്യാസമായിതന്നു. ഈ വിദ്യ അഭ്യസിക്കുന്നതിൽ ഒരു മുത്രതന്നെ സഹായം അദ്ദേഹത്തിനു വളരെയൊന്നും വേണ്ടിവന്നിട്ടി ദ്വീപു. അന്നു് തിരുവന്നപുരഭൂത താമസിച്ചിരുന്നു റണ്ടു കിളിമാന്തു് കൊയിത്തന്പുരാക്കന്നാരിക്കുന്നു പല ശാസ്ത്രവിദ്യാരച്ചസ്വാദ്ധ്യം ചരിത്ര നായകനു മനസ്സിലുക്കാൻ സാധിച്ചു. ഉണ്ടയിട്ടു് ഒരു തന്ത്രജ്ഞൻ ഒന്നബ്ദി തട്ടി മുറിവെന്നും പതന്താതെ താഴെവീഴുക, എത്ര ശ്രമിച്ചാലും വെടിപൊച്ചാതെ വിഡി സാിൽ എതിരാളിയുടെ തോക്കിക്കുന്ന വാക്കുക്കുക, സകലുക്കുതിക്കൊണ്ടു മുത്രണം താനാരിക്കുന്ന സ്ഥലത്തും വത്താടി വെടിവയ്ക്കു മുതലായ പല അഭ്യന്തരപ്രാണങ്ങളും ഈ തന്പുരാക്കന്നാരിക്കുന്ന മനസ്സിലാക്കുയും.

‘പ്രഭയാഗിച്ചു പരിക്ഷിക്കുകയും ചെപ്പിട്ടുണ്ടെന്നു്’ കേരളവർഷത്തെ ഒരിട്ടു രേഖപ്പെടുത്തിട്ടുണ്ട്. ആയുധവിദ്യയിലൂടെ ഈ പരിശയ മാണം കൊഡിഞ്ഞുമരാനെ കൂറയാക്കരുകയാക്കിയെന്നതു്. ലഭ്യം പഴിച്ചുംരുതെ വെടിവയ്ക്കുന്നതിൽ അദ്ദേഹത്തിനു പ്രത്യേക പാടവാണെങ്ങും കാണുന്നതു്. ഈ വിഷയത്തിൽ വുരോപ്യരുൾപോലും അദ്ദേഹത്തെ പ്രശംസിക്കുന്നായിട്ടുണ്ട്. തിരഞ്ഞെടുത്ത പ്രദേശങ്ങളിൽ സംബന്ധിക്കുന്ന ചെറിയ കാട്ടകളായിരുന്നു നായാട്ടിനായി തിരഞ്ഞെടുത്തിരുന്നതു്.

“കനിനാണ്ണപ്പുറമടവിയാണായതിൽപ്പോയതും
കനിച്ചും കരുകമാട ഞാൻ നുട്ടി നായാട്ടുകാരെ
പനിത്തും പുലിയിറുകളെ വെച്ചയാടിട്ടുണ്ടും
കൊനിട്ടുണ്ടെന്നതിലെവാതരസം സ്വല്പമല്ലിപ്പോഴും മെ”
എന്ന മയുരസരവരുപ്പെദ്യത്തിൽനിന്നുന്നെന്നും ഈ തെളിയുന്നുണ്ട്.

പാംപുറുക്കമമ്പരി

ആയില്ലാതിരുന്ന മഹാരാജാവിൻ്റെ ഭരണകാലത്തു തിരവി താംകുറിൽ ഭാഷാപൊഷണവരണ്ടളായ പല പരിജ്ഞാരണങ്ങളും നടന്ന ത്രിപ്പണിയിൽ രാജ്യത്തിൻ്റെ നാനാഭാഗങ്ങളിലും ‘മലയാളം പത്രിപ്പും സംബന്ധിക്കുന്നതിൽ ഏഴുതീയിഞ്ഞാക്കന്തിനും വേണ്ടിവന്നാൽ എഴുതിയിഞ്ഞാക്കന്തിനമായി ഒരു പാംപുറുക്കമമ്പരി മുഹമ്മദിനും ആദ്യം തന്റെ നാമാജികസ്ഥാപനവും പാംപുറുക്കമമ്പരിയും നിലയിൽ ഇത്തന്നെങ്കാണ്ട വലിയകോക്കിന്തന്നുരാൻ നിപ്പമീച്ചു ജോലി ഭാഷാപൊഷണത്താണു് അത്യന്ത ഉപകരിച്ചു. ദദ്യകുതിക്കരുതുന്ന പരിയാൻ അന്ന ഭാഷയിൽ അധികം പുറുക്കങ്ങളെല്ലാം ഇല്ലാതിരുന്നതിനാൽ, മിക്ക പാംപുറുക്ക സ്വഭാവം എഴുതിയിഞ്ഞാക്കണംവെന്നു. മഹാപ്രാരിതസംഗ്രഹം, സന്താർപ്പ ദിപം, വിജയാനന്ദജാതി, സന്താർപ്പസംഗ്രഹം മുതലായവ അന്നുന്നെ എഴുതരുപ്പുട്ട മുതികളുണ്ടു്. (പരമാത്മം പറഞ്ഞാൽ, അക്ക് ബർപ്പോലും ആ ഇന്ത്യൻ ത്രിപ്പണിമന്നും ദാനാനും.) അതിനുശേഷമാണു് ഭാഷയിൽ ഗദ്യഗ്രന്ഥങ്ങൾ ധാരാളമായി ഉണ്ടായിരുന്നുണ്ടിയതു്. “അന്നാരംഭിക്കു പ്രപ്ര ബുക്കക്കുന്നിറി വലിയകോക്കിന്തന്നുരാൻറെ അഭ്യുക്തതയിൽ നിപ്പമീച്ചു വിസ്തരിക്കിയമായ ഭാഷാപൊഷണം വാക്കേകൾക്കു് അ ഗോചരമരുതു്,” എന്ന മഹാകവി ഉള്ളം രേഖപ്പെടുത്തിട്ടുള്ളതിൽ അ തിരഞ്ഞെടുക്കി ചേംതന്നെയില്ല.

സാഹിത്യപരിശുമാ

ഒക്കരുവം ആദ്യമായി കവിത എഴുതിയുള്ളതും സംസ്കരണാഡായിരുന്നു. വളരെ കഴിഞ്ഞതിനശേഷം മാത്രമേ അദ്ദേഹത്തിൻ്റെ ശ്രദ്ധ മലയാളകവിതയുടെനേരെ റിറിഞ്ഞുള്ളു. അന്നം സംസ്കരണി

രെറ്റ് രബ്പായീന്റെക്കു അദ്ദേഹത്തോടു പിടിച്ചപിരാൻമാറില്ല. അതുകൊണ്ടും എന്നുവായ്ക്കുടുക്കുന്ന ശ്രദ്ധിക്കുന്നതിൽ സംസ്കൃതപരിപ്രേക്ഷകരണ്ടായിരിക്കുന്നതും അദ്ദേഹത്തോടു പിടിച്ചപിരാൻമാറില്ല. അദ്ദേഹത്തോടെന്നും ശ്രദ്ധിക്കുന്നതിൽ സംസ്കൃതപരിപ്രേക്ഷകരണ്ടായിരിക്കുന്നതും അദ്ദേഹത്തോടു പിടിച്ചപിരാൻമാറില്ല. “അസ്മുപച്ചുതനിതാംബൈതെ അദ്ദേഹത്തോടു പിടിച്ചപിരാൻമാറില്ല” ലംബമാനമായ അംബുജബന്ധുബൈംസുതാനിൽനിന്നും അംബരമല്ലുണ്ടായിരിക്കുന്നതും വിസ്മയങ്ങളായി ബന്ധം ബന്ധും ബന്ധങ്ങളായ കിരണകളുണ്ടാണ്...” എന്ന തുട്ടുണ്ടാണ് അക്കബറിഡല പ്രാംഭവാക്യം പ്രസിദ്ധമാണെല്ലാ. പിഡിയാലും ഈ ശ്രദ്ധാസ്ഥികൾ അല്ലെങ്കാൽ മാറ്റം സംഭവിച്ചുവരില്ലോ, ആ പ്രത്യേകതയിൽനിന്നും നിരീക്ഷപണം വിഘ്നകരിക്കുന്നതാണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശ്രദ്ധിക്കാം.

ബുക്കക്കമിററിയിലിതനാഴതിയ പുസ്തകങ്ങൾക്ക് പുറമെ, അക്കബർ, മയുരസരേശം, മനിപ്രവാളശാകന്തളം, അക്കഷകശ്രൂഹം, അന്യാപദ്ധതശശതകം, ഹനമരുത്തഭവം, മത്സ്യവല്ലഭവിജയം, പ്രലംബവയം, മുഖം ചരിതം, പരത്രാമവിജയം, ശ്രീപത്മനാഭപാദപത്മഗതകം, ക്ഷേത്രവൈശാഖം എന്നതുടങ്ങി പതിനേണ്ടാളം ഭാഷാകൃതികൾ കൈരളവായ്ക്കുടുക്കും, പിശാവബിജയം മഹാകാവ്യം, കംസവധചന്നു, ക്ഷമാപണസമഗ്രം, യമപ്രണാമഗതകം, ശ്രൂരാരമജ്ജരീഭാണം മുതലായ സംസ്കൃതകൃതികൾ ഇതിന് പുറമെ ഏറേയും കിടക്കുന്നു.

സ്വരവസ്ഥ

ആയില്യംതിതനാർ മഹാരാജാവിന്¹ എന്നോ കാശനവശാം വലിയകോക്കിഞ്ഞപുരാഞ്ഞരെ നേരേ അല്ലോ അതുപുരിതോന്നാനിടയായി. കൈരളവൻ, മഹാരാജാവിനെതിരായ എത്തോ ഒരു തുട്ടുകെട്ടിൽ ഉൾച്ചെടു എന്നാണ് പുറമെ പരിയപ്പെടുന്ന കാരണം. ഇതിൽ അഭിപ്രായ ദേശിഞ്ഞു. പലതം പലതും പരിപുന്നം. “പ്രത്യക്ഷമായ കാരണം കൈരളവായ്ക്കുടുക്കുന്ന ചാപല്യമായിതനാവൈക്കില്ലോ, ആന്തരമായ മെത്രവൈരായിതനാവൈനു വിശാവംതിതനാർ തിതമന്ത്യകാഞ്ഞും സപജ്ജിവിതചരിത്രഗമ്മതിൽ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ട്” എന്ന് കൈരളരാംവേദവൻ എന്ന പുസ്തകത്തിൽ രേഖപ്പെടുത്തിക്കാണുന്നുണ്ട്. കാരണം എത്തുതന്നും ആയില്യംതിതനാളിനെ പല്ലാതെ ക്ഷൗഢിപ്പിക്കുന്നതും അതു വളരെ മുത്തരമായിതനു എന്നതു തിരിച്ചു. ഇതിൽ മലമായി 1050 മുതൽ അഞ്ചുകൊല്ലക്കാലത്തെക്കും അദ്ദേഹത്തിനും അസ്പത്രനുജീവിതം നയിക്കുന്നതിലും ദാണിലക്കൂടീഭായി, വിശാവംതിതനാർ മുവരാജാവും മുതലായവരുടെ പ്രാംഭനകളും നിഷ്പിലാണും. വിശാവംതിതനാർ സിംഹാസനാരോഹണംചെയ്യാതുവരെനിഞ്ഞുന്നുണ്ട്.

മയുരസരേശം എന്ന മനോഹരകാവ്യത്തിന്നും ഉള്ളതിക്കു കാര

என ஹு காராகுவையாஸமத்து. கண்ணப்பள்ளுமிருங், அம்புள்ளாசல் கூகு முதலாய் சங்கூதத்திக்கூடி அது அஸப்பதற்குத் தூகாயி எப்பியெல் டுவயாக்கன். ஏனாவேங்க, வீரவெவிஜய் என மஹாகாவ்யங்கோ ஸ்தா, அது அஸப்பதற்குத்தில்லாயிடும் ஏனாவரிகிட்ட நண்கைப்பூட்டுமா விண்ணவேங்க ஏன் ஸ்தாயமான்.

பூத்துவமான

வலியகோகிச்சாபுராஷ்டி ஸபூதயத்துவம் ஸாமிதியபுள்ளவரை ருமானிமானம் ஏன் பரிமிதமாய் பரியிக்கூடுதில் குறைநிலைப்பூட்டு கொல்லாயிடும். அதேமத்திலீல் பூத்துவமானமின்றை அரங்காறு புவேசிசு ஸாமிதியகாரங்கார ஸங்வய குரை சூனாமலை. அக்கூ வற்று புரைப்பூட்டும் ஏன் வலிய தேரிப்பங்கு, கோகை நாபூராஶ்டர் ஸாக்ஷைப்புத்துவமிவருமாயிடும். “ருமாபரி வெளையக்கீர்தி நிலதில் கோக்கக்கூத்துக்கையில், ஹக்கூதைக் கூறுவது என்னால்கீட்டியில் உண்ணாயிக்கூடுது மலயாழ்ப்புங்காங்கூடுதில் ஏழஷப்புதை அவை கைத்தாங்குவது அவிடுத்து பரிசோதயானோகோ அடிப்படை நெடுக்கூடுதிலைக்கில்லை அப்புத்து புவிலுக்கிருக்கப்பூட்டுதிலை” ஏன் 1081-த் தூத்துக்கு ஏன் பு ஸங்கதிலில் பூங்காவிக்கையெல்லாயி. ஹு பூ ஸாவமான பிலபூால் ஸங்மாநத்திலை புதூக்கைப்பூட்டுவாயிக்கு கெள்ளாது அதேக்கூபா பிலக்கிலைப்பூாலை. ஏனாக்கு, அநாதை கால ஸமிதிக்கு அநாதராதிலைத்து பூத்துவமானமான் அத்துவதூமாயிட வாதென். ‘க்ஷிரமைதூரக்கூடிசிச்சுவட்டுதிலை சொரதைனை கொறுக்கின காறுகா’ ஏன் ரீதியிலைத்து ஒராவைக்குத்தூதி அதேமத்துவம் ஸபீகரி பூத்துவமைக்கிட்ட ஓங்காரவிழுக் கண்மாராது ஹு காஸ்கா பரி பூஷ்டியெல்லாலும் பூவிக்கைப்பூத்துவமான வான் உது பரமாந்தம் நாம் வாத்திரிக்கைநெடுமான்.

பாரமா

கொல்லுத்தோரும் பதிவுத்து ஸபாமித்து கஷிளாது” அதிபூட்டு ஸபங்கணாலோத்துக்கூடுதிலை கொரங்கு தீவிஸு தாமஸித்து” தூமிதேயாய ராஜராஜவம்யுமைகாாயித்து” திதிவகந்துபுரதேநைக் கோக்கு அவிஸுத நதில் காயக்குறுத்தின ஸமீபாவத்து” கார்மதினத்திலீல் மலமாயி 1090 கணி 6-ாங்க பரித்துக்காயக்கு ஹுவலேலுகு வெடின்று. ஏது கேட்கமாய ஹு அத்துவமிதாஞ்சபூரி கெட்டுப்பூால் மந்தூ கொல்லு மஹாகவி வழித்தோற்றுத்தீயத்தான்” தாசுக்காஸ்கா யேறாகங:

“அப்புள்ளிதூதுவிதேஷ, மா விசநாய, மாதூாங்கீத்து, மாவெலுத்து, மா-
துத்துப்புாருத்துக்கிவப்புலத்தமிக, வா வேங்காபகாரபுதா,
அத்துப்புாராய்க்கணாயை ஸ்தாக்குவா, மாதுக்கூள்கூ, மாதுஷால்தா, —
பத்துயீஶ! வேங்குஞ்சாங்கூடுதில் மரங்காவதென்று வான்!”

പുസ്തക

[1056 ഇടവം (പുസ്തകം 1. ലക്ഷം 3) മുതൽ 1057 മിച്ചനം (പുസ്തകം 2. ലക്ഷം 4) വരെയുള്ള 'വിദ്യാവിലാസിനി' യുടെ 14 ലക്ഷങ്ങളിലായിട്ടാണ് ජാക്കന്തുപരിഭ്രാഷ്ട് ആദ്യമായി പുറത്തായതു്. നാടകപരിഭ്രാഷ്ടയും സംഖ്യയിലുള്ള ഇടംപ്രമമായ പരീക്ഷണമെന്ന മാത്രമല്ല, ഗ്രന്ഥകാരന്റെ മാത്രഭാഷയിലുള്ള ഒന്നാമത്തെ ഉച്ചക്രമവും ആയിരുന്നതിനാൽ ആരംഭം തീർന്നു പരിഭ്രാഷ്ടകൾന്റെ സ്ഥാനത്തു് 'തെ കേരളീയൻ' എന്ന മാത്രമേ പേരു വെച്ചിരുന്നുള്ളതു്. അവസാനത്തെലാണ് കേരളവൻ സപ്പനം പേരിൽ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടതു്. താഴെ ചേക്കുന്ന പ്രസ്താവന 1056 ഇടവംലക്ഷം വിദ്യാവിലാസിനിയിൽനിന്നും, ഇംഗ്ലീഷിലുള്ള കരിപ്പ് 1057 മിച്ചനം ലക്ഷത്തിൽനിന്നും പകർത്തിയതാണ്.]

മഹാകവി കാളിഭാസപ്രജ്ഞാതമായ 'അഭിജ്ഞതാനശാക്തിയുള്ളനാടകം' ഭ്രമണ്യലത്തിൽ സകല ദേശങ്ങളിലും എത്രയും പ്രസിദ്ധമായിരിക്കുന്നതുടായെ അനേക ഭാഷാത്തരങ്ങളിൽ സംകുമിപ്പിക്കപ്പെട്ടിട്ടും ഉണ്ടോ. നമ്മുടെ കേരളദേശത്തിലും ആനാടകത്തിനു പ്രചാരം പ്രചുരമായിത്തെന്ന ഇരിക്കുന്നു. സംസ്കൃതവ്യത്യസ്തപ്രതിഫലങ്ങളിലും നാടകത്തിന്റെ പരിശീലനശാലയുള്ളതു് പരമാനുഭാവം അനുഭവിക്കുന്നവരും ചൂതക്കം. അന്യമാ ഉള്ള വരും പ്രായേണ ശാക്തയളം രസവത്തരമായ ഒരു നാടകമെന്നു ഗ്രഹിച്ചിരിക്കും. സാംസാരികസൂഖ്യവഞ്ചളിൽ ശാക്തയളം നോക്കുന്നതിനാനു പ്രധാന ഗണിച്ചിട്ടുള്ളതു് ഒരു ഭാഷാദ്രോക്കര ദത്ത പലവരും കേട്ടിരിക്കാം. അതിലെ നീതി അതു ദ്രോഗനായമല്ലെങ്കിലും അതിനെ ഇവിടെ എഴുതുന്നു.

ശാക്തയളം നോക്കിയുമാനനാനാം
 വാർക്കനയളം ചിക്കിയുമിത്രനാളും
 ഹാ കണ്ണഭോപ്പാസി മുവം മരനേൻ
 ശക്തരാജേകരമസ്യ വിശ്വജാഃ?

ഇത്തില്ലാതെ ഇം,

കവിതാ കാളിഭാസസ്യ തത്ര ശാക്തയളം മതം
 ശാക്തയളേ ചതുരത്തേമാക്കസ്യതു ദ്രോകചതുരസ്യം,

ഇത്യാദി ശാക്താള്ളോഹകങ്ങളായ ദ്രോകങ്ങൾ പണ്ഡിത പരിഷ്ഠപ്രസിദ്ധങ്ങളാകനും, ഇങ്ങനെയുള്ള നാടകരത്വങ്ങൾ അസ്വഭാവങ്ങളായിൽ സംകുമിപ്പിച്ചാൽ കൊള്ളാതെന്നു ചെണ്ട്,

മനഃ കവിയാഃപ്രാത്മീ ഗമിഷ്യാമ്യപഃഥാസ്യതാം
പ്രാംഗ്രുലദ്യേ ഘലേ ലോഭാദ്വാംബാംഗരിവ വാമനഃ.

ശാക്താളകമ കേരളീയൻ അബിഞ്ചിട്ടില്ലെന്നവെച്ചാലും എന്നും ഇം യത്വം ആരംഭിക്കുന്നതു്. ശാക്താളം നമ്മുടെ പ്രീഖ്യവിഷയമായിത്തന്നെടുണ്ടു്. പ്രാചീനകവി തുഞ്ചൻ പബ്ലിക്കീഷൻ അതിൽ അവ്വാചീനനോ പ്രാചീന നോ എന്ന നിശ്ചയപ്പേട്ടിപ്പില്ലാത്ത ഒരു കവി ഇതു പാടി സ്കൂക്കേഴു കൈകാട്ടികുളിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. കേരളീയനാടക നേരമായ രാമനാട്ടത്തിനു് ഇം റിഷയത്തെ ഉപയോഗപ്പെട്ട തത്തിയ കലക്കാളും കാഞ്ചിനവ്യാഹരം സാഹിത്യം ദ്രോഹലന്നിയെല്ലായോ?

എന്നാൽ, മഹാകവി കാളീഭാസത്തെ മനോധർമ്മത്തെ തുച്ഛന അന്തഭിക്കണമെങ്കിൽ, തദ്ദീശ്വരത്തേന പാടുള്ളേ. പ്രായോഗ ഭാഷാന്തരിക്തതമായ ഒരു ഗ്രന്ഥത്തിൽ (പിശിഷ്യ നാടകവിഷയത്തിൽ) മുലഗ്രന്ഥത്തിലെ രസഭാവാദ്യംശങ്ങൾ പ്രത്യക്ഷിച്ചിട്ടുമെന്നതു പ്രകാശംതന്നെ. എക്കിലും, മുലം തന്നെ ഒന്നാണി ഗ്രഹിക്കാൻതക്കതായ വ്യക്തിപത്രാം ഇല്ലാത്തവക്കു് ഇം പരിഭ്രാംഫുവേന അതിലെ രസാനുഭവം ജനിക്കേമെന്നുള്ള ഉറഹമല്ലാതെ ആ അമാനപ്രമാകവിയുടെ വാദങ്ങൾമായുള്ളൂ ദിക്കെല്ലു അനകരിക്കാമെന്നു് എന്നിക്കു ഫോഹമില്ല.

തതിചന്നറ നേതപരിഭാഷ എന്നു ശ്രദ്ധിച്ച വായിച്ചിട്ടി കൂളിയുള്ള ഇംഗ്രീഷിലാണു്. എന്നിക്കു് ഇംഗ്രീഷിന്റെ അതാനും ഉള്ള ത്രംഗോഡു മലയാളജ്ഞത്താനും മാണിക്കില്ലും സാഡു വർക്കർക്കു് ഉണ്ടായിരിക്കുന്ന എക്കിൽ, അദ്ദേഹം എന്നറ യത്തെന്നു അഭിനവിക്കും. ആ മഹാസമത്തമായ സാഡു് ഇംഗ്രീഷുചപ്പീൽ വത്തതിയ രസത്തെ നമ്മുടെ മലയാളവൈഷ തതിൽ മുഴവനും വരുത്താമെന്നതെന്നയും എന്നു ദൈഡില്ല. വാക്യത്തിനു വാക്യം, ദ്രോകത്തിനു ദ്രോകം, ഇങ്ങ രന്ധ്യാണു് അദ്ദേഹം പരിഭ്രാംഫുച്ചത്തിട്ടുള്ളതു്. അതുത

ഒന്നയാണ് മുലാനസാരിയും ലക്ഷ്മണസമന്പിതവുമായുള്ള മുമം. എന്നാൽ, അതു ശ്രദ്ധവുംതന്നെ. ദ്രോക്കത്തിന്റെ പാട സംവ്യൂക്താളു യദ്ദേഹമും വർഷപിള്ളിക്കാവുന്ന ഇംഗ്ലീഷ് പുത്ര രീതിയിൽ അതിനും അതു ശ്രദ്ധമീലു. സംസ്കാരവുംതന്നെസാരി കളായ ഭാഷാഭ്യാസരൂക്കങ്ങൾ അവയ്ക്കു് ഉചിതങ്ങളായ പ്രാസംസ ജോട്ടുടി ഉണ്ടാക്കണമു പ്രായേന സംസ്കാരങ്ങൾമായി തന്നെനു ഇരിക്കും. മനിപ്രഖ്യാതകവിതയുടെ രംഗം ഇപ്പോൾ മദ്രാസ് പ്രാസിഡന്റ്സിയിൽ വിദ്യാഭ്യാസാലയക്കുമാത്രം ഗ്രാമിച്ചിരിക്കുന്നു. ആയതുകൊണ്ടു് ഏറ്റു ഇംഗ്ലീഷ് യത്രം നിജു ലമാക്കണിക്കുന്ന തോന്നുനു.

ഈ ഭാഷാശാക്കത്തെത്തിൽ മുലപാഠത്തെ പ്രാധാന കേരളീയഗ്രന്ഥാന്നാരുന്നായാണ് എന്നും സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഒരത്തരാഹപാഠത്തിൽ പ്രക്ഷിപ്തങ്ങൾ എന്ന നിശ്ചയിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് ദ്രോക്കങ്ങളും ഉള്ളവയെ തള്ളിയിരിക്കുന്നു. ഇതിനു മാസംതോറും വിദ്യാവിലാസി നിശ്ചിൽ വണ്ണിയാം പ്രസിദ്ധപ്പെട്ടതുന്നതാക്കുന്നു. വായനക്കാർ ഇതിനെക്കരിച്ചുള്ള അഭിപ്രായത്തെ പത്രമുഖേന പ്രകാശിപ്പിക്കമാറാക്കുന്നും.

എന്നു് ഒരു കേരളീയന്റെ പ്രാത്മക.

By God's blessing I have been enabled to fulfil the task which I undertook as a 'Keraliya' more than a year ago. I have been watching with no small satisfaction the interest evinced by the Malayalam reading public in this fresh contribution of mine to the Malayalam literature.

There are several typographical errors besides divers other short comings in the publication by instalments of the work in this Journal. It is my intention to publish, if possible, a separate edition with certain corrections and modification, adding also explanatory notes where they are deemed necessary and dedicating the whole work to His Most Gracious and Royal Highness Sri Rama Varma, F. M. U., G. C. S. I., Maharaja of Travancore, my most highly respected Sovereign and ever most sincerely beloved Benefactor.

Trivandrum
11th June 1882

Kerala Varma
Valiya Koil Tampuram

മുന്നാം പതിപ്പിനെഴുതിയ ആരുമുഖവോപന്യാസം

ലോകത്തിൽ അന്നശ്രദ്ധരമായുള്ള യശസ്സ് കുഞ്ചകളെ
കാർഡ് വാക്കേകളെക്കാണ്ടാണ് അധികസൗക്യത്തോടു
കൂടി ലഭിക്കപ്പെടുന്നതു് എന്നുള്ളതു് നിരാക്ഷേപമായ ഒരു
വാസ്തവമാക്കാം. ഓരോ ദേശത്തു് ഓരോ കാലങ്ങളിൽ
ഓരോ അപദാനങ്ങളെക്കാണ്ടു പ്രസിദ്ധമാരായിവേച്ചിട്ടു്
ഈ മഹാനാരകക്കറിച്ചു സാധാരണജനങ്ങൾക്ക് എത്രമാറ്റം
കേട്ടവിശ്വാസായിരിക്കുമോ അതിൽ വളരെ അധികമായി
തു ദേശത്തിൽ ഒരു കാലത്തു് ഒരു സത്രക്കാവുത്തെ നിന്മി
ച്ചിട്ടുള്ള കവിരയക്കറിച്ചു കേട്ടവിശ്വാസായിരിക്കുമെന്നുള്ളതി
ന സംശയമില്ല. വികുമാദിത്യൻറൊക്കെ ഭാജൻറൊക്കെ കാല
ത്തു് രാജ്യത്രാസിപ്പണമാരായ മന്ത്രിമാരോ പരാക്രമശാലി
കളായ സേനാനായകരാരോ തപ്പളക്കിയുള്ള യോഗികളോ
ആയി ആരെല്ലാമോ ഉണ്ടായിരിക്കാറിരിക്കാം. എന്നാൽ, അങ്ങ
നെ പ്രസിദ്ധമാരായവരിൽ ഒരാളുടെയെങ്കിലും പേരിനെ
നാം ഇപ്പോൾ അറിയുന്നണണ്ടാ? അതിന്റെവല്ലുംതന്നെ ഇംഗ്ലീഷ്
ണിലെ വിവ്യാതയായ എലിസവെത്തുമഹാരാജഞ്ചിയുടെ
കാലത്തുണ്ടായിരിക്കുന്ന മന്ത്രിമാരെയും സേനാനികളും മറ്റു
യോഗ്യമാരേജുംകൊണ്ടു് അധികമായ അറിവു് എത്ര അളവിൽ
കർക്കണ്ടായിരിക്കും? എക്കിലും സംസ്കാരത്തിലും ഇംഗ്ലീഷ്
ലും സാമാന്യവ്യാസപ്പണി ഉള്ള വരിൽ കാളിഭാസങ്കരിയും
ഷേക്കുംപീയതഭേദങ്ങളും പേരു കേട്ടിട്ടില്ലാത്തവർ ആരും ഉണ്ടാ
യിരിക്കയില്ലെന്നുള്ളതു് നിബ്രിവാദംതന്നെ. ഇംഗ്രേഷ്യർ
ജീവിച്ചിരിക്കുന്നകാലത്തു് ഇവരുക്കാർ ഉന്നതസ്ഥിതിയിൽ
ഇരുന്നവരും അധികം മാനുസ്യം പ്രസിദ്ധിയും ഉള്ള വരും
ആയി അനേകം ആളുകൾ ഉണ്ടായിരിക്കാണും, ഇവർ അന്ന
കേവലം അപ്പശേഷിനാൽം ഇവരുക്കാർ ഉൾക്കൂട്ടിവസ്ഥ
യിൽ ഇത്തന്നെ വല്ലവരേജും ആ ശ്രദ്ധിച്ചു് കാലക്ഷേപംചെയ്തി

തന്നെവരും തന്മാർക്ക ലോകത്തിൽ എന്നെന്നേന്നും നിലനില്ല
നാതായീ ഉണ്ടാക്കവാൻപോകുന്ന കുത്തിയക്കരിച്ച യാ
തൊത്ത് വിചാരവും ആരംസയും ഇല്ലാത്തവരും ആയിരിക്ക
യും ചെയ്തിരുന്നിരിക്കാമെന്നുള്ള അസംഭാവ്യമല്ല. എന്നാൽ
കാരോ യുദ്ധങ്ങളിൽ ജയങ്ങളെ പ്രാപിക്കയും കാരോ രാജ്യ
ങ്ങളെ സ്വാധീനപ്പെടുത്തുകയും മറ്റും ചെയ്തിട്ടുള്ളവരുടെ അ
തൃതക്കമ്മങ്ങൾ കാലക്രമേണ കേവലം വിസ്തൃതപ്രായങ്ങൾ
ഉണ്ടിപ്പോയിരിക്കുന്നും അവരുടെ സമാനകാലീനക്കാരായ
കവികളുടെ വാക്കുകൾ ഉത്തരവിച്ചുകൊബ്രത്തു് “അവയ്ക്ക് ഉണ്ടായി
രിക്കാവുന്നതിലും അധികമായി ഉത്തരോത്തരം വല്ലിച്ചുവര
നു പ്രാശന്നുണ്ടാക്കുടി ദേശാന്തരങ്ങളിലും പ്രവ്യാതിയെ
പ്രാപിച്ചുകാണന്നതുകൊണ്ടു് കവികളെപ്പോലെ സ്ഥായി
യായും ഉപരൂപരി ഘൂഷിയെ പ്രാപിച്ചുവാനതായും ഉള്ള
യശസ്സു് മറ്റുള്ള രാത്രി സന്ധാരിക്കുവാൻ ശക്യമല്ലെന്നുള്ള
തു് തീർച്ചയാണ്. എന്നാൽ ഏതെങ്കിലും ഒരു കാവ്യം നിക്ഷി
ച്ചിട്ടുള്ള ഏല്ലാ കവികളുടെയും യശസ്സു് ചിരംനമായി ലോ
കത്തിൽ നിലനില്ലമെന്ന നിശ്ചയിക്കാൻ പാടില്ല. “ദിഗ്രാ
എവ കവയഃ ദിഗ്രാഞ്ചേവ കാവ്യാനി” എന്ന് ഒരു മഹാ
നായ ആലക്കാരികൾ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിനെന്ന നാം ഓക്കെണം.

എല്ലാവരും യശസ്സിനും അ ഗ്രഹിച്ചുതന്നെ ആയിരിക്കാം
കാവ്യരചനയിൽ ഉദ്ദോഗിക്കുന്നതു്; എക്കിലും അനപലപ
നീയമായ മുണ്ടാവിശ്വഷംകൊണ്ടു സഹൃദയങ്ങാക്കി എദയംഗ
മമായിത്തീന്തിന് കാലക്രമത്താൽ സേചയസിയായ പ്രതിഷ്ഠ
യെ പ്രാപിച്ചുവന്നിട്ടുള്ള ഒരു കൂതിയുടെ കരംാവിശ്രീ കവി
യശഃപ്രാത്മിത്യം മാത്രമേ സമ്പ്രാം സഹാദമായി ഭവിക്കും.
അപുകാരമുള്ള ഒരു കൂതിയായ ശാക്തത്തളനാടകത്തിന്റെ
കത്താംബായ കാളിഭാസംഭവി പേശി എന്തിട്ടില്ലാത്ത ദേശം
എത്തമാലതാം ഒന്നാംതന്നെ ഭ്രംബണംവരുത്തിൽ ഇല്ല. അ
ദ്രോഹത്തിനെ അതിശയിക്കുന്ന ഒരു കവി ഇല്ലെന്ന സഹൃദയ
നൂർ എതുകക്കണ്ണുന്ന നാമതിക്കുന്നതാണ്. ശ്രീഹഷ്ഠി,
ഭവത്തി, മാരലൻ മുതലായ മഹാകവികളിൽ തച്ചിഭേദ
നതാം ദ്രുത്രേപം പഞ്ചപാതികളായ വിഭവാംശം ചിലരി
ല്ലെന്നില്ല; എന്നാൽ അതുപോലെ അ ബാഡ ദ്രീതികളെ

എല്ലാം വ്യത്യാസംകൂട്ടാതെ അഭിനവക്കുന്നതിൽ സംശയിക്കണമെന്ന നിബന്ധന നല്കുന്നതാണ്. ചിലതണ്ണായിരിക്കും. പ്രക്ഷേ, കാളിഭാസൻറെ വാക്കിനുള്ള അങ്ഗുതിമമായ മാധ്യമ്പരത്തെ ആസപദിച്ചു രസിക്കാത്തവരും, അതിനുള്ള അസാധാരണ സാരസ്വത്യക്കും അല്ലെങ്കിലും വിസംഖ്യകവരും ആയി ഈ ദേശത്തിലും അതിസ്വർണ്ണമുായ ദേശാന്തരങ്ങളിലും അഭിജ്ഞത്തോറിൽ ആരംതന്നെ ഉണ്ടായിരിക്കയില്ല.

സംസ്കൃതഭാഷയിൽ സാഹിത്യത്തിനു മേഖണ ഉപയോഗിച്ചു പരിപാലിക്കാരം വർണ്ണിച്ചുവന്ന് ആയതു പരമകാശങ്ങൾ പ്രാപിച്ചു നേരുക്ക് ഇപ്പോൾ പ്രത്യക്ഷിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതു കാളിഭാസത്തികളിലാണെന്നുള്ളതു അനഭ്യവക്വേദ്യമാകുന്നു. അതിൽ അർപ്പാചിനക്കാരായ കവികൾ (പ്രാചീനകാരിലും ചിലതണ്ണായിരിക്കുന്നും) ശബ്ദങ്ങൾക്കും അത്മങ്ങൾക്കും അനേകവിധങ്ങളായ ഒവച്ചിത്രങ്ങളെ കല്പിച്ചു ഭാഷിക്കുന്നും ഒരു സന്തും യദ്യേഭദ്രത്തെ വാന്നുകയും വളരുപുഴും പുഞ്ചിയും കയും ചെങ്കുട്ടാണുള്ളതിനു സംശയമില്ല. എങ്കിലും അതൊക്കെയും കേവലം പരിഷ്കാരത്തേപനതന്നെ ഗണിക്കുപ്പുടാവുന്നതാണോ എന്നു വളരെ ശക്തിക്കാണിയിരിക്കുന്നു. വേദങ്ങളിലെ റിതിയിൽനിന്നും പുരാണങ്ങളിലെ റിതിക്കും, പുരാണങ്ങളിലെ റിതിയിൽനിന്നും കാളിഭാസത്തികളിലെ റിതിക്കും എങ്ങനെനെ പരിഷ്കാരം ഉത്തരോത്തരം സ്വപ്നമായി കാണപ്പെടുന്നോ, അതുപോലെതന്നെ കാളിഭാസത്തികളിലെ റിതിയിൽനിന്നും ശ്രീഹർഷാദിക്കൂതികളിലെ റിതിക്കും കാണുന്ന ഭേദങ്ങൾ പരിഷ്കാരമെന്ന തീർച്ചപ്പെട്ട ഏതാം പാട്ടുള്ളതാണോ? കളിഭാസൻ ‘രഘുവംശാ’ദി കാവ്യ നിമ്മാണം തിൽ ഉദ്ഘാഗിച്ചതിനെന്നും ഉദ്ഘശ്യം ‘മരഃ കവിയ ശഃപ്രാത്മി’ എന്നും അദ്ദേഹം തന്നെ വാക്കാൽത്തന്നെ പ്രതിപാദിച്ചിട്ടുള്ളതുപോലെ കവിയശ്രദ്ധിക്കുന്ന സന്ധാരിക്കുന്നും ആയിരിക്കുന്നിരിക്കാമെങ്കിലും, അതിനും ഒപ്പയിക്കുമായി തന്നാൽ വിവക്ഷിതമായ വിഷയത്തെ ലളിതമായും സന്ധാരിക്കുമായും ലഭകിക്കുവധാരിതിനെയും അനബന്ധിച്ചും എദയംഗമമാക്കിപ്പരിപാദിശനമെന്നമാത്രമല്ലാതെ തന്റെ പാടവപ്പുകടന്നരെ ചായ്യാമന്നുള്ള വിച്ചാരം അദ്ദേഹത്തിനു

ണ്ണായിതനിരപ്പുന്നള്ളതു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൂതികളായ ‘രഘുവംശാ’ദിക്കളിലെ ഏതു ഭാഗം നാക്കിയാലും മുമ്പുമായി അറിയാവുന്നതാണ്. അതുപോലെരാന ‘രൈഷ്യയം’, ‘മാഘം’, ‘കിരാതാജ്ഞനിയം’ മുതലായ കാവ്യങ്ങളിലെ ഏതു ഭാഗം നോക്കിയാലും അവയുടെ കത്താക്കന്നാക്ക് ഒരു വക്കമരു വിവരിക്കണമെന്നുള്ള ഉദ്ദേശ്യത്തുകാർ തന്നെള്ള ഒക്കവിതാചാത്രത്തു പ്രകാശിപ്പിക്കണമെന്നുള്ള ചിച്ചാരം നന്നതന്നെന്നയാണ് മുമ്പിട്ടുനിന്നിരാനുതന്നു നിന്നിവാദമായി പ്രത്യക്ഷിച്ചിവും ക്കണ്ണതാണ്. അവൻ വിവക്ഷിതമായ വിഷയത്തെ, തന്നെക്കു ശബ്ദത്തിലും അത്മത്തിലും കല്പിക്കാൻ കഴിയുന്ന വൈചാത്ര്യത്തു പ്രദർശിപ്പിക്കണതിന് ഒരു ഉപാധ്യായിട്ടുമാത്രമേ കൂടുതൽ എന്ന വിചാരിക്കേണ്ടി യാരിക്കുന്നു.

ഈരകവിതികളുക്കാർ സർവ്വദാ ഉൾക്കൊള്ളുകളും അദ്ദേഹതകളായ കാളിഭാസകൂതികളിൽവച്ചു് അക്കറീമമായ രാമണീയകാരകാണ്ഡം സ്വാഭാവികരസരൂപങ്ങിക്കാണ്ഡം കമാംബായും കാണ്ഡം സന്തഃസാരലൂപാകാണ്ഡം ശ്രേഷ്ഠ നമമായ ശാക്തത്തും ലോകത്തിൽ മുഴവനും അറിയപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതും നാനാദേശീയങ്ങാരായ സകല പാശ്ചാത്യരാലും സവിസ്തൃതം അഭിനവിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതും ആകന്ന; ജമ്മനിയിലെ മഹാകവിയായ ഗീതമിയുടെ പ്രസിദ്ധമായ ഒരു പദ്യത്തിലെ താല്പര്യത്തെ ഇവിടെ എഴുതുന്നു: “സംവത്സരാരംഭത്തിലെ പുജ്ഞങ്ങളും സംവത്സരാവസ്ഥാന്തരിലെ ഫലങ്ങളും ആത്മാവിനമോഹത്തെത്തും ആനന്ദപാരവശ്യത്തെത്തും നിർവ്വതിയേണ്ണും സംത്രിപ്പിയേണ്ണും ജനിപ്പിക്കുന്ന സകലവും, എന്നവേണ്ട ഭ്രംഭാക്കവും സ്വർഖലാക്കവും തുടിയും, ഒരു നാമത്തിൽ നോജിപ്പിക്കപ്പെടണമെങ്കിൽ ‘ശാക്തത്തും’ എന്ന പാഠത്താൽ മതി; അതിൽ എല്ലാം അതർഭവിച്ചിരിക്കുന്നു.”

“കവിതാ കാളിഭാസസ്യ തത്ര ശാക്തത്തും മതം ശാക്തത്തേ ചതുരേം്മാക്കുന്നതു ദ്രോകചതുഷ്ടയം.”

എന്നു് ഒരു പ്രസിദ്ധദ്രോകം ഉണ്ട്. കാളിഭാസന്നീര അസാധാരണകവിതപരാഥക്കരിച്ചു് ഏതുദ്ദേശം നിലെല്ല പ്രചീന

കവികളിൽ എത്ര പേര് ദ്രാലിച്ചിട്ടെങ്ങനെള്ളതിന് അവ ഡയില്ല.

“പുരാ കവിനാം ഗണനാപ്രസംഗേ
കനിഷ്ഠികാധിഷ്ഠിത കാളിഭാസഃ
അദ്യാപി തത്ത്വല്യകവേരഭാവാ—
ഭനാമികാ സാത്മകനാമധേയയഃ.”

എന്ന് ഒരു ദ്രോഹം കേട്ടിട്ടണ്ട്.

മഹാകവിമായ ബാണി—

‘നിറ്റതാസു ന വാ കസ്യ കാളിഭാസസ്യ സുക്തിഷ്ജ
പ്രീതിക്കംധ്യരസാർദ്രാസു മഞ്ജരിഷപിവ ജായതേ.’’

പ്രസിദ്ധനായ ഗോപഭംഗചായ്ത്രി—

“സാക്ഷിതമധുരകോമളവിലാസിനി കണ്ണക്കിഥപ്രായേ
ശിക്ഷാസമഘേച്ചി മുദ്ര രതലിലാ കാളിഭാസോ കതി.”

പ്രസന്നരാഖ പത്തിൽ ജയദേ പൻ—

“യസ്യാഭ്രഹമ്പികരനികരഃ ക്ലൃഷ്ണരോ മധുരോ
ഭാസോ മഹാസഃ കവികലഹ്രതഃ കാളിഭാസോ വിലാസഃ
ഹദ്ദോ ഹദ്ദോ ഏദയവസതിഃ പഞ്ചബാണശ്വ
ബാണഃ
കേഷാം തെനഷാ കമധ കവിതാകാമിനി
ക്രാന്തകായ.”

അലക്കാണ്ഡ വോൺ ഹംബോൾട്ട് എന്ന യുദ്ധാപ്യ
പണ്ഡിതൻ കാളിഭാസനെനക്കരിച്ചിപ്പുകാരം എഴുതിയിരിക്കുന്നു: “പ്രസിദ്ധ ശാക്തലൈക്കർത്താവായ കാളിഭാസൻ ശ്രംഗാര
രസത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്നതിൽ അപേതിതീയനായ ഒരു മഹാ
കവിയാക്കാൻ. അദ്ദേഹം വിക്രമാദിത്യസ്രീ സദസ്യരിൽ ഒരു
തന്നൊ, അതിനാൽ വർജ്ജിലും, ചൊറേസും ഈ ചരക്കെ സമ
കാലപീനനം ആയിരാനും. മാനസികവികാരങ്ങളെ പ്രദർശിപ്പി
ക്കുന്നതിലുള്ള മാർദ്ദവവിശ്വാസവും കല്പനാരകത്തിലുടെ പുഷ്ടി
യുംകൊണ്ടും അദ്ദേഹത്തിനും സകലജീവികളിലുള്ളതു കവിക
ളുടെയിടയിൽ ഉന്നതമായ ഒരു സ്ഥാനം കല്പിക്കപ്പെട്ടിട്ടണ്ടും.”

എന്നാൽ ഇതു പ്രവ്യാതനായ ഒരു മഹാകവിയുടെ ചരി

ആത്മക്കരിച്ച നമ്മക പ്രാഥാണികമായ ഒരുംവും ഇല്ലാത്ത തു് എത്ര ശോചനീയമായ ഒരു സംഗതിയാക്കാം! അദ്ദേഹ തതിന്റെ സമാനകാലീനങ്ങാരായ വിദ്യാഭ്യാരിൽ ഒരാർക്ക്, ബാഡപ്പലിന് ജാണ്സസൻറെ ചരിത്രം എഴുതണമെന്നതോന്നിയതുപോലെ, കാളിഭാസൻറെ ഒരു ചരിത്രം എഴുതണമെന്നതോന്നിയതുപോലെ, ബാസപ്പല് ജാണ്സസൻറെ നമ്മക് എന്നതെന്ന പ്രത്യക്ഷീകരിച്ചതുനിരിക്കുന്നോ അതുപോലെ കാളിഭാസ നെക്കരിച്ചുള്ള സകല വിവരങ്ങളേയും സവിന്ത്രരമായി അയാൾ എഴുതി നാമ അറിയിക്കുയും ചെയ്തിരുന്നുകിൽ എത്ര നാശായിരുന്നു! കാളിഭാസമഹാകവി എത്ര ദിക്കിൽ ജനിച്ചു എന്നം, അദ്ദേഹത്തിന്റെ മാതാപിതാശാരം എത്ര സ്ഥിതിയിൽ ഇരുന്നു എന്നം, അദ്ദേഹം ദിനും വിദ്യാഭ്യാസം എന്നതെന്നയല്ലാശായിരുന്നു എന്നം, അദ്ദേഹം കാലക്ഷേപം ചെയ്യുവന്നതു് എത്രവിധ്യതിലായിരുന്നു എന്നം, അദ്ദേഹ തതിന് ആരോടെല്ലാം സഹബാസമുണ്ടായിരുന്നു എന്നം മറ്റും വാസ്തു ബമായി വിവരങ്ങം ചെയ്യുന്ന ഒരു ഗുമഫുണ്ടായിരുന്നു കൂടി അതിനെ സകലവിദ്യാശാരം എത്ര ഉത്സാഹത്തോടു കൂടി വായിക്കമായിരുന്നു! എന്നാൽ, ഇപ്പുകാരം ഇംഗ്ലീഷ്‌സ് സ്കൂളായത്തിൽ എഴുതപ്പെട്ട ചരിത്രം ഇല്ലെങ്കിലും കാളിഭാസ നെക്കരിച്ചു് ഇംഗ്ലീഷ്യൽഭേദങ്ങളോടുകൂടിയും അനേകവിധങ്ങളും ഒപ്പുവരുന്നു. അവയുടെ പ്രാഥാണ്യത്തെക്കരിച്ചു സദേശവിക്രിയിരിക്കുന്നു. എക്കിലും അവയിൽനിന്നു് ചില സംഗതികളും ഇവിടെ സംക്ഷേപമായി പ്രസ്താവിക്കാം.

ഒരു വിദ്യാഭ്യാസ കന്ധ, തന്നെ വിവാഹം ചെയ്യുന്ന തിനായി പിതാവിനാൽ ക്ഷണിച്ചുവരുത്തപ്പെട്ട സകല വിദ്യാഭ്യാരജും വാദത്തിൽ തോല്പിച്ചതിനാൽ, ലജ്ജിതന്നാരായി. പിന്നീടു് ആത്രം വരാതായതിന്റെശേഷം പിതാവു് ഇനി വാദപരീക്ഷ തുടാത്തതനെ യോഗ്യതയാക്കാക്കുകയിലും പുതും യൈ കൊടുക്കണമെന്ന നിശ്ചയിച്ചു് പിന്നുയും അള്ളയച്ചു. എന്നാൽ യോഗ്യതയാർ ഒരുത്തരം പുറ്റു പരിബോധിക്കണമെന്നവെച്ചു നോക്കിട്ടുന്നോപോൾ ഒരു സുഭഗാള്ളത്തിയായ ഉൾ്ലു പാലവാം (അജപാലവാം)

എന്നും കേൾവിയുണ്ട്) തന്റെ ഒരുക്കത്തിനു തീററിക്കായി മുക്കണ്ണത്തിൽ കയറി താൻ നിന്നിരുന്ന ശാഖയുടെ മുലക്കുത്തത്തെ നേരുവും ദാഡിപ്പിച്ചു് ഒന്നും സംസാരിക്കുത്തെന്നും പറഞ്ഞുറ ചീച്ചു് തുടർച്ചകൊണ്ടപോയി. വിഭാഗമാഡിപ്പണിക്കുന്ന മുൻപിൽ കെട്ടിയിരുന്ന തിരസ്യിലയിൽ രാവണന്റെ ചിത്രത്തെ കണ്ടു് ആ മുഖം ‘അംഗഭേദണാ രാഭണാ’ എന്ന പറഞ്ഞപ്പോൾ അപദാന്തമെന്നു് ആ സ്ത്രീ ആക്ഷേപിക്കുയും അവരുടെ മത്സരികളായ ചില വിദ്യാതാർ,

‘കംബക്ഷേന്ന് ഭകാരോസ്ത്രി ഭകാരോസ്ത്രി വിഭിഷണാ
രാമഹസ്യാനാം കലദ്രോഷ്യാ രാഭണാ മെന ച രാഭണഃ’
എന്ന സമാധാനം പറഞ്ഞു് അ.ഐ.നീനു സാധ്യ തപാ സാധിക്കാണും
ചെയ്യു.

വിഭാഗമാനന്തരം ശയനഗ്രഹത്തിൽ ചെ.നാ് ‘മന്ത്രമക്കമാത്രാഡിഗ്രഹിച്ചിട്ടില്ലാത്ത’ ആ വിശസി മുഖ്യാശനങ്ങളു മായ സംശയിരുപ്പുകൊണ്ടു് ഉടനെ ശാശ്വതിപ്രയ പ്രാപിച്ചു് സ്വപ്നത്തിൽ ‘ഉജ്ജാ ഉജ്ജാ ഉജാ ഉജാ’ എന്നിങ്ങനെ ബഹുശഃ വിളിച്ചപറയുന്നതുകെട്ടിട്ടു് സമീചത്തിൽനാണ് വിദ്യാശിയായ വധു അന്നാളിച്ചപ്പോൾ ചില വിദ്യാതാർ അബന്നറ പറമാത്മക്കു അവളുടെ പറഞ്ഞു. ഈ പ്രകൃതത്തിൽ ചേന്നു്

ഉരേജു ഘുമതി ഷം വാ രം വാ
തന്നെന്നു ദശാ വിപുലഗാതാംബാ.

എന്ന ദ്രോകം കെട്ടിട്ടണ്ടു്. (ഭാര്യ താംബുലദാനംചചയ്യപ്പോൾ സ്വാപോരുവനായ ആ അജപാലൻ തന്റെ മുഖ താം ആടുകൾ വിശ്വാവിസലജ്ജനം ചെയ്യുന്ന എന്നതു വിചാരണേതാട്ടക്കൂടി ‘മു മു’ എന്ന നിശ്ചീപനംചചയ്യു എന്നും ഒരു പ്രവാദം ഉണ്ടു്) എത്തായാലും അനക്ഷണക്കണ്ണിയായ ഭർത്താവിനെ ആ സ്ത്രീ തിരസ്യരിച്ചതിനുന്നിരുന്നേണ്ണം അയാൾ നിസ്വിഭ്യനായി ഭേക്കാളിയെ സേവിക്കുന്നതിനു് സമീചയ്യു് ഒരു വന്നുന്നത്തമായ ക്ഷേത്രത്തിൽ അർഘ്യരാത്രിയിൽ ചെന്നചോറ്പോൾ ദേവി പൂജേ സാഖ്യരിക്കാൻ പേരായിരിക്കുന്നുണ്ടാണ്. അബൻ ക്ഷേത്രത്തിനുകുന്തു കടന്ന വാതിൽ

സാക്ഷയിട്ട്. കരെ കഴിവന്തപ്പോൾ ദേവി തിരിച്ചുവന്ന് വാ തിലടച്ചിരിക്കുന്നതുകണ്ട് ‘ആരാണകത്തു്?’ എന്നും അവൻ യുഖ്യതയോടുള്ള അക്കത്തിനുകൊണ്ട് ‘ആശാന പുറത്തു്?’ എന്നും ചോദിച്ചതിനുംഗശം, ദേവി എന്തിനുനയകി ലും മനഷ്യസഞ്ചാരം തുടങ്ങുന്നതിനുമ്പിൽ അകത്തു കട ക്കണമല്ലോ എന്നുള്ള ഉൽക്കണ്ണുനിമിത്തം താൻ കാളിയാ ണുന്നുള്ള പരമാത്മത്തെ പറഞ്ഞു. അപ്പോൾ അവൻ വാ തിൽ തുറക്കാതെ അകത്തുതന്നെ ലുതനുകൊണ്ട് എന്നാൽ ‘ഞാൻ ദാസനാണു്’ എന്ന പറഞ്ഞതുകേട്ടു് ദേവി സന്ദേശം ചീഞ്ഞു് ‘കാളിഭാസാ! നീ എന്തിനാണു് എരുൾ്ളേശ്വരത്തിൽ കടന്നിരിക്കുന്നതു്?’ നീനക്കു് എന്താണു് അപേക്ഷയുള്ളതു്?’ എന്ന ചോദിക്കയും, കാളിഭാസൻ ‘എനിക്കു വിദ്യയിലാക്കി തന്നുള്ളാതെ ഞാൻ വാതിൽ തുറക്കുന്നതല്ലു്’ എന്ന ശാംധവി ടിച്ചതിനാൽ വാതിലിൾ്ലേ ലുടയിൽക്കൂട്ടടി നാക്ക പുരോത്തമക നീട്ടുന്നതിനു് ദേവി നീയോഗിച്ചതിനുവെള്ളും അദ്ദേഹം ചെ റുഡ്യും തന്റെ ചുരുക്കാഗ്രംകൊണ്ട് ദേവി അതിൽ വിദ്യാപ്രദ മായ ചിരാമണിമാറ്റാതെ എഴുതുകയുാചപ്പും. ഉടനെ കാളി ഭാസൻ മഹാകവിയായിത്തീന്നു്, വാതിൽ തുറന്ന ദേവിയെ നമസ്കരിച്ചു നൃത്തിച്ചു.

“സൗന്ദര്യവിഭ്രംഭവോ ഭവനാധിപത്യ—
സംപത്തി കല്പതരവസ്തുപുരേ ജയന്തി
എതേ കവിത്രകമുദ്ധപ്രകരാവബോധ—
പുണ്ണ്ണവസ്തുവ ജഗജ്ജനനി പ്രജാമഃ”

ഇത്യാദിയായി എതാനം ദ്രോക്കന്തൾ അടങ്കിട്ടുള്ള നൂമം അപ്പോൾ കാളിഭാസനാാൽ നിമ്മിക്കപ്പട്ടതാണുനു കേട്ടി കുണ്ടു്.

ഈപ്രകാരം അനന്തരാകവിയായിത്തീന്നു് അദ്ദേഹം തിരിച്ചെയ വന്ന ഭാര്യയെ കണ്ടപ്പോൾ ‘അസ്മീ കശ്വിഭാഗ്രി ശേഷഃ’ എന്നു് അവൻ ചോദിച്ചു എന്നും, അനന്തര, അ ദ്രേഹം ആ ചോദ്യത്തിലെ പദ്ധത്യാത്മ ആദിയിൽ ചേത്തു് ‘അസ്മീ തതരസ്യാം ദിശാം ദേവതാത്മാ’ ഇത്യാദിഭായി ‘ക്ഷാരസംഭവ’ തനയും, ‘കശ്വിൽ കാണാവിരഹമഹതണാ സ്വാധി

കാരപ്പുമത്തി' ഇത്യാദിയായി 'മേഖസന്ദേശ'ത്തെയും 'വാഗത്മാവിവ സംപ്രൂഷത്ത്' ഇത്യാദിയായി 'രഘൂവാംഗ'ത്തെയും നിർമ്മിച്ച എന്നും പ്രസിദ്ധീയിണ്ടു'.

'ഭോജചരിത്രം' എന്ന കൃതിയിൽ കാളിഭാസനെക്കുറിച്ചു" അനേകം ക്ഷടകൾ ഉള്ള വയ്ക്കു" എത്രമാത്രം പ്രാമാണ്യം കല്പിക്കപ്പെടാമെന്നു നിശ്ചയിക്കാൻ പാടില്ലാത്തതിനാലും ഈ ഉപന്യാസം അധികവിന്റുമായിരത്തിങ്കാമെന്നുള്ള ശക്യാല്പം അവരെ ഇവിടെ വിവരിക്കുന്നില്ല.

കാളിഭാസൻറെ കാലം വണിയിത്തമായി ഇത്തവരെയും നിസ്ത്രയിക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ല. വിക്രമാദിത്യൻറെ സദസ്യരാജായിട്ട് ണായിതന കവികളുടെ ത്രഞ്ചിൽ കാളിഭാസൻറെ പേരം തുടിച്ചെത്തുതു",

"യന്ത്രന്തരിക്ഷപണികാമരസിംഹശംക,

വേതാളഭ്രംബകർമ്മപരകാളിഭാസ:

വ്യാതോ വരാഹമിഹിരോ റപതേസ്യഭായാം

രതാനി വൈ വരതചിന്പവ വിക്രമസ്യ."

എന്ന് ഒരു ദ്രോകം ഉള്ളതിനെ പ്രമാണികരിച്ചു" കാളിഭാസനെ വിക്രമാദിത്യനോടു സമാനകാലിനന്നാക്കി ചിലർ വ്യവഹരിക്കുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ ഈ ദ്രോകത്തിനെന്നു പ്രാമാണികതയെക്കരിച്ചുതന്നെ മററുചിലങ്ങൾ വിപ്രതിപത്തിയുള്ളതായി കാണുന്നു. മേൽപ്പറഞ്ഞ ദ്രോകം 'വിക്രമചരിത' ത്തിൽ ഉള്ളതെന്നാണ് പറയപ്പെട്ടുന്നതു". എന്നാൽ രാത്രെ എന്ന യുദ്ധാപ്യവണിയിൽ 'വിക്രമചരിത'ത്തെക്കരിച്ചു" വിവരിച്ചു" 1845 അക്കോഡ് മാസത്തെ 'എഷ്യാറ്റിക്' ജർണ്ണലിൽ എഴുതിട്ടുള്ളതിൽ ഇതിനെക്കരിച്ചു യാതൊന്നും പറഞ്ഞിട്ടില്ല. ഇതുകൂടാതെയും 'സിംഹാസനപാത്രിംഗിക്' പ്രസിദ്ധപ്പെട്ടതിട്ടുള്ളതിൽ ഒന്നിലും ഈ ദ്രോകം കണ്ടിട്ടില്ല. ഇതു 'ജ്യോതിർവിഭാജരണം' എന്നും 'നവരതം' എന്നും രണ്ട് ഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ ഉള്ളതെന്നാണ് പറഞ്ഞതിരിക്കുന്നതു". ഇതിനെ പ്രമാണികരിക്കുന്ന എങ്കിൽ കാളിഭാസൻ ക്രിസ്തുവഷ്ടത്തിനു" 56 സംവത്സരം മുൻപിൽ ജീവിച്ചിരുന്നിരിക്കുണ്ട്.

എന്നാൽ ഇതിൽ പറയുന്ന വിക്രമൻ വിക്രമാശ്രമ ത്രത്തെ പ്രബർഥതിപ്പിച്ച പ്രസിദ്ധനായ വിക്രമാദിത്യൻ

തന്നെയോ എന്ന നിശ്ചയിക്കാൻ പാടില്ല. പ്രസിദ്ധ വികു
മാദിന്ദ്രസ്സ് വാഗ്യനാരായ അനേകം രാജാങ്ങളും ഈ
സംഘത്തെകാണ്ട് വ്യവഹരിക്കപ്പെട്ടവരായിരുന്നതായി കാ
ണുന്നുണ്ട്. മേൽപ്പറത്ത ദ്രോക്കത്തിൽ പ്രവ്യാപിതനായി
രിക്കന വികുമൻ മാളവദ്ദേശാധിപതിയായി ധാര എന്നം
ഉജ്ജയിനി എന്നം ഉള്ള നഗരങ്ങളിൽ വസിച്ചിരുന്ന ഭോ
ജൻതന്നെന്നാണെന്നു ഹൈബർലിൻ മുതലായ ചിലർ അഭി
പ്രായപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. ഈ ഭോജൻ ക്രിസ്തുവഷം 1040—1090
ഇടയ്ക്കു ജീവിച്ചിരുന്നതായി അനേകം ലക്ഷ്യങ്ങൾ ഉണ്ട്.
എന്നാൽ കാളിഭാസൻ ഭോജനോടു സമാനകാലീനനായിര
നൂ എന്നുള്ള ഏതിച്ചും നിഃാടകയിടയിൽ എത്രമാത്രം പ്ര
ബലമായിരിക്കേണ്ട അതുപോലെതന്നെ യുദ്ധാപ്രകാരങ്ങൾ
ഇടയിൽ കാളിഭാസൻ വികുമാദിത്യൻറുകാലത്തു ജീവി
ച്ചിരുന്ന എന്നുള്ള ബോധം സാധാരണമായിരിക്കുന്നു. കാ
ളിഭാസൻ, ഭവത്രി, ദണ്ഡി, ചോരൻ, മയുരൻ, ബാണൻ,
മാലൻ, ഭാരവി എന്നവേണ്ട പ്രസിദ്ധ കവികളുായി അറി
യപ്പെട്ടിട്ടുള്ള വരെ ഒക്കെഴും ഭോജൻനു സമാനകാലീനനാ
രായി ഗണിച്ചു് അനേക കമകൾ ‘ഭോജ ചരിത്ര’ത്തിൽ
കാണുന്നുണ്ട്. എന്നാൽ സർ മാനിയർ വില്യംസ് മുതലായ
വിദ്യാഭ്യാർ കാളിഭാസൻ ഭവത്രിയെക്കാർ 1000-ൽ ചി
ല്ലാനം വത്സരം മുമ്പിൽ ജീവിച്ചിരുന്നതായിട്ടാണ പാര്ഷ
ന്നതു്. അവരുടെ മതത്തിൽ ‘ധനപത്രരീക്ഷപണങ്കേ’ത്യാദി
ദ്രോക്കത്തിനെന്ന പ്രാഥാണ്യത്തെക്കരിച്ചു വിച്ചു റിപ്പാറ്റിയു
ള്ളതായി തോന്നുന്നില്ല. എന്നാൽ വികുമൻ എന്നം ഭോജൻ
എന്നം ഉള്ള നാമധേയങ്ങൾ മറ്റൊരു രാജാങ്ങളുക്കും ഉണ്ടായി
തന്നതായി പറയപ്പെട്ടുന്നതുപോലെ കാളിഭാസൻ എന്നുള്ള
പേര് മറ്റൊരു കവികൾക്കും ഉണ്ടായിരുന്ന എന്നവരുടെഅ? ധന
പത്രരീക്ഷപണങ്കാഡിഭോജക്കുടി വികുമാദിത്യസദസ്യ നവ
രത്നങ്ങളിൽ ഒന്നായി പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന കാളിഭാസൻ
വേരുത്തന്നു ആയിരിക്കാം.

‘നിളാദയം’ എന്ന ധമകകാവ്യം കാളിഭാസകൃതിയായ
നാണ്ഡ് അതിൽ കാണുന്നതു്. എന്നാൽ ‘രഘുവംശാ’ദി കാ
വ്യംഗ്യങ്ങളേയും ‘ശാക്രാതിളാ’ദി നാടകങ്ങളും കത്താവായ

കാളിഭാസൻ ‘നഞ്ചാദയ’ എത്തപ്പോലെ കേവലം ശബ്ദാലങ്കാര പ്രധാനമായ ഒരു കാവ്യത്തെ വിശദിക്കണമെന്ന് പ്രയതിച്ചു ചെയ്തു കൊണ്ടു പുന്നിരിക്കുമ്പോൾ വിശപസിക്കണമെന്നു’ എഴുരു പ്രധാനപ്പേട്ട വേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ‘ഭാഗവതസിഖാതചന്ദ്രിക’ എന്ന ഒരു നീ ബെബാസത്തിൽ ‘രഘുവംശ’-കത്താവും ‘നഞ്ചാദയ’-കത്താവും ഒരു ശിർത്തെന്ന ഫോനായിട്ടു പ്രതിപാദിച്ചിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ അതു സഹൃദയക്കാഞ്ചു് ‘നഞ്ചാദയ’-കത്താവു് വികുമാദിത്യസദ സ്വന്നായി പായപ്പെട്ടിട്ടിട്ടിള്ള കാളിഭാസനേ വേരെതെന്ന റാനാമകനായ ഒരു കവിയോ ആയിരിക്കാമെന്നാണ്’ എന്നിക്കേ തോന്നുന്നതു്.

കാളിഭാസനാൽ ‘കമാരസംഭവം’, ‘മേഘസന്ദേശം’, ‘രഘുവംശം’ ഈ കാവ്യത്രയാം നിംഫിക്കപ്പേട്ടതിൻ്റെറേഖണം ‘സംതൃതിചന്ദ്രിക’ എന്ന ഷോഡാക്തകക്കമ്പ്രതിപാദകമായ ഗ്രന്ഥവും ‘ജ്യോതിച്ചിഭാദരണം’ എന്ന മേഖലപ്പുണ്ണാവിക്കപ്പേട്ട ഒരു ജ്യോതിഷഗ്രന്ഥവും ഉണ്ഡാക്കപ്പേട്ട എന്നം തദ്ദേശരമാണു് ‘മാളിവികാണിമിത്രിയം’, ‘വികുമോർവ്വരീയം’, ‘ശാക്തംളം’ ഈ നാടകത്രയം ഉണ്ഡാക്കപ്പേട്ടതെന്നം ‘ജ്യോതിർവിഭാദരണം’-എൻതെനെ ശ്രേഷ്ഠാഭ്യാധത്തിൽ താഴെ കാണിച്ചിട്ടിട്ടിള്ള ഓഗ്രണ്ണലൈക്കൊണ്ടു് ഉംഗിക്കാവുന്നതായിരിക്കുന്നു.

“മേംതായുനാ കുതിരിയം സതി മാളവേദ്രു
ആവികുമാക്കന്നപരാജവരേ സമാസീൽ,”

“രേണുക്കാദി പണ്ണിതവരാഃ കവയന്നുപ്പനേകേ
ജ്യോതിർവിഭസ്തുമഭവശ്യ വരാഹപുംബഃ”

“ആവികുമസ്യ സൃജസംസദി പുജ്യപുജ്വലേഃ
ത്രേഷാമഹം നയസവഃ കില കാളിഭാസഃ”

“കാവ്യത്രയം സുമതി തുഞ്ചലുംശപുംബഃ
ജാതം യതഃ വലു കിയച്ചാഗ്രതി കമ്പവാദഃ

ജ്യോതിർവിഭാദരണകാലപിഡാനശാസ്ത്രഃ
ആ കാളിഭാസകവിനാ ഹി തദോ ബഭുവഃ.”

ഇവയെ പ്രമാണീകരിച്ചു് ‘രഘുവംശാദി’ കാവ്യത്രയതി

നെൻ്റെയും ‘ശാക്കതള്ളാ’ദി നാടകത്രസ്തിനെൻ്റെയും കത്താവായ കാളിഭാസന്തരനൊന്നാണ് ‘ജേധാതിർവിഭാദരണം’, ‘സ്‌ത തിച്ചറ്റിക്’, ഈ ഗ്രന്ഥങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കിയതെന്നു തീർച്ചയെപ്പു ചുണ്ടാൻ എന്നീക്കെ വളരെ ശക്തായിരിക്കുന്നു. കാളിഭാസന്ത്ര സമാനകാലീനന്മാരായ വിദ്യാര്ഥിൾ ഒരാൾ തന്റെ അ നമ്പത്തിനു മഹാകവിത്പന്താൽ അതിപ്രസിദ്ധിയെ ആ കാലത്തിൽത്തെന്ന പ്രാചിച്ചുവരുന്ന ഒരാളുടെ പേരു വെച്ചും അധികപ്രഖ്യാതി ഉണ്ടാക്കുമെന്നൊരു ചുമ്പു ഒരു ചെത്തു് എഴുതി ഉണ്ടാക്കിയതായി വരുത്തേണ്ടോ? കാളിഭാസ നെൻ്റെ പദ്യങ്ങളുടെയും മേഖലാണീക്കപ്പെട്ടുവയ്ക്കുന്നും ശയു ഷൂ് എത്രമാത്രം വ്യത്യാസം ഉണ്ടെന്നു സഹാദയനാക്കു മുഴു മായി അറിയാവുന്നതാണ്. കമാരസംഭവത്തിനെൻ്റെ ഉത്തരഭാഗമായി എഴു സർപ്പങ്ങൾ കാളിഭാസകൃതങ്ങൾ എന്ന ചിലർ വ്യവഹരിക്കുന്നതു് പ്രാമാഡിക്കുമെന്നാണ് എൻ്റെ അഭി പ്രായം. അതുപോലെ ‘മാളവികാശമിരീയം’ കാളിഭാസ തുതമല്ലെന്ന ചിലർ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നതിനു മതിയായ കാരണം ഉണ്ടെന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല.

കാളിഭാസനെൻ്റെ കവിതയോടു സാമ്യം ഉള്ളതായി മറ്റൊരു തത്തൻഡിനെൻ്റെ കവിതയും ഇല്ലെന്നു തീർച്ചയായി പറയാം. ‘അഭിനവകാളിഭാസന്’ എന്ന പേരിനെ ജഗന്നാമപണ്ഡിതൻ, ‘വിശ്വഹ്ലണാദർശ’കാരൻ മുതലായ ചില കവികൾക്കു കൊടുത്തിട്ടുള്ളതു് എത്രേന്തോളം ന്യായമാണെന്നു സഹാദയനാർത്ഥി തീർച്ചപ്പെട്ടതെട്ട്. കാളിഭാസന്ത്ര കാവ്യത്രസ്തിലും നാടകത്രസ്തിലും സഹാദയനാക്കു സ്‌ഹംഡാപലഭ്യമായ ഒരു രസവിശേഷം ഉണ്ട്. എന്നാൽ ഈ സാധാരണപണ്ഡിതന്മാരുടെ ചർവണത്തിൽ അനഭവശേഖരീഭവിക്കുന്നതല്ല.

വളരെനൊൻ്നു ഞാൻ കാളിഭാസന്ത്ര കവിതയുടെ അസാധാരണ രസവിശേഷത്തെ അറിയാതെ ആദ്യം പഠിച്ച കാവ്യമായ ‘കിരാതാജ്ജനീയ’ത്തെയും ആദ്യം പഠിച്ച നാടകമായ ‘അനർഘരാംലവ’ത്തെയും സർവോത്തുമുഖമായി വിചാരിച്ചുവന്നു. എന്നമാത്രമല്ല, മൂസ്യത്താൽ ‘രഘുവംശം’ത്തെ ഒരു നീല്പാരകാവ്യമെന്നു് ആനാദരിക്കുന്നതിലും ചെയ്തിരുന്നു. ഇങ്ങനെ കുറെനാശി കഴിഞ്ഞതിനെൻ്റെ ഭഗവം-

സഹദയാഗ്രഹണ്യന്നായ എവൻറ ജേസുസ് ദ്രുസംഗവദാൽ രരിക്കൽ കാളിഭാസവൻറ തുതികളെ വളരെ മുരാഖിക്കും അവയിൽനിന്നും ചില ദ്രോക്കങ്ങളെ ചൊല്ലി അവയുടെ രസപുഞ്ജിയ പ്രതിപാദിക്കുംചെയ്യും കേടുതുമുതല്ലിം ഒരു അഭിജചി ജനിച്ചതു്.

“മുഖ്യത്മമത്മീ ശ്രൂതപാദദഗ്ധപാ
രഹലാസ്ത്രകാശാദനവാപ്യ കാമാ
ഗതോ വദാന്ധ്യത്രമിത്യും ഫേ
മാ ഭ്രം പരീവാദനവാവതാരഃ”

ഈ ദ്രോക്കമാണ് എൻ്റെ മനസ്സിനു ആദ്യമായി കാളിഭാസ തുതികളിലേക്കു് ആവശ്യജിപ്പിച്ചതു്. അവയെ പിന്ന മുഖ്യയാട്ടുടി ബഹുശഃ പരിശൈലിച്ചുട്ടെന്നൊളം അവയുടെ രസവിശ്രഷ്ടം എന്നിങ്കു സവിശ്രഷ്ടം അനഭവഗോചരമായി തനിന്റെട്ടുണ്ടു്.

കാളിഭാസത്തിയിൽവെച്ചു് സ്വീകരിക്കുന്ന അദ്യമായി ഉല്ലിഷ്ട തെനാട്ടുട്ടിയ ‘ശാകാതല’ത്തെ വായിച്ചു് ഹാരോ അവസരങ്ങൾിൽ മാനസികങ്ങളും ചെറുപാികങ്ങളും ആയ ക്ഷേണങ്ങളെ വിസ്തരിക്കാൻ എന്നിക്കു സംഗതിയായതിനുവേണ്ടി, യഞ്ചാമാ ഗ്രശരീരശ്രഷ്ടനക്കിലും സപസാ ചീര്യങ്ങളിൽ പ്രതിഫലിച്ചു്, എന്നും അനന്തരാമായിരിക്കുന്ന ആത്മാവോട്ടുട്ടിയ ആമഹാനഭാവങ്ങൾ എത്രവിധത്തിലാണ് ഒരു പ്രത്യുപകാരം ചെയ്യുവാൻ കഴിയുന്നതെന്നു പലപ്പോഴും ആലോചിച്ചതിൽ ഈ നാടകരത്തിന്റെ രാമണീയകത്തെ സംശയത്തെപരിചയമില്ലാത്ത കേരളീയരു ഗഹിപ്പിക്കുന്നതിനു് ഇതിനെ ഭാഷാജ്ഞരീകരിക്കുന്നതിനെക്കാർ അധികമായി നന്നാം ചെയ്യാനിക്കല്ലെന്ന തോന്തരിയതിനാലാണ് ഞാൻ ഇതിനായി ഉദ്യമിച്ചതു്. ആരംഭിച്ചപ്പോൾ പുല്ലുമായി ഫലിപ്പിക്കാമെന്നുള്ള നിശ്ചയം എത്രുജും റിമിലമായിട്ടു എന്നിക്കുന്നായിതനുള്ള ആദ്യമായി ‘വിദ്യാവിലാസിഗാ’യിൽ ചെക്കുന്നതിനു് അപ്പപ്പോൾ തർജ്ജമിചെയ്യു് അയച്ചിതനുത്തിനു സഹദയമാർ അഭിനന്ദിച്ചുതുടങ്ങിയതിനാശം പ്രാതസാഹിതനായിതനു അതിനുശ്ശേരുന്നാണിന്നും അല്ലോ ചില പരി

എ'കാരന്തഭോട്ടുടി സമൂട്ടമായി കേരളവിലാസം അച്ചു കൂടത്തിൽ അച്ചടിപ്പിച്ചരിനെന നാട്ടനിന്തൊയ വിശ്വാവംതി രണ്ടാർ മഹാരാജാവിനു സമപ്പിച്ചപ്പോൾ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ഇപ്പുകാരാ ഒരു തിരുവഴിത്തയച്ചിത്രഃ: “ഈ മലയാളത്തിൽ ഒരു ഉർക്കിപ്പുകൂത്തിയായി എന്നെന്നേ നക്കാ നിലനില്ല മെന്ന് എനിക്കേ നിശ്ചയമെന്തോ്.”

എൻ്റെ തുടികളിൽ ഓരോന്തനെ നിർദ്ദേശാഷ്മാഖാണന്ന് എനിക്ക് അശ്വേഷം വിശ്വാസം ഇപ്പോൾ സൗഖ്യതയ്ക്കാർ പാലതും അഭിനാശിഞ്ചേബാർ അവയിൽ വല്ലതും ചില ഗ്രന്ഥം തുടി ഉണ്ടായിരിക്കാമെന്നു വിചാരിക്കാറുണ്ട്. എന്നാൽ എൻ്റെ ഇം ‘ഭാഷാശാക്കത്തു’ത്തിനും അനിരതരസാധാരണ മായ ഒരു വിശ്വേഷം ഉള്ളതിനെ ആതും സമ്മതിക്കാതിരിക്കായില്ല. അതു് കാളിഭാസഗ്രാമപിതവസ്തു എന്നുള്ളതു മാത്രമല്ലാതെ മഹാരാജാമല്ല. പിരീന് വേണാമെക്കിൽ ആദ്യമായി ഒരു സംസ്കാരാടക്കം മലയാളം ശിൽ ആക്കാപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതു് ഇതാണ് എന്നംതുടി ഒരു വിശ്വേഷം ഇതിനു പറയാം. ഇതും മാത്രമല്ലാതെ കവിതാത്മാനംകൊണ്ട് ഇതിനു് ഒരു വിശ്വേഷം ഉള്ളതായി ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല.

എനിക്കേ ബാല്യം ഫത്തൽത്തനെ സംസ്കാരത്തിൽ കവനം ചെയ്തു പരിചയിച്ചു് ആ ഭാഷ അധികം സ്വാധീനപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതും മാത്രമല്ലാണ് ഇം തർജ്ജമയിൽ സംസ്കാരപരമ്പരയോഗങ്ങൾ അല്ലോ ബഹുലിഭിച്ചിട്ടിട്ടുള്ളതുള്ളതിനെ ഞാൻ സമ്മതിക്കുന്നു. ഇതു് ഒരു നൃത്യത്തെന്നു വിചാരിക്കുന്നപക്ഷം, പ്രാചീനകാരം അദ്ധ്യാചീനക്കാരം ആയ ഭാഷാസ്വകവികളിൽ പലതും കൃതികളിലും ഇതിന്റെ താദവസ്ഥയും ഉണ്ട്. ഭാഷയുടെ രീതിയിലും ഒന്നാരാധനാക്ക് അഭംഗി എന്ന തോന്തന മുത്തു പ്രയോഗങ്ങൾ ഇതിൽ ഉണ്ടായിരിക്കാം. എന്നാൽ എൻ്റെല്ലാം വൈകല്യങ്ങൾ ഉണ്ടുകൊണ്ടും, ഇപ്പോൾ ഇം ‘കേരളീയഭാഷാശാക്കത്തും’ മലയാളികൾക്കുല്ലാം പ്രേമാദ്ധ്യദിനായി ഭവിച്ചിട്ടിട്ടുള്ളെന്നുള്ളതിനു് അനേകക്കും നാടകസംഘങ്ങൾ അഭംഗി ഇതു പഠിച്ചു് രംഗത്തിൽ പ്രയോഗിക്കുന്നും അനവധി ജനങ്ങൾ അതു കണ്ടു രസിക്കുന്നും ചെയ്തുതന്നതെന്നു മതിയായ തെളിവാക്കിരിക്കുന്നു.

1058-മകരം 24-ാം തീയതി മദ്രാസിൽ വെച്ചു് ഈ റിഭാഷ്യറുടെ മുലമായ 'അടിപ്പണ്ടാനശാക്കന്തള' തൊന്തരനാ ഒരു സംഘകാർ അഭിനയിച്ചു് താൻ ഈദംപ്രമാഖായിക്കണ്ട പ്രോഗ്രാം എൻ്റെ തർപ്പജീമയെ മലയാളികളിൽ വല്ലവതം രംഗത്തിൽ പ്രയോഗിച്ചാൽ കൊള്ളുന്നമായിരുന്നു എന്നുള്ള ആരുഹം സ്വാഭാവികമായി എൻ്റെ മനസ്സിൽ അംകരിച്ചു എങ്കിലും, അതു ഹലിഷ്മേനും വിചാരം അപ്രോഗ് എന്നീ ക്ഷേമാധികാരിയായിരുന്നു. എന്നാൽ ഈപ്രോഗ്രാം ആ ആരു ഹാ എൻ്റെ പ്രതീക്ഷയെ അതിലുംലിച്ചു ബഹ്യം മലിച്ചിരിക്കുന്നതിൽവെച്ചു് എൻ്റെ ശ്രമത്തിനു സാമ്പദ്യംസില്ലിച്ചതിനാലുള്ള ഷ്ടൈറ്റുത്താത്മതയോടും, മുന്നാം പതിപ്പു് ആവശ്യപ്പെട്ടാക്കാവും കേരളീയജനങ്ങൾ എൻ്റെ കൂതിയെ അഭാിഷ്കാരത്തിനാൽ അവരെക്കരിച്ചുള്ള അവധാരിക്കുന്നതും അവരുടെ മുന്നാംപാക്ക സമയപ്രകാരമുാരായ സഹാരയ മൂന്നു മുന്നുപാക്ക സമയപ്രകാരമുള്ള കൊള്ളുന്നതും ആശാനകമായിരുന്നു.

കേരളവക്കാ, സി. എസ്. ഐ.

മണിപ്രവാളം ശാക്കതളം

നാടി

യാതാവാദം ചമച്ചുാതഡക്ക്, മമ ഹവി—
ചുംഗിയാം വീതിഹോത്രൻ
ഹോതാതാനം ദിനേശൻ നിശയേട പതിയും
നാദലക്ഷ്യം നഭ്രസ്സം
ഭൂതാളിക്കാക്കേശകപ്രക്തരി പുമിവിയും
പ്രാണഭൻ മാതത്താ—
നേതാവദപ്രക്രത്രുത്യവുകനലകടങ്ങോൻ
നിഞ്ഞലളക്കാത്തിട്ടെ.

സുത്രധാരൻ: (നാടിയുടെ അവസാനത്തിൽ പ്രവേശിച്ച്
അണിയറ്റു് അഭിമുഖ്യായി നോക്കിക്കൊണ്ട്)
ആണു! വേഷം ധരിച്ചുകഴിത്താൽ ഇന്നോടു വരിക
തന്നെ.

നടി: (പ്രവേശിച്ച്) ആണു! എന്നിതൊ വന്നിരിക്കുന്നു.
ഭവാൻറെ ഏതു നിയോഗത്തെയാണു് എന്ന് അനുജ്ഞി
ക്കേണ്ടതു്?

സുത്രധാരൻ: ആണു! ഈ സഭയിൽ വിദ്യാബാർ വളരെ
ശ്രദ്ധിക്കണ്ട്. കേരളകാളിഭാസകൃതിയായ ‘മണിപ്രവാള
ശാക്കതളം’നാടകമഭിന്നിച്ചു് സാമാജികനാരെ നാഡി

ആരാധിക്കണം. ആജത്രകാണ്ട് ഓരോ വേഷങ്ങൾ
കം വേണ്ടതെല്ലാം ചെയ്യുതനെ.

നടി: ആയുർവാസർ ശിക്ഷാസാമത്യവിശേഷത്താൽ ഒന്നി
നും ഒരു കരവും ഉണ്ടാക്കും.

സുഗ്രാധാരൻ: (ചിരിച്ചുംകൊണ്ട്) ആയു! നിന്മോച്ച
ഞാൻ വാസ്തുവദ്ദേശം പറയാം—

വിജയന്തയാരഭിന്ദിച്ചു

വിജയന്താനം സാധ്യവായ്‌വാതു;

നല്ല ശിക്ഷ കഴിച്ചുപോക്കേ—

മില്ല വിശ്വാസമാത്മനി. 2

നടി: (വണക്കത്തോട്ടുകൂടി) ശരിതനെ. ഈനി വേണ്ടതി
നും ആയുൾ ആജത്തോപിച്ചാലും.

സുഗ്രാധാരൻ: ആയു! ഈ സാമാജികനാക്ക കല്പ്പാനന്ദകര
മായ ഗാനം ഒഴിച്ചു മററത്താണിപ്പോൾ നീ ചെയ്യു
ണ്ടതാണീടുള്ളതു്?

നടി: ഏനാൽ എത്തു ഒരുവിനോക്കരിച്ചാണ് പാടേ
ണ്ടതു്?

സുഗ്രാധാരൻ: ആയു! ആരംഭിച്ചു് ഏറെ ആയിരിപ്പില്ലാത്ത
തും അന്തം വദ്ധാഗ്രഹമായ ഈ ഗ്രീഷ്മത്തിനെക്കു
റിച്ചുതനെ ഗാനംചെയ്യാലും. ഈതാ ഇപ്പോൾ—

നീരാച്വവാൻ സുവമനല്ല, ഫണാത്തിട്ടുനു

പാരാശത പാടലസ്യാ വനാന്തവാതം;

ധാരാളമാക്കുളവാം തണാലത്തുറക്കാ;

സാരാ ഭവന്തി ദിവസാഃ പരിണാമരമ്യാഃ. 3

നടി: അന്തനാതനാന. (പാടുന്ന)

അമരന്താൽ കിമപി ചുംബിതം സ്വഹുരൽ—

ക്രമനീശിക്ഷസരശീവാതിപേലവം

പ്രീഡാജനങ്ങൾ കറിവോടണാശത്തിന്—

നമലാം ശൈരീഷഗുമമാത്മചൗലീഷ്യ.

4

സുത്രധാരൻ: ആണേ! പാടിയതു വളരെ നന്ദാശി. പാടി
കുറ മാധ്യമ്പ്രാഥാൽ അപഹ്രതചിത്തപുതികളായ
രംഗസ്ഥിതജ്ഞങ്ങൾ ചിത്രാരിലെഴുതപ്പെട്ടവർ എന്ന
പോലിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ ലുനി സ്റ്റുഡി നാടകം
പ്രഭാഗിച്ചുണ്ട് സന്തോഷപ്പിക്കേണ്ടതു്?

നടി: ‘മണിപ്രവാളശാക്കതളം’ എന്ന ഏതനനാടകവയിൽ
പ്രഭാഗിക്കണമെന്നോ’ ആദ്യംതന്നെ ആയും നിഃബന്ധം
നിച്ചപ്പേരോ?

സുത്രധാരൻ: ആണേ! ഉള്ളതുതന്നു. ഈ ക്ഷബന്ധത്തിൽ
അതു ഞാൻ മരണപോയി. എന്നെന്നുണ്ടാൽ—
ചേതപ്പോകപ്പെടുകമായിട്ടും ആണ്—
ഗൈതസപരത്താൽ എതനാശി ഞാനം,
സ്ഥിതസ്യദം പുണിക മുഹാത്മിനാലി—
വ്യാതസപനാമാ രൂചനന്നപോലെ.

5

(രണ്ടപ്പേരും പോയി.)

(പ്രസ്താവന കഴിഞ്ഞു)

ഒന്നാം അർക്കം

[രമാതുര്യസനായി വില്ലും അന്തും ധരിച്ചു് മുഖ്യപ്പന്തമഹാരാജാവും സുതനും പ്രവേശിക്കുന്നു.]

സുതൻഃ (രാജാവിനേയും മാനിനേയും നോക്കീടു്)

മുഹമിതിനെയുമാത്തച്ചാപനാകം

ജഗദ്ഭിവദ്യ! ഭവാനേയും വിലോക്യ

മുഹമുഖതനാം പിനാകപാണിം

നഗപതിനുണ്ടിനിതിൽ പതിം സുരാക്കി. 6

രാജാവു്: സുത! ഈ മാൻ നബ്ദി ബഹുമുഖം ആകഷിച്ചു കൊണ്ടപോന്നു. ഈ ശ്രതിപ്പൂഞ്ചാം—

കണ്ണുനാളുമഴകിൽ തിരിച്ചുനപദം രദ്ദം

പിറകിൽ നോക്കിയും,

കണ്ണുനായു് ശരദൈയന പുഞ്ചുമയ പുഞ്ച—

കായഗതമാക്കിയും,

ബുണ്ടം കൊണ്ട വിവൃതാനുവാൽ പദി ചവച്ച

ദർഭകൾ പതിക്കവേ

കണ്ണുകൊംക്ക, കതികൊണ്ട കിഞ്ചിഡവനു ഭണം

നഭസി ധാവതി.

7

(ആശ്രാവുംനേതാവുക്കുടി) നാം പുറകേ എത്തികൊണ്ടി റിക്കവേതനനു ഈ മാൻ പ്രധാനപ്പെട്ട ദേശി എന്ത രതക്ക ദുരാതിൽ ആയതെന്നെന്നു?

സുതൻഃ ഭൂമിക്ക നിരപ്പില്ലാ നതതുകാണ്ടു് അടിയൻ ക്ഷതി രക്ത്താട കടിഞ്ഞാൻ അടക്കിയതിനാൽ രമത്തിൻറെ വേഗം മന്ത്രവിച്ചു; അതു നിമിഞ്ഞു ഈ മാൻ ദുരസ്ഥ മാശി ഭവിച്ചുതാണ്. ലൈപ്പൂർ സമ്മുഖിയിൽ ആയ

തിനാൽ ഈ തിരക്കന്നുണ്ടിലേക്കെ ദുഷ്ടപ്രാപ്തായി ഭവിക്കുമെല്ല.

രാജാവു്: എന്നാൽ കടിഞ്ഞാൻ അയച്ചവിട്ടുകതനെ.

സുതൻ: ഇതാ കല്പനപോലെ ചയ്യുന്ന. (അധികമായ രമഭേദത്തെ നടിച്ചിട്ട്) മുക്കണ്ണപാത്താലും, മുക്കണ്ണപാത്താലും തിരക്കേണ്ടീ!

പാദ്യൈക്കടിഞ്ഞായച്ചു വിടവേ

മുന്നാഞ്ഞു നീളം കഴു-

തേതാടേ നിശ്ചലപാമരം ചെവികളെ-

പ്ലാക്കിച്ചുനക്കാതെയും

കൂട്ടം തന്ന വരയുള്ളിയാലുമതിലം-

എപ്പിക്കാനശക്യങ്ങളാ-

ശാട്ടന്റ രമഭേദാടകങ്ങൾ മുഹമേ-

ഗത്തപ്പുറക്കാതെപോൻ.

8

(സന്തോഷത്താട്ടുള്ളടി) ഉള്ളിത്തും. കുതിരകളുടെ വേഗം ആദിത്യാശ്രാന്തികളുടെ വേഗതെയും അതിശയിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്തെന്നാൽ—

നോക്കുന്നും ചെറുതായ വന്നു വലുതാ—

യീട്ടു മാത്രാന്തരേ;

പാക്കിൽ പാതിയിൽ വേർപ്പിരിഞ്ഞതു ഭവി—

ചുട്ടു യോജിച്ചപോൻ;

വകും ധർ പരമാത്മായതുമനോ

തോനുന്നുജ്ജപ്രായമായ

ശീല്പംകൊണ്ട് നീമേഷപും കിമപി മേ

സ്ത്രേ ന പാർശ്വപേ ന വാ.

9

സുതൻ: തിരക്കേണ്ടീ! ഇതാ ഇം മാൻ സഹിപസ്തമായി. ഇന്തി തുണക്കേ വിള്ളാടാം.

(രാജാവു് ശരം തൊച്ചക്കന്ന.)

അണിയരയിൽ:

മഹാരാജാവേ! അതുമുള്ളതെന്ന വധിക്കുന്നതേ!
വധിക്കുന്നതേ!

സുതൻ: തിരുമേറായുടെയും ശ്രദ്ധക്ഷ്യമായ മാനിന്നേൻ്റും
മലേഖ മഹാഷിമാർ വന്ന നില്ലുന.

രാജാവു്: (പരിശുഭിച്ചു്) എന്നാൽ കുതിരകളെ വേഗ
ത്തിൽ നിറുത്തു്.

സുതൻ: അടിയൻ ശ്രദ്ധ നിറുത്തി. (രമം നിറുത്തുന.)
(രണ്ട് ശിഖ്യകാരാച്ചുടി ഒരു മഹാഷി പ്രവേശിക്കുന.)

മഹാഷി: (കൈയു മാത്തിപ്പാണ്ടു്) രാജാവേ!

അതിക്രൂരാം ബാണം കുസുമത—
തിരിൽ ചെക്കുലുപോതൽ
പതിപ്പിച്ചീടാല്ലു പരിമുഴ—
ലയാമീ മുന്തനു;
നിതാന്തം നില്ലുരം ബത! മു—
രതിൻ ജീവനെവിട—
ക്രൂരാന്താ ചെദ്യുന്നാം തവ ച കു—
ബാണങ്ങളും വിട?

10

ആളുകൊണ്ടു—

കീത്തിനീയഗ്രാം! സാധുമാർ ചിയിൽ
ചേത്ത ബാണഫപസംഹരിക്കു നീ;
ആത്തരക്ഷ ഭവദായുധകുംഡാ
പാത്തലേര! ന തു സാധുബാധനം.

11

രാജാവു്: ശ്രദ്ധ തൊൻ ശരതെന്ന ഉപസംഹരിച്ചിരിക്കുന്ന.

(അസു് ആവനാഴിച്ചിൽ ലുടുന.)

മഹാഷി: പുതമഹാരാജാവിൻ്റെ വംശ ത്തിനലക്കാര
ഭൂതനാഡിക്കുന്ന അന്തേങ്കു് ശ്രദ്ധ യുക്തംതാന—

ജനനാമുഖാലി പുതവിന്നൻ കലേ
ജനനാൽ ഭവാനപരിത്രാപമിടം;
തനയം ലഭിപ്പ ഭവതസ്മൃദ്ധം
സനായം സമസ്യയരാനീരമണം.

12

ശിഷ്യന്മാർ: (കൈകൾ ഉംത്തിക്കൊണ്ട്) സർവമാ
ചക്രവർത്തിയായ പുത്രനെ ലഭിച്ചാലും.

രാജാവു്: (മഹസ്കാരാച്ചു) ബ്രഹ്മണാശീർഘാദത്തെ
ഞാൻ ഭക്തിയോടെ സ്വീകരിക്കുന്നു.

മഹാഷി: രാജാവേ! ഞങ്ങൾ ചരമത്ര്യായി പുരാപ്പട്ടി
രിക്കയാണ്. ഈതാ മാലിന്യാനഭിയുടെ തീരത്തിൽ
കലപതിയായ കണ്പാൻറെ ആനുഭവം കാണുന്നു. കാഞ്ചി
ന്തരാദാർക്ക വിശ്വാസം വരീക്കയിരുക്കിൽ അവിടെ
ചുന്നു അതിമിസ്ത്രിയാണെ സ്വീകരിച്ചാലും. അന്തു
നോയുള്ള—

വീക്ഷിച്ചു വിശ്വാസിതം മുനിക്രത്യമെല്ലാ—
മക്ഷിണവിക്രാവിജ്ഞാഭിത്തമാം തപദീശം

രക്ഷിച്ചിട്ടുന്നിവിടയും ഭജമെന്തുരുത്തുനു
സുക്ഷിച്ചു കാട്ട തുതക്കുത്യത പുണ്ഡകൊർക്ക.

13

രാജാവു്: കലപതി ഈവിഭേദത്തെന്നായുണ്ടാ?

മഹാഷി: അദ്ദേഹം ഈപ്പുത്രിയായ രക്താളയെ അതി
മിസ്ത്രിയെന്നിനായി നിയോഗിച്ചുംവെച്ചു് അവളുടെ
ദേവപ്രാതിക്രിയയുത്തിനു ശാന്തിചെയ്യുന്നതിനായി
സോമതീത്മതിലേക്കെ പോയിരിക്കുന്നു.

രാജാവു്: ആകട്ട; അവരെ ചെന്ന കാണുക്കരനു. അ
വർ എന്നൻറെ ഭക്തിയെ കണ്പമഹർഷിയോടു് അറി
ശിക്കമെല്ലാ.

മഹാഷി: ഏന്നാൽ ഞങ്ങൾ ഇപ്പോൾ പോകുന്നു. (ശി
ഷ്യമാരോട്ടുടി പോയി.)

രാജാവു്: സുതാ! കതിരകളെ വിച്ച്. പുണ്യാനുമത്തെ
ദർശിച്ചു് ആത്മഗുഖി വര്ത്താം.

സുതൻ: ഇതാ അടിയൻ കല്ലുന്നപോലെ ചെയ്യുന്ന. (രമ
വേഗത്തെ നടിക്കുന്ന.)

രാജാവു്: (ചുറ്റു നോക്കിയിട്ട്) സുതാ! പരയാതെത്തന്നു
ഇതു തപോവനപ്രദേശമെന്നാറിയാം.

സുതൻ: അതെങ്ങനെ തിരുമേന്നീ?

രാജാവു്: നീ കാണുന്നില്ലോ? ഇതാ ഇവിടെ—
അൻഡ കീര്ത്താർ വാഴു ക്ഷിതിയഹക്കഹരം
വിട്ട വീണോത ധാന്യം
ചന്തം ചേരെന്നംഗ്രഹിച്ചുദനച്ചിരമസ്സൈ—
ഭൂതമാദ്ദൃപ്തം,
സപാനത്തിൽ ഭരിവിസ്രൂപുത്രയാടു രമഞ്ചാ—
ഷം സഹരിക്കും മുഹൂറ്റം
പ്രാന്തക്ഷൂണീ പടാന്തസ്രൂതജലകണക്കാ—
നാ ച തൊയാശയാനാം.

14

അന്തരുതനെന്നയുമല്ല,

കല്യാംഭസ്തുകൾ കാററിലാത്തു തത—
മുലാതേത നന്നയ്ക്കിനിതാ
ചൊല്ലേറും തളിരിസ്തനിന്നും പക്കത—
നീ ഹോമധുമങ്ങളാൽ,
മെല്ലപ്പുല്ലുകൾ തിന്നുകൊണ്ടപവവന—
പ്രാന്തങ്ങളിൽ സന്തതം
നല്ലാരേണകിശോരകങ്ങൾ വിളും—
ചുന്ന വിശകാം വിനാ.

15

സുതൻ: എല്ലാം ശരിയാണിരിക്കുന്ന.

രാജാവു്: (കരച്ചുട്ടരു പോഴിട്ട്) ആനുമപീഡയുണ്ടാക

ങ്ങളും; രമാ ഈ വിഭാഗത്തിനു നിറവും. ഞാൻ ഈ സ്വീകരിക്കാം.

സുതൻ: ഈതാ കതിരകളെ നിറത്തിച്ചിരിക്കുന്നു. തിരുമേ നീ താഴെ എഴുന്നുള്ളാം.

രാജാവു്: (താഴെയുള്ളിട്ടു്) അതുമന്ത്രിനുള്ളിൽ ചെല്ലു നന്നു വിനിത്വവേഷത്താട വേണ്ടതാണെല്ലോ. അതു കൊണ്ട് ഈ ആദിരണ്ടാഞ്ചും വില്ലും നീ വെച്ചുകൊ ഓണം. (ആദിരണ്ടാഞ്ചും വില്ലും സുതൻറെ പക്കൽ കൊടുക്കുന്നു.) ഞാൻ അതുമന്ത്രിവാസിക്കുള്ള കണ്ട തിരിച്ചു വരുമ്പാഫേക്ക് കതിരകളെ നന്നുകൊണ്ടുവരുണ്ടാം.

സുതൻ: അടിയൻ കല്പനപോലെ ചെയ്യാം. (പോയി.)

രാജാവു്: (ചുറും നടന്നനോക്കീടു്) ഈതാ അതുമാം; ഈ തിലേക്ക കടക്കാം. (കടക്കുന്ന സമയം വലത്തുകൈ സ്വീരിക്കുന്ന ലക്ഷ്യം നടിച്ചിട്ടു്)

കേവലമാറ്റുമമിഞ്ഞതിശാന്തം;

കൈ വലത്തെ ചലിച്ചിട്ട സാദ്യം?

ദൈവഗതിക്കുമെവാ ഭ ബന്ധന്മുക്കിൾ

ഒ നവ കവാടനിരോധനമാരേം.

16

(അണിയരമിൽ)

ഈതാ ഇങ്ങോട്ട് വരുവാൻ ഇഷ്ടതോഴിമാരോ!

രാജാവു്: (ചെവികൊച്ചുത്തിട്ടു്) ഉപവഹത്തിന്റെ തൈക്ക ഭാഗത്തായി ആരോ സംസാരിക്കുന്നതുപോലെ ദോന്ന നു. അങ്ങോട്ടുതന്നു പോകാം. (ചുററിനുനോ നോ കീടു്) ഈതാ മഹാഷിക്കന്യകമാർ അവരവരുടെ വയ മുറിന് അന്തരുച്ചേളായ കടങ്ങൾ ഏടത്തു ബാലവു ക്കുങ്ങലെ നന്നുന്നതിനായി ഇങ്ങോട്ടുതന്നു വരുന്നു. (സുക്ഷിച്ചു നോക്കീടു്) ഈവരുടെ മുപലാവണ്ണം ദി നീയക്കായിരിക്കുന്നു.

ഉടജ്ഞതിൽ വസിച്ചിട്ടും ജന്മതി—
സംഭവം രഹണിച്ചുമെന്തുവന്നാൽ,
അടവീലതയാ നിജാദ്ധരലും
സർപ്പേടുദ്യാനലതാഃ കൃതാ വിദ്വരേ.

17

ഈ തഥാലിൽ മരണത്തുനിന്ന് ഇവരും നോക്കാം. (നോക്കിക്കൊണ്ടു നില്ലുന്ന.)

(അനന്തരം അന്നും എന്നും പ്രിയം ബദ്ധ എന്നും ഒരു സവിമാശാട്ട തുടി ശക്തിയും പ്രംബിഞ്ഞും)

ശക്തിയും മുദ്ദേശവത്തിന് ദേശമിന്നാറേ!

അന്നും: ശക്തിയേ! മുല്ലപ്പുംപാലു സുക്ഷമാരശരീരം ചായ
നിന്നൊന്നും ഈ ആഗ്രഹപുക്ഷങ്ങളും നന്നും നിന്നും
നിശ്ചാഗിച്ചതിനാൽ താരകാംബ നിന്നൊന്നും
ഈ പ്രിയതരങ്ങളാണെന്നു തൊൻ വിചാരിക്കുന്നു.

ശക്തിയും: അന്നുംഞേ! അപ്പുവൻറെ നിശ്ചാഗംകൊണ്ടു മാത്ര
മല്ല തൊൻ ഇവായ നന്നും നാതു്. എന്നിക്കും ഇവയേ
ക്കരിച്ചു സഹോദരങ്ങൾക്കുണ്ട്. (പുക്ഷങ്ങളെല്ലാം നന്നും.)

രാജാവും: (സുക്ഷിച്ചുനോക്കിട്ടു് ആത്മഹത്യ) അഭോ! ഈ
വള്ളുണ്ടാ ആ കണ്പചുത്രിമാം ശക്തിയും! ഈവരുള
ആഗ്രഹത്യാങ്ങളിൽ നിശ്ചാഗിക്കുന്ന ആ മഹാഷ്ഠി
ഒ ചിത്രവില്ലാത്ത ആർത്ഥന.

വച്ചപ്പെട്ടിരു നിസ്ത്രേശുന്നുമാണേ! വിനാ സംശയം
ത പസ്തിനന്നതുപമാക്കവതിനിച്ച് ആവാം താപസൻ,
കുപാകണികവയനിശ്ചേ കടിനമാം സമിദ്ധാരിയേ
വിപാടശിത്രമിച്ചതേ കവലുംപുഡാന്തത്തിനാൽ. 18
ആകാട്ടു. ഈ പുക്ഷങ്ങളുടെ ഇടമുഖിൽ മരണത്തുനിന്ന്
ഈവാളു നല്ലവള്ളും നോക്കാം. (അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു.)

ശക്തിയും! പ്രിയംവദ ഈ മരാറിൽ മുറക്കി ക്കെട്ടിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈതിനെ കുറെ അഭ്യന്തർ.

അഭ്യന്തർ: അങ്ങനെന്നതുണ്ട്. (അയച്ചുകൊടുന്നു.)

പ്രിയംവദ: ഈ കാംഗ്രസ്സിൽ എന്നെന്ന കരിപ്പുപ്പുത്തേണ്ട്. നിന്റെ കച്ചൻഡലു വലുതാക്കുന്ന യൗവാനരത്തെ കരിപ്പുത്തേണ്ടും.

രാജാവു്: ഈ ബള്ളടക്ക സുക്ഷമാരായും ഈ ശരീരത്തിനും വായു സ്ഥിരം ഈ കരബിരിവസ്സും അനാത്രപച്ചല്ലൈലും ഒരു കാരമായിത്താനെന്നതിരിക്കുന്നു. എന്നെന്നാൽ,

എല്ലാബു്ജ സ്ത്രീനും രധ്യതയ്ക്കു കരവോ
ക്കുട്ടിം കരിഞ്ഞെടുത്തിയാൽ?

ചാല്പാന്നോരുമകല്ലേം പനിമതി-
യുക്കം കുറവത്തുകുണ്ടിലും?

മല്ലാക്കുമിണിയാർക്ക് വല്ലുമിത്രം
ഭൂമിപ്പാരോഭാവാഹം

നല്ലാകാരമതിനാലുംരാമാ—

മല്ലാപ്പാത്മാദാളം.

19

ശക്തിയും! (മുന്ദ്രാച്ച നോക്കീടു്) ഫോഫിക്കാരേ! ഈതു ഈ ഇലംത്തിമരം കാരുടുകാണ്ടിലുക്കുന്ന തളിക്കുളാക്കുന്ന വിരലുകൾക്കാണ്ടു് എന്നെന്ന ബഹുപ്പുട്ടു വിളിക്കുന്നതു പോലെ തോന്നുന്നു. തോൻ അ തിന്റെ അട്ടക്കൽ ചെല്ലുടെ. (അണ്ണോച്ച ഒപ്പു ചോ.)

പ്രിയംവദ: ശക്തിയേ! നീ അ ചിട്ട നുഠനെ ക്ഷണംനേരം നില്ക്കുന്നേ. നീനെന്നക്കൊണ്ടു് അതു ഇലംത്തി ഒരു നല്ല വള്ളു! ചുറാറിയതും പാലെ ശോഭിഞ്ഞു.

ശക്തിയും! ഇതുകാണ്ടുത്തോന്നാണു് നീനും പ്രിയംവദ എന്ന വിളിക്കുന്നതു്.

രാജാവു്: പ്രിയമെങ്കിലും സത്യമാണു് പ്രീശംവദ പറ
ഞ്ഞത്രു്. എന്തെന്നാൽ—

തളിതപോലധരം സുഖങ്ങാചരം
ലളിതശാഖകൾപോലെ ഭജപ്പേണം
കിളിമൊഴിക്കെടലിൽ കസുമോപമം
മിളിതമുജ്ജപ്പലമാം നവയൗബനം.

20

അനന്തും: രേക്കന്തളേ! ഇതാ ഈ ഏതൊവിനെ സ്വന്തം
വരിച്ചിരിക്കുന്ന പെണ്ണും വനജ്യുണ്ടാണു് എന്ന നീ
പേരിട്ടിരിക്കുന്നതുമായ മൂല്യരെ മറന്നപോയേയാ?

രേക്കന്തളു്: എന്നാൽ തോൻ എന്നെന്നും രണ്ടുപോയേക്കാം.
(മുഖ്യം അട്ടക്കൽ ചെന്ന നോക്കീടു്) നല്ലാത സ
മഹമാണു് ഈ മുക്കജാതിയിലെ ഭാംഗഭത്താക്കന്നാക്ക്
ചെർച്ചയുണ്ടായിരിക്കുന്നതു്. എന്തെന്നാൽ ഈ മുഖ്
പുതനായി പുഞ്ചിച്ചു ധനവന്നാവസ്ഥരെ പ്രാപിച്ച
തുപോലെയും ഈ മാവു് നല്ലവള്ളും തളിത്തു് അനഭവ
ശ്യാഗ്രമായും ഇരിക്കുന്നു. (സുക്ഷിച്ചു നോക്കിക്കൊണ്ട്
നില്ലുന്നു.)

പ്രിയംവദഃ: (ചിരിച്ചുംകൊണ്ടു്) അനന്തേ! രേക്കന്തള
വനജ്യുണ്ടാണെന്നെന്നു മുക്കിച്ചു നോക്കുന്നതിനെന്ന്
സാരം മനസ്സിലാണുാ?

അനന്തും: ഇല്ലാണ്ടും, കേൾക്കേണ്ടും.

പ്രിയംവദഃ: വനജ്യുണ്ടാണു് അനഞ്ഞുപറാഡ ഒരു മുക്കവ
രനോടു ചന്ദ്രിരിക്കുന്നതുപോലെ താനം ശ്യാഗ്രനായ
ഒരു ഭേദത്വിനോടു ചേരുമെന്നാണു്.

രേക്കന്തളു്: (കോപത്രോട്ടുടെ) അതു നിന്നേ മനസ്സിൽത്ത
നെയ്യുള്ള താല്പര്യമാണു്. (മുഖം ചെളും ശ്രീക്കുന്നു.)

രാജാവു്: ഹാ! ഇവർ കണ്ണപരമഹാഷ്ഠിക്ക് അനുജാതി

സുഖിശിശ് ജനിച്ചപളായിതെന്നക്കിലോ! അമവാ എന്താണ സംശയിക്കുന്നു? നിശ്ചയംതന്നെ.

ക്ഷത്രഭാഗ്യയിവളായ്യും ദന-
സ്ഥരു മേ സമനരക്തമാകും;
സത്തുകർക്കു വിചികിത്സിത്തേളിൽ
ചിത്രവൃഷ്ടിശത്രാൻ പ്രമാണകാം.

21

ശൈക്ഷാളി: തോഴിമാരേ! അയ്യേ! ഈ ലൂ മുഖ്യം ഒരു തീരുമാനം ചെയ്യാൻ ശ്രദ്ധിക്കുന്നുണ്ടോ എന്നു ശ്രദ്ധിപ്പും ലുതിൽനിന്നും ഒരു വണ്ണ് ലൂകി സ്വരാപ്പട്ട് എന്ന് മുവഞ്ഞു നേരിട്ട് വരുന്നു. (വണ്ണി നൊക്കാണ്ടാളി ഉപദ്രവത്തു നടക്കുന്നു.)
രാജാവു്: (നോക്കി അനുശ്രദ്ധിച്ചുപോശി) അല്ലേം വന്നോ!

അത്യുതം വേപമാനാം സ്വപ്നഗസി തരളിതാ-
പാംഗമാലോക്യമാനഃ

മുട്ടുനേര ചെന്ന പിന്ന സ്വപ്നഗസി മുട്ടരഹ-
സ്യം കമ്മിക്കു നബോരല
ഭിര്യാ കൈത്താൻ കല്പക്കുന്നവള്ളടയാരം
ചൂംബസി മേരുമസാരം
സത്യാനേപശാ നിമിത്തം വിധ്യാനഹച്ചോഹാ!
ധൂത്തം! നീതാൻ തൃതാത്മൻ.

22

ശൈക്ഷാളി: എൻ്റെ തോഴിമാരേ! ഈ മുഖ്യനായ വണ്ണ് എന്നു ഉപദ്രവിക്കുന്നു. നിങ്ങൾ എന്നു രക്ഷിക്കണോ! സവിമാർ: (ചീരിച്ചുംകൊണ്ട്) തെന്നേളാണോ രക്ഷിക്കാൻ? മുഖ്യപ്പന്തനു വിളിച്ചു നിലവിലിക്കും. തന്നെ വന്നാൽ രക്ഷിക്കുന്നതു രാജാക്കന്നാരല്ലേം?
രാജാവു്: പ്രത്യക്ഷമായി ലുവത്തുട മുൻപിൽ ചെണ്ടു നിന്നു ലുതുതനു അവസരം. ആരാണോ? (അഭേദം)

കതിയിൽ വിരക്കിച്ചു് ആലോച്ചിച്ചിട്ടു്) രാജത്പം വെളിപ്പേട്ടമല്ലോ. ആകാട്ട, ഇങ്ങനെ പറയാം.

ശക്കത്തും ഈ ഉഷ്ണജ്ഞത്തു വിച്ഛമാറുന്നില്ലെല്ലോ. എന്നെന്തെന്നു മാറിപ്പോയെങ്കാം. (മാറിനിനിട്ട് കടാക്കശ്വിക്കു പത്രതാഴ്ത്തിട) ഇവിടെയും ഇതു് എൻ്റെ പിന്നാലെ എത്തുന്നെല്ലോ.

രാജാവു്: (ബഹുപ്രസ്തു് അട്ടിക്കൽ ചെന്നു്)
ഉച്ചിതശ്രീ പരിരക്ഷചയ്യുവേ
ദുർഘ്ഗിനീതജനഗാസി പഞ്ചവൻ,
നിർവ്വിശക്തമുഷികന്ധകാജനേ
ദുർഘ്ഗിയങ്ങൾ തുടങ്ങന്താരിവൻ?

23

(എല്ലാവതം രാജാവിനെ കണ്ടു കരണ്ണതാനു സംഗ്രാതമാരായി ഭവിക്കുന്നു.)

അനന്നുധാരം: ആയു്! ഇവിടെ പ്രമാദമായിട്ടോനും ഉണ്ടായില്ല. തന്നെത്തുടർന്നു ഈ ഇഷ്ണതോഴി ഒരു വണ്ണിക്കൽ ഉപദ്രവം നിന്നാണെന്നു കരു ഭ്യപ്പുട്ടു, അന്തേയുള്ളം. (ശക്കത്തുള്ളൈ ചുണ്ഡിക്കാണിക്കുന്നു.)

രാജാവു്: (ശക്കത്തുള്ളൈ നോക്കി) തപസ്സു വദ്ദിക്കുന്നോ?
(ശക്കത്തുള്ളൈ വ്യാകലതുംയാളുള്ളതിൽ മിണ്ടാതെ അദ്യാദ്ധവിശായി നീഡുന്നു.)

അനന്നുധാരം: ഈപ്പോൾ വിശ്വിഷ്ടനായ അതിമിഥായ ലഭിക്കാതു തപസ്സുണ്ട് അഭിവൃദ്ധിത്തെന്നു. ആയും സപാഗതം! ശക്കത്തേളു, പള്ളിശാലയിൽ ചെന്ന പലസ്ത്രിയു മായ അർധല്ലത്തെ ഏടുത്തുകൊണ്ടു വരിക്കതനെ. പാദ്യത്തിനു ജലം ഇവിടെയുണ്ട്.

രാജാവു്: നിങ്ങളുടെ നല്ലവാക്കിനാൽത്തനെ എനിക്കു് ആതിമ്യം ചയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

പ്രിയംവദഃ: എന്നാൽ നല്ല തന്നുല്ലതുകാണ്ടു തന്നുപ്പുള്ളതാ

യിരിക്കുന്ന ഇംഗ്ലീഷിലുംപാലയുടെ മുട്ടിലുള്ള തറയിൽ
ഇതന് ആച്ചുപാർ വിശ്രമിച്ചാലും.

രാജാവു്: നിങ്ങളും പുക്കണ്ണേചനംകൊണ്ട് ക്ഷേണാിച്ചി
രിക്കുന്നല്ലോ.

അനന്നും: ശക്കാതലേ! നമുക്ക് അതിമികളുടെ പയ്യുപാ
സനും ഉച്ചിതമാണല്ലോ. അതിനാൽ ലുവിടെ
ഇരിക്കാം.

(എല്ലാവരം ഇരിക്കുന്ന.)

ശൈത്യലു്: (ആത്മഗതം) ഇദ്ദേഹത്തിനേ കണ്ടിട്ടു് തപോ
വനസ്ഥിതിക്കു വിതലുമായ വികാരം എൻ്റെ മന
സ്ഥിരത്വം തോന്നുന്നതെന്നതാണ്?

രാജാവു്: (എല്ലാവരെയും നോക്കീടു്) അഭേദാ! നിങ്ങളും
ഒരു സഖ്യം സദ്ഗാനങ്ങളായ വയോറുപങ്ങളെക്കാണ്ട്
രമണീയമായിരിക്കുന്നു.

പ്രിയംവദഃ: (അനന്നുംയേണ്ടു് അപവായ്യു്) ചാതുന്നവും
ഗാംഡിന്നുവും ഉള്ള ആകൃതിയേണ്ടത്തുടി പ്രിയമായും മധ്യ
രമായും സംസാരിക്കുന്ന ഇദ്ദേഹം ആത്മാണു്? ഒരു പ്രഭേ
ദ്ദേശ്യപോലെ തോന്നുന്നല്ലോ.

അനന്നും: എനിക്കും അറിയാൻ കൂടുകമുണ്ടു്. ഞാൻ
ഇദ്ദേഹത്തിനോട് ചോദിക്കാം. (രാജാവിജോച്ചു് പ്ര
കാശം) ആച്ചുപാർ മധ്യരമായ വാക്കും കേട്ടിട്ടുള്ള വി
ശ്വാസത്താൽ ദെയൽപ്പെട്ട ഞാൻ ചോദിച്ചുകൊള്ളു
നു. ഏതൊരു രാജഞ്ചിവാദമാണു് ഭവാനാൽ അല
ക്കരിക്കപ്പെടുന്നതു്? എത്ര ദേഹമാണു് ഭവാൻ അസ
ന്നിധാനത്താൽ ഉൽക്കണ്ണുതിജനയാക്കിച്ചുണ്ടെപ്പറ്റി
രിക്കുന്നതു്? എത്ര സംഗതിവശാലാണു് സുക്കമാരനാ
യിരിക്കുന്ന ഭവാൻ ആത്മാവിനെ തപോവനസ്വാര
പരിശുമത്തിനെ പാത്രമാക്കിച്ചുണ്ടു്?

രക്കന്തള്ള: (ആത്മഗതം) എദ്ദേഹം! സപ്പമ്പമായിരിക്ക്.

നീ വിചാരിക്കുന്നതിനെത്തന്നെ ഇതാ അനാസ്യ പറയുന്നോ.

രാജാവു്: (ആത്മഗതം) എങ്ങനെന്നയാണിപ്പോൾ എൻ്റെ വാസ്തവത്തെ പറയുന്നതു്? എങ്ങനെന്ന തൊൻ മരറരാരാളുന്ന പറയുന്നതു്? ആകട്ടേ. ഇങ്ങനെ പറയാം. (പ്രകാശം) പുരവനായ രാജാവിനാൽ ധർമ്മാധികാരത്തിക്കൽ നീയുക്തനായ തൊൻ ആശ്രൂമ വാസികളുടെ കമ്മ്ഞൈള്ലും നിർവ്വിജ്ഞമായി നടക്കുന്നോ എന്ന നോക്കുന്നതിനായി ഈ ധർമ്മാരണ്യത്തിൽ വന്നിരിക്കും.

അനാസ്യ: എന്നാൽ ഇപ്പോൾ ധർമ്മചാരികൾ സന്നാമ നാരായി.

(ശക്കന്തള ശ്രൂംഗാരലജ്ജയെ അഭിനയിക്കുന്നു.)

സവിമാർ: (ശക്കന്തളയുടേയും രാജാവിന്റേയും ഭാവം കുണ്ടിട്ടു് ശക്കന്തളയോടു് അപവാന്തു്) ശക്കന്തളേ! ഈ പ്രോപ്പോൾ ഇവിടെ അച്ചുൻ ഉണ്ടാക്കിതെന്നുകും—

ശക്കന്തള: (ദേപഷ്യപ്പുട്ടു്) എന്നാലെന്നാണു്?

സവിമാർ: അദ്ദേഹം ഈ അതിമിത്ര ജീവിതസ്വർംപാം കൊണ്ടു മുതാത്മനാക്കിം ചുമ്പുമായിരുന്നു.

ശക്കന്തള: പോവിൻ. നിങ്ങൾ എത്താണ്ടാക്കു മനസ്സിൽ വിചാരിച്ചും കൊണ്ടു സംസാരിക്കുന്നു. തൊൻ നിങ്ങളുടെ വാക്കു കേൾക്കുയില്ല.

രാജാവു്: തൊൻ നിങ്ങളുടെ സവിയെക്കറിച്ചു കൂറുന്നതോ നോ ചോദിക്കുന്നോ?

സവിമാർ: അനന്തരാഗമണ്ഡ്ര ആച്ചുൻ ചോദിക്കുന്നതു്.

രാജാവു്: മഹാത്മാവായ കണ്ണപുരുഷി നിത്യപ്രഖ്യചാരി

യാണല്ലോ. നിങ്ങളുടെ ഈ സവി അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രിയാക്കൻ എന്നുള്ളതെന്നെങ്ങാണ്?

അനന്നും: ആയും കേട്ടാലും. കൗശികൻ എന്ന ശാരു സാമ്മത്താട്ടുടി മഹാപ്രഭാവനാഡിച്ചാൽ രാജാഷ്ഠിയ കേട്ടിരിക്കുമല്ലോ.

രാജാവു്: കേട്ടിട്ടണ്ടു്; പ്രസിദ്ധനായ വിശ്വാമിത്രമനി തന്നെ.

അനന്നും: അദ്ദേഹത്തിനെ തോഴിയുടെ ജീവഹേതുവായി അറിഞ്ഞാലും. അദ്ദേഹം ഉപേക്ഷിച്ചതിന്റെ ശ്രേഷ്ഠം എഴുത്തു വളർത്തിയതിനാൽ താതകാപനാം ഇവളുടെ അട്ടുനായി.

രാജാവു്: ഉപേക്ഷിച്ചു എന്ന കേൾക്കുയാൽ എന്നിക്ക ജിജ്ഞാനാസ ജനിച്ചിരിക്കാറുണ്ട്. അതിനാൽ അദ്ദുംബുത കൂത്തെന്ന കേൾക്കാനാഗ്രഹമുണ്ട്.

അനന്നും: ആയും കേട്ടാകാണാലും. പണ്ടു് ആ രാജാഷ്ഠിയോലാരമായ തപസ്സു ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നോടു ഭേദ നൂക്ക് ശക ജനിച്ചിട്ടു് അവർ അദ്ദേഹത്തിന്റെ തപോവിജ്ഞാനത്തിനായി മേനകയെന്ന അസ്ത്രാന്തിരം പറഞ്ഞയാണ്.

രാജാവു്: മററുള്ളവതുടെ തപസ്സിനുകരിച്ചു് ഭേദമുണ്ടിയെന്നെന്ന ശക പതിവുള്ളതാണല്ലോ, പിരുന്നേയാ?

അനന്നും: പിന്നെ വസന്താരംഭത്താൽ രമണീശ്വരനായ സമയത്തിൽ ഉഖാദജനകമായ മേനകാത്രപത്ര കണിട്ടു്... (അഭ്യർഥിയിൽ ലാജജിത്താഡി വിരമിക്കുന്നു.)

രാജാവു്: ശ്രേഷ്ഠം മനസ്സിലായി. സർവ്വമാ ഇവർ അസ്ത്രസ്ഥംഭവയാണ്.

അനന്നും: അതെ.

രാജാവു്: മറിച്ചുവരാൻ സംഗതിയില്ല—

മനഷ്യലോകാബലമാരിലിട്ടും

മനോജ്ഞത്വമാം ഫുപ്പുടിപ്പുത്തന്നേന?

അന്ധ്രത്വം വൈദ്യുതത്വമായ വിഭ്രമം

നിന്മുഖിലിബ്രൂമീഷിലുത്തവിക്കമോ? 24

(ശകന്തള ലജ്ജിച്ചു് അധ്യാദ്വിയാധിക്കന.)

(ആരമ്പിച്ച) എന്നെന്ന മനോജ്ഞത്വത്തിനു് അവകാശം ലഭിച്ചു. എന്നാൽ ഇനിയും ഒരു സംശയമുണ്ട്.

പ്രിയംവദഃ: (ശകന്തളയെ നോക്കീടു് രാജാവിനോടു്) ആന്ത്യൻ പിന്നെന്നും എന്നോ ചോദിക്കാനിട്ടിക്കുന്നതു പോലെ തോന്നുന്നല്ലോ.

(ശകന്തള പ്രിയംവദയെ ചുണ്ടുവിരുംകൊണ്ടു തജ്ജനചെയ്യുന്ന.)

രാജാവു്: ഭവതിക്ക തോന്നിയതു ശരിതനെന. സച്ചുരിത തെരു കേൾക്കാനുള്ള ലോത്തതാൽ എന്നിക്കു് ഒന്തുടി ചോദിക്കാനണ്ടു്.

പ്രിയംവദഃ: എന്നാൽ എന്തിനു സംശയിക്കുന്നു? തഹ ലൂപിജനത്തോടു് എത്തും തടവുക്കുടാതെ ചോദിക്കാ മല്ലോ.

രാജാവു്: നിങ്ങളുടെ സവിരയക്കരിച്ചു് ഇത്തുംകുടി അറിഞ്ഞതാൽക്കൊള്ളാം.

പ്രതനിയമമിറ്റക്ക വേർക്കുവോളു—

ജ്ഞതനവിഹാരവിരോധിയാക്കമാറോ?

ഉത ഹരിണികളോടു വാഴമാറോ

സതതമിയം മദിരേക്ഷണപ്രിയാഭിഃ? 25

പ്രിയംവദഃ: ആണു! ധക്കാനഷ്യാനത്വിലും ഇവർ പരതന്ത്രയാണോ. എന്നാൽ താതകണ്പൻ ഇവളെ അന്ത്രപനായ ഭത്താവിനു കൊടുക്കണമെന്നതനെ സകല്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

രാജാവു്: (സന്ദേശത്രൈചുക്കുടി ആത്മഗതം)

മനമേ! ഭവ സാഭിലാഷമിപ്പോൾ

എനക്കേരീംപ്രതി സംശയങ്ങൾ തീർം

കൗലൈന നിനച്ചുപോൾ നീതാ-

നനഞ്ഞം മാറിൽ വഹിച്ചിട്ടേണ്ട രതം.

26

ശക്കന്തളു്: (ദേപഃപ്രഭാവത്രൈചുക്കുടി) അനസ്തയേ! എന്നാൻ

രാ പോകുന്ന.

അനസ്തയു്: അരതെന്നാണു്?

ശക്കന്തളു്: ഈ പ്രിയംവദ അസംബന്ധിക്കു പ്രലഘിക്ക

ന്നതിനെ എന്ന ശാതമാനമയോടു ചെന്ന പരയട്ട.

അനസ്തയു്: തോഴീ! ആഗ്രഹവാസിയായ ജനത്തിനു് അതി

മീവിശ്രേഷ്ഠത്ത സ്ഥാരിക്കാതെ അനാദരിച്ചുംവെച്ചു

തോന്നിയതുപോലെ പൊയ്യേള്ളുന്നതു യുക്തമല്ല.

(ശക്കന്തളു് ഒന്നം പരയാതെ എഴുന്നുറു പോകുന്നതിനു ഭാവിക്കുന്ന.)

രാജാവു്: (ആത്മഗതം) ഈവർ പോകാൻ ഭാവിക്കുന്ന

ഈം. (ഓക്കാതെ തടയുന്നതിനു ഭാവിച്ചു് ഉടനേ നിവ

ത്തിച്ചീട്ട്) അനേരാ! കാമിജനങ്ങളുടെ മനോവ്യാപാരം

ശരീരങ്ങൾക്കായ അനസരിച്ചാണു്. ഏതെന്നാൽ—

മുനിതനയാനയാനമതിനദ്യതനായു് സഹസ്രാ

വിനയനിവാരിതപ്രസരനായോരനിക്കയുന്ന

തന്ത്ര പദ്ധതിക്കുന്ന ചാലിയാതെയുമിന്നുള്ളവാ—

യന്നഭവമഞ്ചുപോയു് തിരിയെ വന്നതു—

പോൻ മനസി. 27

പ്രിയംവദ: (ശക്കന്തളു് തടങ്കുംകൊണ്ട്) തോഴീ! നീ പോയു്ക്കാം.

ശക്കന്തളു്: (ഭൂഭാഗത്രൈചുക്കുടി) എന്തുകൊണ്ടാണു്?

പ്രിയംവദ: രണ്ടു മുക്കുങ്ങളെ എന്ന നിനക്കവേണ്ടി നന

ചീട്ടിന്ത്. അതിനാൽ നീ എനിക്കെ കടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ആ കടംവീട്ടിട്ട പിന്നെ പൊതുസ്ഥാപ്താം. (ബലാർക്കൊ രേണ പിടിച്ചുനിത്തുനു.)

രാജാവു്: ഭദ്രേ! മുക്കുങ്ങങ്ങളെ നന്നച്ചിട്ടു തന്ത ഭവതി ഈ ഫ്ലാർഷത്തെന പരിഗ്രാമയാണിരിക്കുന്നു. എന്നെന്ന നാൽ ഈവർക്ക്—

എററ കൈകൾ ചുകന്നോ! കടമെട്ട്—
തംസദപ്പം സ്രാസിയാണ്ട്;
മുറും പോർമുലകൾക്കീളക്കമെനിന്നിയും
നിന്മാലെ നിശ്ചാസജം;
പറവി സേപദക്കണ്ണാൽകരം മുവമതിൽ
പുക്കല്ലികാരോധിയാ—
യൊററക്കയുതിനാൽ ഗ്രഹീതമഴിയും
വാർക്കന്തളം വ്യാകലം.

28

അതുകൊണ്ട് ഞാൻ ഈവള്ളട കടം വീട്ടാം.

(രാജാവു് മുദ്രമോതിരം ഉണി പ്രിയംവദയു കൊടുക്കാൻ ഭാവി ക്കുന്നു. സവിമാർ അതിൽ കൊണ്ടിയിരിക്കുന്ന നാമാക്ഷരങ്ങളെ വായിച്ചിട്ട് ആയുമ്പും ദോഷങ്ങൾ പരസ്യമാണെന്നുണ്ട്.)

രാജാവു്: നിന്മൻ അന്യമാ വിചാരിക്കേണ്ട. രാജാവി കുൽനിന്നു ലഭിച്ചിട്ടുള്ള മുദ്രയാണിതു്.

പ്രിയംവദ: എന്നാൽ ഈതിനെ ആശ്രൂന്ത കൈയ്യിൽനിന്നും വേർപ്പെട്ടതുന്നതു യുക്തമല്ല. ആശ്രൂന്തരു വാക്കിനാൽ തന്നെ ഈവള്ളട കടപ്പാടു തീർം. ശക്കന്തളേ! ദയാലു വായ ആശ്രൂനാൽ, അല്ലെങ്കിൽ മഹാരാജാവിനാൽ, നീ മോചിക്കപ്പെട്ടു. ഈനീ പോകാം.

രക്കന്തളു്: (ആത്മഗതം) ഞാൻ സ്വതന്ത്രയായിത്തെന്ന കുൽ!

പ്രിയംവദ: ഈനീ എന്നാണിപ്പോൾ പോകാത്തതു്?

ശക്തിള്ളു: എന്നെ പോകാനം നില്ലാൻം പായാൻ നീ
ആരാണ്?

രാജാവു്: (ശക്തിള്ളെയ നോക്കിയിട്ടു് ആത്മഗതം) എന്നീ
ക്ക് ഇവളേക്കരിച്ചു തോന്നുന്നതുപോലെ ഇവർക്കു
നൊക്കരിച്ചും തോന്നുന്നണംകായിരിക്കുമോ? അമുഖം
എൻ്റെ പ്രാത്മന ലഘൂവകാശംതന്നെ. എന്തെ
നുാൽ—

എന്നാലാപമതോടു സമീളിതമാ—

ഈണം കട്ടിക്കുന്നതി—

ലൈനാല്യും ചവവിന്തകിട്ടുന്ന വിരവിൽ

സംഭാഷണമാണോ മയി,

കന്തക്കള്ളും മഹാനനാഭിമുഖിയായു

നില്ലന്തിലേണ്ണിലും

തന്പിക്കില്ലു മദന്യുഗോചരക്കിൽ

ഭ്രയിപ്പുമാലോകനം.

29

അണിയറയിൽ:

ഒഹാ! ഒഹാ! മഹാശ്രീമാരേ! തദപാവനത്തിലെ
ജ്ഞാനക്കൂട്ടുടെ രക്ഷയ്യും യിങ്ങം സന്നദ്ധരാ
യി ദാവിക്കിൻ. ദശാഷ്ഠന്മഹാരാജാവു് വേദധാട
ക്കൊണ്ടു സമിപത്തിൽ എത്തിയുരിക്കുന്നു.

തുറവു് രഘുടത്താല്ലുംതും യുദ്ധിജാലം

പരിശത്രവിശ്വാദം പര്മ്മാലയ്യു ചാലേ,

മരവിരു സലിലാർദ്ദം ശാവയിൽ ചേര്ത്തിരിക്കും

തദവിതതിയില്ലെന്നുംപാറാപോരം പരാിട്ടു.30

അതുതന്നുമല്ലി,

അദേവ! ക്രത്യിൽ ദരിശ്രൂ ക്രിത്യ നേട്ടത്താം

കകാസ്പിൽ തരഞ്ഞായ വൻ-

കൂപുംകൊണ്ടു വലിഞ്ഞെന്നെന്നു ലതയും

ചുറ്റിപ്പിണ്ണെന്നുണ്ടെന്നു

കന്പംചുണ്ട് റദ്ദേക്കയു മുഹകലം
 ദേബിച്ച ധർമ്മാഗ്രഹം
 കൊവൻ കേരിവയ്ക്ക മുത്തിയരഹം-
 മസുത്തപോവിച്ചുമോ?

31

(എണ്ണാവക്കം പരിഗ്രമിക്കുന്ന.)

രാജാവു്: (ആത്മഗതം) ചേര! കഷ്ടം! സൈന്യങ്ങൾ എന്ന അനേപഷിച്ചു രഹോവനത്തെ ഉപരോധിക്കുന്നു. ആകട്ടു, അദ്ദേഹം പോകതന്നെ.

സവിമാർ: ആയ്തു! കാട്ടിലെ ഇം വത്തഭാനം കേട്ടിട്ടു എങ്ങൾക്കെ വളരെ ദയമായിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് പണ്ണാലയ്യുള്ളിൽ പോകുന്നതിനു എങ്ങൾക്കു് അറഞ്ഞാണു.

രാജാവു്: നിങ്ങൾ പോകുവിൻ. എന്നു ചെന്നു് ആഗ്രഹം തനിനു് ഉപദ്രവം ഉണ്ടാകാതിരിക്കുന്നതുവെന്നും യതാം ചെയ്തുകൊള്ളാം.

(എണ്ണാവക്കം എഴുന്നേറ്റുന്നു.)

സവിമാർ: ആയ്തുന്ന എങ്ങൾ വേണ്ടംവെള്ളു സ്ഥിരിച്ചി സ്ഥിരി. ശ്രീനിധി കാണ്ണന്തിനേക്കരിച്ചു് അറിയിക്കുന്നതിനു എങ്ങൾ ലജ്ജിക്കുന്നു.

രാജാവു്: അദ്ദേഹ പരിയേണ്ട. നിങ്ങളുടെ ദർബന്ധതനു എനിക്കു വേണ്ടംവെള്ളുള്ള സ്ഥിരമായിരിക്കുന്നു.

(ശക്കം സവ്യാജമാരി താമസിച്ചു സവിമാരോട്ടുടി പോയി.)

എനിക്കു നഗരത്തിലേക്കു തിരിച്ചുപോകുന്നതിനു താഴും തോന്നുന്നില്ല. എത്തെങ്കിലും, ഒരുമിച്ചു വന്നവരെ ചെന്നുകുണ്ട് ആഗ്രഹമത്തിൽനിന്നും അധികം അകലെയ്ക്കുതെ ഒരിട്ടു നിറുത്താം. ശക്കം

യുടെ വിലാസചേഷ്ടിത്തൈളിൽനിന്നും മനസ്സിനെ
നിവർത്തിപ്പിക്കുന്നതിന് ഞാൻ രക്ഷനാക്കുന്നില്ല.
എന്തെന്നാൽ എനിക്കിപ്പാർ,

യാതീഹ മുൻപൊട്ട വപ്പസ്സമാറും,
ചേതസ്സ പദ്ധാദവശം പ്രശ്നാതി,
വാതസ്യ രോഗംപ്രതി നീയമാനം
കേരോഃ പതാകാംഗ്രൂ ക്രമനവണ്ണം.

(പോളി.)

രണ്ടാം അധികാർ

[വിദ്രോഹകൾ മാധ്യമം ഡ്രൈവേറ്റേഴ്സ് ഫുറോണേസ്.]

മാധ്യമം: (സന്ദേശവീർപ്പുവിട്ട്) ഈ വേദിക്കാരൻരാജാവിൻറെ തോഴരായിത്തീന് ഞാൻ നന്നാ വലഞ്ഞു. ഇതാ ഒരു മാൻ! അതാ ഒരു പനി! അതാ ഒരു കച്ചവ! എന്നിങ്ങനെ നട്ടച്ചുണ്ടു് വേന്തൽക്കാണ്ട് തണ്ണൽ കുറ തെതിരിക്കുന്ന കാട്ടകളിൽക്കെന്നു ചുററിനടക്കുന്നു. ഇലകൾ വീണാഴക്കി കവപ്പുള്ളിയ്ക്കു വെള്ളുക്കാണ്ട് കാണ്ടത്തുമായ കാട്ടാറുകളിലെ വെള്ളുമാൻ' ദാഹി ചൂഡി കടക്കാൻ. കാലനിയമം തുടാതെ പ്രായേണ ചുട്ട മാംസംതനെ ആരൂഹാരം. കത്തിരായുടെ പിന്നാലെ ഓടി സന്ധികളെല്ലാം ഇളക്കിയിരിക്കുന്ന എന്നിക്കു രാത്രിയിലെക്കിലും സുവമാണി കിടന്നരുന്നുവാൻ വയ്ക്കു. അമ്ഭവാ കണ്ണൂട്ടും വെള്ളക്കുന്നതിനേരെ മുൻപിൽ തുന്നു ദാസീപുത്രനാർ കാട്ടാളനാർ വന്നു കാട്ട വ്വല്ല യുന്ന ശ്രോഷംകാണ്ട് ഉണ്ണൻപോക്കുന്നു. ഇതുമാത്രം കൊണ്ടും ഗ്രഹപ്പിച്ച തീനില്ലെ. ഇപ്പോൾ പ്രണതിൽ ഒരു ക്രയ പുറപ്പെട്ടുപോലെ ആയിരിക്കുന്നു. ഇന്നാലെ ഞാൻ ഒരമിച്ചില്ലാതിരുന്ന സമയം ഒരു മാനിൻറെ പിന്നാലേക്കുടിപ്പുരാപ്പുട്ട് ആശ്രൂമത്തിൽ ചെന്നകേരി. രാജാവു് ശക്തിയുള്ള എന്നാൽ മഹാപ്രികന്ധകയെ എൻ്റെ കഷ്ടകാലന്തിനു കണ്ടുവരായി. ഇപ്പോൾ നഗരത്തിലേക്കെ പോകുന്ന കമ്മുട്ടെ പ്രസാഗിക്കുന്നീ സ്ഥി. ഇതുതനെ വിചാരിച്ചുംകാണ്ട് ഉറക്കമില്ലാതെ കിടന്നു് ഇതാ നേരവും വെള്ളത്തു്. നിന്ത്യാഹമില്ലാലുാ!

എത്തക്കിലും തോഴരേ ചെന്ന കാണക്കതനെ. (ചുറ്റി നടന്ന നോക്കിയിട്ട്) ഈതാ വില്പുകളിൽ കൈയ്യിലെപ്പറ്റ തുടർന്നുവും കൈക്കു മാലയും ഈടുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന പട്ടാണിച്ചികളുടെ തുട്ടതോടുള്ളടി തോഴരിനേംബു തനെ വത്സൻ. അക്കട്ടു, അംഗദംഗത്തിൽ അശാക്കത്തിലാവിച്ചു നില്ക്കും. അങ്ങനെന്നെയുക്കിലും ക്കറേ വിശ്രമം കുട്ടിയെങ്കിലോ! (വടി ഉണ്ണിക്കൊണ്ടു നിൽക്കുന്ന.)
(മേൽപ്പറഞ്ഞതുപുകാരമുള്ള പരിവാരത്തോടുള്ളടി രാജാവും പ്രഭവ ശീക്കുന്ന.)

രാജാവു്:

സുഖതി സുലഭയല്ലനാകിലാമെങ്കിലും മെ
ഹ്രദയമതിനു യത്രം തന്നോടാവബോധേ,
മദനവിധി ഹലിച്ചുംബൈലക്കിലും സ്രീപുമാനാ-
ക്കംഡയതി രതിലാഭം പ്രാത്മനാസാമ്യമുലം 1

(മന്ദഹാസംചയ്യു്) അഹോ! ഇപ്രകാരം തന്നീറ
അഭിപ്രായത്തെ അനുസരിച്ചു് ഇഷ്യജന്തതിനീറ
ചീഞ്ഞപ്പുത്തിശ്വ ഉഘടിക്കുന്ന കാമിജനം ഭേദിച്ചുപോ
കുന്ന. എങ്ങനെന്നെയുന്നാൽ,

മല്ലാക്ഷീമണി വല്ല നോട്ടമതിലും
സന്തോഷമീക്ഷിച്ചിച്ചതും
സോല്ലാസം ശനകൈകന്തിതാംബരള-
താമുലം നടന്നുന്നതും,
അഞ്ചു പോകത്തെന്ന ചൊല്ലുമെല്ലവിൽ
കോപിച്ചതും തോഴിയോ-
ഭേദല്ലാമനു നിന്നച്ചുപോൻ സപത്യതേ
തോന്നുന്നാഹോ! കാമിനാം. 2

മാധ്യവ്യഞ്ജനം: (അങ്ങനെന്നതെന്ന നിന്നുംകൊണ്ടു്) തോഴരേ!

എനിക്ക കൈയും കാല്യം ഒന്നും അനന്തരാൻ വയ്ക്കു! വാ കൊണ്ട് പറയാം, സ്പാമി വിജയിയായി ഭവിക്കാണാം. രാജാവു്: (ചിരിച്ചുംകൊണ്ട്) എന്താണു് ശരീരത്തിനു് ഈ ഉപദേവം?

മാധ്യവ്യന്നം: കൊള്ളാം. തോഴർ ക്ലീനിൽ കുത്തിയേച്ചു ക്ലീനിരിൻറെ കാരണം ചോദിക്കുന്നു.

രാജാവു്: എനിക്ക മനസ്സിലായില്ല.

മാധ്യവ്യന്നം: തോഴരേ! ആറുവഞ്ചി കൂനൻറെ കളി കാട്ടു നാലു് തന്റെ ശക്തികൊണ്ടോ അതോ ഒഫക്കിൻറെ ശക്തികൊണ്ടോ?

രാജാവു്: നദീവേഗമാണു് അതിനു കാരണം.

മാധ്യവ്യന്നം: എന്നാൽ എന്തെന്നു ഈ അംഗദംഗത്തിനു് തോഴത്തെന്നയാണു് കാരണം.

രാജാവു്: അതെന്തെന്നയാണു്?

മാധ്യവ്യന്നം: തോഴതു് രാജ്യകാര്യങ്ങളും ലഘുക്ഷിച്ചു് ഇങ്ങനെ കാട്ടാളവുത്തിയായി കൂടിയിരിക്കുന്നു. താനോ ബ്രാഹ്മണൻ. എന്നും ജയ്യക്കലെ ബാടിച്ചു സന്ധിബ സ്വഭാവം ആസക്കലം മുളകി അവധിവന്നെല്ലക്കൊണ്ടു് സേപ്പച്ചപോലെ ചെഷ്ടിക്കാൻ വയ്ക്കാതെയായി കഷ്ട പ്രേട്ടുന്നു. അതുകൊണ്ടു തിരമനസ്സോളാളിട്ടു് ഒരദിവ സമക്കിലും വിശ്രമിക്കാൻ എന്ന വിചയയ്ക്കുന്നേ.

രാജാവു്: (ആത്മഹതം) തോഴതു് ഇങ്ങനെനെ പറയുന്നു. എനിക്കും ശക്തിയെ കാത്തിട്ടു നാഡാട്ടിൽ ഉണ്ടാഹം തോന്നുന്നില്ല. എന്തനുന്നാൽ,

എന്നെങ്ങളിൽ ചാപഗ്രണം വലിച്ചു
ബാന്നപ്രഞ്ചാഗത്തിനു താന്നശക്തൻ,
പ്രാണപ്രിയയ്ക്കുക്കുണ്ടാണി സാർദം
വാണ്ഡ്യസിപ്പിച്ചതിവറ്റയല്ലോ?

മാധവ്യൻ: (രാജാവിന്റെ മുഖത്തു നോക്കിക്കാണ്ട്) തോഴർ എന്തോ മദ്ദാരാജ്യം വിചാരിക്കുംണ്ട്. ഞാൻ പറഞ്ഞത്തു് വസ്തുക്കാട്ടിൽ കിടന്ന നിലവിളിച്ച തുപോലെതന്നെ.

രാജാവു്: (ചീരിച്ചുംകൊണ്ട്) മഗ്നാനമല്ല. ഈ ഷ്വർക്കും തട്ടത്തെല്ലാ എന്നവച്ചു് ആലോച്ചിക്കുംണ്ട്.

മാധവ്യൻ: ആവു! തോഴര് ദീർഘായുസ്തായിരിക്കും. (പോകാൻ ഭാവിക്കുന്നു.)

രാജാവു്: വരച്ചു, നിങ്കു. ശ്രദ്ധംകൂടി കേൾക്കാ.

മാധവ്യൻ: കല്പിക്കുംണ്ട്.

രാജാവു്: തോഴര വിശ്രമിച്ചതീന്തിട്ടു് ഈനീ അമ്പാനം ഇല്ലാത്ത ഒരു കാല്യന്തിൽ എനിക്കു സഹായിക്കുംണ്ട്.

മാധവ്യൻ: എന്തൊന്നു? മോദകം തിന്നാനാണോ?

രാജാവു്: പറയാം.

മാധവ്യൻ: ആകട്ടു, അതുവരെ ക്ഷമിക്കാം.

രാജാവു്: ആരവിടെ?

തവണക്കാരൻ: (നടഞ്ഞിൽ പ്രവേശിച്ചിട്ടു്) തിരുമന്ത്രം കൊണ്ടു കല്പിച്ചാലും.

രാജാവു്: രേവതകു! സേനാപതിയെ വിളിച്ച കൊണ്ടാവാ.

തവണക്കാരൻ: അടിയൻ! (പോയി സേനാപതിയോടു തുടർന്നു പ്രവേശിക്കുന്നു.) ഈ കല്പന തന്നെതിനാണി ഇങ്ങനൊടു തുക്കൻ പാത്രംകൊണ്ടു മഹാരാജാവു് എഴു നെംബ്രൂഡിരിക്കുന്നു. ആയും അട്ടക്കൽ ചെലുണ്ടുണ്ട്.

സേനാപതി: (രാജാവിനെ നോക്കി) നാഡാട്ടു് ദോഷമുള്ളതെങ്കിലും ഈ തിരുമേനിയിൽ കേവലം മുണ്ടായി നാ തിരുന്നെ തീന്തിരിക്കുന്നു. എന്തൊന്നും,

നിത്യം ചാപഗ്രണാഭിജ്ഞാതകർന്നീടു്
തോല്പണാഹാണ്വിതം
മാത്താണ്യദ്വിതൈയ്യുഹിപ്പതിനലം
ചെറും വിയപ്പേനിയേ,
പാത്താൽ ക്ഷിണമതെക്കില്ലം ദ്രശ്യതക്കാ—
ണ്ട്രിഡാഖലവം സ്പാമിതൻ—
ഗാന്ധം വന്നലും ചരിക്കമിഭരാ—
ജണ്യുവ സാരോത്തരം.

4

(സഹിപ്പത്തുചെന്ന്) മഹാരാജാവു് സദ്ഗൃഹിക്കേണ്ണ
ണ വത്തിച്ചാലും! കാടുകൾ വള്ളത്തു ജയ്യക്കളുടെ
സാമ്പാദം തടച്ചപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഇനിയും എഴുന്നുള്ള
അതിനു് എന്നാണ താഴസം?

രാജാവു്: സേനാപതി! മാധവപുൻ നാശാടിനൊ ദ്രശ്മിച്ചുപ
റങ്കു് എന്നെ ഭഗ്നാത്മാഹനക്കിത്തിരിക്കുന്നു. സേനാപതി!: (മാധവപ്രശ്നനാടു് അപാരായ്യ) സവേ! വിഴു
ഷക! സമിരപ്രതിജ്ഞതനാ ചിത്രനാക്കാളുണ്ണേണു. ഞാൻ
പ്രഭവിക്കുന്ന ചിത്രരൂപത്തിനു അനുപാത്തിക്കാം. (ആ
കാലം) ഈ വിശ്വാസം അനുംബന്നും ചൂലന്നുകയാ
ണു്. ഇതിനു തിരുമെന്തിനെന്ന ദ്രശ്മാനമാണും രിക്കുന്ന
ഛിം. നാശാടിന്റെ മുളിച്ച വിചാരിക്കണാം.
മേദിന്നുറു മലവിത്തു കൂക്കി ലഭ്യവാം

ദേശപ്പെട്ട മുഗ്രാഡർ തൻപ്രക്തിയും
കാണാം ഭയങ്കുാധ്യോഃ
കോദണ്യിക്കിളുക്കുന്ന ലാക്കിലിഷ്വാ പ—
ഫേല്പിപ്പിതും ശ്രദ്ധപ്പും
വാദം വേദ്യംസാധ്യവെന്നതു മുഖം
മരറന്തില്ലള്ളി രസം

5

മാധവ്യൻ: (ദേപച്യുഭാവത്തോട്) പോവു തൊന്ത്ര പാട്ടി
നീ! മഹാശാഖാവു് സ്വഭാവസ്ഥിതിയിലായാലും താൻ
പാശ്ചത്തിള്ളക്കണ്ണു? വേണ്ടാക്കിൽ താൻ കാട്ടേരാറും
ഓടിനടന്ന മുക്കുട്ടിയും തിന്നുന്ന വല്ല മുഖ കരടിയു
ഡേഡം വാഡിൽ ചെറാൻ ചാട്ട.

രാജാവു്: ഗേബാവതി! ഏതുനിന്ന വള്ളര പായുനോ?
ഈനു് ആനുമാസമീപാഠിൽ താമസിക്കാതാകയാൽ
ഞാൻ നിന്തു വാക്കിനെ അഭിനന്ദിശുന്നുണ്ട്. ഇപ്പോൾ
ഉംകുട്ടി,

കാട്ടപോത്തു കർ വിഷാണഘട്ടിത്സ-
രോജലേഷ്യ വിധരിക്കും
ശ്രീമാഖി ഹരിണങ്ങൾ ചെന്നു തന്ന-
ലിൽ കിടന്നുവിനക്കും,
വിട്ട പേടി ചെറുപൊല്ലും കിടികൾ
മുണ്ടി മുസ്തകൾ കിള്ളുയാം
കെട്ട ഉച്ചു മമ ചാപ ഉജ്ജിയിത്താമാട്ട
വിനുമമെടുക്കും.

6

സേനാവതി: തിരുന്നാല്ലുപോരലുംാക്കു.

രാജാവു്: റൂനാൽ മുൻ ചില്ലുടി കാട്ട വള്ളുന്നതിനായി
പോരിംഗിക്കുന്നവരു തിരിയെ വിളിഞ്ഞുക്കണ്ണം. ഒന്നു
നൃണങ്ങൾ മഹാഷ്മിമാതരം ആനുംഞ്ഞമിക്ക സമീപ
തുന്നും പോകുന്നതനു പ്രത്യേകം പറക്കും വേണം.
എന്തുനാൽ,

അചയനരായ മാതൃ നിജനോഷ്യ റിസ്റ്റഡേഹ
കീമപി മഹാഃ കൂദാനമംഗളങ്ങവരായതിനെ,

ഹരിമരീശിരദണ്ഡായ ഹരിദശപരമരാമണിഭീ-

സ്മൃതിവാളിരന്തി പരധാമസമാക്രമണം.

7

സേനാപതി: കല്പനപോലെ ചെയ്യാം.

മാധവപ്രസ്താവനം ഉത്സാഹം ഭന്നായി. കണക്കായി
പ്ലോഡി. പോവു പോവു.

(സേനാപതി പോയി.)

രാജാവു്: (പരിജനന്തരം നോക്കീടു്) നിങ്ങൾ ഈ
നാശാട്ടവേഷം മാററിബക്കാളുള്ളവിൻ. രൈവതകാ!
നീയും നിരൻ പ്രവൃത്തിക്ക പൊങ്ക്കും.

പരിജനന്തരം: കല്പനപോലെ. (പോയി.)

മാധവപ്രസ്താവനം: തോഴർ ഈ ആക്രമം ആട്ടിയോടിച്ചു
കളഞ്ഞു. ഈനി ഈതാ! ഈ മരത്തിനെന്റെ തണലിൽ
വള്ളിമുട്ടംവള്ളിക്കാണ്ട് മേക്കട്ടി കെട്ടിയതുപോലെ
രിഞ്ഞു എ കൽത്തരയിൽ ഏഴുംനാളുള്ളിയിരിക്കാം.
തൊനം ഇതും കാലുകഴുപ്പ് തീക്കരഞ്ഞു.

രാജാവു്: മുൻപേ അന്നോട്ടു നടക്ക.

മാധവപ്രസ്താവനം: തോഴരെഴുവനുള്ളണാം.

(രാജാവും മാധവപ്രസ്താവനം ചുററിനടന്നു് ലതാമണ്ഡപത്തിൽ ചെന്നി
രിക്കുന്നു.)

രാജാവു്: മാധവവ്യാ! കാണേണ്ടതിനൊ കാണായ്ക്കും
തന്റെ കണ്ണു നിഷ്പിലംതന്നെ.

മാധവപ്രസ്താവനം: തോഴത്തനു ഏവാൾ മുൻപിൽ ഇരിക്കുന്ന
ണ്ടപ്പേരും.

രാജാവു്: ഏല്പാവക്കും സപകീയമായ മിത്രാദിജനം നഷ്ടന
രമണീയമായിത്തന്നെ തൊനം. എന്നാൽ തൊൻ ആ
ആഗ്രഹം ദാനിനു് അലക്കാരങ്ങതും ശക്കതളെ ഉക്കരി
ച്ചാണ പരയുന്നതു്.

മാധവപ്രസ്താവനം: (ആത്മഗാനം) ആട്ടക്ക, ഈ താല്പര്യത്തെ വല്ലി

പുണിക്കാൻ ശ്രദ്ധ കൊടുത്തുള്ളൂ. (പ്രകാശം) അനുഗ്രഹി ക്കാൻ മോഗ്യം ല്ലാറ്റ ആ തപസ്പികന്യകയെ കണക്കിട്ടു കാണ്ണാമെന്നോ?

രാജാവു്: ചേ! മുഖം!

ജനമല്ലാമുൻമുവമാ—

യന്മീമേഷകളായ നേരുപദ്മക്കതികളാൽ,

മനമതിലെന്നൊരു ഭാവാൽ

പനിമതിലേവാം വിലോക്നത്തിനവാം? 8

വഞ്ജ്യമാണ വസ്തു പിങ്ക് പുശ്രവാഡാട മാസ്തു് പ്രബ ത്തിക്കൈന്നതുമല്ലോ.

മാധവ്യൻ: ഈ ഗ്രൂഹണക്കന്യകളിൽ പരിസ്ഥിതിയെന്നോ സോ തോഴ്യാട മനസ്തു് പ്രബന്ധിച്ചിരിക്ക പാതു്?

രാജാവു്:

കേട്ടാലുമിത്തത്തണി മേനക്കും വാനോർ—

മട്ടോല്ലുക്കതിമണി തളളിയി പിള്ളു ത്രേ,

പെട്ടുനീ കണ്പച്ചനിനാ യുതയാശരിക്കിൽ

ഒത്തുററവിനെ നവമാലികത്താൻറെ പുപോൽ. 9

മാധവ്യൻ: (ചീരിച്ചുവകാണ്ട്) തോഴ്രേ! ഇന്നത്തുപും നിരച്ചതിനു മാംഗരിഞ്ഞാൽ പിരി പുള്ളിയിൽ തച്ചി തോനാനുപോലുംശാഖാൾ, ഉണ്ടയുള്ളിക്കലേ അ നഭച്ചിട്ടു മാറിയാണിട്ടു് തോഴ്ക്കീപ്പാർ ഈ താല്ലുംം തോനിയിരിക്കുന്നു്.

രാജാവു്: താൻ അവരെ കാണാംതിട്ടാണിങ്ങനെ പറയുന്നതു്.

മാധവ്യൻ: തോഴ്ക്കീ എന്നുംശാഖാണ ശ്രാവിക്കുണ്ടാം.

രാജാവു്: ഏടോ! ഏനിനു വളരപ്പായുന്നു?

കണ്ണാലത്രുതമായ ചിത്രമഴച്ചിറ്റുത്പാ
കൊച്ചത്താനന്ത്ര-
തുണ്ണാക്കീ വിധി മുഹമ്മദിലം
താം ചേത്തരെസവാമിവാ,
പണ്ണില്ലാതോരു രത്നപ്പശ്ചിയിവാള-
നന്ത്രു നിന്നുന്ന താൻ
വീണ്ടും ധാത്രവിള്ളപ്പവും വിരവിനോ-
ഡോത്തിട്ട തയ്യുത്തിയും.

10

മാധവ്യൻഃ അങ്ങനെന്നാണാക്കിൽ എല്ലാ സുന്ദരിമാരും
ഈവഭ്രാട തോറുപോകാനാമല്ലോ.
രാജാവു്: ഇന്നി എന്നാൻ ശ്രദ്ധം എൻ്റെ മനസ്സിലുള്ള
താൻം.

ശ്രൂണിക്കാത്ത സുമം, നവേവരദലിതം
ബാലപ്രവാളാ, തുള-
ജ്ഞാണിക്കോലണ്ണായാത്ത നന്ദിണി, നവം
താത്രേതനനാസപാദിതം,
ക്ഷീണിക്കാത്ത തപഃഫലം തദനഘം
അപം മഹാഭാഗ്യനാം
പ്രാണിക്കേവര ഏദവമേക്കമനാഭോ-
ഗ്രാതിനാഗരിജ്ഞതീല താൻ.

11

മാധവ്യൻഃ എന്നാൽ ഓടലെല്ലറ്റുകാണ്ടു മെഴുക്കുപിടിച്ചു
തലാശാച്ചുടിയ കാട്ടിൽ കിടക്കന വല്ല താടിക്കാത
ഭേദ്യം ഒക്കയിൽ അക്കരൂപ്താത്ത അവരെ തോഴത
തെന്ന വേഗാഥതിൽ രക്ഷിക്കണം.

രാജാവു്: അവർ പുത്രന്നുണ്ടാലെല്ലാ. ഗ്രതജനം ഇവിടെ
ഇല്ലതാനം.

മാധവ്യൻഃ ആച്ചട, തോഴരെക്കരിച്ചു് അവളുടെ നോട്ട്
തിലെ ഭാവം എങ്ങനെന്നയിരുന്നു?

രാജാവു്: സപാഭാവികമായി തപസ്പികന്ധാജനം അപേ
ഗല്ലെമാണെല്ലാ. എങ്കിലും,

തിരിച്ചു ഭോട്ടം മയി സമുദ്രസ്ഥിതെ
ചിരിച്ചു വേറേ ചില കാരണങ്ങളാൽ
സുരിച്ചു മന്ത്രാദ മനോജന സ്വഹ്നീ—
കരിച്ചുമില്ലിങ്കു മരച്ചുമില്ലവൻ.

12

മാധവ്യൻ: അപ്പേ, പിന്നുക്കണ്ണകയുടെ അവർ വന്ന
തോഴതുട മടിയിൽ കേരുമോ?

രാജാവു്: ഞങ്ങൾ തങ്ങളിൽ പിരിയുന്നസമശം സവിമാ
തം തെമിച്ചു് അവർ പുംപ്രുപ്പോർ ലജ്ജയോടും
ടിത്താന എങ്കിലും, അവളാൽ അടക്കപ്രാശം കരേൽ
ടി പ്രകാശിപ്പിക്കപ്പെട്ടു. എങ്ങനെന്നെന്നാൽ—

കല്യാണാംഗി ചിലയടി നടന്നിട്ട് പിന്നീടെക്കൂർ
പുല്ലിന്റും പദ്മവിതരചയുണ്ടോപോർ നിന്നുകൊണ്ടാൽ,
ചൊല്ലാമല്ലോ തയത്തിയതിന് ശാരൂഷിൽ കുംഭക്കൈ—
ഒല്ലനാലും മരവിരി വിടീക്കുന്നോപോർ

പിംതിരിഞ്ഞാൽ. 13

മാധവ്യൻ: എന്നാൽ ഇനി ഈ ചിട്ട താമസിക്കുന്നതിന
തന്നെ വട്ടംകൂട്ടുകയെല്ലോ? തോഴർ തഹോവനത്തെ

ഉപ്പോർ ഉപവനമാക്കിയിരിക്കുന്നതായി തോന്നുന.

രാജാവു്: ആക്കട്ടു, തോഴരേ! മഹാഷിമാരിൽ ചിലർ
ഞാൻ ഇവിടെ ഉണ്ടെന്നറിഞ്ഞിരിക്കുന്നല്ലോ. എന്നു
നൊരു വ്യാജേന്ദ്രനാം ഇനി ഏക്കെല്ലാം ആനുമ
ത്തിനുള്ളിൽ ചെല്ലാവുന്നതാം ആലോചിക്കു.

മാധവ്യൻ: ആനുമതത്തിൽ കേരിച്ചുപ്പോൾ നല്ല അവകാ
ശമാഡല്ലോ. തോഴത ചുറാരാജാവെല്ലോ?

രാജാവു്: അതുകൊണ്ടെന്താം?

കാഡവ്യന്നം: ഇന്ന് വന ചാസികൾ അവത്തെട ധാന്യങ്ങളിൽ
ആരിലെം ഭാഗം കൂം തരണമെന്നു ചോദിക്കുന്നും.
രാജാവു്: എന്ദോ സാധ്യപ്പോമെനോ! മറൈല്ലോ ഉൺകൂർജ്ജ
വസ്തുക്കുള്ളൊരു അഭിനന്ദനിക്കുത്തമത്തോടു ഒരു കരം
ബ്രഹ്മര രക്ഷിക്കുന്നതിനാലും കിട്ടുന്നണ്ട്. ഏതു
നാൽ—

രു പരംഖ മരുള്ളു വള്ളും താഴീം നിന്നു—
ക്കുപ്പാദിഷ്മമാനം ധനം നശപ്പരു താൻ,
തപ്പിച്ചും ധനത്താം കുറു വശഷ്യം ശാഖക്കു
തയന്തു നമുക്കുക്കുചും താപസന്നാർ.

14

അണിയരയിൽ:

ഹാ! ഹാ! നമ്മുടെ കാര്യം സിദ്ധമായി.

രാജാവു്: (ചെച്ചിരകാട്ടത്തു്) ഗംഭീരമായും ശാന്തമായും
ഉള്ള സ്വാരേതാട്ടക്കൂടി അവിടെ സംസാരിക്കുന്നവർ
മഹാഷ്ഠിമാരാഡിരിക്കാനമെന്നു തോന്നുന്നു.

തവണക്കാർ: (നടക്കിൽ പ്രവേശിച്ചു്) മഹാരാജാവു്
സഭ്യാർക്കാണ്പുന വർത്തിച്ചാലും. രണ്ട് മഹാഷ്ഠിക്കമാര
നൂർ നടയിൽ വന്നുവില്ലെന്നു.

രാജാവു്: വേഹത്തിൽ അവരെ ഇന്ത്യാട്ട് കൂട്ടിച്ചു
കൊണ്ടാണ്വാ.

തവണക്കാരൻ: അടിയൻ! ഇതാ കൊണ്ടാവത്തുനു. (പോയി
മഹാഷ്ഠിമാരോട്ടക്കൂടി പ്രവേശിക്കുന്നു.) ഭഗവാന്മാർ ഈ
ഞഞ്ചാ എഴുന്നാളും.

(ഔഷികമാരനും രാജാവിനും നോക്കുന്നു.)

ദന്താമൻ: അഹോ! മഹാതേജസ്സുട്ടക്കൂടിയത്തെങ്കിലും ഇന്ന്
ആകൃതി എത്ര വിശ്വാസത്തു തോന്നിക്കുന്നു. അമേ
വാ, ഔഷിമാരിൽനിന്നും അധികം ഭേദമില്ലെന്നതു രാജാ
വിഞ്ഞ സ്ഥാതു യുദ്ധം താനു). എന്നതുനോഡി—

ഇപ്പാരിൽ സാരസവ്യാനഭവപുശേമാ—
മാന്ത്രം തതിൽ പ്രവേശി—
ചെപ്പേക്കും രക്ഷചച്ചയ്ക്കപരമായതിമാ—
അം തപസ്സംവിനോതി;
ഇപ്പോഴം ദോവിലെത്തന്നാമരസമുള്ളം
പാടിയിപ്പണ്ണവാൻശീ
ചൊല്ലാനും നാമധേയയും മുഹൂർപി മുനിരി—
തേവു രാജോപസ്ഥാ.

15

രണ്ടാമൻ: ഗൗതമ! ഇദ്ദേഹം ആ ഇത്രസവനാശ മുഖ്യം
നമഹാരാജാവാനു്.

രണ്ടാമൻ: അതെത.

രണ്ടാമൻ: അതിനാലുണ്ട്,

ദംഭോളിപ്പതിമപ്പചണ്യഭ്രജനാ—
മിദ്ദേഹമേകാക്കിയു—
യംഭോരാശി പരീതയാം ധരണാിശന—
പ്രാലിപ്പത്തന്ത്രതം?
രംഭാദിത്രിഭരീജനശ്രീനസ്തിനസ്തി—
ധ്യാംസാശ രണ്ടിക്കലെ
ജംഭാരേഃ കലിശായ്യത്തിലുമിവൻ
ഞാണോറിട്ടം വില്ലില്ലം.

16

ഔഷികമാരനാർ രണ്ടുപേതം: (ആട്ടത്രചെന്നിട്ട്) മഹാ
രാജാവു് സഭ്രാൽക്കേംണാ വാതിച്ചാലും.

രാജാവു്: (ആസന്നതിൽനിന്ന് എഴുന്നേറ്റു്) ഭവാന്നാരെ
ഞാൻ അഭിവാദനംചയ്യുണ്ട്.

(ഔഷികമാരനാർ ഫലങ്ങളെ കൊടുക്കണാ.)

(നമസ്കരിച്ച ഫലങ്ങളെ വാങ്ങീട്ട്) നിന്തുള്ളടക്ക
നാഡിയോഗത്തെ കേൾക്കാൻ ഞാൻ ആഗ്രഹിച്ചുന്നു.

അഷ്ടിമാർ: മഹാരാജാവു് ഇവിടെ ഉണ്ടെന്നു് ആശ്രൂമവാ സികൾ അറിത്തു് ഈ പ്രകാരം അപേക്ഷിക്കുന്നു.

രാജാവു്: എന്നാണാജ്ഞാപിഷ്ടന്തു്?

അഷ്ടിമാർ: മഹാത്മാവായ കാണപ്പെടുമ്പോൾ ഇവിടെ ഇല്ലാ തത്തിനാൽ രാക്ഷസന്ധാർ എന്നുള്ളടടി ദാഗകമ്മൻറി കു വിച്ഛിനാഥാ ചെയ്യുന്നു. ആശത്രകാണ്ടു് ഘ്യതാനം ദിവസം സാരമിയോടും ആയുധസാഹഗ്രീക്കോടും തുടി മഹാരാജാവു് ആശ്രൂമത്തെ പ്രാപിച്ചു യാഗരക്ഷ ചെയ്യു തണ്ണോ.

രാജാവു്: ഈ റാഡിഷാഹം ഏറിക്കു് അനന്തരമെന്നതു.

മാധവ്യൻ: (അപവാങ്ഗം) ആശ്രൂമവാസികളുടെ അപേക്ഷ തക്കുസമുദ്ധരിക്ക വന്നുചേരും.

രാജാവു്: (ചിരിച്ചു്) എവരുതകാ! സജ്ജീക്രായുധമായ രമാഭത കൊണ്ടുവരുന്നുമന്ന എന്ന് പറഞ്ഞതായി സാരമിയോടു ചെന്ന ചരം സാം.

തവണക്കാരൻ: അടിയൻ കല്പനപോലെ ചെയ്യാം.
(പോയി.)

അഷ്ടികമാരന്മാർ: (സന്തോഷത്തോടെ)

ഗ്രതവർത്തനാി നിഷ്ഠാടിരിക്കും

പുത്രഭ്യാത്തംസി! ഭവാന യുക്തമേരുൽ;

പുത്രവംശ്യരജസ്ത്രമാത്തിഭാജാ—

മുതഭ്രായ ഗ്രഹത്തീക്ഷ്ണരല്ലോ.

17

രാജാവു്: നിങ്ങൾ മുൻപിൽ നടന്നാലും. എന്ന് പിന്ന ലെത്തുന എത്തിക്കൊള്ളും.

അഷ്ടിമാർ: മഹാരാജാവു് സാര്വ്വത്ക്ഷേണ വത്തിച്ചു ലും. (പോയി.)

രാജാവു്: മാധവ്യാ! തനിക്ക ശൈത്യളും കാണാനാഗ്ര ഹമില്ലേ?

മാധവ്യൻ: അതുപോലെ എനിക്കാഗ്രഹം പ്രഖ്യാഹമായി ഒഴുകിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഇപ്പോൾ ഈ രാക്ഷസന്ധാരങ്ങൾ കമ്മകേട്ടതിൽപ്പീരുന്ന തുള്ളിപോലും ശ്രേഷ്ഠപ്രിഞ്ചില്ല.

രാജാവു്: ഭയമപ്പോണ്ടെന്ന്. എന്നീൻ അടക്കമെല്ലാത്തരുന്ന സീറു തത്തിക്കാളും.

തവണക്കാർൻ: (നട്ടിയിൽ പ്രവേശിച്ചു്) മഹാരാജാവു് സഭ്രാഞ്ഞക്കാശങ്ങൾ വരത്തിച്ചാലും. എഴുന്നെള്ളുത്തിരി പാള്ളിത്തോരു തഥാരായിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ കൊട്ടാരം തീർന്നതിനും അമ്മാസ്യരാശിത്തിൽമാറ്റിലെ കല്പന ഫോട്ടൂട്ടി കരഭകൻ വൈള്ളിയിൽ വന്നു നില്ക്കുന്നു.

രാജാവു്: (ആദിരത്നതാട) അമ്മ കല്പിച്ചയച്ചിട്ടോ?

തവണക്കാരൻ: അടിയൻ! അണ്ണവാത്താണു.

രാജാവു്: എന്നാൽ മുട്ടിച്ചു് കൊണ്ടുവരാമല്ലോ.

തവണക്കാരൻ: അടിയൻ! (പോഷി കരഭകനോട്ടൂട്ടി പ്രവേശിക്കുന്നു.) ഇതാണ് എഴുന്നെള്ളുത്തിരിക്കുന്നു. അണ്ണോട്ടു ചെല്ലും.

കരഭകൻ: (അടക്കമെല്ലാം) മഹരാജാവു് സഭ്രാഞ്ഞ ക്കാശങ്ങൾ വരത്തിച്ചാലും. വത്തു നാലുംനാൾ തീരുന്നോൻപു കാലംകൂടുന്നതാകകൊണ്ടു് അനു തീരുമെനി അവധ്യം കൊട്ടാരത്തിൽ എഴുന്നെള്ളുന്നുമെന്നു് അമ്മ തന്മൂരാൻ കല്പിച്ചയച്ചു്.

രാജാവു്: മഹാശിമാതാട ആവശ്യമും അമ്മയുടെ കല്പനയും രാജും അതിക്രമിക്കാൻ പാട്ടുള്ളതല്ല. എന്താണു നീ ഇവിടെ പോതുവത്തും?

മാധവ്യൻ: മുരിഞ്ഞുവിരുന്നപ്പോലെ ഇടയിൽ നില്ക്കുന്നു.

രാജാവു്: നേരംപോക്കല്ലോ. സത്യമായി എന്നു ഏന്താണു ചെയ്യുണ്ടതെന്നറിയുന്നില്ല.

ഇനിപ്പുരിതക്കൃത്യയുമും
ഭിന്നപ്രദേശങ്ങളിലാകയാലേ,
കാനിൽ തടങ്ങേതാൽ നദിപ്രവാഹം-
മെന്നോണാണാധാരമാത്രതം ദിഡിയാ മേ.

18

(ആലോച്ചിച്ചു്) അമ്മ തോഴരെ പുതുനെപ്പാലെഡാ
ണു് ഭാവിച്ചിരിക്കുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു് താൻ ഇവി
ടെനിഃം തിരിച്ചുപോസി, താൻ മഹാഷിമാരക
അവധ്യത്തിനാണു് ഇവിടെ താമസിക്കുന്ന വിവരം
അഭ്യഞ്ജാടു് അറിശീച്ചു് പുതുത്യാത്ത അനപ്പി
ക്കണം.

മാധവ്യൻ: അങ്ങേന്നതനുാ. താൻ രാക്ഷസരെ ഭയം
പൂട്ടു പോകുംബന്നു തോഴർ വിചാരിക്കുന്നതേ!

രാജാവു്: മഹാഖ്യാഹമാനനായ അങ്ങേക്കരിച്ചു് അപ്പു
കാരം വിചാരിക്കാനിട്ടില്ലെല്ലാ.

മാധവ്യൻ: ഏന്നാൽ മഹാരാജാവിന്റെ അനജനന
പ്പോലെതന്നെ ഒരുന്നു പറഞ്ഞയ്ക്കുണ്ടാം.

രാജാവു്: തപോവനത്തിനു് ഉപദേവം ഉജ്ജാകാതിരി
ക്കാൻവേണ്ടി ഏതെന്തു പരിവാരങ്ങളെ ഏകക്കും തന്റെ
കൂടുതൽത്തന്നെ അയയ്ക്കാം.

മാധവ്യൻ: ഏന്നാലിപ്പോൾ താൻ യുറരാജാവായി
തന്നീന്ന് എല്ലാ.

രാജാവു്: (ആത്മഗാനം) ഇണ്ണാൻ ഒരു വിച്ഛവായനാണു്.
ഒരുവേള ഏന്നിര ഇപ്പോഴത്തെ അഭിനിവേശത്തെക്കു
റിച്ചു് അന്തഃപുര ഗതിൽ ചെന്ന പറഞ്ഞെതക്കാം. (മാധ
വ്യന്നിന്ന കൈ, പിടിച്ചു് പ്രകാശം) തോഴരേ! താൻ
മഹാഷിമാരേക്കരിച്ചുള്ള ഗൗരവം വിചാരിച്ചാണെന്നു
അനുഗ്രഹത്തിലേക്കു പോകുന്നതു്. അല്ലാതെ സത്യമായി

ആ മുനിക്കന്യുകയായ ശൈത്രയിൽ എനിക്കാൽ
താല്പര്യവും ഇല്ലാ.

മാനോടാളി വളർന്ന് ഉന്നമക്കമാ

സന്ദാ ഗ്രഹിക്കാത്തയാൾ -

താനോ നാഗരികാശനാരസികനാ-

മെനൊ ഭ്രംഖിപ്പിക്കവാൻ?

ഞാനോരോന്ന റൂമാ പരഞ്ഞു പരിഹാ-

സാത്മം പരാ തോഴരേ!

താനോ മൂലമനാതാക്കണ്ണിനു പരഹാ-

ത്മതേപന ബോധിക്കാലാ.

19

മാഡവ്യസ്ഥഃ അന്തരാതനനാ.

(എല്ലാവതം പോയി)

മുന്നോട്ടേ അഞ്ചം

പൂർണ്ണംഗം

[ഒക്സ്പ്ലൂക്കളെ എടുത്തുമെന്നു് ഒരു ശിഷ്യൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ശിഷ്യൻ: (അതുപെട്ടുപഠാടെ) ദുഷ്പരിപ്പത്തുകൂടാതെ മഹാസാഭാവം തന്നെയും അദ്ദേഹം പ്രവേശിച്ചു കൂടാതെ തന്നെ കമ്മ്ണേലോകങ്ങളും റിസ്റ്റാറ്റോഡീസീസ്.

എന്നുതന്നേ കട്ട! ശരം തതാട്ടക്കീലി—

നന്തരാശ്രമപാർത്തി കന്നവൻ

ഹന്ത! ഹ്രാക്തതിനിന്തേന ധനപന—

പ്ലൈത്തം ഗ്രാനറവേണ കേവലം.

1

എന്നാൽ ഇന്തി മാറ്റാലും വിരിക്കാണാൽ ഇന്ത ഒക്സ്പ്ലൂക്കളെ ഇത്താഴകൾക്കു കൊണ്ടുചെന്ന കൊട്ട ക്കാം. (ചുറ്റിനടന്ന നോക്കീടു് ആകാശത്തിൽ ലക്ഷ്യം ബന്ധിച്ചു്) പ്രിയംവദേ! ആക്കാണു് രാമ ചും അരചു തും തന്നോട്ടുടിയ താമരജിലക്കും കൊണ്ടുപോകുന്ന തു്? (കേട്ടതുപോരലു ഭാവിച്ചു്) എന്താണ പറയുന്നതു്? ‘വൈശിഖ കൊണ്ടീടു് ശക്കന്തളു വളരെ അസ്പ സമഖ്യാതിരിക്കുന്നു. അവാളുടെ ശരീരതാപം ശമിപ്പിക്കാൻ’ എന്നോ? എന്നാൽ ഒരും ഉദാസീനത കൂടാതെ പ്രതിവിധികൾ ചെയ്യേണ; അവർ കുലപതിയാമക്കുപാസ്തന്റെ പ്രാണനാണു്. എന്നാം മാറ്റസംബന്ധിയായ തീര്ത്തമജ്ജലത്തോ അവർക്കാണിക്കുന്നു് ശൗതമിയുടെ കയ്യിൽ കൊട്ടാത്തയ കൂഡാം. (പോകി.)

(പൂർണ്ണംഗം കഴിഞ്ഞു.)

[കാമപാരവദ്യത്വാടക്കുടി രാജാവു പ്രവേശിക്കുന്നു.]

രാജാവു് :

അരിവേനഹമാഷ്ടാം പ്രഭാവം
ചെറുപച്ചയ്യായവളസപത്രാനൈനം
ചെരിവിന്നരിവീട വാരിപോലേ
തിരിയുനീലവശളപ്പിരിഞ്ഞു ചിത്തം.

2

(കാമപീഡ നടിച്ച്) അല്ലയോ പുണ്ണായുധാ! അങ്ങും
ചന്ദ്രം വിശ്രദിച്ചിട്ടും തിരികെടുത്തു കാണ്ടു കാമിജ
നബ്രജേ ചത്തിക്കുന്നു. ഏവത്തന്നാൽ—

സുഖം തപദീശസായകം ഹിമം ശാഖകൾക്കിടപാൽ
ശ്രൂ ജന്മത്തിലിനാരം പ്രഥാ മരിച്ചു മാറ്റശാം;
വമിച്ചിട്ടുനു വഹിയേ ഹിമദ്ധ്വലേന തികർത്താൻ
സുഖാസ്ത്രമയ്യിട്ടുനു നീംമെയശക്തി വള്ളുവാൽ. 3

(ശ്രീരാജത്വാടക്കുടി ചുറ്റിനടന്ന്) മഹാഷ്ടിയുടെ യജതേ
കമ്മം സമാപ്പിച്ചാണി. അതിനാൽ ശാലച്ചിൽ താഴസി
ക്കണ്ണാവനിരല്ലോ അവർ പാഞ്ഞു. ഇനി എവിടെ
ചെപ്പാറിയ നാശം കുറേ വിത്രുവിക്കേണ്ടതു്? (നേരുവി
പ്പ് വിട്ട്) എന്നിക്കു് ഏറണ്ടു പ്രിയയുടെ ദർശനമാഴി
ചു മററുതാശം രേഖയുംബന്ധിച്ചുള്ളതു്? തന്റെ ഭവതി
എവിടെയാണനുന്നു് അങ്ങുപശിക്കാം. (സുഞ്ചാന നോ
ക്കീട്) ഇം കട്ട നാ വൈശില്പിക്കുള്ള സമാഹരണ പ്രാഞ്ചിന
ശക്തിയു സാവിമാരോടക്കുടി വാളുള്ളിക്കൊള്ളുള്ള മാലിനി
തീരപ്രദേശങ്ങളിലാണ കഴിച്ചുകൂട്ടുന്നതു്. അങ്ങാടി
തന്നെ പോകാം. (ചുററിനടന്ന് സ്വർഗ്ഗവാത്ത നടി
ചു്) ഇവിടെ നല്ല കാറുടിക്കുന്നു.

പുണ്ണാരമിഹര മാലിനിജലംഭാസി—
കണ്ണവാഹരി മദനജ്പരാത്രരാഗഗ്രഹഃ

മണാമോട് വികസപരാംബുജാനാ—

മണയും മാതതപോതമാവതോളം.

4

(ചുററിനടന്ന് നോക്കീട്ട്) ശൈത്യം ആറുവഞ്ചിക ഇം ചുററപ്പുട്ടിരിക്കുന്ന ഈ ലതാമണ്ഡലപരതിൽ തത്താന ഉണ്ടായിരിക്കും. എന്നതനാൽ—

കുനിടച്ചുന്നതമായ്

സന്നതമായ് പിനിടം ജൗലഗഭരാൽ

പെണ്ണണിയുടെ ചുവടിവിടേ

വെണ്ണണലിൻ കാണ്ണത്രണ്ടുണ്ട് നവമാരാൽ,

5

ഈ ശാവകളുടെ ഇടച്ചിൻ മരണതുറിനകാണ്ട് നോ അംബ്. (അംപ്രകാരം നിന്നു നോക്കീട്ട്) ഹാ! ഹാ! കണ്ണീ റ പരമാനന്ദം ലഭിച്ചു. ഇതാ ദ്രോഹം പ്രാണപ്രിയയാ മരിക്കുന്ന ശൈത്യം പുകൾ വിരിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു കർത്തരാളിൽ കിടക്കുന്ന. സവിമാർ അടക്കലിത്തനു ശുശ്രൂഷിക്കുന്ന. ഇവത്തുടെ അന്തരംഗസംഭാഷണങ്ങളെ കേൾക്കാം. (നോക്കിക്കൊണ്ട് നില്ക്കുന്ന.)

(യദ്യോക്തസ്ഥിതിയായി നാവികാരണക്കുട്ടി ശൈത്യം പ്രവേശിക്കുന്ന.)

സവിമാർ: (വീശിക്കുന്നതും) ശക്തതേ! ഈ താമരയിലും മരിട്ട കാറു് നിന്നും നുഖാവത്തു ചെയ്യുന്നതോ?

ശൈത്യം: തോഴിമാരരണ്ണ വരീത്രുന്നതോ?

(അനുഭൂതി പ്രിയം ചെയ്യും വിഷ്വദഭവിക്കുന്നാണട അന്നോന്തും നോക്കുന്ന.)

രാജാവു്: ശൈത്യാളിപ്പു റാലുവല്ലും അസപ്രാസ്യം ഉള്ളതാ മരി കാണാൻ നും. അതു വെളിക്കുന്നിരിയായിരിക്കുമോ, അതോ കാമാനിമിത്തമായിരിക്കുമോ? ഉണ്ടപ്പുകാരത്തിലും ഏജന്റ് നാല്ലുംിൻ തോന്നാനും. അതുവാ സംശയം വേണ്ട,

കൊക്കമേൻ നൈദപക്കിലം മുട്ടുണ്ടാളി—
 കാകലിതകക്കണം
 പക്കജാക്കിയുട്ട് മെനി സവൃമമമാപി
 നേരുരമണീയമേ,
 സകടം നൂരനിഭാസ്യതാപക്തതഹാനം—
 പോലെ വരുമെക്കിലും
 മക്കാരിലപരാധരുണ്ടുതമീവി—
 ധാ സുഭഗമായ്‌വരാ,

6

പ്രിശംവദഃ (അനാസുഖാനുഭാട്ട് അപവായ്യ്) അനാസുഖേ!
 ആ രാജപ്പിരായ ആദ്യം കണ്ണതുമുതാൾ രക്കണ്ണൽ മന
 സ്ഥിരം എഴുന്നാ വിചാരാപ്പട്ടി ഫോറിക്കാനാത്രപോലെ
 തോനനം. ഈ സൗഖ്യങ്ങേണ്ടല്ലോം അനുഗ്രഹിത്തം
 തന്നെ ആശിരിക്കാമോ?

അനാസുഖഃ പ്രിശംവദേ! എന്നിക്കും ഉള്ളിൽ ഈ സാഹചര്യം
 മുണ്ട്. അക്കട്ടു, ഈ ബല്ലോട്ടുനും ചൊദിക്കാം. (പ്രകാ
 ശം) രക്കണ്ണൽ! നിന്മനാടനാൽ കാഞ്ഞം ചൊദിക്കാറാ
 ണ്ട്. നിന്മക്കു പ്രഖ്യാപനമാണി അബ്ദപ്രാസദ്യം കാണു
 നാല്ലോ.

രക്കണ്ണൽ: (പ്രൈമത്താസിംഹാനിനം പാതി ഏഴും റാറ്റ്)
 തോഴീ! നീ എന്നോന്നാണു ചൊദിക്കാനിട്ടുക്കൊന്തു?
അനാസുഖഃ: തോഴീ ശക്കാണ്ണൽ! കാച്ചേരി സാഖ്യസീര്യജ്ഞ
 കമ്മായാനം നന്തരം അറിക്ക് അറിഞ്ഞുകൂട്ടുക്കുണ്ടാണോ. എന്നും കാമിജന്നാദ്ദേശം അവസ്ഥ മുതിഹാസപ്പരാണാണു
 ഉം ഏന്താന പരിഞ്ഞുകേട്ടിരിക്കുന്നോ, മുപ്പോൾ
 നിബാൾ അവസ്ഥ അഞ്ചേന്നെയാണും കാണുന്നു. അതു
 കൊണ്ട് ഈ ഫോറി എന്തുമുലമാണുട്ടുനാണു പരിശ
 ണം, വികാരണിബന്നിരി സ്വപ്നചും പരമാത്മായി

അറിശാത എങ്ങനെന്നാണ് പ്രതികാരം അതരാഭീഷണ നാലു്?

രാജാവു്: എൻ്റെ ഉഖം അനസ്യയ്ക്കും ഉണ്ടായില്ലോ.

ശക്തതോളം (അത്തമഹതം) എൻ്റെ മനസ്സിൽ പ്രഖ്യാതമാണി തോന്തന അഭിനിവേശത്വത്തു ഈ തോഴിമാരോടും ഉടനേ പറയുന്നതിന് ഞാൻ രക്ഷാക്കന്നില്ല.

പ്രിയംവദ: തോഴി ശക്തജ്ഞ! അനസ്യ ശരീരില്ലെന്നു പാണത്തു്? തന്റെ സൗഖ്യക്കേടിനെ പാണത്തു് എ നീണു പ്രതിബിധി ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്? നിന്റെ ശരീരം ദിവസാപ്തി ക്ഷണിച്ചുവയ്ക്കാണില്ലോ. സൗം യും രക്ഷാബന്ധത്വം ഒരു ശോഭമായും വിട്ടപോകുന്നില്ല.

രാജാവു്: സത്യമാണു് പ്രിയംവദ പറയുന്നതു്. എന്തെന്നാൽ—

താനം പ്രക്ഷാമഗണ്യം വദനമുത്സിജം
മുക്തകാംിന്യമേറം
സ്ഥാനം മല്യപ്രദഭരം വിനതമതിതരാം
തോൽനിറം പാണ്യരാഭം,
ചെന്താർബാണാത്താശിട്ടിവള്ളതി ദയനീ-
യാ ച ഭഷ്മിപ്രിയാ മേ
കാതാ ഏ നദാലവാത്രൂപിഷദലകലാ
മല്ലികാവല്ലിക്കേവ.

7

രക്ഷാഭിഷിക്തഃ (ലജ്ജാഭംചുട്ടുടി) മരാരോടും ഞാൻ പറയും? പക്ഷേ, നിങ്ങൾക്ക് ഞാൻ ശ്രമകാരിണിശാഖി തനീതം.

സവിമാർ: അതിനാൽ തന്നെന്നാണു് എന്തെങ്കിൽ നിംഗ്രൂഡി ക്രാന്തു്. ദ്രോവദൈ ഭാഗാരച്ചായ്യാൽ ഭാരതത്തിനു കരവുണ്ടാക്കാംഡില്ലോ.

രാജാവു്:

എത്രം ഭേദിച്ചിട്ടാൽ സുഖവുമസുവാദം
പങ്കുകൊള്ളും ജനതാൽ
ഹേത്രം ചേതോഗതാധീശ്യവഴിവളരയു്-
കതാ വദിക്കാതിരിക്കാ,
കാത്രം കല്പിക്കും തതാടിച്ചുണ്ടെന മുള്ളിവളാൽ
സസ പൂഹം വിക്ഷിതോപി
ശ്രോത്രം തെല്ലു മെ കാതരതയിവർ കമി-
ഷനത്തെന്ന ഗാഡാനീം.

8

1) രാജാവു്: (ലജ്ജയോടുകൂടി) തോഴീ! തവോവനത്തെ
രക്ഷിക്കാനാ ആ രാജഷ്ഠി എന്നാണോ എന്നും ദ്രോജിമാ
പ്രേരേത പ്രാപിച്ചു... (ലജ്ജകാണ്ട വിരമിക്കുന്ന.)

തോഴീമാർ: ഇഷ്ടതോഴീ! പാകതനാ പരകതനെ.

2) രാജാവു്: അന്നമുതൽ അദ്ദേഹത്തിനെക്കരിച്ചുള്ള അഭി
നിഃവശം ഹേതുവായിട്ട് ഞാൻ ഈ അവസ്ഥയെ
പ്രാപിച്ചുരിക്കുന്നു.

രാജാവു്: (സന്തോഷാതിരിശു തോട്ടുകൂടി) കേൾക്കേണ്ടതു
കേട്ട്.

സന്നാഹത്തിൻ ഹേതുവായത്തിന്റെതും മെ
ചപനാർബാണൻ തങ്ങളുണ്ടിക്കുമായീ,
ജയ്യത്രാത്തതിനും വേന്തിവായ്ക്കു-
നാനെ മേലശ്രൂമമാം വാസരംപോൽ.

9

3) രാജാവു്: അതുകൊണ്ട് നിങ്ങൾക്കു സമ്മതമാണെങ്കിൽ
ആ രാജഷ്ഠിക്ക് എന്നാശരമേൽ കതണ തോന്നുന്നതി
നാളു മാറ്റം ഉണ്ടാക്കണം. അശ്ലൈക്കിൽ താമസിക്കാത
എന്നുറ ഉദകക്രൂഡ ചെയ്യേണ്ടിവരും.

രാജാവു്: ഈ വാങ്ങ് സകലസംശയങ്ങളും കളയുന്നു.

പ്രിയംവദഃ: (അപവാങ്ക്) അനന്നുണ്ടോ! ഇവളുടെ കാമം കവിഞ്ഞ സ്ഥിതിയിലായിരിക്കും. ഈനി കാലതാ മസം പാടില്ല, ഇവർക്കു് അഭിനിവേശം ജനിച്ചിരി കുന്ത പഞ്ചവംശത്തിന് അലങ്കാരങ്ങുതനായിരി കുന്ന മഹാപുത്രഷനിലാബാല്ലോ. അതുകൊണ്ട് നാം അതിനെ അഭിനന്ദിക്കുണ്ട്.

അനന്നുധി: പ്രിയംവദോ! നീ പരബ്രഹ്മതു ശരിയാണോ?

പ്രിയംവദഃ: (പ്രകാശം) ശക്തന്ത്വേ! നിനക്കു സർവ്വമാ അനന്തപനായ പുതിയനിൽ അഭിലാഷംജനിച്ചുതു ഭാഗ്യംതന്നെ. മഹാനദി സമുദ്രത്തേ വീടു മറ്റൊരു ചെന്നാചേരുന്നോ?

അനന്നുധി: തേരോവപ്പോരെ തളിത്തിരിക്കുന്ന മുഴുങ്ഗി ചേപ്പു നന്തിന യോഗ്യമായ പുക്കൾ മററുതാണോ?

രാജാവു്: വിശ്വാവാനക്കുറ്റങ്ങൾ രണ്ടും ചന്ദ്രലേവായു അനവത്തിക്കുന്നതിൽ എന്തായുമ്പും?

അനന്നുധി: എന്നാൽ ഈനി നമ്മുടെ ഇഷ്ടതോഴിയുടെ മനോരമ്പാജ്ഞ ശൈലേമായും മുഖമായും സാധിപ്പിക്കേ ണ്ണതിന് എന്താണപ്പായം?

പ്രിയംവദഃ: മുഖമായിട്ടുണ്ടെനെ എന്നേ ആലോച്ചിക്കാ നാളുള്ള. ശൈലേമായിട്ടാക്കുന്നതിനു പ്രധാസമില്ല.

അനന്നുഡി: അതെതാണോ?

പ്രിയംവദഃ: ആ രാജംഡി ഇവരെ നേരുവാദത്താട്ടുടി നോക്കുന്നതുകൊണ്ട് തന്നെറ അഭിലാഷത്തെ സൂചി പ്രിക്കുന്നതും ഇംഗ്ലീഷുടോടു പരവരുന്ന യിരിക്കുന്നതും കാണാനില്ലയോ?

രാജാവു്: സത്യം. എന്നെറ അവസ്ഥ ഇപ്പോൾ അങ്ങനെ തന്നെ!

നിത്യം രാത്രിശിലവത്താൽ പെതകി—

രസ്സട്ടൻ ചുട്ടിടവേ

ഹസ്തത്തിൽ പൊഴിയുന്ന ബാഷ്പത്യരിയാൽ

വിച്ഛാശരത്തീകൃതം

അത്യാതം മരയാത്ത തൊണ്ടികിണാം

പുണ്ണോദ കൈ വിച്ചടൻ

സുസ്ഥം സുസ്ഥമിടം സുവർഖവലയം

പ്രത്യാനാശകിങ്ങൻ തൊൻ.

10

പ്രിയംവദ: (ആലോച്ചിച്ചിട്ട്) എനിക്കൊരുപായം തോന്നും. ശക്കത്തെ രാജാവിന് ഒരു കാമപത്രിക എഴുതു. അതിനെ തൊൻ വുക്കളുടെ ഉള്ളടിൽ വെച്ചു മരച്ചു പ്രസാദം എന്നുള്ള വ്യാജേന അദ്ദേഹത്തിൽനിന്നു കൈകയിൽ എന്തിക്കാം.

അനസ്യാ: കൊള്ളാം; അതു നല്ല ഉപാധമാണ്. എനിക്ക് ബോധിച്ചു. ശക്കത്തെ എത്തു പറയുന്നു?

ശക്കത്തെ: നിങ്ങൾ പറയുന്നതിൽ എനിക്കൊള്ളു വികല്പമാണ്?

പ്രിയംവദ: എന്നാൽ തന്റെ അവസ്ഥയെ ഉപാധസിച്ചു ലളിതമാണി ഒരു ഭ്രൂകം ആലോച്ചിച്ചുണ്ടാക്കണം.

ശക്കത്തെ: അതു തൊൻ ഉണ്ടാക്കാൻ നോക്കാം. എന്നാൽ തിരസ്സുരിച്ചേക്കമോ എന്ന് ആശങ്കിച്ചു എന്നു മനസ്സു എററവും ചാഞ്ചലമായിരിക്കണം.

രാജാവു്:

ഈഷാശങ്ക നിനക്ക യം പ്രതി ജനം
ഭീഷാലയീരീകൃത!

പ്രേശാനാശ പെതക്കു നിന്നിൽ മതവു—
നായാളിചെഹവാന്തികേ;

ആധാസിപ്പവന്മുറിനുറിനീ വശ-

സ്ഥാഖാലുമില്ലെലുമാം

ശ്രീമാലീഖിതനാമൊത്തനവള്ളിൽ

ചായാതിരുന്നീടുമോ? 11

പ്രിയംവദഃ: അല്ലേയോ തന്റെ മുണ്ഡാരവത്തെ അറിയാതെവളേ! എത്തോത്തന്തനാണ് ദേഹത്തെ തണ്ടപ്പിച്ചു്
ആനുറപ്പിക്കുന്ന ശരംക്കാലത്തെ നിലാവിനെ കൂട്ടിച്ചു്
മറയ്ക്കുന്നതു്?

ശക്തിളഃ: (ചിരിച്ചുംകൊണ്ട്) എന്നാൽ നിങ്ങൾ പറയുന്നതോലെ ഞാൻ ചെയ്യാം. (ശ്രൂരാകം ഉണ്ടാക്കുന്നതിനാഴി വിചാരിക്കുന്ന.)

രാജാവു്: ഞാൻ എന്നുറുത്തു പ്രിയതമരയ നിമേഷരഹിതാദളായ നേത്രങ്ങളെക്കാണ്ടു നോക്കിനില്ലെന്നതു യുക്തമായാണ്—

വാഹാക്ഷി പദ്യത്തിനു സാഗ്രഹിതു—

കാമാ പദാന്ധനമിച്ചതെക്കച്ചില്ലീ,
രോമാശുമാന്നുതു കവിർത്തുടത്താൽ

പ്രേമാണമെന്നിൽ പ്രകടികരോതി. 12

ശക്തിളഃ: തോഴീ! ഞാൻ ഒരു ശ്രൂരാകം മനസ്സിൽ വിചാരിച്ചു് വെച്ചിരിക്കുന്ന. എഴുതുന്നതിനു സാധ്യന്തങ്ങൾ ഒന്നുംില്ലാലു.

പ്രിയംവദഃ: പച്ചക്കിളിയിടെ വഞ്ചപോലെ കോമളമായി റിക്കുന്ന ഇം താമരശിലയിൽ നബംകൊണ്ട് എഴുതാമല്ലോ.

ശക്തിളഃ: (ശ്രൂരാകം എഴുതിയിട്ട്) തോഴീമാരെ! ശരിയായോ എന്ന നിങ്ങൾ കേളു പറയിൻ.

സവിമാർഥഃ: നിങ്ങൾ ഇതാ മനസ്സിത്തതി കേളുകൊള്ളുന്നു.

ശക്തിളഃ: (വായിക്കുന്ന)

അയി! പട്ടഡിഷണാ! നിന്നായെം ഏനവ ജാനേ;
തപശി പരമഗതാഗംപുണ മേ മെയ്യശോഷം
ദക്ഷിതത്വം! നികാമം രാപ്പുകൽ കാക്കേവൻ
മയി തവ കനിവില്ലാഞ്ഞുത്തപിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. 13

രാജാവു്: (പ്രത്യക്ഷനായി വേഗത്തിൽ അട്ടത്തുചെന്ന്)

പരമതന്നശരീരേ! തപാം തപിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്
പരമതന്വജസ്സും മാം ദഹിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്
പരവശത ദിനത്താലസിളിക്കാത്രയുണ്ടോ
പരഭ്രതാമാഴി! പാത്താലാസ്വലിന്നത്രയില്ല. 14

അനന്നുയ് **പ്രിയംവദ്** } : (രാജാവിനൊക്കെണ്ടിട്ടു് സന്തോഷത്തോടുള്ള
ടി എഴുന്നേറേ്) പ്രാതമനാനത്രപമായി ഉടനെ നീ
ഖിച്ചു മനോരമംതിനായിക്കൊണ്ടു് സപാഗതം.

(ശക്തി എഴുന്നേള്ളുന്നതിനും ഭാവിക്കുന്നു)

രാജാവു്: ആയാസപ്പെട്ടതതേ!

വടിവിലില്ലുമശയു പതിഞ്ഞത്തും,
ധ്യക്ഷിതി ത്രഞ്ഞുണ്ടാളുന്നഗസ്തിയും,
സർപ്പടതരാത്തിയുമാഫടക്കുകാണ്ട നീ
ത്രംതരാലാ മമ സൽക്കുത്രയുണ്ടനേ. 15

അനന്നുയ്: സപാമി! ശ്രൂ റിലാതലത്തിനെന്ന് ഒരു ഭാഗ
തതിൽ ഇത്തന്നതളിയാലും.

(രാജാവു് ഇരിക്കുന്നു. ശക്തി സഖാജമായി സമിതിചെയ്യുന്നു.)
പ്രിയംവദ്: നിന്തു രണ്ടുപേക്കം പരസ്പരം അനന്നരാഗം
പ്രത്യക്ഷമാണിരിക്കുന്നു. ഏകകില്ലും തോഴിയൈക്കരിച്ചു
ഈ സ്നേഹം പിരുന്നയും പരിയുന്നതിനായി ഏതെന്ന
പ്രേരണംചെയ്യുന്നു.

രാജാവു്: ഭദ്രേ! ഒരു സംശയിക്കുന്നതു്. പരയാൻ തോന്ത

നെതിനെ പരാഖാതിരുന്നാൽ പദ്ധതിയാവത്തിന് ഈട
യായിരത്തീങ്ങന്താണ്.

പ്രിയംവദ: ആപത്തിനേ പ്രാപിച്ചിരിക്കുന്ന രാജ്യവാസി
ജനങ്ങൾക്കു സക്കരണത തീക്കണ്ണത്തു് രാജാവിക്കുറ
യക്കമല്ലോ?

രാജാവു്: അതില്ലോ മരഹാന്നാലില്ല.

പ്രിയംവദ: എന്നാൽ ഞങ്ങളുടെ ഈ ഈഴ്തോഴി അതു
ഭവാൻ നിമിത്തമാണുത്തുനെ കാമദേവന്നാൽ ഈ
അവസ്ഥാന്തരത്തെ പ്രാപിത്തായിരിക്കുന്നു. അതി
നാൽ ഈവലെ അന്നറുഹിച്ച പ്രാണാരക്ഷച്ചയുണ്ട്.
രാജാവു്: ഭദ്രേ! ഈ പ്രാത്മന ഉഭയസാധാരണംശായിരി
ക്കുന്നു. എന്നാൽ ഞാൻ ഈതിനാൽ സർപ്പപ്രകാരണം
യും അന്നറുഹിതനായി ഭവിക്കുന്നു.

രക്കന്തളഃ: (പ്രിയവൈദായ നോക്കി) തോഴീ! അന്തഃപുര
ത്തിൽനിന്നു പിരിഞ്ഞപോന്നിട്ടു മനസ്സിൽ സുഖമില്ല
തെ അങ്ങോട്ടു തിരിച്ചപോകാൻ താല്പര്യാപ്പെട്ടംകൊ
ണ്ടിരിക്കുന്ന രാജാവിനെ എന്തിനാണു തടങ്കു താഴ
സിപ്പിക്കുന്നതു്?

രാജാവു്:

അനന്യഗതിയെന്നുംഡിതരമാ ധരിക്കാണ്ണു നീ
മനസ്സിനി! തവ സ്ഥിതിമംമ മനസ്സിലഭ്ലോ സദാ,
അനന്യജഞ്ചരേരുഹതം പ്രമമമേവമാമീവിധം
നിന്നച്ച മദിരേക്ഷണേ! പുനരവോ! ഹനി-

ചീരോലാ. 16

അനസുഷ: സപാമി! രാജാക്കന്നാക്കു വളരെ ഭാംഗ്മാതണ്ണു
നോണു കേൾവി. എന്നാൽ ഞങ്ങളുടെ ഈ ഈഴ്തോഴി
ബന്ധുജനങ്ങൾക്കു ശോചനനീചയാണുഭവിക്കാത്ത വി
ധത്തിൽ ഈവലെ നോക്കിക്കൊള്ളണണെ.

രാജാവു്: ഭേദ! ഞാൻ ചുതക്കത്തിൽ പറയേതെങ്കാം:

ഉണ്ടക്കിലും ഭരികളത്തുസംഗ്രഹം
രണ്ടേ കുലത്തിനു മമ പ്രതിഷ്ഠകൾ,
നന്നാമത്രേശാഴികൾ ചുഴുഴിയും
രണ്ടോമത്തീ നിന്തേടുച്ചിഷ്ടതോഴിയും.

17

അനന്ത്യം }
പ്രിയംവദ് }: തെന്നേർക്കു കുതാത്മതയായി.

പ്രിയംവദ്: (ക്ലിക്കാണിച്ചു്) അനന്ത്യം! ഇതാ ഈ
മാൻകുട്ടി തള്ളുയൈക്കാണാതെ വ്യാകുലതയോടുകൂടി
അഞ്ചുമിഞ്ചും നോക്കുന്നു. വാ, അതിനെ തള്ളുന്ന
അടുക്കൽ കൊണ്ടാക്കാം.

(തോഴിമാർ റണ്ടുപേരും പുറപ്പെടുന്നു.)

രേക്കന്തള്ളു: തോഴിമാരേ! ഏനൊ ശരണമില്ലാതെ തനിച്ചു
കിയേച്ചു പോകത്തെ! ഒരാളിവിടെ നില്ലേണു!

സവിമാർ: ഈ ലോകത്തിനൊക്കെയും ശരണമായിട്ടുള്ള
ആളുള്ളു നിന്നെന്ന സമീപത്തുനായിരിക്കുന്നതു്?
(പോഴി.)

രേക്കന്തള്ളു: ആശാ! റണ്ടുപേരും പോല്ലുള്ളതോ?

രാജാവു്: ഒരും വിചാരപ്പെടേണ്ടും. ഒരു ശ്രദ്ധിപ്പിച്ചു
യുന്നതിനാം സന്നാലുന്നായി ഞാൻ അടുക്കൽ ഇരിക്കുന്ന
ണ്ടല്ലോ?

അംഭോബിന്മുള്ളിഷാരമന്മതതാ
ദേഹസ്ഥമാണുദിശാ—
മംഭോജ പുഡതാലവുന്നമത്രക്കാ—
ണ്ടൻപോരു വീശേട്ടുയോ?

രംഭാത! പ്രചുരാദരം മടിയിൽവെ-

ചീഞ്ചാനരോധ്യോ തൊ-

നംഭാജാതണമാം ഭവത്സപദയുഗം

ബാലേ! തലോട്ടേരോ?

18

ശക്കന്തളം: മാന്യരാരായുള്ള വരിൽ തൊൻ അച്ചരാധിനി
യായി ഭവിക്കയില്ല. (ചുഴുന്നറു പോകാൻ ഭാവി
ക്കുന്ന.)

രാജാവു്: അല്ലേയോ സുന്ദരീ! വൈഷിലാരീടില്ല; നിന്നും
ശരീരാവസ്ഥയും ഇന്നെന്നാണിരിക്കുന്ന.

പുമയശ്രൂ വൈടിന്തയി!

താമരയിലയും കളഞ്ഞ കചയുഗളാൽ,
ആമയവിധുരതരംഗരീ!

നീ മതിമുഖിയാതപേ ഗഹിക്കാമോ?

(ബലൂൽക്കാരേണ തടങ്കുന്നിത്തുനാ.)

ശക്കന്തളം: പാരവാ! മന്ത്രാദശയ ലംഘിക്കുന്നതേ. തൊൻ
കാമപരവശായാശിരിക്കുന്ന എങ്കിലും തോന്നിയതു
പോലെ നടക്കാവുന്നവള്ള.

രാജാവു്: അല്ലേയോ ഭേദരീലേ! ഗ്രതജനത്തിൽനിന്നു ഒരു
പ്രേഡേണ്ട; ധന്വദ്യവസ്ഥയെ അറിഞ്ഞതിരിക്കുന്ന കണ്ണ
മഹാഷ്ഠി കേട്ടാലും, ഇതിനെക്കരിച്ചാക്ഷേപിക്കേണ്ടില്ല.
എന്തനുണ്ട്—

ഗാസ്യമുഖ് വേളിക്കഴിഞ്ഞേകു—

രാജഷ്ഠികന്യാജനമുണ്ട് പണ്ടും;

നീനിച്ചതില്ലായതിനാക്കരിച്ചു

നന്നിച്ചതേയുള്ള ഗ്രത്ക്കലെല്ലാം.

20

ശക്കന്തളം: ഇപ്പോൾ എന്നെ വിശ്വക്കണ്ണേ. ഇനിയും തോ
ശിമാരോട് ചോദിച്ചുകൊണ്ട് വരാം.

രാജാവു്: ആക്കട്ട, വിംബാം.

രക്കണ്ടള്ള: എപ്പോളാണ്?

രാജാവു്:

കൊണ്ടാടിയൻപാടപരിക്ഷതകോമലം നിന്റ്-
ചുണാക്കമിപ്പതിയ പുസ്തമതിനെന്ന സാരം,
ഇണ്ടല്ലെയിന്നത കലബന്നാൽ വണ്ണപോലെ
കൊണ്ടല്ലെരിംകുഴലി! ധാവദഹം പിബേയം. 21

(രാജാവു് ശക്കണ്ടിയുടെ മുവരെ ഉയർന്നുനാതിനു ഭാവിക്കുന്നു.
അവൾ മുവരെ തിരിച്ചു പരിധരിക്കുന്നു.)

അണിയരയിൽ:

ഹോ! ചക്രവാക്കി! തുട്ടകാരങ്ങോട് യാത്രപരഞ്ഞുകൂ
ക്കിക്കതനെ. രാത്രി അട്ടത്രവനിരിക്കുന്നു.

രക്കണ്ടള്ള: (കേട്ട പരിശേഷിച്ച്) എൻ്റെ ദേഹസ്ഥിരി
നോക്കി അറിയുന്നതിനു് ആയ്യും ശൃംഗാരക
വരിക്കുണ്ടാം, സംശയമില്ല. അതുകൊണ്ട് ഈ ശാഖ
കളുടെ ഇടയിൽ മറഞ്ഞുനിന്നുകൊള്ളണെ!

രാജാവു്: അണ്ഡനെത്തന്നു. (മറഞ്ഞുനില്ലെന്നു.)

(രൈക്കിൽ ജലപാത്രം എടുത്തുകൊണ്ട് ഗൗതമിയും, മുഖിലാതിട്ട്
അനന്തരയും പ്രിയംപദയും പ്രവേശിക്കുന്നു.)

അനന്തര }
പ്രിയംപദ } : ഈതാ അമ്മ ഇണ്ടോടു് വരാം.

ഗൗതമി: (രക്കണ്ടിയുടെ അട്ടക്കൽ ചെന്നു്) ക്കണ്ണെ!
നിന്റെ ശരീരത്തിനു സുവക്കേട്ട ക്കണ്ണ ശമിച്ചും?

രക്കണ്ടള്ള: എനിക്കു ദേശമുണ്ട്.

ഗൗതമി: ഈ തീത്മംകൊണ്ട് നിനക്കു നല്ല സൗഖ്യമാക്കം.
(രക്കണ്ടിയുടെ തലയിൽ തീത്മം തളിച്ചിട്ട്) ക്കണ്ണെ!
നേരം വൈക്കിയല്ലോ! വരിക, പണ്ണംരാലയിൽത്തന്നു
പോകാം.

(എല്ലാവരങ്ങളും പുറപ്പെടുന്ന.)

ശക്തിയാഃ (ആത്മഹതം) ചപലമായ മനദ്ദേശി! പ്രഖാസം ത്രിഭാവം ആഗ്രഹം സാധിക്കാമായിത്തന്നേപ്പാർ ശക്തി ആത്മനംവെച്ച് ഇപ്പോൾ നിയ്യാഹം ഇല്ലാതായതി എൻ്റെ ശ്രദ്ധം കിടന്ന പദ്ധതപിക്ക്. (ക്രൈസ്തവ പോരാളി തിരിഞ്ഞുനിന്നിട്ട് പ്രകാശം) ആഞ്ചേരി താപ എത്ര ശമിപ്പിച്ച വള്ളിക്കെട്ടു! തൊൻ ഇപ്പോൾ യാത്ര പറയുന്ന ലുനിയും നിംബൻ തണ്ണലിനെ അനുഭവിക്കാൻ വരാം. (മറാവരോദാനിച്ചു മനസ്സുകേടോടെ പോയി.)

രാജാവു്: (മുൺപിൽ ഇതനു സ്ഥലത്തുചെന്ന നെടുവീഡ് വീട് ആശോ! പ്രാത്മിതാത്മഞ്ജളം സിഡിക്ക് എന്നുനേരം ഇല്ലാം പ്രതിബന്ധിംഗൾ വന്നുകൂടുന്നു? എന്തെന്നും—

ലോലാപാംഗി മുഹ്യഃ കരാംഗ്രഹികളാൽ
ബീംബാധരതേത മറ-

ചൂലാപിച്ചതെതനയീരമസ്തുൽ
താതേതനമും വാക്കിനാൽ,
ലീലാവല്ലഗനകാണ്ട ഗണ്യഫലകം
തോളിൽ തിരിച്ചീടവേ
ഒചലാളം മുവമാത്തമാകിലുമെന്നി—
ക്കൈത്തീല ചുംബിക്കവാൻ.

22

ഇനി ഇപ്പോൾ തൊൻ എവിടേക്കെ പ്രോക്കേണ്ടി? അതു വാ എന്നെന്ന പ്രിയതമയായ ശക്തിയെ ഇത്തന്നു ഇം ലതാമണ്ഡപത്തിൽത്തന്നു ക്രൈസ്തവരം നിർക്കാം. (ചുറും നോക്കിട്ട്)

കല്ലിനേര പല്ലവാംഗീതനവിലുള്ളിതമാ-
 ദലസർപ്പപ്രശ്നത്തിലോ,
 നല്ലാരംഭോജപങ്കു നാവരവിലിവിതം
 സ്ഥാനമാം കാമലേവം,
 കല്യാണാംഗീ കരാറ്റാൽ ഗളിതമിഹ വിസാ-
 കല്പ, ഹീക്ഷിച്ചിത്തല്ലാ-
 മില്ലീ വല്ലിഗ്രഹം മേ വിജനമപി വെടി-
 ത്തിട്ടുടൻ ശ്രദ്ധി പോകാൻ.

23

അമ്പായിയറയിൽ:

അമ്പാരാജാവേ!
 അമ്പാക്കരിക്കാര സഖ്യത ത്രഞ്ചിയായി-
 അമ്പാരബ്രഹ്മായ പ്രാദേ
 ചെന്തി ചേന്തോര വേദിയെച്ചുതലാദേ
 നാനാവിധാകാരമായ
 അന്തര്സ്ത്രജനത്തിനം ഭയദമാം
 രാത്രിബൈരമാരക്കു
 സന്ധ്യാംഭോദപിരംജീഗമായോര നീഴത്-
ഈട്ടു ചരിക്കന്നിതാ.

24

രാജാവു്: (കേട്ടിട്ടു്) ഞാൻ ഇതാ വതനു, ഭൂമപ്പഭേണു.
 (പോയി.)

നാലാം അംഗം

പൂർണ്ണംഗം

[എ പരിക്കേന ഭാവമായി അനന്തരയും പ്രിയംവദ ചു പ്രവേശിക്കുന്നു.]
അനന്തരഃ തോഴി! പ്രിയംവദേ! ഗാസ്യസ്ത്രാധ വിവാഹ
വിധിപ്രകാരം കല്യാണം കഴിഞ്ഞു ശക്തതള അഥ
അപനാധ തെത്താവിനെ പ്രാപിച്ചതിൽവെച്ച് എ
നിങ്ങ കൃതാത്മതയാണി. ഏകില്ലം ഒരു വിചാരം
ഉണ്ട്.

പ്രിയംവദഃ: അതെത്താണോ?

അനന്തരഃ: ഇപ്പോൾ ധാരകമ്മൺസർ മുഴവനാധതിനാൽ
രാജാവു് മഹാഷ്ഠിമാതരട അനന്തരിശ്ചാട്ടക്കുട്ടി നഗര
തതിലേക്കെ പൊല്ലുശിഖത്തെല്ലാ. അദ്ദേഹം അന്തഃപുര
തതിൽ ചെന്നുചെന്നാൽ ഇവിടെ നടന്ന കുിയയെ
മിന്നപോഡേക്കമേം?

പ്രിയംവദഃ: ആ വിചാരം വേണ്ട. അതുപോലെ സപ്രഭാവ
ഗ്രണ്ടുള്ള ഒരു പുതശ്ശൻ തൈനാളും മാനവും മഞ്ഞാടയും
വിച്ച നടക്കാനതല്ല. താതകണ്പന് ഇം വത്തമാനം
അറിഞ്ഞതാൽ എത്തുപറയുമോ എന്നാണെന്നിക്ക
വിചാരം.

അനന്തരഃ: എൻ്റെ ആലോചനയിൽ താതകണ്പന് ഇം
വിവാഹം സമ്മതമായിരിക്കുമെന്നതെന്നു തോന്നുന്നു.

പ്രിയംവദഃ: അതെത്താണോ?

അനന്തരഃ: താതന് ആദ്യമേയുള്ള സകലും ഇണവാനായ
പുതശ്ശൻ കൗക്കരയെ കൊടുക്കണമെന്നാണാല്ലോ. അതു്
അദ്ദേഹത്തിനു ശ്രമംകുടാതെ ചെറവഗത്യാത്തെന്നു

സാധിച്ചതിൽവെച്ചു് അദ്ദേഹം സന്തോഷിക്കുന്നതിനേ ഇടയുള്ളോ.

പ്രിയംവദഃ: (പുള്ളിടരെ നോക്കീടു്) പുജയ്യു വേണ്ടുന്ന പുക്കൾ പറിച്ചു തീർന്നല്ലോ.

അനന്മുഖഃ ശക്തിള്ളു സൗഖ്യാദബന്ധച്ചുന്നതിനുള്ളിൽ പു പരിക്കേണംയോ?

പ്രിയംവദഃ: ശരിതന്നു. (പിണ്ടയും പു പരിക്കുന്ന.)
അഥിയാധിതഃ:

ഈതാ തൊൻ ഇവിടെ വന്നിരിക്കുന്ന.

അനന്മുഖഃ: (കേട്ടിടു്) വഴിപോക്കതുട വാക്കപോലെ തോന്നുന്ന.

പ്രിയംവദഃ: ശക്തിള പണ്ടിശാലയിൽ ഉണ്ടല്ലോ.

അനന്മുഖഃ: പങ്കി, അവളുട മനസ്സു മററാരിടത്തായി റിക്കാം.

പ്രിശംവദഃ: ആക്കട്ട, ചുവിപ്പോളിതുമതി. അഞ്ചോടു ചെല്ലാം.

(അണ്ണപേരം പുറപ്പെടുന്ന.)

അഥിയാധിതഃ:

എടീ അതിമിധിക്കാരംചെയ്യുന്നവരെ!

മണിച്ചിടാദേ മനിയാദയാരഹന നാ

നിനച്ചിടനേവനേയകതാന്നയായ,

സുരിച്ചിടാ നിനേയവൻ കമിക്കില്ലു

ദ്രോച്ചവൻ പുംഗത്താം കമാമിവ.

1

അനന്മുഖഃ: അയ്യോ കഷ്ടം! അയ്യോ കഷ്ടം! തൊൻ ശക്തിച്ച തുപോലെതന്ന സംഭവിച്ചല്ലോ. ശക്തിള രാജാവി കുൽ ആസക്തചിത്തയാഉഡു മനോരാജ്യം വിചാരിച്ചു് കൊന്നടു് ആരോ ഒരു പുജ്യനായ മഹാഷിരേക്കരിച്ചു്

അപരാധിനിയായ് ഭവിച്ചിരിക്കാനു. (പിരാമാസ്യാ നോക്കീട്) അയ്യോ! മറ്റാതമല്ല. ഈതാ മഹാകോച്ചിഷ്ഠ നാശ ദ്രംബാസ്ത്രമഹംഗി അപ്രകാരം ശപിച്ചുവരാഞ്ചു പ്രേഷ്യപ്പെട്ട വിരിച്ചുംകൊണ്ട് ബല്യപ്പെട്ട തിരിച്ചു പൂരപ്പെട്ടിരിക്കാനു. അഥിഭഗവാനല്ലാതെ മറ്റാക്കാണ ഭഹനശക്തി? പ്രിയംവദേ! നീ വേഗത്തിൽ ചെന്ന കാല്ലൽ വീണു നമസ്കരിച്ചു അദ്ദേഹത്തിനെ തിരിച്ചവിളിക്കു. എന്നു അർദ്ദേഖ്യാദകു ഏഴത്തുംകൊണ്ടു താ വരുന്നു. (പോശി.)

പ്രിയംവദ: അഞ്ചെന്നതനെ.

അനന്തുഃ: (എതാനം ചുവട്ടു നടന്നപ്പോൾ കാലു തതരിപ്പായതായീ ഭാവിച്ചു്) അയ്യോ! പരിഞ്ഞംകൊണ്ടു കാലിടരി എൻ്റെ കൈകുഡിനിനും പൂഞ്ഞിട വീണാ പോയല്ലോ. (ഒ പറുക്കി എടുക്കാനു ഭാവമായി നില്ക്കുന്നു.)

പ്രിയംവദ: (പ്രവേശിച്ചു്) അനന്തുഃയേ! പ്രതിത്യാ കടിലനാശ അദ്ദേഹം ആത്മദ സാന്തപ്പവാക്കിനെ എടുക്കണ? എക്കിലും എന്നു അല്ലോ ദംശയേ ജനിപ്പിച്ചു.

അനന്തുഃ: (ചിരിച്ചുംകൊണ്ടു്) അദ്ദേഹത്തിനെ ഉദ്ദേശിച്ചു് അതും അധികംതനെ എന്ന വിചാരിക്കണം. എങ്ങെന്നയാണു് അത്രുചുണ്ടിലും സാധിച്ചുതെന്നു പറക്കു, കേൾക്കുട്ടു.

പ്രിയംവദ: സാന്തപ്പവാദങ്ങളുകൊണ്ടു തിരിച്ചുവരാൻ ഭാവമില്ലെന്നു കണ്ണപ്പോൾ എന്നു ഇപ്പുകാരം ഉണ്ടാം? ആഃ: ‘ഭഗവാനേ! തപസ്സിന്റെ പ്രഭാവത്തെ അറിയാതെ പൂര്ത്തിയുടെ ആദ്യമായ അപരാധത്തെ ഇം തെത്വബന്ധം ക്ഷമിച്ചു സാധ്യവായ അവരെ രക്ഷിക്കണേ’ എന്നു്.

അന്നമുഖം: എന്നിട്ടോ?

പ്രിയംവദഃ: എന്നിട്ട് അദ്ദേഹം, ‘എൻ്റെ വാക്ക് മരിച്ചു ഭവിക്കുന്നതല്ല; എന്നാൽ അടയാളമായിട്ടുള്ള ഒരു കാണിച്ചാൽ ശാപം നിവർത്തിക്കും’ എന്ന പറഞ്ഞുകൊണ്ട് അന്തല്ലാനംചെയ്യു.

അന്നമുഖം: എന്നാൽ സമാധാനമായി. ആ രാജഘഷി പൂർണ്ണപ്രഭു സമയം തന്റെ പേരു കൊതിച്ചിട്ടുള്ള മോതിരം നൂറക്കമായി ശക്തിയുടെ കൈയിൽ ഇടിച്ചിട്ടുണ്ട് ല്ലോ. അതിനാൽ ശാപനിവൃത്തിക്കുള്ള ഉപാധം അവർക്കു സ്വാധീനംതന്നെ.

പ്രിയംവദഃ: എന്നാൽ ഇനി ചെറു ശക്തിയുടെ സന്ദാഗ്രാവതാച്ചുറാ കഴിപ്പിക്കാം.

(രണ്ടുപേരും ചുററിനടക്കമന്.)

പ്രിയംവദഃ: (നോക്കോട്ട്) അന്നമുഖയ! നോക്ക്, ഇതാ ശക്തി നെ ചിത്രാഖാലഫുത്തപ്രഭവാളനപോലെ ഇടത്തേ കൈകൊണ്ട് മുവവും താങ്ങി ഭത്താവിനെ വിചാരിച്ചുകൊണ്ട് താനാളിട്ടിയും മറന്ന നിയുലയാക്കിരിക്കുന്നു. ഇവളാണോ വഴിപോക്കൻ വന്നാൽ അവിനാൻ പോകുന്നതു്?

അന്നമുഖം: പ്രിയംവദേ! ഈ ശാപവുംതാനും നമ്മുടെ രണ്ടുപേരുടെയും ഉള്ളിൽ ഇതനാൽ മതി. പ്രക്രിയാസൂക്ഷമാരംഘായ നമ്മുടെ തോഴിയെ സുക്ഷിക്കുന്നമല്ലോ.

പ്രിയംവദഃ: ആരെങ്കിലും മുണ്ടിട്ടു കാണത്തവെള്ളും ഒഴിക്കുമോ?

(രണ്ടുപേരും പോയി.)

(പുംബാംഗം കഴിത്തെ)

[പ്രഭാത്തീരിൽ ഉണ്ട് കണ്പരിഷ്യൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

കണ്പരിഷ്യൻ: സോമതീത്മതീത്മനിനും തിരിച്ചുവന്നിരിക്കുന്ന കലപതി കണ്പൻ നേരം നോക്കുതിനു എന്ന പറഞ്ഞ ചുരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് വെളിയിൽനിന്നും നേരം വെളിച്ചുമാക്കുതിനു തുനി എത്രനാഴികയുണ്ടുന്ന നോക്കരു. (ചുറ്റിനടന്ന നോക്കീട്) ഓഹോ! നേരം വെളിച്ചുമായല്ലോ. എന്തുന്നാൽ—

ക്ഷീണിച്ചുംഡാഷ്യിനാമനസ്തിവരം

ചൂക്കനോരേത്തിതാ

മാണിക്യദൃതി മരരാരേചമദണം
മുൺപിട്ടിക്കുന്നിനൻ;
കാണിച്ചീ വ്യസനോദയങ്ങളാതമി—
ചുഡിവ്യതേജാദപയേ
പ്രാണിക്കാത്മദശാന്തരേശു നിന്മം
ധാതാവു ചെയ്യുന്നിതോ?

2

അതുതനുയുമല്ല,

നംശുനതാക്കുവ ശശി മരംതിച്ച കൈരവിനീ
തുംബു ചേപ്പ് തിലു മഹ ദുഷ്ടിച്ചിൽ നിഷ്പ്രഭംഖായ
ഖംശുവിശോഗജന്മമബലാജനദിഃവഭരം
കഷ്മസഹ്യമേറമതിനില്ലോത സംശയവും.

3

അനുസ്യഃ (സ്യടിതിഖായി പ്രവേശിച്ച്) ഇംഗ്യൂളിവക്ക്
ലാകികവ്യവഹാനങ്ങളാട ധമ്മാധക്കനിയമങ്ങൾ അ
റിഞ്ഞുള്ളടക്കിലും ഇം രാജാവു് ശക്തതളംയക്കരിച്ച
പ്രവർത്തിച്ചുരിക്കുന്നതു് അന്യാധംതനു ആനുള്ളതി
നു് എനിക്ക സംശയമില്ല.

കണ്പരിഷ്യൻ: എന്നാൽ ഹോമതിനു നേരമായിരിക്കു
ന്ന എന്നു് ഉത്തരിക്കുന്ന അറിയിക്കാം. (പോയി.)

അന്നമുയി: ഞാൻ ഇപ്പോൾ ഉണ്ടാക്കിട്ടും, വിചാരംകൊണ്ട് കത്തവ്യക്രമങ്ങളെ ചെയ്യുന്നതിൽ അവധിവന്മാരെ വ്യാപരിപ്പിക്കുന്നതിനു ശക്തിയാക്കുന്നില്ല. അസത്യ സന്ധാരം ആ രാജാവികാർ തുല്യാത്മാവായ ശക്തി ഇല്ലോ? അഭിനിവേശത്തെ ജീ നിപ്പിച്ച കാമദേവന്റെ മനോശമാ ഇപ്പോൾ സിദ്ധമായിട്ടും, അമബാ, ദൃഷ്ടാ സഹ്യിക്കുന്ന ശാധംതന്നെ ആയിരിക്കാം ഇങ്ങനെ സംഭവിക്കുന്നതിനു കാരണം. ഏതെന്നും ആ രാജഷ്ഠി അപ്രകാരമാക്കുന്നും പറഞ്ഞിട്ടും ഇതുനാളാക്കിട്ടും ഒരുപ്പുള്ള അരാധ്യാതിരിക്കുന്നതിനു വേറെ ഒരു സംഗതിയും കാണണമില്ലാല്ലോ. ആയതുകൊണ്ട് ശാധം നിവാരിച്ചു രാജാവിനു് ഓമ്മയിണാക്കുന്നതിനു് അടയാളമായ ആ മുദ്രമോതിരത്തെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടക്കാർ കൊടുത്തയച്ചു കാണിക്കുന്നും. എന്നാൽ തപസ്സ ചെയ്യുന്നകാണിരിക്കുന്ന ഉദാസീനമാരായ ഈ ആന്തരികവാസികളിൽ ആരോട്ടാണു് ലുതിനൊക്കെ കൊണ്ടും ചെന്ന കാണിക്കാൻ അപേക്ഷിക്കാവുന്നതു്? സോമതീതം തതിക്കാനും താതകണ്പൻ തിരിച്ചുവന്നിരിക്കുന്നും ചെയ്യുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുക്കൽ ചെന്നു് ‘ശക്തിയുള്ള പ്രഭനും വിവാഹംചെയ്യാസ്ത്രം ഗംഗിനീയായിരിക്കുന്നു’ എന്നു് എങ്ങനെ പറയുന്നു? അതു കേവലം ശക്തിയുടെ തെരഞ്ഞെടുപ്പും പരഖാനില്ലാലും. ആകളുടെ ധർമ്മസങ്കടമായിരിക്കുന്നു. ഏതൊന്നും വേണ്ടതു്?

പ്രിയംവദ: (പ്രവേശിച്ച സന്ദേശങ്ങളുടെ) അന്നമുണ്ടോ! വേഗം വാ, വേഗം വാ. ശക്തിയുായ ഭന്താ വികിനി അടുക്കൽ അയയ്യുന്നതിനു ചാമസിക്കാൻ പോകാം.

അനസുഃ (ആശുഖ്യത്വത്വാദ) എന്ത്?

പ്രിയംവദഃ: കേൾക്ക്. ഇപ്പോൾ എന്ന് ശക്തതളയാട
അട്ടക്കലേക്ക് ഉറക്കം സുവമായോ എന്ന ചോദിക്കാ
നായി പോയിരുന്നു.

അനസുഃ എന്നിട്ടോ?

പ്രിയംവദഃ: അവർ ലജ്ജിച്ച് അധ്യാമുഖിയാരിടിരിക്ക
യായിരുന്നു. അപ്പോൾ താതകണ്പൻ വന്ന വാസലു
തേതാട ആലിംഗനം ചെയ്ത് അഭിനവിച്ച് ഇപ്പുകാ
രം പറഞ്ഞു: ‘ഹോമിക്കന യജമാനന പുകകൊണ്ടു
കണ്ണുകാണാൻ വയ്ക്കാതിരുന്നുകും ആളുതി അണി
മദ്യസ്തതിൽത്തന്നെ വീണാ. കണ്ണെത്ത! നല്ല ശിഷ്യനാ
യിക്കാണ്ടു കൊടുക്കപ്പെട്ട വിദ്യാഭ്യക്രാന്തിച്ച് എന്ന
പോലെ, ഇനി എനിക്കു നിന്നെങ്കാറിച്ചുണ്ടാം വിചാ
രപ്പുടാനില്ല. ഇന്നതന്നെ നിന്നെന്ന ഒഴിമാരാൽ രക്ഷി
തയായിട്ടു ഭർത്താവിൻ്റെ അട്ടക്കൽ പറഞ്ഞയ്ക്കും.’
അനസുഃ: ഈ വിവാഹവുത്താന്തത്തെ ആരാണ് താത
കണ്പനോടു ചെന്ന പറഞ്ഞതു്?

പ്രിയംവദഃ: അദ്ദേഹം ഹോമപ്പൂരംിൽ പ്രവേശിച്ച
പ്പോൾ ദ്രോക്കമാണിട്ടോതെ അശരീരിവാക്കു കേട്ടു.

അനസുഃ: എന്ത്? അതു കേൾക്കുടെ.

പ്രിയംവദഃ: കേട്ടോ—

മുധാ ഭവിക്കാത ദ്രോഷനവിയ്ക്കു
ദയാനയെന്നോക്കു ഭൂമിക്കു ഭൂരത്യു,
സുധാഗ്രു! ഭോ! കണ്പ! ഗംഗാഭീതോഷൻ—
സുധാം ശമീക്ഷനപോലാത്മപുത്രീം.

4

അനസുഃ: (പ്രിയംവദയെ ആലിംഗനംചെയ്ത്) തോഴി
പ്രിയംവദേ! എനിക്കു വളരെ സന്തോഷമായി.

എന്നാൽ ഇന്നതന്നെ ശക്തിയുള്ള വിച്ചപിരിയൻ്മ ലോ എന്ന വിചാരിക്കുന്നോൾ വ്യസനവും ഉണ്ട്.

പ്രിയംവദ: നമ്മുടെ വ്യസനത്തിനു നമ്മുക്കു വല്ലതും നിവു തതിയുണ്ടാക്കാം. അതു പാശം എങ്ങനെന്നെങ്കീലും ഭൗതിക വിനോദം ചെന്ന് സംരംഗം ചെയ്യാം.

അനന്ത്യം: എന്നാൽ ഈ മാവിന്റെ കൊമ്പിൽ തുക്കി യിരിക്കുന്ന ചീരടക്കാട്ടക്കൈയിൽ ഇതിനായിത്തന്നെ കാലാന്തരത്തിലേക്കു കൊള്ളുന്നതായ ഒരു ഖലഞ്ചി മാല എന്നു സൂക്ഷിച്ചിട്ടിട്ടുള്ളതിനെ നീ എടുക്കു. എന്നു ശക്തിയും ശോരോചനയും തീർത്ഥമന്മ്മും കുറക്കണ്ടെ നംബകാണ്ട് മംഗല്യക്കരിക്കു ചേക്കണ്ടു.

പ്രിയംവദ: അങ്ങനെന്നതെന്നെ.

(അനന്ത്യ പോയി.)

(പ്രിയംവദ കുടക്കു അഴിച്ചു മാല എടുക്കുന്നു.)

അണ്ണിയറയിൽ:

ഈതമെ! രാഖിയും ദുരലാധാരവേണ്ട ശക്തിയുള്ള ദൈ തുട്ടിച്ചു കൊണ്ടുപോകുന്നതിനു സന്നദ്ധരായി ദേവിക്കാൻ പറക്ക.

പ്രിയംവദ: (ചെവിക്കൊടുത്ത്) അനന്ത്യേ! വേഗമാവ ടെ, വേഗമാവടു. ഇതാ ശക്തിയോടുകൂടി ഹസ്തിന പുരതേതകു പോകുന്നതിനുള്ള ഔഷ്ഠിമാരെ വിളിക്കുന്നു. **അനന്ത്യം:** (കറിക്കുട്ടംകൊണ്ട് പ്രവേശിച്ച്) എന്നാൽ വാ, നമ്മുക്കു പോകാം.

(ഒണ്ടേപെതം ചുററിനടക്കുന്നു.)

പ്രിയംവദ: (നോക്കേണ്ട്) ഇതാ ശക്തിയുള്ള മുണ്ഡിക്കളിച്ചു വന്നിരിക്കുന്നു. താപസിമാർ വന്നു് തലയിലരിയീടു് അനന്ത്രപാടിക്കുന്നു. നമ്മുക്ക് അട്ടക്കൽ ചെല്ലാം.

(ഒണ്ടേപെതം അട്ടിള്ളുചെല്ലുന്നു.)

(ഉക്തപ്രകാരണ ശക്തജീ ആസനസ്ഥയായി പ്രവേശിക്കുന്ന.)
താപസിമാർ ദൈത്യി: (ശക്തജീയോട്) മകളേ! നിന്മക്കു
ഭർത്തുബഹുമാനന്നു ചക്രമായ പദ്മഹിഷിസ്ഥാനം ലഭി
ക്കട്ട!

മരഹാത്തതിഃ കണ്ണേത! നിന്മക്കു മഹാവീരനായ പുത്രൻ
ജനിക്കട്ട!

പിന്നാത്തതിഃ പുത്രീ! ഭർത്താവിനു നിന്മക്കരിച്ചു
അധികാദരം ഉണ്ടാക്കട്ട!

(ഗൗതമി ശീരക ശഫം താപസിമാർ ആശീർവ്വാദം ചെയ്യംവെച്ചു
പോയി.)

അനന്നുഡ് } : (അടുക്കൽ ചെന്നിട്ടു്) തോഴീ! നിന്മക്കു
പ്രിയംവദ് } മംഗലധ്യസ്ഥാനമായാല്ലോ.

ശക്തജീ: ഏൻറെ ഇഷ്ടതോഴീമാക്ക സപ്രാഗതം. ഇവിടെ
ഇരിക്കിൻ.

സവിമാർ: (മംഗലധ്യാലങ്കാരങ്ങൾക്കുള്ള എടുത്തുംകൊണ്ടിൽ
നാിട്ടു്) ശക്തജീ! നേരേഖാരിയിൽ. തങ്ങൾ മംഗലധ്യ
ക്കരീ ഇടുക്കട്ട.

ശക്തജീ: ഈ വളരെ പരിചിതമാണെങ്കിലും ഇപ്പോൾ
ഗൗരവമുള്ളതായി വിചാരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്ന. ഏ
നെന്നുണ്ട്, ഈ നി ഏൻ്റെ തോഴീമാർ ഏന്നു കരിയി
ടീക്കാൻ സംഗതിയുണ്ടാക്കുമോ? (കരയുന്ന.)

അനന്നുഡ് } : തോഴീ! മംഗലക്കമ്മതിഞ്ചീ മദ്യത്തിൽ
പ്രിയംവദ് } കരയുന്നതു ശരിയല്ല. (ക്ഷേമനാിർ തുടച്ചുംവെച്ചു് അ
ലക്കരിപ്പിക്കുന്ന.)

പ്രിയംവദ്: ശക്തജീ! ഈ ആശ്രൂമത്തിൽ കിട്ടുന്ന അല

ക്കാരസാധനങ്ങൾ നിൻ്റെ സൗന്ദര്യത്തിന് അന്തരൂപ
നേരുംയിരിക്കുന്നില്ലോ.

(ദിവ്യാദരണങ്ങൾ എടുത്തുംകൊണ്ടു് നണ്ടു് ഔഷികമാരകാർ പ്രവേ
ശിക്കുന്ന.)

ഔഷികമാരകാർ: ഇതാ ശക്തിയും അലക്കരിപ്പിക്കുന്ന
തിന ഫോഗ്യങ്ങളായ ആട്ടരണങ്ങൾ.

(എല്ലാവരും നോക്കി ആശ്വാസ്ത്രപ്പെടുന്നു.)

ഗൗതമി: കുമാരനാരദാ! ഇതോക്കൈയും എവിടെ നീ
നാണോ?

അനാമൻ: താതകണപാൻറെ പ്രഭാവത്താലുണ്ടായതാണ്.

ഗൗതമി: മനസ്സുകൊണ്ടു സ്വഷ്ടിച്ചതാണോ?

രണ്ടാമൻ: അല്ല, കേട്ടാലും, ‘ശക്തിയുംവേണ്ടി വന്ന
ത്തിൽ ചെന്ന വൃക്ഷങ്ങളിൽനിന്നും പൂക്കൾ കൊണ്ടു
വത്വിൻ’ എന്ന താതകണപൻ ഞങ്ങളോട് ആജ്ഞാ
പിച്ചതിൽ വല്ലും ഞങ്ങൾ വന്നതിൽ ചെന്ന ഉടനേ—

കിററംതീന്തിന്തിനും പുടക്കരോതു മരം

ഭദ്രമാവിഷ്ടരിച്ചു,

മരറാനിൽപ്പിനെ ലാക്ഷ്യാരസമടക്കിലുരിൽ

ചാത്രവാനത്വവിച്ചു,

പബ്ലേതോളം വെളിപ്പെട്ടിളത്തിരെതിരാം

വന്നുംവേബീ കരാരെറു—

സുഖ്യന്മുഖങ്ങൾ മരിവനിതഹസ്തു—

ഹോസ്റ്റിലെത്തർദ്ദുതമായി.

5

പ്രീയംവദ: (ശക്തിയും നോക്കി) വന്നേവതമാക്കു
ണ്ണ അനംഗുഹത്താൽ നീനുകു ഭേദാവിന്റെ ഗുഹ
ഞ്ചിൽ അനാഭാവ്യമാണു ഏറ്റവേളയും സുചിതമായിരി
ക്കുന്ന.

(ശക്തിയും ലജ്ജയും നടക്കുന്നു.)

ഹനാമൻ: ശൗതമാ! വത്രു. വനദേവതമാതരട ഈ മുഗ്രു
ഷയ്യ സ്ഥാനത്തിനായി മാലിനിയിൽ ഇറങ്ങിയിരി
ക്കൊ കല്പത്രിയോട് ചെന്നറിയിക്കാം.

രണ്ടാമൻ: അങ്ങേന്തരനാ.

(അശ്വികമാരകാർ പോയി.)

അനന്തസ്ഥി
പ്രിയംവദ } : ഈയുള്ളവർ ആദരണ്ണങ്ങളെക്കാണ്ട്
ഒക്കായ്യാചയ്യുട്ടോ? എങ്കിലും ചിത്രത്തിലെ
പരിചയത്താൽ തെങ്ങൾ ഇപ്പോൾ നിന്നെ ചമ
യിക്കാം.

ശക്തളം: നിങ്ങളുടെ സാമത്യം എനിക്കറിയാം.

(അനന്തസ്ഥി പ്രിയംവദയും ശക്തളയേ ചമയിക്കുന്ന.)

(സ്ഥാനാഭികമ്മണ്ണർ കഴിച്ചു കണ്ടപ്പെട്ട പ്രവേശിക്കുന്ന.)

കണ്ടപ്പ്:

പോക്കാക്കണ്ടകൾ ശക്തളാദ്യ പര-

മേവമ്പ്ലുലികയാൽ മന-

സ്ഥാകലം ശളനിതദ്ദബാദ്ധക-

ല്പണം വിഷാദജയമീക്ഷണം,

രോകമീദശമരണ്യവാസിദൃഗിശാ-

മെനിക്കുമഡിമാനജം

ഹാ! കമം ഗ്രഹികളാത്മജാവിരഹ

പീഡാശപ്പുറിഹരിച്ചിട്ടുണ്ട്?

6

(ചുററിനടക്കണം.)

സവിമാർ: ശക്തളേ! ആദരണ്ണങ്ങളും ഇട്ടകഴിഞ്ഞു.
ഈനി പുടക ഉട്ടക്കണം.

(ശക്തള എഴുന്നൂറു പുടക ഉട്ടക്കണം.)

ശൗതമി: കണ്ണത! ആനന്ദപാദ്ധരാത പ്രബഹിപ്പിക്കു
നേരുത്താൽ നിന്നെ അത്യന്തവാസല്പ്പന്താട നോ

കീരകാഖ്യ് ഈതാ നിന്മറ അച്ചുന് വന്നിരിക്കുന്നു.
ഉച്ചിതമായ മന്ത്രാദയ ചെയ്യു.

ശക്താളഃ (ലജ്ജഫോസ്റ്റടി) അച്ചു! തൊൻ വന്നിക്കുന്നു.
കണപൻ: മകളേ!

7

നഹുഷജന പുഷപ്പർജ്ജപോലെ
ബഹുമതാ ഭവ പതിക്കും! നീയും;
മഹിതഭാഗ്യമവർ പൂരവിനന്നപ്പോൾ
മഹിയിലേക്കുപമാപ്പുവാൻ പുത്രം.

ഗ്രാതമി: ഭവവാനേ! ഇപ്പോൾ അതർമ്മചയ്യുള്ള് രണ്ട് വര
ഞ്ഞർത്തനന്നാണ്. കേവലം ആശീർവ്വാദങ്ങളല്ല.

കണപൻ: കണ്ണതു! വാ. ഈതാ ഇവിടെ ഹോമാഗ്രാമികളെ
പ്രദക്ഷിണാക്കരിച്ചു വന്നിക്കു.

(എല്ലാപ്രതം ചുററിനടക്കുന്നു.)

കണപൻ: (മന്ത്രപൂർണ്ണം ആശീർവ്വാദംചെയ്യുന്നു.)

ശാലുഷുച്ചുംവേ കൂറിപ്പിയിൽപ്പുന്നുള്ളതുജ്ജപലങ്ങൾ
നാലുഭാഗത്തുമാസ്തീണ്ട്രംഭങ്ങളില്ലാവകങ്ങൾ
പ്രാലഭേ ഹവ്യഗ്രാധിക്രമം സർവ്വപാപാപങ്ങൾ
പാലനംചെയ്യുകൊള്ളുച്ചുവയൻ പുത്രിയെയുറ്റുകാലം. 8
മകളേ! ഈനീ പുരപ്പടാം. (തിരിഞ്ഞു നോക്കീടു്)
ശാർഡ്ഗാരവൻ മുതലായവർ എറവിടെ?

ശരിഷ്യനും: (പ്രവേശിക്കുന്നു.) ഭവവൻ! ഈതാ തങ്ങൾ
സന്നദ്ധന്നാരാംശിരിക്കുന്നു.

കണപൻ: ശാർഡ്ഗരവും! നിന്മറ ഭഗവിനിക്കു വഴികാണി
ചുരക്കാട്ടക്കു.

ശാർഡ്ഗരവൻ: ശക്താളേ! ശ്രൂദാന വരിക.

(എല്ലാപ്രതം ചുററിനടക്കുന്നു.)

കണപൻ: അച്ചുമോ വന്നേവൈത്താതുടെ സാന്നിദ്ധ്യമുള്ള
തപോവന്നപുക്ഷങ്ങളേ!

ഇല്ല നിങ്ങളെ നിന്നച്ചിടാതെയോത്-
നാളിവർക്ക് ജലപാനവും
പല്ലവം തൊട്ടവതില്ല നിങ്ങളില്ലെന്നീ—
ചീറ്റം പ്രിയതകാണ്ടിവർ,
നല്ലോത്തുവമിവർക്ക് നിങ്ങളുടെ—
യാദ്യമായ കുസുമാർഗമേ
വല്ലഭം പ്രജതി സാ ശക്തിയു—
നഞ്ഞ നിങ്ങളുത്തളീച്ചവിൻ.

9

(ക്രിസ്തു ചക്രവാഹി കോകിലരണ്ണും കേട്ട്)

ഗരും ശക്തിയെയ്യുവാടരണ്ണവാസ—
ബന്ധുക്കളാം തയക്കല്ലാളുനഞ്ഞെച്ചു,
ഹന്തേദുശം കളമതാം കളക്കുന്നാദം
സത്തുഷ്യ ചൊല്ലിയിവയുംതരമായതിനാൽ.

10

(ആകാശത്തിൽ അശ്വരിവാഴ)

താമരസം നിരത്തെ സരസിനിഞ്ചാക്കരം
മാമരപഞ്ചത്തിഥാലുപരിവാരിതസ്മരകരം,
കോമളപത്മരണമസ്തുപിന്തമസ്തുപരം
അക്ഷമരിവർക്ക് മാർമ്മന്ത്രലമ്പഞ്ചപ്രസരം.

11

(എല്ലാവതം ആയുമ്പുതോട്ടുടി കേർക്കന്ന)

ഗൗതമി! കണ്ണേതി! ജനോനിജനാതതകരിച്ചു സ്നേഹമുള്ള
തപോവനദേവതമാർ നിലന പോകുന്നതിനു് അനു
വദിച്ചു് അനഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്ന. ഭഗവതിമാരേ നമ
സ്കർക്ക്.

ശക്തിയിൽ: (നമസ്കരിച്ചു് ചുറ്റി നടന്നുകൊണ്ടു് അപ
വായ്യ) പ്രിയംവദേ! എനിക്ക് ആയുമ്പുതുനു കാണാൻ
അധികമായ ഒന്തുകുമുണ്ടുകൊണ്ടില്ലോ, ഈ ആഗ്രഹംവിട്ടു
പൂരപ്പെടുന്ന ഏറന്നു പാദങ്ങൾ എത്രയും പണിയു
ടാണു് മുൻപോട്ടു പോകുന്നതു്.

പ്രിയംവദഃ ശക്തതളേ! നീ ഈ തപോവനത്ത വിട്ട
പോകുന്നതുകാണ്ടുള്ള വ്യസനം നിനക്കു മാത്രമല്ല;
നിന്നോട് വേർപ്പെടാൻ ഭാവിക്കുന്ന ഈ തപോവന
തതിരേറിയും അവസ്ഥയെ നോക്കു.

പുല്ലിനെ മാൻ തുപ്പുന്തു,

നല്ലിള്ളമയിൽ നന്തനം നിറുത്തുന്തു,

വള്ളികളുൾത്താപത്താൽ

വെള്ളില കണ്ണീർക്കണക്കു ചൊരിയുന്നു. 12

ശക്തതളുഃ (ഹാമ്മിച്ചിട്ട്) അച്ചു! ഏനിക്കു സഹോദരി
യെപ്പാലെ ഷൈഹമുള്ള വനജ്യംസ്ത്വനിയോട് ഞാൻ
യാത്രപറയ്ക്കു.

കണ്പൻ: നിനക്കു അതിനെനക്കരിച്ചു് സഹോദരീഷൈഹ
മുഖാഭിന ഞാൻ അറിയുന്നു. അതിനാ വലത്തുഭാഗത്തു
നില്ക്കുന്നു.

ശക്തതളുഃ (മുല്ലുടെ അട്ടക്കർശ്ചയുന്നു്) വനജ്യംസ്ത്വനി!
നീ മാവിന്നോട് ചേന്നിരിക്കുന്ന ഏകില്ലം മുരുദേശ
വാസത്തിനായി പോകുന്ന സോദരിയെ ഈ കൊച്ചു
ശാവകളാകുന്ന കൈകൾക്കാണ്ട് കന്നു് ആലിംഗനം
ചെയ്യുന്നേ.

കണ്പൻ:

മുന്നേ ഞാൻ നിതപിച്ചപോൽ സദ്ധനാ—

യുള്ളൂടു ഭർത്താവിനെ—

തന്നേ പുണ്യവശേഷ മർപ്പിയസുതേ!

പ്രാപിച്ചു നീ സാന്നതം,

ഒന്നന്ത്യംകലതം രസാലവരനീ

മുല്ലുമായ് വല്ലഭൻ,

നിനെനാച്ചാല്ലിയുമില്ല കില്ലിനിയെനി—

ക്കീ മുല്ലയെച്ചാല്ലിയും.

എന്നാൽ ഇനി പുരപ്പടം.

രക്കന്തള്ള: തോഴിമാരെ! ഞാൻ ഈ മുല്ലയ നിങ്ങൾ രണ്ട് പേരുക്കേണ്ടതുടി കൈയിൽ എല്ലിച്ചിരിക്കുന്നു.

അന്നസുയ } : എന്നുള്ള നീ ആരക്കാട് ഏകയിലാണ്
പ്രിയംവദ } എല്ലിക്കുന്നതു്? (കരയുന്ന)

കണ്ണപൻ: കണ്ണത്തുന്നാലേ! നോക്കിൻ, കരയുള്ളതു്. നിങ്ങൾ വേണ്ടുമോ ശക്കന്തള്ളയേ പറഞ്ഞ ദയവുംപൂട്ടത്താൻ? (എല്ലാവകം ചുററിനടക്കുന്നു)

രക്കന്തള്ള: അച്ചു! ഇതാ ഗംഗ് ഹേതുവായിട്ട് പത്രക്കപ്പെട്ട തുക്ക ആന്തുമസമീപത്തിൽ ചരിച്ചുകാണിരിക്കുന്ന ഇം കാൻപേട സുവഹായി പ്രസവിച്ചാൻ ഉടൻതന്നു ആ സന്തോഷവത്തമാനത്തെ എൻ്റെ അട്ടക്കർമ്മവനു പായുന്നതിന് ദരാളു അ ഉണ്ടുണ്ടോ!

കണ്ണപൻ: അതു ഞാൻ മരക്കുകയില്ല.

രക്കന്തള്ള: (ഗതിഭംഗം നടിച്ചിട്ട്) എന്താണ് എൻ്റെ പുടക്കളിൽ തടയുന്നതു്? (എന്ന തിരിഞ്ഞെന്നുമുണ്ടു്.)

കണ്ണപൻ: കണ്ണത!

കൊടിയ കശനിവിലേ സമ്പ്രൂഢി യസ്യ വക്രേത
യടിത്തി കൃതവതി നീ രോപണം തെതലച്ചുകം,
വടിവൊട്ട തുടങ്ങു പിന്നിലക്കൂളുസാരം
പൊടിവരകരിച്ചും പോഷിതൻ നിന്റെ പുത്രൻ. 14

രക്കന്തള്ള: മാൻകിടാവേ! സധവാസം താ ഉപേക്ഷിച്ചു
പോകുന്ന എൻ്റെ പിന്നാലെ എന്തിനു വത്തു?
നിന്റെ തള്ള നിന്നു പെററിട്ടുപോയതിന്റെ
ശേഷം ഞാൻതന്നുണ്ടാണ് നിന്നു എടുത്തു വള്ളത്തി
യതു്. എന്നാൽ ഇപ്പോൾ ഞാനം പോകുന്ന. അച്ചുന്ന

നിനെ നോക്കിക്കൊള്ളും. തിരിച്ചുപോ. (കരണയും കൊണ്ട് നാടകമന.)

കണ്ണപൻ:

ഉള്ളക്കുപ്പുകരന്തും മിച്ചികൾ-

ക്രത്മഗ്രഹത്തെത്തട-

ഞ്ഞലുനസ്തിതിയായ ബാഷ്പുദ്ധിത-

സൈധമ്പ്രം നിയത്രിക്കുന്നീ,

തപ്പാദങ്ങളുലക്ഷ്യിതോന്നതന്ത-

ക്ഷേഖണ്ണീവിഭാഗങ്ങളാ-

മിപ്പുന്മാക്കളിലഞ്ചുമിന്നുമിടരി-

പ്രോക്കാതെ സൃഷ്ടിമണ്ണോ!

15.

ശാർണ്ണ'ഗരവൻ: ഭഗവാനേ! ഉദകാനം സ്ഥിശ്വജനത്തെ അന്നഗമിക്കുന്നാണല്ലോ ശാസ്ത്രം. ഇവിടെ സര ഫൂറീൻറു തിരിമായി. അതുകൊണ്ടു സന്ദേശാത്മത്തെ തന്നെന്നോടു് അതാൾചെയ്യുംവെച്ചു് തന്റെ ഭവാൻ തിരിച്ചുപ്പുന്നുള്ളുകയല്ലോ?

കണ്ണപൻ: എന്നാൽ ക്ഷേഖനനേരം ഈ ക്ഷീരപുക്കഷ്ഠതിന്റെ ചരാചരിയിൽ നില്ക്കാം.

(എല്ലാവയം ചൂഡിനടുന്ന നില്ക്കുന്ന.)

കണ്ണപൻ: (ആത്മഗതം) ദ്രുഷ്ടംഷിന്തമഹാരാജാവിനു യുക്ത ത്രുപ്പമായ ഒരു സന്ദേശമായിട്ടു് എന്നു് ആന്താണി പ്രോണി പറത്തുകയ്യേണ്ടതു്? (ആലോച്ചിക്കുന്ന.)

ശാകാത്തളം: (അപവായ്യം) അനന്തും! വലതേതാടു നോക്കു്. മലേശ്യ ഒരു താമരശിലകൊണ്ടു മാത്രം മരഞ്ഞരിക്കുന്ന ഇണയെ കാണ്ണാതെ ദ്വിഖപ്പാവശ്യമായി ഒരു ചപ്പ വാക്കി അതാ ഇതുനു കരഞ്ഞുനു. എന്നു് ചൊല്ലുന്നതു കുപ്പമല്ലോ?

അനസുങ്ഗം: ശക്കന്തളേ! അന്നെനെ പറയതത്രു്.

എഷാപി കോകിയഴൽക്കാണ്ടതിദീർഘമായ

ദോഷം വിനാ കണവനോടു കഴിച്ചിട്ടുന്നു.

ആശാനബന്ധമത്രക്കാണ്ടു ഗരീയംസോപി

ഛേംശാനഹോ! നന! ജനങ്ങൾ സഹിച്ചിട്ടുന്നു. 16

കണപൻ: ശാർണ്ണഗരവാ! നീ ശക്കന്തളയെ മന്ത്രപിൽക്കാ
ണ്ടുചന്ന രാജാവിനോടു ഇപ്രകാരം ഞാൻ പറഞ്ഞ
യച്ചതായി പറഞ്ഞം.

ശാർണ്ണഗരവൻ: തന്റെ ഭവാൻ ആജഞ്ചാപിച്ചാലും.

കണപൻ:

നനായോക്ക് ജനം തപോധനമിമം

ചൊല്ലാൻ നിന്മവംശവും,

തനാർപ്പേരണയൈനെ നിന്മിലിവർത്താ-

നപ്പിച്ചുരാപ്പേരുമവും

കുന്നത് ഗ്രാഹ്യ പരിഗ്രഹങ്ങളിലിയം

സാമാന്യബുദ്ധ്യാ തപയാ

പിന്നാലുള്ളതു ഭാഗ്യമാണതു വധു—

ബന്ധുക്കൾ ചൊല്ലണമോ?

17

ശാർണ്ണഗരവൻ: സന്ദേശത്തെ ഞാൻ ധരിച്ചു.

കണപൻ: (ശക്കന്തളയോടു) ഇനി നിനോടു പറയാനുള്ള
തിനെ പറയാം. നോക്ക്. കാട്ടിൽ വസിക്കുന്ന ഏകി
ലും ഞാൻ ലൗകിക്കേതയും അറിയുന്നു.

ശാർണ്ണഗരവൻ: ബുദ്ധിമാന്മാരുടെ ബുദ്ധിക്ക് അവിഷ്വാ
മായി ഒന്നം ഇല്ലശ്ശോ.

കണപൻ: ശക്കന്തളേ! നീ ഇവിടെനീനു അംത്രുള്ള
തതിൽ ചെന്നുചേര്ന്നാൽ—

ഭക്ത്യാ സേവിക്കെ പുജ്യാൻ, മതവുക സവിശേ-
പ്രോത്സ സപതീജനത്തിൽ,
ഭർത്താവിന് വിപ്രിയം ചെയ്യുതമു നികൃതയെ-
നാകിലും കോപരുലം,
അത്യന്തം ഭ്രത്യരിൽ കാട്ടുക സരളതയെ-
പ്രൂഹവമില്ലാതെ ഭോഗേ-
ഷപിതമം വാഴന യോഷിത്തുകൾ ഗ്രഹിണികളാ,—
യന്മാ ഗൈഖബാധാഃ. 18

ഗൗതമിയുടെ അഭിപ്രായം എന്നാണോ?

ഗൗതമി: വധുജനത്തിന് ഇത്രതന്നേ ഉപദേശിക്കാനെള്ളൂ.
ക്കണ്ണേ! എന്നെന്നയും സവിമാരെയും ആലിംഗനംചെയ്യു
പറഞ്ഞതയ്ക്കു.

കൈതള: അപ്പോ! ഇവിടൊവച്ചുതന്നു എന്നുറ തോഴി
മാതം തിരിച്ചുപോകയാണോ?

കണ്പൻ: ക്കണ്ണേ! ഇവരേയും വേളിക്കഴിച്ചു കൊടുക്കണം
മാല്ലോ. ഇവർക്കുടെ അഞ്ചോട്ടു വരുന്നതു ശരിയല്ല.
ഗൗതമി നിന്നൊടൊക്കുമിച്ചു പോതാം.

കൈതള: (കണ്പന ആലിംഗനംചെയ്യു) എന്നു എങ്ങനെ
നെയാണോ ഇപ്പോൾ അപ്പോൾ മടിയിൽനിന്നും പരി
ശ്രൂഷാശിട്ടു മലഞ്ചുവറ്റുത്തതിന്നുറ തടസ്തിൽനിന്നും
പാറിക്കാപ്പെട്ട ചന്ദനതപോലെ ദേശാന്തരംത്തിൽ
പ്രാണാധാരണംചെയ്യുന്നതു?

കണ്പൻ: ക്കണ്ണേ! എന്താണിങ്ങനെ അഥവയ്യപ്പെട്ട
നാാം?

ശൈലേനാപി കലേന യോഗ്യതമനാം

ഭ്രതഃ പ്രിയാ ദേവിയായ

ചന്ദന പാത്രം തദത്തമായ ബഹുലമാം

ക്രത്യത്തിൽ നിത്യാകലാ

കാലേ കല്പിഷഗൈനനായ മകനെ—
 പ്രൂറരക്കുന്ന പ്രാചിപോൻ
 സാലേ! നീ മമ വിപ്രയേഗത്തമാം
 മാലേതുമാലോചിയാ.

19

(ശകന്തള കണ്ണപൻറെ കാൽക്കൽവീണ നമസ്കരിക്കുന്നു.)

കണ്ണപൻ: നാഈൻറെ സർപ്പാട്ടിഷ്യന്തളം സിലുകിക്കേട്ട!

ശകന്തള: (സവിമാതരദ അട്ടക്കൽ ചെന്ന്) എൻറെ
 തോഴിമാരേ! നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും എന്നെ തെമിച്ചു
 തന്ന അലിംഗനംചയ്യിൻ.

(അനുസൃതയും പ്രിയംവദയും അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു.)

അനുസൃത: ശകന്തളേ! രാജാവു് നിന്നെനക്കണ്ടിട്ടു് ഒരവേ
 മു ഉടനെ ഓമ്പിക്കാതെയിരുന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിൻറെ
 പേരു കൊത്തിട്ടിള്ളു ഈ മുദ്രമോതിരം കാണിക്കണേ!
 ശകന്തള: നിങ്ങളുടെ ഈ ശകയേ കേട്ടിട്ടു ഞാൻ തന്ത്ര
 ന്മുന.

സവിമാൻ: ഭയപ്പെടേണ്ട. അതിന്റെപ്പറ്റം അധികാനത്തി
 ലും അനിഷ്ടഗ്രാഹകിയാണെല്ലാ.

രാർജ്ജവൻ: നേരം രൈവക്കും. ഇന്നീ വേഗത്തിൽ
 പൂരപ്പെടാം.

ശകന്തള: (ആനുമാദിമുഖിയായി നിന്നിട്ടു്) അപ്പോൾ! എ
 നാണ് ഞാൻ ഇന്നിയും ഈ തപോവനത്തെ കാണാ
 ന്നതു്?

കണ്ണപൻ: ഞാൻ പറയാം. കേടോ.

ചീരായ ചതുരന്തയാം ധരണിതൻ സപതീഭവി—
 ആരാതികലമാപ്പിനം തന്നുമാപ്പ ദുഷ്പഷ്ടജം,
 ധരാഭരമവൻ വഹിക്കുമളവിൽ പ്രിയോപേതയാം
 വരാമിനി വസിക്കവാനൊടുവിലെനകൾക്കിന്മുതാൻ. 20
 ഗുത്തമി: കണ്ണേതു! ധാത്രാമുഹൂരതം അതിക്രമിക്കുന്ന

അച്ചുനേ തിരിച്ചുജ്ഞു. അശ്ലൈക്കിൽ അതു ഭവാൻ തന്നെ തിരിച്ചപോക നല്ലു. ഇവർ പിന്നുയും പി നൊയും ഇങ്ങനെ ഓരോനൊക്കെയും പറഞ്ഞും കൊണ്ടിരിക്കും.

കണ്ണപൻ: കുഞ്ഞേ! എൻ്റെ തപോനഷ്ടാനത്തിനു താമ സമാക്കനു.

ശക്രതളഃ (പിന്നുയും കണ്ണപനെ ആലിംഗനംചെയ്യു്) ഇപ്പോൾ അതുനെ തപസ്സകൊണ്ട് ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്ന ഈ ശരീരത്തെ അച്ചുവും എന്നുക്കരിച്ചു വ്യസനിച്ചു ഇന്ത്യും ക്ഷീണിപ്പിക്കുതെ!

കണ്ണപൻ: (നെടുവീപ്പുചുട്ടി)

ഭവത്യാ കുതപ്പുവ്വും മേ ഭവനദ്യാരത്രുഡമാം,
നീവാരബലി കാണബോൾ കോ രാ വത്സേ!

ശരാംഗുചഃ? 21

എന്നാൻ പോകതനെ. മാധ്യമങ്ങളിൽ നിന്മക്കു മംഗളം ഭവിക്കുട്ട!

(ശക്രതളയും സഹായികളും പോയി.)

അനന്ത്യം }
പ്രിയംവദ് } : (ശക്രതളയുടെ പിന്നോടെ നോക്കി കൊണ്ട്) ഹാ കഷ്ണു! ഹാ കഷ്ണു! ശക്രതളയെ പുക്ഷങ്ങളുടെ മറവുകൊണ്ട് കാണാൻ പാടില്ലാത്ത യായാല്ലോ.

കണ്ണപൻ: (നെടുവീപ്പുചുട്ടി) അനന്ത്യേ! നിങ്ങളുടെ ഒത്തമിച്ചു കളിച്ചുനടക്കുന്നവർ പോയി. വ്യസനത്തെ അടക്കിക്കൊണ്ട് എൻ്റെ ശ്രദ്ധ വരുവിൻ.

അനന്ത്യം }
പ്രിയംവദ് } : എങ്ങൻ എങ്ങനെന്നയാണ് ശക്രതളയി

ല്ലാതെ ശ്രദ്ധമെന്നപോലീരിക്കുന്ന അനുഗ്രഹത്തിൽ
കടക്കുന്നതു്?

കണ്ണപൻ: നിങ്ങളുടെ സ്നേഹത്തിന്റെ അവസ്ഥയ്ക്ക് ഈണ്ട
നെ തോന്നുന്നതു സഹജമാണ്. (വികാരത്തോടുള്ള
ചുററിനടന്ന്) ആവു! ശക്തിയെ ഭർത്താവിന്നെന്ന്
അട്ടക്കലേക്കു പാതയുള്ളു് ഈപ്പോൾ താൻ സപ്പും
പിത്തനായി. എന്തൊക്കും,

പരസപ്വരേ കലകന്ദകാജനം

പരിഗ്രഹീയ്രേ തമയുള്ള സാംപ്രദാം,

പരം പ്രസാദം കലതന്ന മേ മനം

തിരിച്ചു നൽകിപ്പണം ശ്രദ്ധയെന്നപോരു. 22

(എല്ലാവകം പോയി.)

അരള്വാം അർക്കം

[ആസനസമനായി രാജാവും മാഡവയും പ്രവർശിക്കുന്നു.]

മാഡവ്യൻ: (ചെവവികൊട്ടത്ത്) തോഴരേ! കേട്ടോ? സംഗീതലാലയുടെ ഉള്ളിൽ മനോഹരമായി ഒരു പാട്ട് കേൾക്കുന്നു. മനസ്സിലാണോ? തന്റെ ഭവതി ഹംസപദിക വണ്ണം പരിചയം ചെയ്യുംബാണ്.

രാജാവും: മിണ്ണാതിരിക്കു. കേൾക്കുട്ട.

അണിയരയിൽ ഗാനംചെയ്യുമ്പുട്ടനു:

ജോഡിച്ച ലോഭമോട് നജ്ഞതുനേൻ കടപ്പാൻ
ചുംബിച്ച ചുതകലിക്കാമതിക്കുരുഡേവന്,
അംഗോജിനിവസതിമാതൃതാത്മനായി-

കീം ദോ! മഹാ കിരുവ ദ്രോ! തപദേനാം? 1

രാജാവും: അധോ! ഗീതിയിൽ രാശാ പ്രവഹിക്കുന്നോ എന്ന തോന്നം.

മാഡവ്യൻ: ആകട്ടു, പാട്ടികൾ താൽപര്യം സ്വന്നിക്കു മനസ്സിലാണോ?

രാജാവും: (ചിരിച്ചുംകൊണ്ട്) ഞാൻ ഒരിക്കൽ ഹംസപദികയിൽ കൂതപ്പുണ്ണായിരുന്നിട്ട് ഇപ്പോൾ വസുമതീദേവിയുടെ അടുക്കൽശത്രാണ ഇരിക്കുന്ന ഏന്നുവെച്ചു ധാസപദിക മുള്ളപറക്കുണ്ടാണ്. ആകട്ടു, മാഡവ്യോ! താൻ അബദ്ധാട അടുക്കാൻ ചെന്ന് ‘ശക്താം കല്പ ശിക്ഷായായി’ എന്ന ഞാൻ പാശ്തയ തുംബാണി പറയണം.

മാഡവ്യൻ: സ്വന്നിയുടെ കല്പ ഗപോലെ ചെയ്യാം. (ഒരു നോറ്റ്) തോഴരേ! സംസാരവന്നും ഉപേക്ഷിച്ചു മുഴുവായിരിക്കുന്നവനു അപ്പാന്തുകൾ പിടിക്കുടി

യാൽ പിന്ന അവന മോക്ഷം ഇല്ലാത്തതുപോലെ
ഹംസപദികയാട പരിച്ചാരികമാർ എൻ്റെ കട്ടമ്മി
യിൽ പിടിക്കുടിയാൽ പിന്ന ഏനിക്കെ മോക്ഷം എങ്ങെ
നെയാണ്?

രാജാവു്: ആട്ടു, പോവു. കൗശലംതിൽ പറയു.

മാധവ്യൻ: നിയ്യാഹമില്ലശ്രൂ. (പോയി.)

രാജാവു്: (ആത്മഗതം) എന്നാണെന്നിക്കു് ഈ ശാന്തം
കേട്ടിട്ടു് ഇഷ്ടജനവിരഹം ഇല്ലെങ്കിലും ഉള്ളിൽ ബല
വത്തായി എന്തോ ഒരുത്തുക്കും തോന്നുന്നതു? അപദാ,
സന്തോഷിച്ചു വസിച്ചിട്ടുന്നുവിലും

രമ്യങ്ങളാ ഗ്രാച്ചരെര-

ജ്ഞനേതാരന്തരഭിച്ചിട്ടും പ്രഖ്യാ-

മുൽക്കണ്ണുതന്നെ കാരണം,

എന്തോ പുംജനസ്സിലുള്ള മമതാ-

ബന്ധം സപ്രാവസ്ഥിരം

ചിന്താപസ്ഥിതമാകതാനിഹ പുന-

സ്ഥാപാദില്ലതുമേ.

2

(പണ്ഡിക്കുന്ന സ്ഥിതിചായ്യന്.)

(ഹരിക്കാരൻ പ്രവേശിക്കുന്ന.)

ഹരിക്കാരൻ: (നെടുവിൽപ്പു വിട്ടു്) അഹോ! ഞാൻ ഈ
മട്ടിലായി.

നാലുകെട്ടിലധികാരഫുദ്ധായു്

കോലു കിട്ടിയതെനിക്കെ സാംഗ്രതം,

കാലു തട്ടി മറിയാതിരിക്കവാൻ

കാലമമാട്ടു കഴിയെപ്പെട്ടിട്ടുതേ.

3

മഹാരാജാവിന ധർമ്മകാര്യം അന്തിക്രമണീയംത
നെ. എങ്കിലും ഇപ്പോൾ നീനെ രാജ്യകാംഞ്ചൻ കേട്ട
കഴിഞ്ഞു. ധർമ്മസന്തതിൽനിന്നും എഴുന്നേറു് അക

തെച്ചുനാള്ക്കിയിരിക്കുന്ന മഹാരാജാവിനോട് കണ്ട
മഹാഷ്ഠിയുടെ ശിഷ്യന്മാർ വന്നിരിക്കുന്ന വിവരം തെ
നറിയിച്ചു പിന്നെയും ഉടനെ ശ്രമപ്പുച്ചുന്നതിനു
ഞാൻ മടിക്കുന്നു. അമ്ഭവാ, ലോകരക്ഷയെന ജോലി
ക്കു രിക്കലും വിശ്രമം ഇല്ലാല്ലോ. എന്നെന്നാൽ—

തുരംഗമാൻ ചേത്തു സക്തിദമേ രവി—

നാിരണരാരഘുഗതിസ്ഥാഗതിഃ,

ഭരം വഹിക്കുന്ന ഭവസ്ഥുഡാ ധണി

കരം ഗ്രഹിക്കും റൂപതിക്കമീക്രമം

4

അതുകൊണ്ട് ഇപ്പോൾ തന്നെ ചെന്ന് അറിയിച്ചേ
ക്കാം. (ചുററിനടന്ന നോക്കീട്ട്) ഇതു മഹാരാജാവു്,
പ്രജകൾക്കു നിജപ്രജകൾക്കു സമം കുതഭവ്യവിധിർ-
ജേരേ വിജനം ഭവനം കുതക്കുത്യതയോടുകൂ,
നിജസ്ഥമരണ്യമതിക്കൽ നയിച്ചു ദിവാ ശ്രമവാൻ
ഗജസ്ഥപനാതപവശങ്ങിതശ്രീതളംഭേദമിവ. 5

(അടുക്കൽ ചെന്ന്) മഹാരാജാവു സദ്ഗൃഹിക്കാണേണ
പത്തിച്ചുബുളും. ഹീമവാന്മീ സമീപവനത്തിൽ വസി
ക്കുന്ന താപസന്മാർ കണ്ടമഹാഷ്ഠിയുടെ സന്ദേശവും
കൊണ്ട് സ്ത്രീസഹിതനൂരാളി വന്നിരിക്കുന്നു. മേൽ
വേണ്ടതു കല്പനപോലെ.

രാജാവു്: കണ്ടമഹാഷ്ഠിയുടെ സന്ദേശവുംകൊണ്ട് വന്നി
രിക്കുന്നോ?

ഹരിക്കാരൻ: സ്വന്നമി!

രാജാവു്: എന്നാൽ ആ താപസന്മാരെ ധ്യാവിയി സർ
ക്കരിച്ചു് ശ്രൂട്ടിച്ചുകൊണ്ടവതന്നതിനു ഞാൻ പറഞ്ഞി
രിക്കുന്ന എന്ന് പുരോഹിതൻ സോമരാതവൻറെ അടു
ക്കൽ ചെന്ന പരാശരം. ഞാനം അവരെ കാണുന്നു

തിന ഞാഗ്യമായ സ്ഥലത്തെച്ചന മുൻപിൽക്കൂട്ടി നില്ക്കാം.

ഹരിക്കാരൻ: കല്പനപോലെ ചെയ്യാം. (പോയി.)

രാജാവു്: (എഴുന്നേറു്) അതിവിട?

തവണക്കാർ: (നടച്ചിൽ പ്രവേശിച്ചു്) തിരുന്നേൻ കല്പി ആലും.

രാജാവു്: വേദ്യുതി! അശ്വിനോഗ്രാമവന്നതിലേക്കെ വഴി കാണിക്കു്.

തവണക്കാർ: ഇങ്ങനെ ഏഴുന്നേള്ളാം.

രാജാവു്: (ചുററിനടന്നംകാണ്ട രാജ്യത്വാരാഗ്രമഭ്യം നടി ചു്) എല്ലാവരം ഇഷ്ടം ലഭിച്ചാൽ സുവികളാണിതീ തന്നെ. രാജാക്കന്നാക്കട്ട ചാരിതാത്മ്യം ദൃഢവോത്ത രഹാശിത്തനു ഇരിക്കുന്നു. ഏതെന്നാൽ—

പ്രതിഷ്ഠാലാഭത്താലുതിവിഷയസ്തുക്കുമത്തു താ—

നതിക്കുശ്രേണാദേവതം ഒപ്പനയിഗ്രാമത്സ്യ ഭരണം,

ക്ഷീതിക്ഷീതിതിന്തുത്യം ശ്രമഹരിവുമാം ശ്രാന്തിദവുമാ—
മതിനൊപ്പം ചെപ്പാൻ സപകരയുതദണ്ഡാ കൊടയതെ. 6

അണിയരയിൽ സൃതിപാഠകമാർ:

മഹാരാജാവു സദ്ഗൃഹത്തോക്കും വരത്തിച്ചാലും.

ഒന്നാമൻ:

ജനഷാതമതിനായിക്കൈവെടിഞ്ഞാതമസ്തവ്യം

ദിനമന വലയും നിന്മപ്പതിയിവ ഓമരുത്തു,

അനന്തവതി രിരസ്യാത്മ ഭ്രാഹം ദേഹാരഥജ്ഞം

നന്ന ഹരതി ചതാപം ചരായയാലാനുത്യാനാം. 7

രഖാമൻ:

ഭവി വലജന്നിക്കയ്ക്കും നിത്യാദീഘക്കതാ

ഭവസി കലഹാരാന്തിക്കായി രക്ഷയ്ക്കുമായി,

ഭവിഞ്ഞമനഭവിപ്പാൻ ഭരി ഭാധാദൈണ്ഡാം

ഭവതി ക്രാനുഭവം ബന്ധുത്യം പ്രജാനാം. 8

രാജാവു്: രാജ്യഭാരഗ്രഹത്താൽ സ്ഥാനമനസ്സായ ഞാൻ
ഈ സ്മൃതിപൊന്കവാക്യങ്ങളാൽ പിന്നെയും ഫ്രോത്സാ
ഹിതനായി ഭവിക്കുന്നു. (ചുററിനടന്ന്)

തവണക്കാർ: ഈതാ ഇപ്പോൾന്തനെ തുള്ളുതുളിച്ചു തുടങ്ങ
പുപ്പട ശോഭിക്കുന്നതും സമീപത്തുനാല്ലൂന ഹോമപദ്ധതി
വോട്ടുട്ടടിശത്രുമായ അനീഹാതുവന്തതിന്റെ തിണ്ണ
മഹാരാജാവു് ആരോഹണം ചെയ്യാലോ.

രാജാവു്: (പരിജ്ഞന്തിന്റെ തോളിൽത്താങ്ങി കുറി
നിന്ന്) വേത്രവതീ! എത്രദ്ദേശിച്ചാശിരിക്കും ദേ
വാൻ കണ്ണപൻ എന്നിൻറെ അട്ടക്കാലേങ്കെ താപസന്നാരെ
പാശ്തയുള്ളിരിക്കുന്നാതു്?

നിത്യാനഘാനവില്ലോ കിമപി വരികയോ?

താപസാനാം നിവാസ-

പ്രത്യാസനാടവിപ്രാണികളിലപന്നയും

ചെല്ലും കോപി മുത്തൻ?

കുത്യാനാം രഞ്ജനുലും മമ വിളവു ഭവി-

മാല്ലും ഭൂതഹാണാ—

മിത്യാനുഡ്യപ്രതക്കപ്രകരമപരിനി—

എഞ്ചലും മാനസം മേ.

9

തവണക്കാരി; സുചരിതത്തേര കൊണ്ടാടുക ശീലമുള്ളവ
രാധ മഹാഷ്ഠിമാർ മഹാരാജാവിനെ സംഭാവനം ചെ
യ്യാൻ വന്നിരിക്കണ്ണാണെന്നു ഞാൻ ഉശാഹിക്കുന്നു.

(ഗൗതമിരുയും ശക്രാളിരുയും മുസ്പിലാക്കി താപസന്നാരം അവ
തുടെ ദുസ്പിലാക്കി പുരോഹിതനും പ്രവേശിക്കുന്നു.)

മഹിക്കാരൻ: ഭഗവാന്മാർ ഈതാ ഇങ്ങനെ എഴുന്നെള്ളും.
രാഖിഞ്ച് ഗരബൻ: രോദപ്രതാ!

റൂപനതിഭാഗ്യവാനധികധാർമ്മികനസ്യ ജനേ—

ഷപപമ്പമതിൽ പ്രസ്ത്രനപക്തിഞ്ചനമില്ലോക്കവൻ,

അപരിചിതന്മാപി ഗഹമേതദാവമി ജനന-
രപരിമിതെർപ്പുതം ഹതവഹേന പരീതമിവ. 10

ഈ പുരപ്രവേശത്താൽ അങ്ങേക്ക് ഇങ്ങനെ തോന്ന
നീരു യുക്താത്തെന. അതുപോലെ ഞാനം—

സ്ഥാതൻ ദമാദ്യക്താനയന്നുശേ ചന—

പൂതൻ ദമാ സുഷ്ടുപനയുതമിരൻ ദമാ,

സ്പാതന്ത്ര്യവാൻ യത്രിതനേ ദമാ തമെ—

രവവതം വിലോകേ സുവസംഗിനം ജനം. 11

ശകന്തളഃ: (ദ്രംഗിമിത്തത്ത നടിച്ചു്) അയ്യോ! എന്താണെ
നീറ വലതേത കല്ലു് സ്വഹൃദിക്കന്നതു്?

ഗൗതമി: കണ്ണതു! ഭർത്രുകലദേവതമാർ അശ്രൂഡഭന്ത നി
വത്തിപ്പിച്ചു് നിനക്ക് സകല മംഗളങ്ങളേയും തരട്ടു!
(ചുറിനടക്കന്നു.)

പുരോഹിതൻ: (രാജാവിനെ കാണിച്ചു്) താപസന്നാരേ!
ഈതാ നാലു ജാതികളുടേയും നാലാശ്രൂഢങ്ങളുടേയും
രക്ഷിതാവായ രാജാവു് മുൻപേപ്പേരുട്ടിത്തനെ ഏഴുനേ
റു് നിങ്ങളെ പ്രതീക്ഷിച്ചുനിഛ്റുനു. ഇദ്ദേഹത്തെ
നോക്കിൻ.

ശാർണ്ണഗരവൻ: മഹാശ്രാഹണാ! രാജാവിനീറ ഈ
വിനയസ്വഭാവം അഭിനന്ദനിക്കാനെള്ളൂത്തനെന. ഏ
നാൽ തന്ത്രം ഇതിനെക്കരിച്ചു് ആശ്വാസ്ത്രപ്പെടുന്നില്ല.
എന്തെന്നാൽ—

ഫലഭരണ തക്കൾ നമിച്ചിട്ടും,

ജലഭരണ ഘനനേള്ളുമ്പുണ്ടെന;

അലാലുസംപദി സജ്ജനവും തമാ

രാജിലസിട്ടും ഗ്രനം ഗ്രനികർക്കിരു്. 12

തവണക്കാരി: മഹാരാജാവേ! മഹാഷ്ഠിമാതരദ മുഖഭാവം

തെളിഞ്ഞിരിക്കുന്നും ഇവക്ക് ചോദകാരണം ഒന്നു മില്ലുന്ന തോൻ ഉംഗവിക്കുന്നു.

രാജാവു്: (ശക്തിയേ കണ്ടിട്ട്) അതു യുവതി ആരാധി രിക്കം?

പുജ്ജലദ്യതി മരച്ചടൽ മുടി—

പുജ്ജരാക്ഷി മുനിമാത്രം മലേധ,

ശ്രജ്ജപത്രനടവിൽ സ്ഥിതമാക്കം

നിജ്ഞമുക്തമുരുന്നതുപോലെ.

13

തവണക്കാരി: ഇവളാരെന്ന് അറിയാൻ ഏനിക്കും കൗതുകം തോന്നുന്നു. ആരാധിയാലും ഇവളുടെ ശ്രപം ദർന്മീയമായിരിക്കുന്നു.

രാജാവു്: ഇരിക്കെട്ട്. പരകളത്രതെ നിഖിഞ്ഞുനംചെയ്യുന്നത് നാമുക്കു യോഗ്യമല്ല.

ശക്തിയു്: (മാറ്റു കൈ വച്ചുകൊണ്ട് ആത്മഗതം) എത്രയും! ഏന്താണിങ്ങനെ തൃടിക്കുന്നത്? ഭർത്താവിൻ്റെ അപുകാരമുള്ള സ്നേഹം എന്ത് ദൈഖ്യംപൂട്ടിക്കൊണ്ട്.

പുരോഹിതൻ: (മുൻപോട്ടുചെന്ന്) രാജാവേ! ഈ താപ സന്ധാർ യമാവിധി പുജിത്തുംരാധി. ഇവയുടെ കലപത്തി പഠിത്തുചൂതാശിരോത കാഞ്ഞം ഇവക്ക് ഗ്രഹിപ്പിക്കാനുണ്ട്. അതിനെ രാജാവു കേൾക്കണം.

രാജാവു്: തോൻ ശ്രദ്ധണ്ഡാട്ടുട്ടിയിരിക്കുന്നു.

താപസന്ധാർ: (കൈയുയന്തിക്കൊണ്ട്) രാജാവു സദ്രേഖ്യാർ ക്കുഞ്ഞു വത്തിച്ചാലും.

രാജാവു്: തോൻ നിങ്ങളെല്ല ഏല്പാവരേയും അഭിവാദനം ചെയ്യുന്നു.

താപസന്ധാർ: ഭവാന മംഗളവും ഇഷ്ടസിദ്ധിയും ഭവിക്കുന്നു.

രാജാവു്: മഹാഷ്ഠിമാക്ക് തപസ്സു നിയുമ്പിലുമായിരാ ക്കേന്നോ?

താപസന്ധാർ:

14

തപസ്സുനേതും തടവില്ല എന്നെന്തെല്ലു
വിപത്തു തീര്ത്തിന്തു ഭവാൻ ഭരിക്കവേ,
അപവധ്യപായം തപനൻ തപിക്കൈയി—
പ്രപദ്വഭാഗതിലിത്തുരിക്കുമോ?

രാജാവു്: എന്നിക്കു് ഇപ്രകാരം ലോകരജ്ഞനം ദേതുവാ
യിട്ടു് രാജാവെന്നുള്ള പേര് അത്മവത്തുതനാണ്. മഹാ
തമാവായ ഭഗവാൻ കണ്പൻ ലോകാനന്തരത്തിനാ
യാക്കാണ്ടു് ക്കശലിയായിരിക്കേന്നോ?

ശാർണ്ണശരവൻ: സിഖാത്മകാക്ക് ക്കശലം സ്വാധീനമാ
ണ്ണല്ലോ. അദ്ദേഹം ഭവാനോടു ക്കശലപ്രയോഗചും
ഇപ്രകാരം പറയുന്നു.

രാജാവു്: എന്താണ ഭഗവാൻ ആജ്ഞത്വാപിക്കുന്നതു്?

ശാർണ്ണശരവൻ: ‘അനേകാന്തസമ്മതപ്രകാരം ശ്രദ്ധമായി
എൻ്റെ പുത്രിയെ ഭവാൻ വിവാഹംചെയ്തിനെ
നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരിലും പ്രീതിയോടുള്ളി താൻ സഹ
തി പ്രിരിക്കുന്നു. എന്നനാൽ—

പുത്രികലൻ ദോഹ്യതകർക്കൊണ്ടു ഭവാനത്രം കു
മുര്ത്തിമതീവ സൽക്കുയി ശക്താളു പെണ്ണണിയാർ;
ചെത്തിവിട്ടുമാനമുരിഞ്ഞരായ വയുവരര—
ക്കീർത്തി പിതാമഹനു ചീരകാലമബാധിതയായു്. 15
ആയതുകാണ്ടു് ഗംഗിണിയായിരിക്കുന്ന ശ്രവണേ ഒത്തമി
ചു് ധമ്മാചരണാജ്ഞിനായി സപീകരിച്ചുകൊണ്ടാലും
എന്നു്.

ഗൗതമി: ആയു! ശ്രൂ പ്രകൃതത്തിൽ എന്നിക്കും ചീലതു

പരശത്താൽക്കാള്ളാമെന്നാണ്. എന്നാൽ പരയേജാൽ തിന്മല്ല സംഗതി കാണുന്നീല്ല. എന്തെന്നാൽ—

എങ്ങളോടുരിയാടാതെ നിങ്ങൾതെന്ന രഹസ്യമാണ്
തങ്ങളിൽ ചെയ്ത കാംത്തിലിന്തു തൊന്തരം
ചൊല്ലിടാം? 16

ശക്രതിളി: (ആത്മഗതം) ഭർത്താവെങ്കിൽ പരയുന്നോ?

രാജാവു്: ഈതെന്നാണ് ഉപന്യസിച്ചതു്?

രൈക്കതിളി: (ആത്മഗതം) ഈ വാക്ക് എന്നർ മേൽ നാി കോരിയിട്ടുണ്ട്.

ശാർണ്ണഗരവൻ: ഈതെന്നാണ് ഉപന്യസിച്ചതെന്നോ ചോദിക്കുന്നതു്? കൊള്ളാം. നിങ്ങൾ ലോകത്തുന്നേ ഇരിൽ എത്രയും സാമർപ്പിച്ചിരുത്തിവരാണെല്ലാ. ഇതു മന മുറിവായിട്ടില്ലോ?

ജാതവിവാഹം യുവതി സച്ചരിതാപി നിജ-

ജണ്ഠാതികലൈകവാസിനാി മരിച്ച വിശകിതയാം;

താത്മവർഷ വാഞ്ചരയത്തുകൊണ്ടു, പതികവളിൽ

പ്രിതി വരായ്ക്കിലും പതിഗ്രഹത്തിലയച്ചിട്ടവാൻ. 17

രാജാവു്: അതു ഭവതി എന്നാൽ മുമ്പിൽ വിവാഹം ചെയ്യപ്പെട്ടവളാണോ?

രൈക്കതിളി: (വിഷാദത്തോടുള്ളിട്ടി ആത്മഗതം) ഏതുമേ! നിന്റെ ആശങ്ക ഇപ്പോൾ ശരിയായി.

ശാർണ്ണഗരവൻ:

കൂത്തവെരുമതോ? ധനം

ബത! വിമുഖതയോ? കുശേഷ്യ നിന്മയതോ?

രാജാവു്: ഇല്ലാത്ത കാംത്തിലെ ഉണ്ടെന്ന സ്ഥാപിച്ചു്
ഇങ്ങനെ ചോദിക്കുന്നതെന്നാണ്?

ശാർഖ്‌ഗരവൻ:

അതിയാകനീ വിക്രതികൾ

മതിയതിലതിവിതമത്താനാം.

18

രാജാവു്: ഞാൻ സവിശേഷം അധിക്ഷിപ്പിച്ചായി.

ഗണത്മി: ക്രാന്തേ! ക്ഷണങ്ങേറം ലജ്ജിക്കാതിരിക്കേ. നി നെ മുടിയിരിക്കുന്ന മുണ്ട് ഞാൻ എഴുക്കരാം. അപ്പോൾ ഭേദാവു നിന്നെ കണ്ണറിയും. (പറഞ്ഞതുപോലെ ചെ യുനം.)

രാജാവു്: (ശക്കന്തളയെ നോക്കി ആത്മഗതം)

കാണ്ഡാടത്തക്ക മുപം തദിദമുപനതം

പണ്ട് ഞാൻ സപീകരിച്ചു—

കുണ്ഡാമോച്ചില്ലഹോയെന്നന്നിഗതപരി—

ദ്രോഡനാഡിട്ടിദാനീം,

കണ്ണം പ്രാതരാരാദിനവമിഹികാ—

ഗംഭാം കുറപ്പുഷ്പം

വണ്ണത്താൻപോൽ ഗ്രഹിക്കുന്നതിനമതത്തെനി—

കിന്നപേക്ഷിപ്പിത്തിനം.

19

(വിചാരമന്നായി സ്ഥാതിച്ചയ്ക്കുന്ന.)

തവണകാരാതി: (ആത്മഗതം) അഹോ! മഹാരാജാവി റസ്റ്റ് ധന്മനിഷ്ഠ വിസ്തൃതനീചംതന്നെ. അനാശാസേന പ്രാർഥ്യമായ ലംഘനായുള്ള മുപം കണ്ണിട്ട് മറാ രൈക്കിലുമായിതന്നാൽ സംശയിക്കുമോ?

ശാർഖ്‌ഗരവൻ: എന്താണൊന്നം മിണ്ണാതിരിക്കുന്നത്?

രാജാവു്: അല്ലെങ്കിലും മഹാവേഷ! ഞാൻ നന്നായി വിചാരി ആനോക്കീടും, അതു ഭവതിയേ സപീകരിച്ചതായി തോ നാനില്ല. പിന്നെ എങ്ങനെയാണ സ്ഥാപ്തമായ ഗം ലക്ഷ്യണങ്ങാട്ടുട്ടിയ ലുവാള കളത്തേപെന സപീകരി കാനാതു്?

രൈക്കത്തുള്ള്: (വിഷാദത്തോടുകൂടി ആത്മഗതം) ഹാ കഷ്ണം! പിവാഹരണതകൾിച്ചുതന്നു സംശയമായ സ്ഥിതിക്ക് ഇനി അത്യാഗ്രഹങ്ങൾക്കാണ് എത്തു ഫലം?

ശാർഡ്‌ഗരവൻ: എന്നാൽ വേണെ.

ഇഷ്ടാമ്ഭജാം രഹസ്യി വേട്ടതു സമ്മതിച്ച
ശിഷ്ടാഗ്രൂഹാം മുനി നിനക്കവമാന്തനതേ,
മുഖ്യം ധനം തിരിയെ മൊശക്കനേ വിളിച്ച-
ദിഷ്ടനു നല്ലവതുപോലിതു ചെയ്യുമുലം. 20

ശാരദപതൻ: ശാർഡ്‌ഗരവാ! താൻ ഇനി മിണ്ണാതിരിക്കും. ശക്കത്തേ! തന്ത്രങ്ങൾ പറയേണ്ടതു പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. ഇദ്ദേഹം ഇന്ത്യൻ പറയുന്നതിന്, മറിച്ചു ബോധ പ്രൂച്ഛത്തുനായ ഉത്തരം നീതനെ ഇദ്ദേഹംതിനോടു പറയണം.

രൈക്കത്തുള്ള്: (ആത്മഗതം) അപ്രകാരം ഇതനു അനന്തരാഗം ഇംവിയമായിത്തീർന്ന സ്ഥിതിക്ക് ഹാക്കംപ്രൂച്ചത്തിയതു കൊണ്ടു ഫലമുണ്ടോ? എക്കിലും ആത്മശാശ്വതത്തിനു വേണ്ടി പറഞ്ഞാണിള്ളതു പറക്കതനു (പ്രകാരം) ഭർത്താവേ!— (അഭ്യർത്ഥിക്കിയിൽ വിരമിച്ച്) പിവാഹം സംശയിത്തമായിരിക്കുമ്പോൾ ഈ സംബോധനം മന്ത്രാദയല്ലോ. പഞ്ചവാ! മുൻപിൽ ആന്ത്രമത്തിൽ വെച്ച് അദ്ദേശ വാക്കുകൾ കേട്ട വിശ്രേഷണിച്ചുപോയ ഒരുംസ്വല്പിശായ എന്നു അപ്രകാരം പ്രതിജ്ഞയെപ്പറ്റി വശ്വരാജാഘാടി പരിഗ്രഹിച്ചിട്ടു് ഇപ്പോൾ ഇന്ത്രനെ പറഞ്ഞുപേക്ഷിക്കുന്നതു് അദ്ദേശക്കു യുക്തമല്ല.

രാജാവു്: (ചെവി ചൊത്തിട്ടു്) ശിവ! ശിവ! കഷ്ണം! കഷ്ണം!

കാലുഷ്യം സ്വന്നമേവ പേരിനമെന്നി—
 ക്രത്യുന്നവിന്റോരവും
 കാലേസ്തീൻ കളവോതിരെന്തിനളവാ—
 ക്ഷൈടാൻ തുടങ്ങുന്ന നീ?
 തുലം ക്രത്തമിരിച്ചിട്ടും നദി നിജ—
 സ്വച്ഛാംബുദ്ധിനഞ്ജസാ
 മാലിന്യം തകശാവിത്രൻറ പത്ര—
 തേതാടൊത്തു ചെയ്യുന്നപോൽ.

21

ശക്തിളം: അക്കച്ചു, അഞ്ചു് പരമാത്മായി എന്ന പര
 കളത്രമെന്ന ശക്തിച്ചു് ഇന്നെന്ന പരയുന്നതാണെങ്കിൽ,
 ഈ അടയാളംകൊണ്ടു് അഞ്ചേട സംശയത്തെ താൻ
 കളയാം.

രാജാവു്: കൊള്ളാം. അതു തമപക്ഷംതന്നെ.

ശക്തിളം: (മോതിരവിരൽ നോക്കിച്ചു്) അയ്യോ! എൻ്റെ
 വിരലിൽ മോതിരം കാണാനില്ലെല്ലാ. (വിഷാദത്തോ
 ട്രിടി ഗൗതമിയെ നോക്കുന്നു.)

ഗൗതമി: ശങ്കാവതാരഞ്ഞിന സമീപത്താവച്ചു് ശവി
 തീത്മത്തെ വദിക്കുന്ന സമയം നിന്റെ കൈകയിൽ
 നിന്നു ചോതിരം വെള്ളംതിൽ വീണാപോയിരിക്കുന്നും.
 രാജാവു്: (ചീരിച്ചുംകൊണ്ടു്) ഇതാണു് സുക്രിയകൾക്കു സമ
 യോച്ചിതമായി ബുദ്ധികുറലം തോന്നും എന്ന പറയ
 പ്പേരുന്നതു്.

ശക്തിളം: ഇതു ദൈവം തന്റെ പ്രഭുത്വത്തെ കാണിച്ച
 താണാം. മരറായ സംഗതി പറയാം.

രാജാവു്: കാണാൻ അടയാളമില്ലെന്നാണെപ്പോൾ കേൾ
 ക്ഷണമെന്നായി. അക്കച്ചു, കേൾക്കാം.

ശക്തിളം: ഒരദിവസം നവമാലികാമണ്ഡപത്തിൽ അഞ്ചു്

അാഹരണിലകൊണ്ടുള്ള പാതയിൽ വെള്ളം കോരി
കൈയിൽവെച്ചുംകൊണ്ടിരുന്നു.

രാജാവ്: മുഴവൻ കേൾക്കേട്ടു.

രൈതളും: അപ്പോൾ എൻ്റെ മുത്തിമപ്പുതനായ ദീർഘാ
പാംഗൻ എന്ന മാസക്കട്ടി അടുക്കൽ വന്നു. എന്നിട്ട്
ആദ്യം അഞ്ചുതന്നെന്ന ദശയോച്ചുട്ടി വെള്ളം അതിനു
കടക്കിക്കാൻ കാണിച്ചുകൊടുത്തപ്പോൾ പരിചയം ഇല്ലാ
യുംകൊണ്ട് അതുക്കൽവന്നു കടക്കിപ്പില്ല. പിന്നെ ആ
വെള്ളംതന്നെ അഞ്ചു കൈയിൽനിന്നും തൊൻ വാ
ണിച്ചു കാണിച്ചപ്പോൾ അതു താല്പര്യത്തോടു കടക്കി.
അതു കണ്ടിട്ട്, ‘എല്ലാ പ്രാണികൾക്കും താൻറെ തുട്ടു
കാരിൽ വിശ്വാസം ഉണ്ട്’. ഇവിടെ രണ്ടുപേരും കാ
ട്ടിൽ വളന്നവരാണെല്ലാ’ എന്ന പറഞ്ഞു് അഞ്ചു പരി
ഹസിച്ചു.

രാജാവ്: സ്വന്തമാരു സാധിക്കാതിന്റെബണ്ടി ഇങ്ങ
നെഞ്ചാരക്കയും സ്നീകൾ ചേത്തു് പറഞ്ഞുണ്ടാക്കുന്ന
മധുരകളുായ വ്യാജവാക്കുകളുാൽ കാതെക്കാറിതന്നാർ
ആകഷിക്കപ്പെട്ടപോകാം.

ഗൗതമി: മഹാഭാഗനായ അഞ്ചു് ഇങ്ങനെ പായത്തു്.
തവോവന്നതിൽ വളന്ന് ഇവർക്കു വ്യാജവാഹനംള്ളതു്
അറിഞ്ഞതുട്ടുട.

രാജാവ്: അല്ലോ വദ്ധാധികയായ താപസി!

സ്നീകർക്കാരിക്കിതപുട്ടത്രമമാറാഷിക്ക—

മാകല്യ,മെള്ളപരേശണ്ടതു മാനാഷിക്ക്?

ആകാരേദേശമന്ത്രിന്മുൻപുപത്യം

കാകാലയത്തിൽ മരിക്കത്തീ വളത്തിട്ടുണ്ടു്. 22

രൈതളും: (കോപത്രോച്ചുട്ടി) മഞ്ഞാദക്കവനാഉ അഞ്ചു്
താൻറെ ദുർഘ്ഗാഡിയേ: അന്നസരിച്ചു് മറുള്ളവരുടെ

പ്രതിരേഖ ഉംഗിക്കുണ്ട്. ധാർശ്യമായി ധർശി സ്വന്നിര വേഷംകെട്ടി മുകളിൽ പൂലുകൊണ്ട് മറഞ്ഞ കിന്നറപോലെ ഭയക്കരനായിരിക്കുന്ന അന്തേ ഉംഗ മാതിരി പ്രവൃത്തി മറ്റാരക്കിലും ചെയ്യുന്നതാണോ? രാജാവു്: (ആത്മഗതം) എനിക്കു സംശയം തോന്ത്രിക്കു തക്കവിധമായി എന്നു ഉദ്ദേശിച്ചുള്ള ഇവളുടെ കോപം നിർപ്പാജമെന്നപോലെ കാണപ്പെടുന്നു. എന്നെന്നയുണ്ടാൽ—

ഇന്തരമസ്തുതിവ്യതിക്രമാശയം തൊൻ
പുഞ്ചപാംതു വേഴ്യരിയാതയിരുന്നിടവേ,
ചീത്ത തഹാ ചുകന്ന മീചി ചില്ലി ചുള്ളക്കും
ചിത്തജകാർഷകം തുടിത്തമോയിവളാൽ ത്യടിതി. 23
(പ്രകാശം) ഭദ്രേ! ദുഷ്പ്രാണിക്കു പരിത്രം എല്ലാവരം
അറിഞ്ഞതിട്ടുള്ളതാണ്. ഭവതി ഒരു തുമാനും ഇങ്ങനെ
പറയുന്നതെന്നാണുന്ന മനസ്സിലാക്കുന്നില്ല.

ശക്തിയുള്ള വാഹിൽ തേരും മനസ്സിൽ വിഷവുംവെച്ചും
കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഇദ്ദേഹത്തിനെ വിവ്രസിച്ചു സ്വാ
ധീനയായിഭവിച്ചു എന്നു തോന്ത്രിയതു കാണിക്കുന്ന
കലഭയനുംകിട്ടിത്തത്തു നല്ല ഭംഗിയായി. (പുടക
യുടെ അറബംകൊണ്ടു മുഖം മറച്ചു കരയുന്ന)
ശാർണ്ണഗതവന്നു:ഇങ്ങനെന്നയാണ്, പഞ്ചാലോച്ചിച്ചു നിരോ
ധിക്കപ്പെടാത്ത ചപലപ്രവൃത്തി പദ്ധതപിപ്പിക്കു
ന്നതു്. ആയതുകൊണ്ടു—

എല്ലാവിധം പ്രണയവും ബഹുധ്യാ പരീക്ഷി—
ചുല്ലാതെ ചെയ്യുത,തുപാംതു പുനർവ്വിഷ്ണാൽ;
വല്ലാതെ വേഴ്യതുപോലെ മനസ്സിരിഞ്ഞി—
ടില്ലാതെയാളുകളിൽ വൈവരമതാഫിട്ടു. 24

രാജാവു്: അല്ലേയോ! ഇതെന്നാണു് ഈ സ്മീയുടെ വാക്കി എന്തെന്ന വിശ്വസിച്ചു് എന്നു ഇപ്പുകാരം അധിക്ഷേപിക്കുന്നതു്?

ശാർഡ്‌ഗരവൻ: (ആക്ഷേപപത്രതാട) കീഴുളായി സംസാരിക്കുന്നതു നിങ്ങൾ എല്ലാവത്റും കേട്ടോ?

ജനനം മുതൽ ചതിയറിഞ്ഞിട്ടായതും—

ഈജനമോതിയോടു മൊഴി സത്യമല്ലപോരു;

തനതായ വിദ്യ ചതിയെന്നതെപ്പാഴും

മനസാ പഠിക്കുമെന്നവരാണുവാക്കുകൾ.

25

രാജാവു്: അല്ലേയോ സത്യവാദിൻ! നിങ്ങൾ പറയുന്നതിനെ തൊന്തു സന്ദർഭത്തിച്ചു്. എന്നാൽ ഈ സ്മീയെ വണ്ണിച്ചിട്ട് എന്താണെന്നിക്കൊടു പ്രയോജനമുള്ളതു്?

ശാർഡ്‌ഗരവൻ: ധന്ത്രംശംതനന.

രാജാവു്: പഞ്ചവന്നാരാൽ ധന്ത്രംശം പ്രാത്മിക്കപ്പെട്ട മെന്നുള്ളതു വിശ്വാസയാഗ്യമല്ലോ.

ശാർഡ്‌ഗരവൻ: അല്ലേയോ രാജാവേ! വാഗ്പാദംകാണ്ട ഹലമില്ല. ഞങ്ങൾ മുത്തു പറഞ്ഞു പ്രതിശ്രൂഷാം ചെയ്യു. ഇനി തിരിച്ചുപോകുന്ന.

എന്നാലീ നിൻ കാന്തയായോടു സാദ്ധപ്പീ

നിന്നാലിപ്പോൾ ത്രജ്യതാം ഗ്രഹ്യതാം വാ,

ഭേദവ്യജ്ഞായു് സർപ്പകത്തവ്യഭാരം

പുത്രാധാനംചെയ്യു ഭേദാവിന്ത്രേ.

26

ഗൗതമി! മുൻപേ നടന്നാലും. (പുരപ്പെട്ടുന.)

ശക്രതളു്: ഈ യൂത്തനായ രാജാവു് എന്നു ചതിച്ചുകളുണ്ടു. നിങ്ങളും അനാമയായ എന്നു ഉപേക്ഷിച്ചും വച്ചു പോകുന്നോ? (പിന്നാലെ പുരപ്പെട്ടുന.)

ഗൗതമി: (നിന്നു തിരിഞ്ഞുനോക്കിട്ട്) ശാർഡ്‌ഗരവാ,

ഈതാ കരണ്ണുംകൊണ്ട് ശക്കത്തെ നമ്മുടെ പിന്നാലെ
വത്സ. ഭർത്താവു് ഇപ്പുകാരം നിദ്രയനാണീ നിരസി
ചു സ്ഥിതിക്ക് എൻ്റെ കണ്ണു് പിന്നായെച്ചയ്യും?
ശാർഡ്‌ഗരവൻ: (കോപത്രതാട തിരിഞ്ഞെന്നാണ്) ഏ
നൊണിതു്? ദോഹേഷകദർശിനീ! താങ്ങോന്നാിത്തം
കാണിക്കുന്നോ?

(ശക്കത്തെ ഭയപ്പെട്ട വിരുദ്ധനാ)

ശാർഡ്‌ഗരവൻ: ശക്കത്തെ!

ക്ഷീതിപതിയത്തെ ചീറ്റുംവള്ളുമാണെങ്കിലുള്ള-
നാതികലുംചിത്തും നീ കേവലം ത്രാജ്യംതേ;
സതിയുടെ നില പോച്ചിണ്ടുനു തേ ബോധമെങ്കിൽ,
പതിയുടെ ഭവനത്തിൽ പാത്തിടാം ഭാസിശ്ചായ്യം. 27

നില്ലു, തന്ത്രൾ പോകുന്ന.

രാജാവു്: അല്ലെന്ന മഹാശേഷ! ഏതിനാണീ ഈ സ്നീയേ
വ്യാമോഹരിപ്പിക്കുന്നതു്?

അശീശിരകരനാംഭോജാളിയയതാനജസ്സും,
ശരീര കൂദിനിശ്ചയ ശതാന്ത്രം സിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്;
വരീകൾ പരകളുംരഥതാട ചേരാതെത്തന്നോ
നിശിത്വത്തികൾ നിത്യം വാണിജം കേന്നിടാത. 28

ശാർഡ്‌ഗരവൻ: പുറ്റുപ്പംതാത്തെ കളത്രാതാത്തെ തിൽ
ആസംഗംനിമിത്തം അങ്ങു മരന്നപോയിരിക്കുംശാശണ
ക്കിൽ അധമ്മത്തെക്കറിച്ചു് അതു ഭൗമത്തു അന്നേക്കു്
ഈവരെ ഉപേക്ഷിക്കാമോ?

രാജാവു്: ഈതിൽ മുതലാലുത്പത്തെ നിന്നെല്ലാട്ടുതന്നു
ഞാൻ ചോദിക്കുന്നു.

പാരമെന്നവിഡാ, കമ്പിക്കുന്നു
സാരസാക്ഷി കളവു,ന ശക്കയിൽ

ദാരസംഗമമാഴിക്കേണ്ട വരാ?

പാരദാരികതാമ ഗ്രഹിക്കേണ്ട?

28

പുരോധാഹിതൻ: (വിചാരിച്ച്) എന്നാൽ ഇങ്ങനെ ചെയ്യ തന്നെ.

രാജാവു്: എങ്ങനെന്നെന്നു് അന്നശാസിച്ചാലും.

പുരോധാഹിതൻ: അതു ഭവതി പ്രസവാവരയും എഞ്ചൻറ ഗ്രാഹത്തിൽ താമ സിക്കട്ടു. അതെന്നുണ്ടെന്നുവായും, മഹാബ്ലൂഹമണർ ആദ്യംതന്നെ ഭവാന ചക്രവർത്തിയായ പുത്രനാണാക്കമെന്നു പറഞ്ഞതിട്ടുണ്ടെല്ലോ. ഈ കണ്ണപ പുത്രിക്കു ജീവിക്കുന്ന പ്രജ താദ്ദൈലക്ഷ്മണങ്ങളാട്ടുട്ടി യിതന്നാൽ അതു ഭവതിയായ സ്ഥാരഘ്യമും സപീകരിച്ച് അന്തഃപുരാഡിയിൽ പ്രഃവശിപ്പിക്കാം. അല്ലെങ്കിൽ അന്തഃപുരാഡി സമീപദശാഖത്തെനു പറഞ്ഞാൽ യോം.

രാജാവു്: പുരോധാഹിതനാൻറു മനസ്സുപോലെ ആകട്ടു.

പുരോധാഹിതൻ: ക്ഷേത്രാ! എഞ്ചൻറ ഒത്തമിച്ചു വരിക.

രഹംന്തളം: ക്രിംഗ ചീ! ചുറ്റുക്കൂ പ്രവേശാദപ്രാരം തരണോ! (കരണ്ണതൂക്കാബാടു പുരോധാഹിതനോടും താപസന്ധാരോ കൊണ്ടു പോളി.)

(രാജാവു് മുമ്പ് സാഖിൻറു ശാപശക്തിയാൽ തിരോഹിതസ്ത്രതീയായി ശക്തിയെന്നുണ്ടെന്നു വിചാരിച്ചും കൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

അണ്ണിയരയിൽ:

ആരുമും! ആരുമും!

രാജാവു്: (കേട്ടിട്ടു്) അതെന്നും വിരിക്കാം?

പുരോധാഹിതൻ: (പ്രവേശിച്ചു് ആശയമുണ്ടെന്നും) മഹാരാജാവോ! അത്യുത്കൃതമായ ഒരു കാര്യം സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നു.

രാജാവു്: അതഭേദാനുണ്ട്?

പുരോഹിതൻ: മഹാരാജാവേ! കണ്പരിഷ്യനാർ തിരിച്ചുപോയിക്കൊണ്ടപൂർ—

നിന്നനുചെറു തൻ ഭാഗധേയയങ്ങൾ ബാലാ

ആ നം ചെഡ്‌വതിനുദ്യതാ കൈയ്യുമ്പത്തി.

രാജാവു്: എന്നിട്ടോ, പിന്നുചുറ്റാണണാഉത്രു്?

പുരോഹിതൻ:

അപ്പൂർ വാനംഗനാത്രപ്രഭാം ജേദാതിരോ—

കൂപ്പുനീക്കുമ്പാരാൽ ഗ്രഹിച്ചുകുമിച്ചു. 30

(എല്ലാവത്സരിപ്പുകൾക്കും നടക്കണ.)

രാജാവു്: മുസ്പേതരു ഞാൻ ആ സ്കീഫുട കാര്യത്തെ അറിച്ചു് ഒരു അറിഞ്ഞിട്ടിട്ടില്ലെന്നു പറഞ്ഞു തള്ളിക്കൊള്ളില്ലെന്നോ? നില്ക്കുമ്പോൾ നാനുഡാശ ഉംഗാദാശ കൊണ്ട് എഴുന്നാനു മനസ്സിലാക്കവാൻ കഴിയും? പുരോഹിതൻ പോഴി വിശ്രമിക്കുന്നു.

പുരോഹിതൻ: മഹാരാജാവു സദ്രേഖ്യാർക്കുണ്ടണ വത്തിച്ചാലും. (പോകി.)

രാജാവു്: വേഗത്തി, എന്നിക്കു ക്ഷീണിമായിരിക്കുന്നു. ശയ്യാഗ്രഹത്തിലേക്കു വഴിക്കാണിക്കു.

തവണംശാരതരാജി: (നടയിൽ പ്രഭേദിച്ചു്) മഹാരാജാവു് ശ്രദ്ധാനന്ദന എഴുന്നുള്ളാം. (ചുറരിനടക്കുന്നു.)

രാജാവു്: (ഞത്തമഗതം)

പ്രത്യാദേശം ചെയ്യാരെപ്പുണ്ണിലീ ഞാൻ

രത്യാസംഗം ചെയ്യതായോന്തുമില്ല;

അത്യാത്മപം പൂഞ്ഞാരാൻ ചിത്രക്കരാം

സത്യാത്മതത പ്രത്യയിപ്പിച്ചിട്ടോ?

31

(എല്ലാവത്സരിപ്പുകൾക്കും പോകി.)

അനുറാം അരങ്ങം

പുസ്തകം

[ഒൻപത് പോലീസ് മുതൽപ്പുതം, ഒരു മുകളിയായ പരിശീലന കെട്ടി പിടിച്ചുംകൊണ്ടു് ഒന്നു ഗോചരികളും പ്രവേശിക്കുന്നു.]

രിപാൾഡികൾ: (മുകളിയാന മുതൽക്കിൽ ഇടിച്ചിട്ട്) എന്ന കൂളാ! പാ. ചൊന്തമുഖാനന്ദൻ തിരുനാമമുദ്ദേശ്യത്തു മുഖം തിരുവാഴി നിന്മക്കുവിടെ കുട്ടി?

മുകളിപ്പൻ: (ഭാഗവതാജാതി) ഉജമാനയാരെ! നിങ്ങൾക്കു നല്ല മനസ്സുംഘാക്കേണ പൊതിണാജമാനയാരെ! എന്നാൻ കൂളം ചെയ്യാവനല്ല.

ഞാം രിപാൾഡി: പിന്നെ ഈ തിരുവാഴി പൊന്തമു രാൻ നിന്നു വിളിച്ചു് ഉംഖാലുംമണ്ണനന്നവും ദാഡി ചെയ്യോ?

മുകളിപ്പൻ: എന്നാൻ പാങ്കുന്നതു നിങ്ങൾക്കു കേൾക്കണം. എന്ന രക്തവത്താരംതീർത്താണിനു സമീപത്തു പാക്കുന്ന ഒരു മുകളിയാണ്.

രജാം രിപാൾഡി: കൂളാ! തന്നെ നിന്നുന്ന ജാതി ചോ ദിശേ?

മുതൽപ്പുർ: സു ചകാ! അഞ്ചാൽ മുഴുവൻ കുമാരാലു പറ താട്ട. ശ്രൂട്ടും തടഞ്ഞു.

രിപാൾഡിമാർ: അഞ്ചുന്ന പായു നുത്തപോലുംബാട്ട്. (മി സാതിരിക്കുന്നു.)

മുതൽപ്പുർ: പറ പറ! കേൾക്കുന്ന!

മുകളിപ്പൻ: എന്ന വലാ, ചുണ്ണൻ മുതലായവകാണ്ട് മീൻ പിടിച്ചാണ താവാട്ടേണാ ദിവസവുംതിക്കഴിക്കുന്നതു്.

മുതൽപ്പുർ: (ചീരിച്ചുരക്കാണ്ട്) കൊള്ളാം, നിന്റെ ഉപജീവനം പരിഗ്രാമംതന്നെ.

മുക്കുവാൻ: യജമാനൻ അങ്ങനെ ഉത്തരവാക്കുത്തലു്.

തന്മക്കുലക്കുമാഗതം കമ്മമേരു നിന്ദ്യമാ—
ചെണ്ടിലും ജനങ്ങളാൽ വജ്ജനീയമല്ലതു്,
ശങ്കരാശന്ധുംടിനെക്കാനിട്ടുന്ന മാനസ—
അതിക്കഴലറ്റുംതുറന്തുവെവദികൾ വസിക്കിലും. 1

മുതൽപ്പുർ: ആരട്ട, പിന്നക്കായ്ക്കു കേൾക്കുട്ട.

മുക്കുവാൻ: പിരു ഒരു ഒരു ദിവസം ഒരു ചെമ്പും എരഞ്ഞിര
വല്ലാൻ അക്കപ്പുട്ട്. അതിനെ ഞാൻ കണ്ണിച്ച
പ്പോൾ അതിനെന്നിര വയററിനകത്തു് ഈ മോതിരം
തെള്ളംതുരക്കാണ്ട് കണ്ട്. എന്നാട്ട് എടുത്ത വില്ലാ
നാടി ഞാൻ കൊണ്ടുനേന്ന കാണിക്കുന്നേബാൾ യജമാ
നമാർ എരഞ്ഞ പിടിച്ചു. എന്നെ കൊന്നാലും ശരീ,
വിട്ടാലും ശരീ, ഇതൊരു കിട്ടിയതിനേന്നെന്നയാണ്.
മുതൽപ്പുർ: ജാനകാ! ഇവഞ്ഞിര ഫേതെ ചംപനാറവും
ഈ ബീഡിസവേഷവുംതുരക്കാണ്ട് ഇവൻ മുക്കുവൻതന്നെ
എന്ന നിശ്ചയിക്കാം. മത്സ്യത്തിനെന്നിര വയററിൽ
ഇവൻ ഇം തിരവാഴി കണ്ടതിനെക്കറിച്ചു് ആലോ
ചരിക്കാണാണ്ട്. അതുകൊണ്ട് കൊട്ടാരത്തിലേക്കുതന്നെ
പോകാം.

ശൈഖ്യികർ: അങ്ങനെന്നതെന്നു. ഏടാ മുതിയറുക്കുന്ന
വദേശാ! നട.

(എല്ലാവതം ചുററിനടംനാം.)

മുതൽപ്പുർ: സുചകാ! ഇവനെ കോട്ടവാതുക്കൽ ഭദ്രമായി
സുക്ഷിച്ചു നിറുത്തിക്കൊള്ളുന്നും. ഞാൻ ഇം തിര
വാഴി എക്കാണ്ടുചുന്ന തിരമുന്നിൽ കാണിച്ചു വിവരം
അറിഞ്ഞിച്ചു കല്പനയറിഞ്ഞുനുക്കാണ്ട് വരാം,

ശിപാഡികൾ: അഞ്ചു.നോ് അക്കമുള്ള പേരുകാണും. പൊറും തന്മുഖാവൻറെ തിരുവുള്ളതിനും അഞ്ചേങ്ങപ്പുരിയും ഉണ്ടാക്കട്ട. (മുതൽപ്പേര് ചോദി.)

കണ്ണാം ശിപാഡി: ജാനകാ! മുതൽപ്പേരുണ്ടുണ്ടോ കാരേന്നു മാറ്റണ്ണോ പോയിട്ടു്.

രണ്ടാം ശിപാഡി: നല്ലസമയാകണ്ടില്ലാതെ തന്മുഖാക്കയാൽ ഒരു തിരുവുഡിൽ ബോധിച്ചുതുറുപ്പോലെ കേരിച്ചുല്ലാൻ പാട്ടണ്ണോ?

ഒന്നാം ശിപാഡി: ജാനകാ! ഇവന്തന കൊലിയാലുടിടിച്ചു കൊല്ലുന്നതിനും ബഹുപ്രസ്തുതി എൻ്റെ മെരുകൾ തരിക്കുന്നു. (മുക്കുവാൻറെ നേരെ കൈക്കേട്ടാണു.നോ.)

മുക്കുവാൻ: അയ്യോ! കാരണംതുടക്കാതെ ഒരുമാനൻ എന്നു കൊല്ലുത്തെ.

ഒന്നാം ശിപാഡി: (നോക്കീട്ടു്) ഈതാ മുതൽപ്പേരുണ്ടുണ്ടോ കല്പനയും വാദ്ധിച്ചുംകൊണ്ടു വരുന്നു. ഏറ്റവാൻ ഇനി നീ കഴുവൻപക്ഷികൾക്ക് ആഹാരമായിത്തീരാറാണി. മുതൽപ്പേര്: (പ്രവേശിച്ചു്) സൗഖ്യകാ! ഈ മുക്കുവാൻ വിഭ്രംക്കാം. തിരുവാഴിയുടെ വിവരം മുഖം പാരഞ്ഞാറു ശരിതനുണ്ടാണ്.

ഒന്നാം ശിപാഡി: അഞ്ചു.നോ പാരയുന്നതുപോലെ പാട്ടു.

രണ്ടാം ശിപാഡി: ഇവൻ കാലാവൻറെ ശെട്ടക്കാം ദോഷി തിരിച്ചുവരുന്നു. (മുക്കുവാൻ കൈടുഴിച്ചു വിട്ടു.നോ.)

മുക്കുവാൻ: (മുതൽപ്പേരാര തൊഴുതു്) അഞ്ചു.നോ് എൻ്റെ ജീവനെ രക്ഷിച്ചു.

മുതൽപ്പേര്: ഈതാ! തിരുവാഴിയുടെ വില ചൊന്നതന്മുഖം നീന്തു ഇനക്കു് ഇന്നമാണി തങ്കിളിച്ചുപിരിക്കാണി.

(പണക്കിഴി മുക്കുവാൻറെ കൈക്കയിൽ കൊടുക്കാണി.)

മുക്കുവാൻ: (ആനദേഹവല്ലായെന്നും നാമസ്കരിച്ചു)

പണക്കിഴി വാങ്ങിച്ചീട്ട്) പൊന്തതന്പുരാൻ തിരുമ്പുഡിലേക്ക് ലഭ്യമായ തിരവുള്ള തോന്തിരാലും. എന്നിക്കു നല്കാലംതന്നെ.

സുചകൻ: ഇവരെ തുകമരതകിൽനിന്നും താഴെ ലുറക്കി അനുബാരിപ്പുന്നു കേരരിശക്കണക്കാക്കിച്ചുജ്ഞാതു നല്കാലംതന്നെ എന്ന പരിശാനങ്ങളോ?

ജാനകൻ: അങ്ങനേ! പൊന്തതന്പുരാൻ ആ തിരവാഴി വളരെ പ്രധിഷ്ഠാണും ഈ ഇനാംകൊണ്ടു നിയു യിക്കാം.

മുതൽപ്പേര്: അതിരെൻ്റെ വിലംഡിക്കാരിച്ചല്ല തിരുമന്ത സ്ഥിൽ ഗൗരവം വിചാരിച്ചുതന്നു തോന്തനാ. അതു തുക്കണ്ണപാത്താതിനാൽ എത്രോ ഏരിയ്യുജ്ജ്വലത്തിരെൻ്റെ ഓമ്മ തിരുമന്തസ്ഥിൽ ജനിച്ചിരിക്കുന്നു. അതെന്നും ദണ്ഡവൈച്ചാൽ, തിരുമന്തസ്ഥിനു സ്വാഭാവികമായി ശാംകീംഗ്രജിക്കുന്നു ക്ഷണങ്ങന്നും തുക്കണ്ണകൾ കണ്ണ നീതുകൊണ്ടു വിരിഞ്ഞുപോചി.

സുചകൻ: എന്നാൽ അങ്ങനേ ഏന്തതന്പുരാൻ ഒരു ഉപകാരമാണാലോ ചെയ്യുള്ളു.

ജാനകൻ: ഈ മീൻകേള്ളിക്കം അതു നല്കു ഉപകാരമായ ലും. (മുക്കവെന്ന അസുചയോട്ടുടർന്നു നോക്കുന്നു.)

മുക്കവൻ: ഒരു ജീവനമാരെ! ഇതിൽ പാതി നീണ്ടംകാരി ക്കെട്ട്. എൻ്റെമേൽ നീണ്ടംകാരി നല്കുമന്തസ്ഥിംഗുക്കെട്ട്.

ജാനകൻ: അതു യുക്തമാണു്.

മുതൽപ്പേര്: അരക്കരേ! തന്നെ ഞാൻ ഇരുപ്പും എൻ്റെ ഇയ്യും ചണ്ണാരിയാക്കിയിരിക്കുന്നു. നമ്മുടെ ഈ അദ്യമേഖലം ഉറുപ്പിക്കുന്നതിനു നമ്മുടാക്കാത്താണു് മദ്യ

പാനം ചെയ്യണം. അതുകൊണ്ട് അടുത്ത പാരായക ടൈലേക്കുതന്നെ പോകാം. മുക്കുവൻ: അഞ്ചുവന്നുതന്നെ.

(എല്ലാവും പോയി.)

(ചുവർഖം ശ്രദ്ധിത്തു)

[വിമാനത്തിൽ വന്നിരുന്നുനാഭാവമായി സാന്നമതി എന്ന അസ്ത്രിക്കുമുഖവേദിക്കുന്നു.]

സാന്നമതി: എന്നീക്കു അസ്ത്രിസ്തിത്തിൽ ഇരിക്കേണ്ടനു തവണകഴിത്തു. ഇപ്പോൾ അവിടെ മഹാബ്രഹ്മണാതുടെ റ്റിനുത്തിനാളും സമയവും ആജുണ്ടോ. അതുകൊണ്ട് ഈ രാജപ്പിയുടെ വത്തമാറ്റം എന്നു എന്നു ചെന്നാം നോക്കാം. മേനുകയുമായുള്ള സംബന്ധം നിമിത്തം ശക്തതും ക്രമിച്ച് എന്നീക്കു അത്തമനിപ്പി ശ്രേഷ്ഠമായ സ്ക്രൂച്ചൗണ്ട്. മുമ്പിൽത്തന്നെ മെനുക മക്കുടുടെ കമ്പാഡിച്ചു വല്ലതും പ്രസ്താവം ഉണ്ടോ എന്നു് അനേപാഷിക്കുന്നതിന് ചുറ്റും പരഞ്ഞിരിക്കും ചെയ്യുന്നു. (ചുറ്റും നോക്കുന്നു) ഇതെത്താണു്? ഉത്സവ കാലാജ്ഞിലും രാജക്കലം ഉത്സവത്തിൽനിരുത്തി ആരംഭാവു ലും ഇല്ലാത്തതായി കാണുന്നുള്ളൂന്താതു്? ദിവ്യദാഖിലുകൊണ്ട് എന്നീക്കു് എല്ലാം അറിയുന്നതിനു ശേഷിയുള്ള മേനുക പരഞ്ഞിരിക്കുന്നതു് എല്ലാം പ്രത്യുക്കണ്ണായിത്തന്നെ കണ്ണാടിത്തു ചെന്നു പറയണമെന്നുണ്ടോ എന്നു. ആക്കട്ടു, തിരസ്കരണികൊണ്ടു കാഞ്ഞു് ഈ ഉദ്യാനപാലിക്കാതുടെ അടുക്കൽ ചെന്നുനിന്നു് അവ ഒട്ടു കമ്പാപ്രസ്താവം ദ്രാജാണൊന്നാറിശാം. (ആശു ഇരഞ്ഞി തിരസ്കരണികൊണ്ടു മരഞ്ഞുവാൻശാം.)

(തെ മാവു് തളിത്തു് നിങ്ങൾന്നു നോക്കിക്കൊണ്ടു് പരഭ്രതിക
എന്നാൽ പെണ്ണും അവളുടെ പുറകെ മധുകരിക എന്നാൽ തനിയും
പ്രദേശിക്കും.)

പരഭ്രതികഃ

മധുരാകുതി ചുത്തുദബ്ദിതമോദപികം
മധുമാസമതിന്നട ജീവന ത്രല്യുഹിതാ,
മധുപാലുള്ളിൽ നാഡാപ്പിയമാം റിതരാ—
മധുനാ വിലസ്യാസ്ത്രമംഗളമെന്നതുഹോൽ. 2

മധുകരികഃ തോഴീ പരഭ്രതികേ! നീ എന്തൊന്നാണ തനി
ചുനിന്നാംകൊണ്ടു പരയുന്നതു്?

പരഭ്രതികഃ മധുകരികേ! എനിക്കെ കൗലിന്നർ പേരല്ല
ഹോ? മാവു പുത്രക്കണ്ണാൻ കൗലിന് ഉത്സാഹം ഇള
ക്കമല്ലോ.

മധുകരികഃ (ഈന്തോഷ്ഠത്തോടുള്ളി) ബവലപ്പുള്ളു് അട്ടക്കൻ
ചെന്ന്) ഹാ! ഹാ! വസന്തകാലം വന്നാല്ലോ.

പരഭ്രതികഃ മധുകരികേ! നീനക്കു് വണ്ടിന്നർ പേരല്ല
ഹോ? അതുകൊണ്ടു് ഇപ്പോൾ മദിച്ചു് ഉത്സാഹമായി
പാട്ടുന്നതിന്നുള്ള കാലമാണ്.

മധുകരികഃ തോഴീ! എന്നു ഒന്നു താങ്ങിക്കൊ. എന്നാൻ
ഒരു മാംപുവു് എന്തിപ്പറിച്ചു കാമങ്ങവെനെ അർച്ചി
ക്കാട്ടി.

പരഭ്രതികഃ അച്ചിക്കൊതിന്നർ ഫലത്തിൽ പാതി ഏ
നിക്കു കിട്ടമോ?

മധുകരികഃ അതു പ്രത്യേകം ചോദിക്കുന്നോ? നമ്മുടെ
ജീവൻ നന്നാല്ലോ? ശരീരമേ ഭേദിച്ചിട്ടുള്ളല്ലോ. (പര
ഭ്രതിക്കും അവലംബിതയായിട്ട് മാംപുവു് എത്തീ
പുറിക്കും.) ഹാ! ഇതു നല്ല ഓന്നും വിരിഞ്ഞതിട്ടില്ല

കുല്യം എത്തോട്ടി. പ്രത്യേകാണ്ട് നല്ല മണിക്കൂളതായിരിക്കുന്നു. (മാംപുവു് കരസാപുട്ടാിൽ ഗുഹിച്ചു്)

അഖൈപിതദ്യതി ചുതച്ചുജ്ഞു! ധന-

ഡംരാഗ്രഹനാധിക്ഷിം

പാശവബാണന്ന നിന്നെന എണ്ണിഹ സ-

ഖൈപിതാളകമാർമ്മാസ്തും ചെ-

തുലതപചിയാശക്കം

തണ്വമോട്ട ഭവിക്ക നീജുമൊര-

ഖൈപേരിയ ബാണമായു്.

3

(അച്ചിക്കന്ന.)

ഹരിക്കാരൻ: (ബുദ്ധപ്രസ്തു പുഃവരീച്ച കോപത്തേണ്ട തുടി) അത്തതതത്രു്! വിച്ചാരംകൂടാത ഏന്താണ കാണിക്കുന്നതു്? മഹാരാജാവിാൻറെ കല്പനയാൽ വസന്താ തിവാ നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നേപോൾ മാംപുവു് പറിക്കുന്നോ?

മധുകരിക്ക } പാട്ടിക്ക } : (ഭയപ്പെട്ടു്) അശ്രൂന്ന പ്രസാദിക്കണം.

തണ്ണേൻ ആ വിവരം അറിഞ്ഞതില്ല.

ഹരിക്കാരൻ: ശ്രൂ വാസന്തിക്കണ്ണളായ ദുക്ഷിണങ്ങളം അവയിലിരിക്കുന്ന പക്ഷികളുംതുടി അനാസരിക്കുന്നതായ മഹാരാജാവിാൻറെ കല്പനയായ നിങ്ങൾ കേട്ടില്ലയോ? ഇതാ നോക്കിൻ,

മാവിാൻമാട്ടുകളിൽ പരാഗമുള്ളവാ—

കന്നില്ല നാൾ വൈകിയും

പുച്ചില്ലത്തുകോരകം കുറവക്കം

സന്നാലുമെന്നാക്കില്ലം,

വാവിട്ടാച്ചയിട്ടുന്നതിലു ശീരീരം
പോരാങ്കിലും കോകിലം
പുവില്ലാളിയുമ്പുംകുഞ്ചിവിവം
രൂണാത്തിലാക്കുന്നിതോ?

4

സാന്നദ്ധതി: അംഗിരനക്കറിച്ചു സംശയമില്ല. രാജഷ്ഠി മഹാ പ്രഭാവാനാണെല്ലോ.

പരഭ്രതിക: അതു! മഹാരാജാവിന്റെ മച്ചിന്നൻ മിത്രാ വാസു തന്ത്രാള രൂപാദശ്രമ്പിച്ചുവി പറത്തു ചുട്ടു് എററനാളാണില്ല. അന്നമുതൽ കല്പനപ്രകാരം തന്ത്രാർ ഇവിടെവന്നു് ഈ ഉദ്യാനത്തെ സുക്ഷിച്ചു് കൊണ്ടിരിക്കുണ്ടാണ്. അതിനാൽ തന്ത്രാർ ഈ വത്ത മാനം ഇതിനുമുൻപിൽ കേട്ടില്ല.

ഹരിക്കാരൻ: ആകട്ടു, മേൽ ഇന്നേന ചെയ്യുതു്.

മധുകരിക } പരഭ്രതിക } : അതു! മഹാരാജാവു് എന്നൊരു സംഗ തിവിരാലാണു് വസ്ത്രത്വസ്ത്വത്തെ നിശ്ചയിച്ചിരി മനാത്തോനു് തന്ത്രാളും പരാശ്രാവതാശാക്കിൽ കേട്ടാൽ കൊള്ളു മെന്നാറുഹരുണ്ടോ.

സാന്നദ്ധതി: മഹാശ്വർ ഉദ്ദീപനവും വളരെ ഉണ്ടാവിക്കളാണെല്ലോ. അതിനാൽ വസ്ത്രത്വവ തു രാജാവു് നിശ്ചയിച്ചതിനു തക്കതായ കാരണം ഉണ്ടായിരിക്കണാം.

ഹരിക്കാരൻ: (അത്തുഗലം) ഈ പരക്കെ പ്രസിദ്ധമാ യിരിക്കുന്നുണ്ടോ. പിന്നു എന്തിനു പറയാതിരിക്കുന്നു? (പ്രകാശം) മഹാരാജാവു് ശ്രദ്ധിത്തു നിരാകരണം ചെയ്യു സംഗതി നിങ്ങൾ കേട്ടില്ലയോ?

മധുകരിക } : ഓഹോ, തിരവാഴി കണ്ണുകിട്ടിയതുവര
പരഭ്രതിക }

യുള്ള വത്തമാനം മഹാരാജാവിശ്വർ മച്ചിനൻ തന്നെ
പരബ്രഹ്മതു കേട്ട്.

ഹരിക്കാരൻ : എന്നാൽ കുറച്ചു പരബ്രഹ്മാം മതിശാല്പാ.
മഹാരാജാവിശ്വർ ആ തിരവാഴി കണ്ടിട്ടു ശക്കന്തളയെ
ഒഹസ്യമാണി താൻ മുൻപിൽ പരിഗ്രാഹിച്ചതു സത്യം
താനായാം, അ തിരിവിൽ ദാമ്പില്ലാശതയാണെ നിരാ
ക്കരണാം ചല്ലുപോഡു താം സ്നാനാം ഉണ്ടാം തുച്ഛതൽ
കംഗിമാഡു പദ്ധതാവം ജനിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നെ
നാൽ,

വീക്ഷിജ്ഞനില്ല മുൻപോൾ പ്രത്യുതികളെ; വെറു-
ക്കനു രഹ്യത്തിലെല്ലപ്പാം;

വ്യാക്ഷിജ്ഞാംഗൻ കഴിക്കുന്നതു നിശകളുടെ-
ക്കുന്നിയേ രഹ്യതന്നിൽ;

ദാക്ഷിജ്ഞാംഗുലമന്തിപ്പുരമതിൻ വെറുതേ
വല്ലതും ചൊല്ലുമ്പേപ്പാർ

ഭക്ഷിത്രേഖാമ്മിച്ചിട്ടാതമ്പുനിസുതയുടെ പ്രേ-
രാതി ലാജ്ജിച്ചിട്ടുന്നു.

5

-സാജമതി : എനിക്കെ വളരെ വളരെ സന്തോഷം.

ഹരിക്കാരൻ : ഇപ്പുകാരാ തിരമനന്നും ഒരു സ്വാസ്ഥ്യം
ഇല്ലായ്ക്കാലാണ് വസന്നാത്സവം നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ട
ഈതു.

മധുകരിക } : എത്രയും യുക്താംതന്നെ.
പരഭ്രതിക }

അമ്പനിയരമായിൽ:

ഈജൈന ഏഴുന്നുള്ളാം.

ഹരതിപ്പംരസഃ (ചവവികൊച്ചത്തിട്ട്) എ! മഹാരാജാവു്
ഖ്ലാഞ്ചാഞ്ചക്കാത്തെന ഏഴേന്നിള്ളുന. നിങ്ങൾ നിങ്ങ
ളിട വേലയ്ക്ക് പോവിൻ.

മധുകർക്ക് }
പരഭ്രതിക് } അങ്ങനെന്തെന. (പോയി.)

(അന്താപാനന്തപവഷ്ണായ മഹാരാജാവും തുടെ വിദ്വജ്ഞകൾ
മാശവ്യനം നടയിൽ തവണക്കാരന്തിയും പ്രവേശിക്കുന്ന.)

ഹരിക്കാരൻ: (രാജാവിനെ നോക്കീ) അദ്ദോ! ശ്രേഷ്ഠ
കളായ ആകൃതികൾക്ക് ഏതവസ്ഥമുണ്ടിലും സൗംഘ്യം
തതിനു കുറവില്ല. ഏന്തെന്നാൽ തിരുമനസ്സിൽ അധിക
മാഡ ദ്രോശം ഉണ്ടാക്കിലും തിരുമേനി ദർശനായമാണി
രിക്കുന്നു.

ശ്രീ രത്യുക്തവിശ്വാഷഭ്രാഹ്മിന്ദരക്കൈഷ്ഠിൻ
പ്രകാശം തിലാശ്

വൈഹരണ്യം വളരെയാനു കേവലമണി—
ഞ്ഞുംതതാപയുമ്രാധരൻ,

ആരമതാക്ഷനരക്കൈഴിച്ചു നീക്കഷാ—
ശ്രോംപ്പീഡിസന്ത്രവാല

പാരം കർശാിതാനകിലും സ്വപ്നഹരസാ
തോന്നാനതിലുണ്ടെന.

6

സാനുത്തി: (രാജാവിനെ കണ്ടിട്ട്) ഇംഗ്രേഷം ശ്രേഷ്ഠന്നുണ്ടായി
നിരാകരണം ചെയ്യു് അവമാനിച്ചിട്ടും അവൻ ഇംഗ്രേഷ
തതിനെ വിചാരിച്ചു വ്യസനിക്കുന്നതു യുക്തംതന്നെ.

രാജാവു്: (വിചാരംഗാണാണി പത്രക്കു ചുററിനടന്ന്)

പ്രമദം പ്രിയയാൽ പ്രബോധ്യമാനം
പ്രമാണഭ്രമമാന്ന് സൃഷ്ടിശാഖാ,

അമ മേ ഹതമേ തദദ്യ ചരിത്തം
കമചപ്പാധി വളരുത്തുവാനാന്ന്.

7

സാന്നമതി: ശ്രോച്യും ശ്രൂതിയുടെ ഭാഗ്യം ഇന്ത്യൻ ദക്ഷയുമാണ്.

മാധ്യവ്യൻ: (അപവായ്യ്) ഇദ്ദേഹത്തിന് ആ ശ്രൂതിയാ വ്യാധി പിന്നെന്നും വന്ന പിടിപ്പെട്ടില്ലോ. ഈനി എ അനാധികാരിയാണ് ചികിത്സിക്കേണ്ടതെന്നു ഞാൻ അറിയുന്നില്ല.

ഹരിക്കാരൻ: (അടുക്കൽ ചെന്ന്) മഹാരാജാവു സഭ്യും കംഖ്യാന വാദിച്ചാലും, ഉദ്യാനപ്രദേശങ്ങളാക്കുമും എന്നാൽ ചുറവിന്തനു ദോക്കാലപ്പെട്ടി. വിനോദസ്ഥല ഞെളിൽ എത്തിലെങ്കിലും തിരചന്നുപോലെ എഴുന്നാ ഇരിയിരിക്കാം.

രാജാവു്: വേതവതി! ഇന്ന് ഉറക്ക പ്രടവുകാണ്ട് കായ്യു നേർ കേൾക്കുന്നതിനു ഞാൻ ആസ്ഥാനമണ്ഡല തത്തിൽ വത്താണില്ല. അതിനാൽ ഞാൻ തീർച്ചയെയ്യാ നൈരു കായ്യും എത്തക്കിലും ഉണ്ടാണെന്തൊരു അതിപുനരീകരിക്കുന്നതാണി ദിവ്യാ സ്ത്രീ പിത്രിന്റെ പരായണം.

തവണക്കാരി: അടിച്ചൻ കല്പ നപോലെ ചെയ്യാം. (പോയി.)

രാജാവു്: വാതാശനാ! തന്റെ വേലയ്ക്കു പൊണ്ടുള്ളി.

ഹരിക്കാരൻ: സ്വന്തി! (പോയി.)

മാധ്യവ്യൻ: തോഴൻ ഇംഗ്ലീഷുകളു ദക്ഷയും ശാട്ടിച്ചു കളഞ്ഞു. ഈനി ഇംഗ്ലീഷുക്കാർമ്മായ ഉദ്യാനത്തിൽ സുവന്നാണി എഴുന്നള്ളിയിതനു തിരചന്നുപെട്ടിനെ സന്തോഷിപ്പിക്കേണ്ടു.

രാജാവു്: (രൗചവീപ്പുവാട്ട്) തോഴരേ! അന്തം നാഡെല്ലും

തരംനോക്കി വരുമെന്ന പറയുന്നതു യദ്യാത്മമാണ്.
എന്തനാൽ,

താപസപുത്രിതൻ പരിശുശ്രൂതി പോകിയതാം
താമസമാം വികാരമതിനാൽ മനസ്സ് തയിതമായ്
താപസമപ്പനാതിനു തുനിഞ്ഞ മനോഭവനാൽ
ചാപമതിക്കൽ മാക്കണമുള്ള നിവേഗിതമായ്. 8

മാധവ്യൻ: സപുമി, നില്ലുണാം. തോൻ ഈ വടികൊണ്ടു
കാമദേവനാൻറെ അസ്ത്രം തു ധാരണിച്ചുക്കാം. (വടി
ഉയൻ്തി മാംപുച്ച് നേടിച്ചിട്ടുന്നതിനു ഭാവിക്കുന്ന.)

രാജാവു്: (ചീരിച്ചുവെക്കാണ്ട്) ആകട്ട, ബ്രഹ്മദേജസ്സു
കണ്ടു, തോഴരേ! ഈനി എത്രിടുംനാണു് എന്നർ
പ്രാണനാമദശ ഏകദേശം അനാകരിക്കുന്ന ലതകളെ
നോക്കി കല്പ്പിനെ വിനോദിപ്പിക്കുന്നതു്?

മാധവ്യൻ: തിരുത്തുവിൽ തബന്നക്കാരൻ്തി ചതുരികയുടെ
അട്ടക്കാൻ ഈ സമയം മാധവിമണ്ഡപത്തിൽ കഴി
ചുക്കുട്ടാമമനാം ചിത്രപട്ടാം സപുമിതാണു് എഴുതി
യ ശക്താളയുടെ ചരാചരശ അവിടെ കൊണ്ടുവരണ
മെന്നും കല്പിച്ചുചുട്ടില്ലോ?

രാജാവു്: ഉള്ളിട്ടുതന്നു. അതുകൂം മനസ്സുനിന്ന് ആദ്യപാസ
ഫേറ്റുവാണി മരംനാനും തോനുനാില്ല. അതിനാൽ
മാധവിമണ്ഡപത്തിലേക്കുതേനു വഴി കാണിക്കു.

മാധവ്യൻ: സപുമി! ഈതാ ഇംഗ്രേസ് എഴുന്നുള്ളൂം.

(രാജാവു് ചുററിനടക്കനു. സാന്തതി പിന്നാലെ പോകുന്ന.)

മാധവ്യൻ: ഈതാ നല്ല ആളുമീറ്റകൾരഹംരണ്ടുംടിയ ഈ
മാധവിമണ്ഡപം എല്ലാവിധജനില്ലമുള്ളതു സൗജ്യവ
തനാൽ നാമ്മു സിന്ദുരിക്കാൻ നോക്കി നില്ലുന്നതുപോലെ
ഭാഗമന്നു. അതിനാൽ ഉള്ളിലെഴുന്നുഡിരിക്കാം.

(രണ്ടുപേരും പ്രവർത്തിച്ചതായി നടച്ച് ഇരിക്കുന്ന.)

സാമ്മതി: ഈ വള്ളികളുടെ ഇടയിൽനിന്നും സവിധുടെ ചരായയെ നോക്കാം. എന്നിട്ട് ഭർത്താവിരുന്നറ സ്നേഹിര തിരുവാത്തെ അവളോടു ചെന്ന പറയാം. (വള്ളികളുടെ ഇടയിൽ നില്കുന്ന.)

രാജാവു്: തോഴരേ! രക്ഷാളിയുടെ പ്രമമ്പുന്താനൊമല്ലാം ഇപ്പോൾ ഞാൻ ഓൺഗും. ആദ്യം അവരെ കണ്ണ വത്തമാനം തന്റെ അടുക്കലും പറഞ്ഞതിട്ടില്ലെല്ലാ. അവൻ ഇവിടെ വന്നിട്ട് ഞാൻ ഓമ്മില്ലാതെ നിരാ കരണംചെയ്യ സമയം താൻ ഏതെന്നു അടുക്കൽ ഇല്ലായിരുന്നു. എന്നാൽ അതിനാവുംപിലും സല്ലാപകാലങ്ങളിൽ ഒരിക്കലും അവളുടെ പേരിനെ താൻ പറയാതിരുന്നതെന്നാണ്? എന്നാണപ്പോലെ താനും മറഞ്ഞപോയോ? മാധവപ്പുൻ: ഞാൻ മനസ്സോപോഷിട്ടില്ല. അനന്ന് എല്ലാം കല്പിച്ചിട്ട് ഒട്ടകം ‘പാഠാശാസനത്തംമാളി പാഠത്താണ്’, പാഠത്തംമാളിട്ടല്ല’ എന്ന സ്ഥാമി കല്പിച്ചു. എന്നെന്നു ബുദ്ധി മണ്ഡക്കുന്നാക്കുന്നാണ് ഞാൻ അങ്ങെനെത്തെന്നു വിശ്രസിച്ചപോലീ. അതാണ് പിന്നെ ആ പ്രസംഗം അറിയിക്കാതിരാതു്. അമ്പവാ വരാ നെള്ളിൽ ഏങ്ങനെന്നും വരുമല്ലാ.

സാമ്മതി: അതു ശരിയാണോ.

രാജാവു്: (ധ്യാനിച്ചിട്ട്) തോഴരേ! എന്നു രക്ഷിക്കാണ. മാധവപ്പുൻ: സ്ഥാമി! ഇതാനും ഇവിടെയ്ക്കിട്ടു യുംതു മല്ല. മഹാത്മാക്കൾ ഒരിക്കലും ദുഃഖാനീഡ് ആയീന നാരായി ഭവിക്കാണില്ലെല്ലാ. കൊട്ടണാറാടിച്ചാലും കനിളുക്കേണ്ടു?

രാജാവു്: തോഴരേ! മോഹാന്യനായ ഞാൻ കാരണം കൂടാതെ നിരാകരണംചെയ്തിനാൽ വ്യസനാകല

യാഥ എൻ്റെ പ്രിയതയുടെ ആ അവസ്ഥയെ വിചാരിച്ചിട്ട് എനിക്ക് ഒരു സമാധാനവും തോന്നുന്നില്ല ശ്ലാ. അവളാക്കച്ച—

നിഷ്ട്രൂപം ബത! നിരാകൃതാ നിജ ജനാഹ-
ഹാനമതിനദ്യതാ

നിൽക്കേണ്ണ മുഖ ഗ്രന്ഥലുഡും ഗ്രന്ഥരിഷ്യ—

നാമ്പുരചചയും

ഉൾക്കടാഗ്രുകലുശേഷക്കണം മഹി ഗ്രാഹം
ചേതസി ഭ്രം സതീ

നോക്കിനിന്നതു ദഹത്യേഹാ! ഗരളംശിശ്വം—

ശല്യമതുപോലെ മാം.

9.

സാനമതി: അഹേഹാ! സപാത്മം എല്ലാവക്ഷം വലുതുതനെ.

ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ ഇപ്രകാരമുള്ള വ്യസനവും എനിക്കെ
സന്തോഷാത്ത ജനിപ്പിക്കണമോ.

മാധവ്യൻ: ആകാശസ്ത്രാരികളായ യക്ഷഗന്യർഘാദി
കളിൽ ആവരക്കിലും തന്ത്ര ഭവതിരയ കൊണ്ടുവരായ്ക്കുള്ള
ഞാറിക്കാമെന്ന് എനിക്കാഗ്രുഹം തോന്നുന്നു.

രാജാവു്: പതിപ്രതിഭായ അവാളെ മരീറാത്തതൻ തൊട്ട
നാതിനാദ്യാഗിക്കയോ? മോക്കേണ്ണ അസ്ത്രരസ്സിയാ
ണ് അവശ്ലൈ പ്രാശവിച്ഛുതതനു ഞാൻ കേട്ടിരിക്കുന്നു.
അതുകാണ്ട് ആ വർഷത്തിൽ ആവരക്കിലും കൊണ്ടു
പോരാറിക്കാമെന്ന് എനിക്കാര്യ സംശോച്ചാഭാഷ്ട്.

സാനന്തി: ഇദ്ദേഹത്തിനണ്ണായ വ്യാമോഹരാത്തകൾ
ഇംഗ്രീസ് എനിക്കാശവച്ചും തോന്നുന്നത്. ഇപ്പോൾത്തെ
ഓമ്മരയക്കറിച്ചല്ല.

മാധവ്യൻ: അങ്ങനെന്നാണെന്നുണ്ടിൽതന്ത്ര ഭവതിയുടെ സമാ
ഗമം സപാമിക്കു താമസിപ്പാതെ ലഭിക്കും.

രാജാവു്: അതെന്നേന്നാണ്?

മാധ്യവ്യഞ്ജനഃ ഭൗതികിനോട് പരിപ്രേഷതു വ്യസനിച്ചുംകൊണ്ടിരിക്കുന്ന പുത്രിരു മാതാപിതാക്കിന്ത്യാർ ചീരകാലം കണ്ണു സഹിച്ചുംകൊണ്ടിരിക്കുന്നില്ല.

രാജാവു്: തോഴുന്നു,

സപ്ത്യമോ? മായുംു? മനതിന്റെതീരുമോ?

സപ്ത്യപ്പുണ്യസ്ഥിനീദ്വക്ഷേപലപ്രാഘ്നിയോ?

അപ്രതിപ്രാപ്യമാശാഖനോ പൊയിതേ

ക്കണ്ണുഡില്ലെത്തുമാശാപ്രവാഹനതിന്.

10

മാധ്യവ്യഞ്ജനഃ: അങ്ങനെന്ന കല്പിക്കേണാം. അവശ്യം കിട്ടാനുള്ള വസ്തുവിനു ചീനത്തിക്കാൻ ശക്യമല്ലാത്തവിധത്തിൽ സമാഗ്രമം ഉണ്ടാക്കുമെന്നുള്ളതിലേക്ക് ഈ തിരവാഴി തന്നെ ദശ്വാസത്താശിരിക്കാനില്ലോ?

രാജാവു്: (മോതിരംതു നോക്കീടു്) കണ്ണു! ഇതും അപ്പുലഭ്യമാശി സ്ഥാനത്തിൽനിന്നും ഭ്രാഹ്മിച്ഛിട്ടു് ശ്രോചനിയമായിരിക്കുന്നു.

തവ മഹ ചാ സുകമ്മമാശാപാൽത്താ-

നവ സിതിച്ചി നു ഹച്ചതിലാഗ്രഹിച്ചു!

നവകിസലംഡരാണമന്ത്രണാഞ്ചീ-

ട്രവള്ളം പാണിയൈ നാം വിയുക്തരായി.

11

സാന്നമതി: ഈ മോതിരം മാറ്റാരാളിക്കുന്ന രൈക്കുലിംഗ യിങ്ങനാൾ ശ്രോചനാഗ്രഹിച്ചമാശിത്തന്നു ഭവിച്ചേണാനു.

മാധ്യവ്യഞ്ജനഃ: സപാമീ! ഈ തിരന്നാമമുദ്ദേശ്യം തിര ചാഴി തറു ഭവതിയുടെ കൈമാരിൽ ചേതനാതിനുള്ള സംഗതി എന്നതനാറിയുന്നില്ല.

സാന്നമതി: ഏന്നിങ്ങ തോന്നിഷ്ഠതനു ഇ മാർക്കങ്ങൾ തോന്നി.

രാജാവു്: കേരളത്താളി. അന്നു ഞാൻ ഈ നേണ്ടാട്ടു പോതുന്നു.

തീനാൾ പുരാപ്പട്ടഭ്യാർ എൻ്റെ പ്രാബന്ധപരി കണ്ണുനീറോട്ടുട്ടി 'അരയുചു'തു എന്ന കൊട്ടാരത്തിൽ വത്താി ഇത്തന്നു നാതിനാ' എത്ര താമസിക്കണ?' എന്ന ചോദിച്ചു.

മാധവ്യൻ: എന്നിട്ടോ?

രാജാവു്: അപ്പോൾ ഈ മുദ്രമോതിരത്തെ അവളുടെ വാരി ലഭ്യമാക്കി തൊൻ ഉണ്ടാരു പറഞ്ഞു.

'ഈ തിരലഫതിരിരിക്കം മാടകേ, നാമയേം
പ്രതിഭിനാശ വണ്ണം വിത്താരു ദ്വാരം നീ,
അതിനാടു സംശയാവസ്ഥാദിയാവരോധം
പ്രതി പുതനാ! നാഡിപ്പാൻ നിരനാശാളത്തു'മെന്ന്. 12
കുംഗായ ഏന്നാൽ വ്യാമോഹംകാണ്ട്' അതിന്റെ വണ്ണം
ചെയ്യപ്പട്ടില്ല.

സാമ്പത്തി: നാല്പൂരവധിയിൽ തെരഞ്ഞെടുത്തു.
മാധവ്യൻ: പരിനന്ന എങ്ങനെന്നാണ് ഈ തിരവാഴി
മുഖം വാൻ പിടിച്ചു താ ചെമ്മീനിരൻ വഞ്ചിനക
തന്ത്രാളത്തു്?

രാജാവു്: തെന്നു തോഴീ ശച്ചിതീത്മാത്ത വരുക്കുന്നു
സമം അവളുടെ കയ്യിൽനാനിനു ഗംഗാപ്രവാഹത്തിൽ
വിശ്വപോശിട്ടാണ്.

മാധവ്യൻ: അതു ശരിഷായിരിക്കാം.

സാമ്പത്തി: ആധ്യാത്മികവായ ഈ രാജംഷിക്ക് അതുകൊ
ണ്ണായിരിക്കാം സാധുവായ ശക്തിയുടെ വിവാഹം
സംശയസ്ഥാനമായതു്. എന്നാൽ ഇത്തേരുതിനു് ഈ
പ്രകാരം ശാശ്വതാ അന്നതാഗം ഉണ്ടായിരിക്കുന്നുമാ
തിക്ക് ഈ അടഞ്ഞാളംകാണ്ട് വേണമോ വിവാഹം

ഈ നിശ്ചയംപെട്ടു താൻ? ഇവത്താണോ മനസ്സിലാക്കുന്നില്ല.

രാജാവു്: ഈ ഫോറ്റീരു എത്തെന്നു താൻ ശക്താരിക്കും. മാധ്യമ്പുന്ന്: (ആത്മഹതം) ഇതു ചൗതിന ഭ്രാതാന്റെ മട്ടായിരിക്കുന്ന ഏറ്റവും തോന്തരനാം.

രാജാവു്:

തള്ളിരിന തുല്യമായ കരമങ്ങു പൊടിഞ്ഞതുണി! നീ ലളിത്താം ഇല്ലാവിലസിതെമ്പദാന മുന്തി ആലേ?

അമൃഷം,

ഗളീതവിവോകമാണ ജയവസ്തു ഇണം ഗ്രഹിച്ചാ; കിളിമൊഴിയാം പ്രിശാ കിമവയീരിത്താണി മുാ? 13

മാധ്യമ്പുന്ന്: (ആത്മഹതം) ഇതുകൊള്ളാം. എന്നിക്കു വിശനം പ്രാണം പോകുന്നല്ലോ.

രാജാവു്: അകാരണമാണി പരിത്യജിഉഡിനാലുള്ള പാഠവാത്യപത്രാൽ ദാഖ്യമാനമാനസനായ എന്നെന്നുണ്ടാവി ആ ദശാവര്ഷി ഇ നീഡും ദർശനം തന്നേൻ എന്നേ പ്രാണ നാഡോ!

ചതുരിക്ക്: (ബഹുപദ്ധതി പ്രവേശിക്കുന്ന.) ഇതാ ചിത്രഗതയാണ സ്വാമിനി. (ചിത്രഗത കാണിക്കുന്ന.)

മാധ്യമ്പുന്ന്: തോഴേരേ! ചിത്രാ വള്ളര നാണായിരിക്കുന്ന. ആ ദാവദൈഡം നിലകളിലും ഓരോ അവശ വണ്ണത്തുടെ ഉയർച്ചും താഴും മറ്റും കണ്ണിട്ട് എന്നെന്നു കണ്ണിനു ഇതു ചിത്രത്താനാണോ എന്ന ഭ്രാതാനീരപ്പാക്കുന്ന. സാംഘതി: ഹാ! ഹാ! ഈ രാജമ്പിക്കു ചിത്രാമഴത്തിലു ഇതു സാമത്യം ആയ്യുതാണു. എന്നെന്നു സവിത്രനു മുൻപിൽ നില്ക്കുന്നതും പാലു തോന്തരനാം,

രാജാവു്:

ചീതു നാിൽ ശരിയാകാത്ത—
തന്ത്രങ്ങൾ പാത്രം മാററിടാം;
തനപിതൻ ശാന്തിഭാസ്യനാ—
ലന്പിതം തല്ലുതാനിതിൽ.

14

സാന്നമതി: പദ്മാഭാവം വേഗത്വാളിക്കു് എറ്റവും പ്രഖ്യ
ലീകരിച്ചിരിക്കുന്ന തന്ത്രം അനുരാഗത്തിനും തനിക്കു
ചീതു ചെറുതിലുള്ള രൈപ്പുണ്യത്തെക്കരിച്ചു് അഹ
ക്കാരമില്ലാത്തതിനും അന്തരുപമാശിട്ടാണ് ഈപ്പാർ
ഇന്ത്രേഹം പറഞ്ഞത്തു്.

മാധവ്യൻ: സപാമീ! ഈതിൽ മുന്നപേരെ കാണുന്നണം
ലല്ലാ, എല്ലാവരും പ്രീതിദർബന്ധമാരായിരിക്കുന്നു. തന്റെ
ഭവതി ശക്തിയെ ഏതാണോ?

സാന്നമതി: ഈ വില്ലുക്കു ശക്തിയുടെ അപം തിരിച്ച
രിയാൻ വഹിയാശക്കിൽ ഈയുാർക്കു കണ്ണകൊണ്ട്
ഫലഭക്തിയു്?

രാജാവു്: താണിക്കേർത്താനാണ തോന്നുന്നതു്?

മാധവ്യൻ: എനിക്കു തോന്നുന്നതു്, കെട്ടശിഖതിരിക്കുന്ന
തും ഉള്ളിലിത്രാ മാല വെളിയിലേക്കു പുറപ്പെട്ടിരി
ക്കുന്നതുമാണ തലമുടിഫോട്ടും, വിയപ്പുത്തുള്ളികൾ അങ്ങ
രിച്ചിരിക്കുന്നതാണ ദുവതേതാടും, തോളുകൾ എറററപ്പും
തള്ളൻ താണിരിക്കുവായായ ഭ്രജംഭ്രാട്ടാള്ളടി തല്ലാ
ലംവെള്ളംഛിച്ചിക്കു് തള്ളിതകൾ നന്നതു ശോഭിക്കുന്ന
മാവിച്ചു വശത്തായിക്കു കരണ്ണതാനു ക്ഷീണിച്ചുവോ
ലെ എഴുതിയിരിക്കുന്നതു തന്റെ ഭവതി ശക്തിയെ എന്നും
മറാവർ രണ്ടുപേരും സവിമാർ എന്നുമാണു്.

രാജാവു്: മാധവ്യൻ മുഖം മല്ല. എജാൻറ അനുരാഗനിമി

തന്ത്രങ്ങളാം പ്രത്യേകം ചിഹ്നങ്ങളും ശക്തിയുടെ ആകു
തിയിൽ കാണുന്നണ്ട്.

സപിനാമായ വിരലിന്റെ ലാഞ്ചരനം
ഭിന്നവല്ലുകാരേവേദിഡിഹ,
വല്ലകോച്ചപ്രസിതവേദത്രഭ്രതമായ്
കല്ലു നീർ കവിളിൽനാനു വീണാതും. 15

ചതുരികേ! ഇതിലെ വിഹാരസ്ഥലം പാതിയേ എഴു
തിന്തിന്തിന്തിച്ചുള്ളി. നീ ചെന്ന ചാശങ്ങൾ എടുത്ത
കൊണ്ടുബാ.

ചതുരിക: ആയ്യു മാധവ്യാ! ചിത്രപടങ്ങെ പിടിച്ചുനക്കാ
ള്ളണം. നൗൺ ചെറുന്ന ചാശപ്പട്ടി എടുത്തുനക്കാണ്ടു
വരട്ടി.

രജാവു്: പടം ഞാൻതനെ വെച്ചുകൊള്ളാം. (പടങ്ങാം
വാങ്ങിക്കുന്ന.)

(ചതുരിക പോയി.)

അത്രാഗമിച്ച ദഖിതാം പ്രമാശം വെടിഞ്ഞു
ചിത്രാപ്പിതാം പുനരന്നല്ലാണെന്ന പദ്ധുൻ,
സത്രാശനാപഗ കടന്നടന്നലുപദഭേദ്യ
കത്രാപി ജാതകത്രകോസ്തി മരീചിക്കാശാം. 16

മാധവ്യൻ: (ആരമ്പാതം) സത്യം. ഇദ്ദേഹം ഗാഗാപ്രബാ
ഹത്തെ ഉപോക്ഷിച്ചിട്ടിട്ടു് മുഹത്തുണ്ണാം തന്ത്രാശാം
ഇപ്പോൾ വെള്ളം കടിക്കാൻ അനുഗ്രഹിക്കാനു്.
(പ്രകാശം) തോഴരേ! വേറേ എന്താണുണ്ടി ഇതിൽ
എഴുതാറാളുതു്?

സാന്മതി: എന്തല്ലോ സ്ഥലം ശക്തില്ലെ ഇഷ്ടകാശി

ക്രണേം അതെല്ലാം തന്നെനും ഒന്ന് ശ്വേതധരം എഴുതാനു
ഗ്രഹിക്കുന്നതു്, സംരൂപമില്ല.

രാജാവു്: കോട്ടോള്ളേ.

അൻപിൽ ദൈസകതലീനഹംസമിച്ചുനാ

ബേദ്യാ ധൂരീ മാലിനി

വൻപിൽ ചുറുചതിനു കന്ന ദഹിമവൽ-

പാർശ്വേതുഗായ്യാസിതാ,

കമ്പിൽ കല്പിതവല്ലുമായ തദവിൻ-

മുല്ലതിലായ് രജവിൻ-

കൊമ്പിൽ ക.ഐന്തനചേപത്രംവെച്ചുരസിട്ടം

മാൻപേടയും ബേദ്യാം.

17

മാധവ്യൻ: (ആത്മഗഠം) ഞാനാണെങ്കിൽ നീണ്ട താടി
ക്കാരായ ദഹിഷ്മിമാതരം ക്രിംകരാണ്ട് ചിത്രം നിരുച്ചു
ക്കുമായിതനം.

രാജാവു്: തോഴരേ! ഇതുകാതര ശക്രതുയുടെ അലങ്കാര
ഞളിൽ എണ്ണ വിച്വാരിച്ചിതന്നതു ചിലതും വിട്ട
പോയിട്ടുണ്ട്.

മാധവ്യൻ: അതെന്നാണു്?

സാന്മതി: സവിയുടെ വന്വാസരാജിനം ശരീരസൗ
ംഞ്ഞതിനാം അന്ത്രപമായി വല്ലതും ആയിരിക്കണം.

രാജാവു്:

ചെവികൾക്കു നാരചി ഫിരീഡുദ്ദേശം

കവിളിന്തകാവയി വീളംബിക്കേസരം,

സവിശേഷകോഴളമക്കരി തോഴരേ!

ന വിസാംകരം ച കച്ചമണ്ണലാന്തരേ.

18

മാധവ്യൻ: എത്താണു തന്ത്ര ഭവതി ചെന്താമരയുടെ ദളം
പോലെ ശോട്ടിക്കും കയ്യിൻറെ അറംകുണ്ടു മുഖം
തെരു മരച്ചുംബുട്ടിലുപോലെ നില്ലുന്നതു്? (സുക്ഷിച്ച

നോക്കീട്) ചേര! ഈ പുംഘയുംപുത്രനായ പുണ്ണൻ
കവത്താ ദൃഷ്ടവാദത്താൻ തന്റെ ഭവതിയുടെ മുഖത്തെ
ആക്രമിക്കുന്നു.

രാജാവു്: ആ ദൃഷ്ടവാ തട്ടകാത്തേ?

മാധവ്യൻ: ദൃഷ്ടവാരെ രാസിക്കാനു സ്വന്നിതനേനു ഇവ
നെ തട്ടകാനതിനു ശൈത്യനായി ഭവിക്കും.

രാജാവു്: ശരിതാനു. മേരു പുറ്റവല്ലിപ്പിയാതിമേ! നു
ന്തിനിവിടെ വന്ന ചുറ്റിപ്പാനു കാശ്ചപ്പുചനു? അംഗ
നോക്ക്:

മഹിഷാം കസുമഹാൻ ദേവീടം

വല്ലഭാ താര ത്രഷാത്തംഖാകില്ലാ,
അല്ലേശാ മധുപ! നിന്മാഞ്ഞാക്കാശാ—
വല്ലഭാ പുണ്ഡ കക്കതനാതില്ല തേൻ.

19

സാന്നതി: രാജാവു നല്ല മന്ത്രാദയായിട്ടാണു് ഇപ്പോൾ
പരാബന്ധത്തു്.

മാധവ്യൻ: ഇതു നിശ്ചയിച്ചാലും ഒഴിച്ചപോകാത
വിപരീതമാണി തിരിച്ചുതനെ പിണ്ണായും വജ്രാ
ജാതിയാണു്.

രാജാവു്: ആഹാ! അംഗത്വാ? എന്നു പരാബന്ധതാൽ ക്രൂരാക്കു
യില്ലയോ? എന്നാൽ കണ്ണാടാ,

സംഭോഗാവസരങ്ങളും ക്രാന്നയോ—
ഒന്തു മഹാസ്പാദിതം

രംഭോദയപ്രിയതന്നേര ചെന്തളുംപണി—
ശ്രീകൃഷ്ണ ബിംബാധാരം,

ദംഭോദ്വീക്തമതേ! മദോൺകട! തൊട്ടു—
നാക്കിൽ ഓം! നിരന്ന തൊ—

സംഭോജാതിനക്കരാടച്ചു തടവിൽ
പാപ്പിച്ചിട്ടും ഭംഗമേ!

മാധവ്യന്നഃ ഇപ്രകാരമുള്ള കടിനശിക്ഷയ്യു് എന്നെന്നെന്ന
ഭാഗപ്രകാതിരിക്കും? (ചീരിച്ചു് അത്മഹതം) ഇദ്ദേഹം
ത്തിനിപ്പോൾ ഭാഗം താന്നാണ്. ഈ സംസ്കർത്താലു
ഞാനം ഭാത്തനാഴിത്തീരുന്നു. (പ്രകാശം) സ്വാക്ഷീ!
ഈ ചിത്രമാണെല്ലാ.

രാജാവു്: എ! ചിത്രമാണോ?

സാന്നമതി: ഞാനം ഇപ്പോൾ അഞ്ചു് ഓരോളും പിരുന്ന
യാണോ ഏഴതിയള്ളപോലെ മനസ്സില്ലോ അനഭവി
ക്കുന്ന ഇദ്ദേഹം?

രാജാവു്: തോഴരേ! എന്തിനാണു വരുത്തെ ഈ ദോ
ശൈക്ഷബ്ദമായ കാര്യം ചെയ്തു്?

ഉണ്ണശിലീക്ഷണാസ്ഥാപ്യം
തന്മാരു എത്തുകൊണ്ടവിക്കേ,
മനസ്സി സൃഷ്ടിക്കുതാ
പെണ്ണാണി ചിത്രീകൃതാ പുനർഭവതാ. 21

(കരയുന്ന.)

സാന്നമതി: ഇദ്ദേഹത്തിൻറെ സ്ത്രീ വിരഹത്താവം പൂർണ്ണം
പരവിതലമായി വിലക്ഷണമായിരിക്കുന്നു.

രാജാവു്: തോഴരേ! ഞാൻ ഒരു സമയവും ആശ്രപാസമി
ഡാതെ ഇങ്ങനെ ദ്രശ്വിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നെല്ലാ.

വിനാ നിത്രാശസാലധ്യം ഫേ
കിനാവിൽ തലസമാഗമം,
അനാരതാശ്രൂവാൾ ചിത്രേ-
പ്യനാപ്യം തദ്ധിലോകനം. 22

സാന്നമതി: രാജാവു ശക്താളുന്ന നിരാകരിച്ചതിനു്
ഇപ്പോൾ അനഭവിക്കുന്ന അവസ്ഥ വേണ്ടവോളും
പരിഹാരമായി. ഞാൻ പ്രത്യുക്ഷമായിട്ടു കാണുന്നുണ്ടോ.

ചത്രരികിക: (പ്രവേശിച്ച്) മഹാരാജാവു സദ്യോത്തക്ക ഹേംബാ വഞ്ചിച്ചാലും. അടിക്കാൻ ചാഡപ്പട്ടി എടുത്തു കൊണ്ട് ലുണോട്ടേക്ക പുറപ്പട്ടി.

രാജാവു്: ഏന്നിട്ടോ?

ചത്രരികി: ഇടയ്ക്കു വസുമതിയമു തരളികയോടുകൂടി വന്ന് അതിനെന്നുണ്ടാക്കു അടിയന്നിൽ കൈയിൽനിന്നും പിടി ചൂപാറിച്ച് ‘ബാസ്തവനു തുകയുറിൽ കൊണ്ടുചെന്ന കൊടുക്കാം’ എന്നത്തരവായി.

മാധവപ്പൻ: നിന്നു വിടു ഉച്ചതു ഭാഗ്യംതന്നെ.

ചത്രരികി: അമ്മയുടെ ഏതുപു് ചെടിയിൽ തടങ്ങു തിനെ തരളിക പിടിച്ചുംകൊണ്ടിരുന്ന തരംനോക്കി തോൻ ബാടിപ്പോരാൻ.

രാജാവു്: തോഴരേ! ഏന്നിൽ പ്രിതിഭാവനാകാണ്ട് വസു മതി ഗർഭിതശാഖിരിക്കുന്നുണ്ട്. ലുണോട്ടു കടന്ന വന്നേംക്കും. താൻ ഈ ചിത്രാത്ത സൂക്ഷിക്കുന്നും.

മാധവപ്പൻ: (ചിത്രാത്ത വാങ്ങിച്ചുകൊണ്ട് ഏഴുന്നറ്റ്) ആത്മാവിനെ സൂക്ഷിക്കുന്നുമെന്നു കല്പിക്കുന്നും. അമ്മ കലശലുകഷിച്ചുപോരാൻ സ്വന്താണി ഏരുന്ന വിളിച്ചെ കുന്നും. തോൻ മേഘമാളികയുംതു ചെ.നാിരിക്കും. അവിടെ മാടപ്പാവല്ലാതെ മരാതും കാണുകളിലും. (ബാടിപ്പോയി.)

തവണക്കാരത്തി: (കൈയിൽ ഒരേഴുത്തുംകൊണ്ട് നട യിൽ പ്രവേശിച്ച്) മഹാരാജാവു സദ്യോത്തക്കഹേംബാ വഞ്ചിച്ചാലും.

രാജാവു്: വേതുവതീ! നീ വത്തു വഴിക്ക വസുമതിയെ കണ്ടോ?

തവണക്കാരത്തി: കണ്ട്. അടിശന്ന ഈ ഏഴുത്തു കൊണ്ട് വത്താതരിഞ്ഞു് അമ്മ തിരിച്ചുപോയി.

രാജാവു്: അവർ ഉചിതജ്ഞനാണ്. എന്ന് കാണ്ണണ്ട് ഇൽ വ്യാപ്തനാഡിക്കെന സമും ഒഴിച്ചേ അവർ വരു.

തവണക്കാരന്തി: ചന്തി ഇപ്രകാരം തിരക്കായ്ക്കുറിച്ചിക്കാൻ പറഞ്ഞു: ‘ഇന്ന് മുതലാട്ടപ്പു കണക്കെകൾ അധികം ഭോക്കാശഭാഗിക്കുന്നതിനാൽ പുരക്കാൻം ദാനാ അനേപശിക്കുന്നതിനിടയുള്ള. അതിനെ ലൂ എഴു തതിൽ എഴുതിട്ടാണ്. അതു രുക്കാശപാത്രകൊള്ള മാറാക്കണം.’

രാജാവു്: എഴു ശാന്തിനേട്ടാട്ട കാണിക്കോ.

(തവണക്കാരന്തി എഴുന്നാണെന്ന തുറന്ന കാണിക്കെന.)

രാജാവു്: (വാശിച്ചുഭോക്കീട്ട്) ‘ധനവിത്രൻ എന്ന കപ്പല്ക്കാച്ചുവടക്കാരൻ കപ്പല്ലേച്ചുത്തതിൽ അപായ പ്രസ്തുപോയി. അവനാ മദ്ദളിലു, അവൻറെ അപരി മിതമായ ധനാചല്ലാം സക്കാരിലേക്ക് അടങ്കുന്നതാ ണോ’ എന്ന ചന്തി എഴുതിച്ചിരിക്കെന. അനപത്യത കാഞ്ഞാതനെ. വേഗവത്തീ! അനവധി ധനവാനാഡി തന്നതിനാൽ അവൻ അഭോക്കം ഭാർജ്ജാതഭാഗിരി കും. അവരിൽ ആരെങ്ങില്ലോ ശഭദയാറിച്ചിട്ടുണ്ടോ എന്ന വിച്ചാരണ; ചെയ്യാൻ പറയണം.

തവണക്കാരൻ: അഥാള്ളട ഭാര്യമാരിൽ സാക്കെത ശ്രേഷ്ഠിയുടെ കകൾ ദൈത്യിയുണ്ട്. അവർക്കു ഇന്തി ടെ പുസവനാം കഴിഞ്ഞതായി കേട്ട.

രാജാവു്: എന്നാൽ ആ പ്രജയ്യാണാല്ലോ പിത്രമായ സകല മുതലിനാം അവകാശം. ഈ വിവാഹ മന്ത്രി യോട്ട ചെന്ന പറഞ്ഞതക്കണം.

തവണക്കാരൻ: അടിഞ്ഞ മല്ലനപോലെ ചെയ്യാം. (പോകുന്ന.)

രാജാവു്: വേദത്വത്തീ! ഇവിടെ വാ, പറഞ്ഞെ.

തവണക്കാരി: അടിയൻ ഇതാ വിഡക്കാണകിരിക്കാൻ.

രാജാവു്: സന്തതി ഉണ്ടക്കിലെയു്, ഇപ്പുക്കിലെയു്?

ഇപ്പും ജനം ദിപ്പുവദ്ദോ കഷ്ടം!

നഷ്ടപ്പുടനേതൊത്തവക്കവദ്

ദുഷ്ടത്രമില്ലാത്ത വിധാനിലാശാൾ

ദാശ്‌ഹനാനന്നന്മ വിളിച്ചു ചാൽക്ക.

23

തവണക്കാരത്തി: അടിയൻ അപ്രകാരം പരസ്യം ചെയ്തി
പ്പിണ്ഠാം.

(തവണക്കാരാണി വൈഷ്ണവിൽപ്പായി കരെ കഴിവാടിട്ട തിരിച്ചു
വന്നു)

കാഡാന്തിലുണ്ടാണ വശാവോദല ക്ഷേത്രപ്രകാരം ചെയ്ത
പ്രപ്ത പരസ്യം സകലജനങ്ങളാലും അഭിനന്ദിക്ക
രപ്പടി.

രാജാവു്: (നന്ദവീപ്പ് വിട്ട്) ഇണ്ടഗനാഡലു സന്തതി
ഒഴും ഹേതുവാശിട്ട നിരാഗ്രുശാശ ഏഴപ്പറ്റം മുല
പുതശ്ശൻറ അവസാനാക്കിക്കര അന്ത്യനേ പ്രാചിക്ക
നാതു്? എന്നറിറ അവസാനത്തിങ്കൽ പഞ്ചവംശ
ലക്ഷ്മിയുടേയും കമ ഇപ്രകാരമാക്കാലും.

തവണക്കാരത്തി: ഇംഗ്രേസ് ദത്തനാളും അണ്ഡനെ വരു
ത്തുകൾക്കിലും.

രാജാവു്: കഷ്ടം! താനെന്തു മൃഡനാണു്? സ്വയം ഉപന
ത്താശ മനു ശസ്ത്രിയന താൻ അനാദരിച്ചുകളിശ്ശതെല്ലാ.

സാമ്പത്തി: ശക്തിയും ഉപയോഗം മനസ്സിൽ വിചാരി
ച്ചാണു് ഇദ്ദേഹം ആത്മാവിനെ നീറ്റിക്കൊന്നതു്,
സംശയമില്ല.

രാജാവു്:

കളത്ര നാണ്ഡാജിതവിജമാതമനാ
കലഞ്ഞിന്നുനാം തു ഹാ! എടിഞ്ഞു എണ്ണ,
കിളച്ചു കാലത്തിൽ വിതച്ചതുമും
മലപരതയേക്കന്ന നിലഞ്ഞിനൊപ്പമായ്. 24

സാനാമതിഃ ഭവാൻനു സന്തതി അപരിക്ഷിണമായീ
ഭവിക്ഷം.

ചത്രരികഃ (നടച്ചിൽ തവണാക്കാരത്തിയോട് അപവാദ്രു)
ഈ കച്ചവടക്കാരനും വത്തമാനം തിരമന്നുണ്ടിന
വളരെ അംഗപ്രസ്ഥകാരണമാണി തീന്തിരിക്കുന്നു.
ഈതിനു സമാധാനംപറത്താശ്രസിപ്പിക്കുന്നതിനു നീ
ഫേലമാളിക്കുന്ന ചേന്ന് ആയ്മാധ്യവ്യറന തുടിച്ചു
കൊണ്ടുവാ.

തവണാക്കാരത്തിഃ (നട ഉംഖിൽ) അത്രതു കൊള്ളും.
(പോഷി.)

രാജാവു്: കഷ്ടാ! ദുഷ്ടാഷന്തൻ പിശും വെയ്ക്കുനവക്കു്
അതു ഫേൻ കിട്ടുന്നതു സംശയസഹാനമായല്ലോ.

ഹന്താട്ടാം വിധിപ്രകാരമുദ്ദിത-

ആലും നാടുംജാതപോൾ

സന്താനത്തിലിതിനുമേൽ നിവപനം
നൽകിട്ടുമെന്നിങ്ങനെ,

ചിന്താമാൻ പിറ്റുക്കളുപസവനാ-

മെന്നാൻ പ്രസിക്കം ജലം

സന്താപോഷ്യളവബാധ്യാവനസ്തു-

ക്ഷീരിയ്യം കാടിക്കുന്ന ഹാ!

25

(മുർക്കും പ്രാപിച്ചു വിഴനം.)

ചത്രരികഃ (പരിനേരിച്ചു രാജാവിനു താങ്ങിക്കൊണ്ട്)

പോന്നതിൽനേരു! സമാധപസിക്കണം! സമാധപസിക്കണം!

സാന്നതി: ഹാ! ഹാ! കഷ്ടം! കഷ്ടം! ഇദ്ദേഹം വിളക്കിരിക്കേതെന്ന ഇടയിൽ മറവുന്നിമിച്ചതം ഇത്തട്ടിന്റെ ബാധയെ അനുഭവിക്കുന്നു. ഞാൻ ഇപ്പോൾത്തെന്ന പരമാത്മം ധരിപ്പിച്ചു് ഇദ്ദേഹത്തിനെ ആദ്യപസിപ്പിക്കുംശോ? അല്ലെങ്കിൽ വേണ്ട, ‘ശാന്തതിൽ തല്പരയാരാധ ദേവയാർത്ഥന്നു താഴസിഖാത ധർപ്പത്തിയായ നിന്മാ ഭർത്താവു് അദ്ദിനനിക്കേതകവല്ലം ഉത്സാഹിക്കം’ എന്ന പറഞ്ഞു് അദിത്വിദേവി ശക്താളാരാധ ആദ്യപസിപ്പിക്കുന്നതു ഞാൻ കേട്ടിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു് അതുവാര നോക്കാം. എന്നാൽ ഇപ്പോൾ ഞാൻ കാണുകഷ്ടം കേൾക്കുകയും ചെയ്യു സാന്തതിക്കഴു ഉടനെ ചെന്ന പറഞ്ഞു പ്രിയസവിശേഷ ആദ്യപസിപ്പിക്കണം. (മേലോദ്ധാരണ പോലീ അനുഭ്വംഗം ചയ്യുന്നു.)

അണിയരയിൽ:

അങ്ങുാ! കകാലുകരേ! കകാലുകരേ!

രാജാവു്: (കൂർക്കുവിട്ടു് എഴുന്നുറു ചെവികൊടുത്തു്) അതു് മാധവപ്രശ്നം നിലചിളിശാശനം തോന്നുന്നു.

ചതുരിക: ആയുമാഡ ബ്രഹ്മ ശക്താളാദേവിയുടെ ചിത്രപടങ്ങേതാട്ടുടി വസുമതിഉണ്ണാട ഭാസിമാരാ ദ തരികുക്കുത്തപേര് പിടിക്കുടിയെന്ന തോന്നുന്നു.

രാജാവു്: ചതുരികേ! മാധവപ്രശ്ന ഉപദേവിക്കൈത്തെന്നു് ഞാൻ പറഞ്ഞതിരിക്കുന്നപ്രകാരം വസുമതിയോടു ചെന്ന പറ.

തവണക്കാരി: (സംഗ്രഹണതാട്ടുടി നടയിൽ പ്രവേ

ശിച്ച്) ഇതാ റിതമനസ്സിലെ തോഴ്വരെ കഴുതാൻ പിടിച്ചു എങ്കി കൊല്ലാൻ ഭാവിക്കുന്നു. വേഗതാൻ രക്ഷിക്കണേ!

രാജാവു്: ആരാണിന്തോന ദ്രുജ്യാതമ്യാ കാണിക്കുന്നതു്? തബനാ കാരി: പൊന്തതിങ്ങേനി! ഫനഷ്യക്ക് കാണാൻ വയ്യാണത വല്ല ഭേദമോ മറേം ആ ഉഠിക്കുന്നും. അദ്ദേഹത്തിനെ കഴുതാൻ പിടിച്ചു തുക്കി മേലമാളികയു ടെ മുകപ്പിക്കണ്ടു മുകളിൽ കൊണ്ടപോരാനിരുക്കുന്നു.

രാജാവു്: (എഴുന്നുറു്) ചീഞ്ഞിര ഗ്രാവും ഭേദങ്ങളാൽ ആകും ക്രമപ്പെടുത്തുന്നോ? അതും,

അനവധിതത്തുലം ഏതെന്നുണ്ടെങ്കിലും മാത്രം
ദിനാശ വദ്ധമാറുണ്ടെന്നു തോനോ ന ജാനേ,
അനവധിജ നമെന്തിന്താചരിക്കുന്നതല്ലോ
മനമതിലറിവാൻ തോനന്താനോ ശക്തനാക്കം? 26

അണിയരയിൽ:

അദ്ദു! തോഴ്വരെ! ഓടിവരുണോ! ഓടിവരുണോ!

രാജാവു്: (ഗതിക്കേദതോഡ ചുറ്റിനാണനകാണ്ട്) തോ ശരേ! ഭൂപ്രദേശം, ഭൂപ്രദേശം!

അണിയരയിൽ:

(പിന്നും യമാപുംബം നിലവാളിക്കുന്നു.) തോനെ ഞ്ഞനെ ദയപ്രടാതിരിക്കം? ഇതാ ആദരം ഏന്നെന്നു കഴുതുപിടിച്ചു പുറകോട് വളിച്ച കരിസ്പേഡലെ ഓടിക്കാൻ ഭാവിക്കുന്നു.

രാജാവു്: (ദേശിക്കേപദാനാട്) വില്ല കൊണ്ടവരട്ട്. പട്ടാണിച്ചി.

പട്ടാണിച്ചി: (വില്ലാരകാണ്ട് പ്രബേശിച്ചു്) ഇതാ പള്ളി വില്ലോ തുക്കയുറയും.

(രാജാവു് വില്ല വാദിക്കേണ.)

അണിയറയിൽ: (ചുമരാ)
 കടിക്കാനായു് കഞ്ചാതമിതപ്പത്രനിണം
 കൊന്നിട്ടിരാ
 പാട്ടും നിനെ തൊൻ ഡടിതി. കടവാ
 വർസകമിവ,
 മിച്ചകൾ കെതിരക്കിടനഭയാ-
 നതിനു ധര-
 മസ്തകം മുഖ്യഗതൻ വരണമധ്യനാ
 ദേ രഹണമായു്.

27

രാജാവു്: (കോപഗോത്രാച്ചത്തി) എത്തു്? ഏറന്നത്തന്നെ
 ചുണ്ടിപ്പറയുന്നോ? മുഖ്യത്തഭേ! നില്ല നില്ലു്! നിന്റെ
 കമ ഇപ്പോൾ കഴിയു. (വില്ല കലച്ച്) വേതുവാി!
 കോൺപുടിയിലേങ്ക വഴികാണാിക്കു്.

തവണക്കാരി; ഈ താ! ഇങ്ങനെ ഏഴുന്നളളാം.

(എല്ലാവരും സാഖാപ്പട്ട് അങ്ങാട്ടു രഹില്ലെന.)

രാജാവു്: (ചുവരും നോക്കീട്) ഈവിടെ ഒന്നും കാണാനി
 ലഭ്യിംി.

അണിയറയിൽ:

അദ്ദേഹ! ഓടിവരുണെ! രക്ഷിക്കുണെ! തൊൻ സ്വരാം
 യെ കാണും. സ്വരാം എനെ കാണുനിലി മുച്ച
 പാടിച്ച എലിങ്പാലെ തൊൻ ജീവനിൽ നിരാരുന്നാ
 യിരിക്കും.

രാജാവു്: മുഖ്യത്തഭേ! നിന്റെ ഈ തിരസ്കരണാിക്കാ
 ണ്ണുണ്ണ ഉശരാം എന്നിംഗ അസ്തുജേതാട പരവക്കില്ല.
 ഈ നിനേന്നാണാണാ. നോക്കിക്കൊ! ഈതാ തൊൻ തൊ
 ചിയനാ ഈ അസ്തു—

രീക്ഷിക്കും രീക്ഷ്യുനാം നിന്നു
 രക്ഷിക്കും രക്ഷ്യുനാം രപിജം

ക്ഷീകരം ക്ഷീരമേ നംസ-

പക്ഷീ സക്ഷീരനീരതഃ

28

(അസ്ത്രത താട്ടക്കമന.)

(മാധവ്യോഹ വിശ്വാസു മാതലിയും മാധവ്യനു പ്രവേശിക്കുന്ന.)

മാതലി:

പുത്രപിശാ തവ തൃതാ ദിതിജാപ്രദരവ്യാ-

സ്ത്ര തപമാനമു ചാപമിനപു പ്ലാൻ,

നേത്രങ്ങളാദരഭരണ സതാം പതന്തി

മിത്രങ്ങളാഥവരിലുഗ്രശരങ്ങള്ളു.

29

രാജാവു്: (അസ്ത്രത പ്രതിസംഹരിച്ചുംകൊണ്ട്) എ!

മാതലിയോ? ദേവേന്ദ്രസാമ്പിക്കാ ഉഖണാഞ്ച സപാ
ഗതം.

മാധവ്യൻ: കൊള്ളാം. ഇണ്ണി പത്രവിനേ ഏന്നപോലെ
എന്ന കൊല്ലാൻ ഭാവിച്ചു ഇഷ്ടാശ സപാഗതംപറ
ഞ്ഞു് അഭിനന്ദനികയാണ വേണ്ടതു്?

മാതലി: (ചീരിച്ചു്) രാജാവേ! ദേവേന്ദ്രൻ ഏന്ന ഭവൽ
സമീപംതിൽ അയച്ചിരിക്കുന്നതിന്റെ കാരണം കേ
ടാലും.

രാജാവു്: താൻ എത്രയും ശ്രദ്ധിക്കുന്ന കേൾക്കുന്ന.

മാതലി: കാലനേമിയുടെ സന്നാനങ്ങളാണി ദുഷ്ക്ഷിയന്നാര
നു പ്രസിദ്ധിയുള്ള ഒരു അസ്ത്രസംഘവും ഉണ്ടു്.

രാജാവു്: ഉള്ളിത്തുതു ന. നാരദമഹർഷി പറഞ്ഞു മുൻ
പിൽ കേട്ടിട്ടാണു്.

മാതലി:

തവ സവി രത്നഗ്രവിന്നജയ്യാ-

നവാരൈഹതിത്തു് വധിക്കവാൻ ഭവാൻ താൻ;

ദിവസപതി ദുഷ്ക്ഷിയരം തച്ചുംകുൾ-

നിവഹിച്ചണ്ണുകും ക്ഷീണോന്തി നക്തം.

30

അതിനാൽ ഗുഹീതരസുനാമിരീക്കുന്ന ഭവാൻ ഈ പ്രോഗ്രാമ്മത്താന് ഈ മാഹേന്ദ്രമായ രഫ്റ്റതിൽ കയറി വിജയനാനിനാമിക്കൊട്ട് എറപ്പെട്ടാലും.

രാജാവു്: മഹേന്ദ്രൻ ഈ സംഭാവനയാൽ തൊൻ അന ഗുഹീനാമി ഭവിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഈ മാധ്യവ്യഞ്ജന നേരം മാതലി ഇപ്രകാരം പ്രവർത്തിച്ചതിന്റെ ഉദ്ദേശ്യം തൊൻ ആറിയുന്നില്ല.

മാതലി: ആളും പറയാം. എന്തോ മനസ്സിൽ വ്യസനം നിമിത്തം ഭവാനെ വിസ്തൃബന്ധനാമി കണ്ടിട്ടു കോപി പ്രിക്കാൻവേണ്ടി തൊൻ അങ്ങുന്നു ചെയ്യുതാണ്. എന്ന നാൽ—

ദിവിക്കം പ്രവിചലിത്തേസ്യനൻ ഹതാശൻ,
ക്ഷേപിക്കിൽ പ്രവരപ്പോക്ക പത്തി പൊക്കം,
പ്രാപിക്കം പ്രകടതയേ നിജ പ്രതാപം
കോപിക്കിൽ പ്രക്രതിയിരുംജിതാരേഖാനാം. 31

രാജാവു്: മാതലി പ്രവർത്തിച്ചതു യുക്താതനെ. (മാധ്യ വ്യന്നോട്ട് അപവായ്ത്വ) തോമരേ! ഒവേന്ദ്രൻ ആജ്ഞയെ അതിക്രമിക്കാൻ പാടില്ല. അതിനാൽ അധാര്യ പിഞ്ഞാനെ കണ്ട് വിവരം ധരിപ്പിച്ചു് തൊൻ പറ ഞൈഡ്യത്വായി അശാഖാടിപ്രകാരം പറയണം.

സ്ഥിരഗ്രണാഭവിതാ തേ മനി: പ്രജാ-
ഭരണമേകയായ് ചെയ്യുകൊള്ളുന്നാം,
കരയുതാ ധനരൂപ്പി താദുൾ
പരനിമിത്തമായുദ്ധതാദ്യ മേ. 32

മാധവ്യൻ: സ്വന്തി, കല്ലിച്ചത്രപോലെ ചെയ്യാം. (പോയി.)

മാതലി: രാജാവേ! എന്നാൽ രഹത്തേ അതരോഹണം ചെയ്യാലും.

(രാജാവു് രമാരോഹണങ്ങൾ അടിനയിക്കുന്നു.)

(എല്ലാവരും പോയി.)

എഴുവാം അരങ്ങം

[ആകാശമാദ്ധ്യം രമാത്രയെന്നായി രാജാവും മാതലിയും പ്രവേശിക്കുന്നു.]

രാജാവു്: മാതലി! ഞാൻ മഹേന്ദ്രരെ ശാസനയെ അറബി ഷ്ടിച്ചു എക്കിലും അദ്ദേഹം എന്നെന്ന സൽക്കരിച്ചതിരെന്തും അവസ്ഥ വിച്ചാരിക്കുന്നോൾ അതിനു തക്കവെള്ളും അദ്ദേഹത്തിന് എന്നെങ്കാണ്ട് ഒപ്പെയ്യാഗ്രവും ഉണ്ടാക്കിയാലുണ്ടതാനു എന്നും നിശ്ചയിക്കുന്നു.

മാതലി: (ചിരിച്ചുംകാണ്ട്) രാജാവേ! നിങ്ങൾക്കു രണ്ട് പേക്കം ഖതിൽ മനസ്സിന് അതുപൂർത്തെന്നു. എന്നെന്ന നാൽ—

ക്ഷിതിപാ! ത്രാദ്യപക്തതാ വലാരിതൻ—
പ്രതിപദ്ധതിശാസ്ത്രം കത്തുനു തുഷ്ടമായു്
അതിവിസ്തിതസ്ത്രപദ്ധതാന്തോഹണാം
മതിയാദാദാദാദാദാവപാ! 1

രാജാവു്: മാതലി! അങ്ങനെ പറഞ്ഞതാൽ. എന്നെ ധാരു പറഞ്ഞതയ്ക്കു സൗഖ്യത്തുണ്ടായ സ്ഥിരം മനോരമങ്ങൾ കും വിഷയമല്ലാതെ വിധത്തിലായിത്തന്നെല്ലാ. സകല ദേവന്മാരുടെ നിന്നിരുന്ന സുധക്കൾ എന്നെ അഭ്യന്തരങ്ങളിൽ ഉപവേശിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നോൾ—

അരികിലുഡിതാകാംക്ഷം നില്ലും ജയന്തനെ നോക്കേവേ
പരിചാട ചിരിച്ചാരുണ്ടും എരഞ്ഞിചും,
പരിമളഭരാമനും മനാരമാല്യരമുള്ളതും
ഹരിമമഗളും ചെത്താനോത്താലിതിൽപ്പരമെന്തേരോ? 2

മാതലി: ദേവരാജക്കൽനിന്ന് എന്തൊരു സത്രകാരത്താണ്

നാശം ഇവിടേക്കെ യോഗ്യതയില്ലാത്തതു്? ഓത്തുനോ
മകകതരീം,

രണ്ടുകൊണ്ടസ്വരകണ്ടകരററി—

ട്രണ്ടർകോന ദിവി സൗഖ്യമവണ്ണം:

പണ്ട നീം നരസിംഹനവും—

കൊണ്ടുമീന തവ പത്രികൾക്കാണ്ടം.

3

രാജാവു്: അതും ശതക്കത്തും ഭവാന്തര മഹിമതനൊ
യാണല്ലോ.

ബോധിക്കേണമിതിബ്ബ് ഭജിഷ്യരെള്ളത—

ശ്വാതുള്ള കാഞ്ഞങ്ങളും

സാധിക്കുന്നതയീരോയവരുടെ

സംഭാവനാരേക്കിതാൻ,

രോധിക്കുന്നതിനെന്തു ശക്തി ശത്യ—

ജ്ഞാഷ്ടം പാരരാക്കാവേ

ബോധിക്കു തീമിരഹതം ക്കനവന്നു—

ചുക്കായ്യിലഗ്രാസനു?

4

മാതലി: അതും ശരിതനു. (കഴേ മും പോളിട്ട്) രാജാ
വേ! ഈ സപ്രദേശക്കാരിൽ പ്രഥിഷ്ഠാ പ്രാപിച്ചി
രിക്കുന്ന ഭവൻകീഴ്ത്തിയുടെ സൗഖ്യാഭ്യർഥ കണ്ണാലും.

ദേവസ്ഥൈമണികളുണിഞ്ഞ വസ്ത്രശ്രേഷ്ഠം

യാവ നാരം പദ്മാധിശോത്രം ശാന്ത്യാഗ്രം,

സൗഖ്യദ്രോഹതിലകാംഗ്രൂക്കാർക്കരത്തിൽ

ഭാവത്കസ്തുതിഉഴുതുന്നിതാ സുരന്മാർ.

5

രാജാവു്: മാതലി! ഞാൻ ഇന്നുവു സപ്രദേശക പോക
ബോൾ അസുരയുഖത്തിലുള്ള ഒന്തുകൃതനാൻ വഴി
യിലെ വിശ്രേഷം മുഴുവനും നോക്കീ അറിഞ്ഞിലു.

അതിനാൽ ലൈപ്പോൾ സപ്പമതത്തുകളിൽ ആരക്കട മാർ
ത്തിലാണ് നാം വര്ത്തിക്കുന്നതെന്ന് അറിഞ്ഞാൽ
കൊള്ളാം.

മാതലി:

നഭ്യൂഡിൽ തുഡ്രോതിഫ്ലിനേയെവനൊഫക്കൻ നിഉതം
വിഭക്തജേജ്യാതിഫ്ലായ് പുനരെവനിതത്തുന ഭഗണം,
നഭസ്പാനാറാമൻ പരിവഹ, നവനാദ്ധമിത്രതാൻ
ശ്രദ്ധപംപുണ്ടിറ്റാവരജനട രണ്ടാം ചുവടിനാൽ. 6
രാജാവു്: അതുനിമിശ്വം ആളുപിരിക്കാം ബുഹിരന്തികര
ണങ്ങോളക്കുടിയ അന്തരാത്മാവിന നിർവ്വൃതി തോ
നാംനാൽ. (രമചക്രത്തെ നോക്കീട്) നാം മേഘമാർ
തതിൽ ക്രാന്തീയിരിക്കുന്നു.

മാതലി: എങ്ങനെ അറിഞ്ഞു?

രാജാവു്:

ചാതകങ്ങൾ കടനിടുന്നപംക്തിതന് വിവരങ്ങളിൽ
പീതകാണ്ടി കലന്തിടുന്ന ഹയങ്ങൾ വൈദ്യതദ്ദീപ്പിയാൽ
മാതലേ! ജലശൈകരാർദ്ഗ്രീതനേമിയായ ഭവദ്രം
ശൈത്രാംബുദ്ധണ്ഡലോപരി മണ്ഡിടുന്നിതു സാന്തുഥം. 7
മാതലി: ശരിതെന്ന, ലുനി കുച്ചുനേരംകൊണ്ട് രാജാവു്
തന്റെ അധികാരങ്ങമിയിൽ ചുത്തും.

രാജാവു്: (ഭാഗമന്ത്രക്കു നോക്കീട്) മാതലി! ലൈപ്പോൾ
രമം വേഗാണ്ടിൽ ലുന്നുന്നതിനാൽ ലും ഭലോകത്തി
നന്ന കാഴ്ച അത്യാശ്വരംപ്രകരമായിരിക്കുന്നു.

പൊണ്ടിപ്പോതുന ശ്രൂദിന്ത്യാട മുകളിൽ നീ—
നുചിതാൻ താണിടുനോ

തിങ്ങിപ്പുത്രങ്ങളായ് കണ്ടതു ത്യടിതി മര—
ത്തുടമായ് തീന്തിടുനോ,

മന്ത്രിപ്രാമണ്ഡ്യ കാണാതെന്നാൽ പുശകൾ തെളി—
ഞ്ചല്ലസിക്കന്ന്, കാഴ്ച—
ജീവിപ്രാതനമഹിപ്രി ആദവനരികിലേ—
കാനഗിക്കനിതോ മേ? 8

മാതലി: രാജാവിന് തോനിയതു ശരീശാധിരിക്കാൻ.
(ബഹുമാനങ്ങളാട്ടുട്ടി നോക്കിട്ട്) അഹോ! ഭ്രഹ്മാ
അംഗ്യത്രാമണീയംതന്നെ.

രാജാവു്: മാതലി! ഇതെത്താണ് ഏറ്റപ്പബ്രഹ്മിമസ്തകുങ്ങ
ഒള്ള അവഗാഹനം ചാലു സന്ധ്യാകാലമേലംപോലെ
സപ്തംബരസനനിഷ്യന്നിയാക്കി ഒരു പര്യതാ കാണാപ്പുച്ച
നന്നു്?

മാതലി: രാജാവേ! ഇതു മഹാശിമാതരം സിഖിക്കേണ്ട
വും കീഴുപ്പത്തുവാൻതിരിലെ പര്യതവുമാണ് ഹേമക്കു
മാണം.

പ്രാപദ്യുപാധ്യാദേഹജനാം മരീചിത—
നാപത്യമക്കശ്യപനാം പ്രജാപതി
സപ്ചത്വിനോംടാത്തിവാർഥം ദ്വിതീനന്നം
തപസ്സചാലു സൗഖ്യരാത്രിനൾ. 9

രാജാവു്: എന്നാൽ ശ്രേഷ്ഠന്നുകളെ അതിക്രമിക്കുത്തല്ലോ?
ഭഗവാനായ കശ്യപപ്രജാപതിയെ പ്രദക്ഷിണംവെച്ചു
നമസ്കരിച്ചു പോഡാൽ കൊള്ളാമെന്ന് അനുഗ്രഹ
മുണ്ട്.

മാതലി: ഉത്തമപക്ഷം.

(രമാണ്ട ഭേദിയിലേക്കു നയിക്കുന്ന.)

രാജാവു്: (ആദ്യത്തോട്ടുടർന്ന്) മാതലി!

രവചില്ല നോമിഷ്യതിലില്ല പാംസുവിൻ—
നിവഹം തമാ ചവുതുമില്ലിലുക്കാവു,

ഭവദീയഹാനമവനാശ തതാടാസ്യയാ-

ലവതൈസ്ത്രീമ നതരിയാവതല്ലേഹോ!

10

മാതലി: മഹേദ്രാശീരയും ഭവാനീരയും രമണേൻ തങ്ങ
ഉം മുത്തേരു വ്യത്യാസം.

രാജാവു്: മാതലി! എവിടെയായിട്ടാണ് കശ്യപപ്രജാ
പതിയുടെ ആശ്രമം?

മാതലി: (കൈകൊണ്ട് ചുണ്ടിക്കാണിച്ചിട്ടിട്ട്)

പുറരിന്നർപ്പാതി ദേഹം മൃഗകിഡയാരംബ-

ച്ചട പുണ്ടലുമാണി-

ചുറരിക്കെട്ടിപ്പിണ്ണഞ്ഞുള്ളാത പഴയ ലതാ-
മണ്ണലാനലുക്കുൻ,

പറരിഞ്ഞാളാന് തുട്ടിൽ ക്ഷയവികൾ കടി-

കൊള്ളിം ജടാജ്ജടമോടെ

കിറരിക്കൊതായുനീറുൻ കതിരവഗതിരാ-

യങ്ങ നിൽക്കുന്ന ദിക്കിൽ.

11

രാജാവു്: അതിക്രമിച്ചിരപ്പേബ്ലോട്ടുട്ടിയ മുദ്രേഷത്തിനാ
യിക്കൊണ്ട് നമസ്കാരം.

മാതലി: (കടിഞ്ഞാണ് അമത്തീട്ട്) നാം അദിതിദേവി
ശാരി നട്ടവള്ളത്തെപ്പട്ട മനാരപുക്കണ്ണാളോട്ടുട്ടിയ
കശ്യപപ്രജാപതിയുടെ ആശ്രമത്തെ പ്രവേശിച്ചി
രിക്കുന്നു.

രാജാവു്: മുത്തു സപർശരതക്കാളും അധികതരമായ സക
ലേറ്റിയസൗഖ്യങ്ങാം ജനിപ്പിക്കുന്ന ദിവ്യസ്ഥലമായി
രിക്കുന്നു. എറിക്ക് അനുതമയമാണു ഒരു കയതിൽ
മുണ്ടിരുപോലെയുള്ള നിർവ്വുതി ഫോന്നുനു.

മാതലി: (രമാത്തെ നിറുത്തീട്ട്) എന്നാൽ മുണ്ടാം.

രാജാവു്: (ഇംഗ്ലീഷ്) മാതലി! എന്താണ ഭാവിക്കുന്നത്?

മാതലി: റമാരാത ഞാൻ ഉറപ്പിച്ച നിൽക്കി, ഈതാ ഞാനാ ഇന്നുനുസനം. (അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ട്) ഈതാ ഇന്നുനു വരാം. (ചുറവിനടന്നംകാണ്ട്) ഈതാ മഹാത്മാക്കളും യ ഒഴിമാത്രം തപോവനാപ്രദേശങ്ങളെ നോക്കിക്കണാലും.

രാജാവു്: ഞാൻ ഇവയേ കാട്ട വിസ്തൃതിക്കന്നു.

സാനന്ദം കാരാറിനാൽ പ്രാണനമർത്തയ
പ്രാതവത്താം വന്നതിൽ

സ്നാനം ധർമ്മാത്മകായ് കാണ്ണുനകമലരജി—

പിംഗഭാസ്ത്രം പശ്ചാത്യിൽ,

ധ്യാനംതാൻ വജ്രരത്നതരകളിലമരീ—

സന്നിധി സംയമം താൻ

സ്ഥാനം നേടുന്നിതന്യാഷികൾ തപമിവിടെ—

ചെയ്തിട്ടുണി മഹാമാർ.

12

മാതലി: മഹാത്മാക്കളുടെ പ്രാത്മന ഉത്തരോത്തരം ഉണ്ടു ഷുജ്രുശസ്ത്രിനക്കരിച്ചാണെല്ലാ. (ആകാശത്തിൽ ലക്ഷ്യം ബന്ധിച്ച്) അല്ലെങ്കിലും പുലമശാകല്യ! ഭഗവാൻ കദ്യപഞ്ച എന്നുജീച്ചംബകാണ്ടിരിക്കുന്നു? (കേട്ടതു പോരെ ഭാവിച്ച്) എന്നാണ പറയുന്നതു്? ‘അദിതി ദേവിയും മഹാഷിപതിമാതാകൂട്ടി ചോദിച്ചിട്ടിട്ട് പതി പ്രതാധനം തന്നെ അവരുടെ പ്രസംഗിച്ചുംകൊണ്ടിരിക്കുന്നു’ എന്നോ?

രാജാവു്: എന്നാൽ അവസരത്തെ കാര്യത്തിൽ നില്ക്കാം.

മാതലി: (രാജാവിനെ നോക്കി) രാജാവു് ഈ അശോക പുക്കാത്തിന്റെ മുട്ടിൽ ഇരിക്കുതുന്നു. ഞാൻ ചെന്ന സമയം നോക്കി രാജാവു വദ്ദിക്കുന്നതിനായി വന്നു രിക്കുന്ന വിവരം ഭഗവാനെ അറിയിക്കാം.

രാജാവു്: മാതലിയുടെ യുക്താപോലെ ആകട്ട.

(മാതലി ഫോയി.)

രാജാവു്: (വലത്തുകെക്ക സർപ്പരിക്കന ലക്ഷ്മണാത്ത റാടിച്ചു്)

മനീച്ചുപോയാശയെനിക്ക ചുമ്മാ
സ്വന്തിച്ചിട്ടുന്നതിന ഹന്ത! കയ്യേ?
നിന്തിച്ചു ഭാഗ്യത്തു ലഭിച്ചു വീണ്ടും
നന്ദിച്ചിരിപ്പാനെന്തുതോ നിനച്ചാൽ?

13

അണിയരുമിൽ:

അത്തത്തരു് ചാപല്യും കാട്ടത്തരു്. ജാതിസ്പദാവം
വെളിച്ചുട്ടന്നെല്ലാ.

രാജാവു്: (ചെവികൊട്ടതിട്ടു്) ഈ സ്ഥലംതിൽ അവി
നയത്തിന പ്രസക്തിയില്ലെല്ലാ. പിന്നെ ആരാണിപ്പ
കാരം നിഷ്പയിക്കുപ്പുടന്നതു്? (ശ്രദ്ധാനസാരേണ
നോക്കീട്ടു്) അരോഹാ! ഇതാരാണു്? ഒരു വികുമിയായ
ബാലൻ അട്ടക്കാൻ നില്കുന്ന രണ്ടു താപസിമാത്രങ്ങൾ—
നിഷ്പയവചന്നേളെ ലക്ഷ്യമാക്കാതെ—

ചാലവേ വലിഉ സിംഹിതന്നേ
ബാലനേ, മുലകടിച്ചു നില്ക്കുവേ
ലോലധാം സട പിടിച്ചുലച്ചരോ!
വേലന്തതിന വലിച്ചിട്ടനിതാ.

14

(യമോക്തവ്യാപാരനായ ബാലനം താപസിമാതം പ്രവേശിക്കുന്ന.)

ബാലൻ: വാ പൊളിക്ക സിംഹക്കട്ടീ! വാ പൊളിക്ക.

നിന്റെ പല്ലക്കുളെ തൊൻ എല്ലിനോക്കെട്ട്.

ഒന്നാം താപസി: ഉറ്റുമത്ത്യും കാട്ടനോാ? ഞൈദൾ മക്ക
കുളേപ്പുാല വളത്തുന ജയ്യുക്കുളേ ഏന്തിനു് ഉപദവി
ക്കാം? നിന്റെ അന്വേഷാരം വല്ലിച്ചുവതന്നെല്ലാ.
മഹാപ്പിമാർ നിനക്കു് ‘സർവ്വദമന്ന’ എന്ന പേരിട്ടിരി
ക്കുന്നതു് അമാതമ്പംതരുന്നാണു്.

രാജാവു്: എന്നാൻ എനിക്കു് ഈ ബാലനിൽ ഒരുസു
പുത്രനിലെന്നപോലെ സ്നേഹം തോന്നുന്നതു്? അനപ
ത്യത്വനുണ്ടാണു് ഈപ്രകാരം വാസ്തവ്യത്തെ ജനിപ്പി
ക്കുന്നതു്.

രണ്ടാം താപസി!: സർവ്വദമനാ! ആ സിംഹക്കട്ടിയ വിച്ചി
ബ്ലൈൻ അതിന്റെ തള്ള നിരന്ത്രനേരെ ചാടിവീഴുമെ.
ബാലൻ:(ചിരിച്ചുംകാണ്ട്) ഓ! ഏന്നാലെനിക്കു വലിയ
പേടിയാ. (താഴെത്തെ ചുണ്ണം തള്ളിക്കാണിക്കുന്ന,))

രാജാവു്:

എപരിഞ്ഞാൽ തരസ്പിവീജയാരു്

തതരിയുന്നേഷ കമാരകൾ മര,

എരിയുന്നതിനിസ്യനേച്ചുയാ

പൊരിജായു് മേവിട്ടമന്നിപ്പോലവേ. 15

ഒന്നാം താപസി!: ക്ഷണം! സിംഹക്കട്ടിയ വിട്ടേക്കു്.

നിന്നു കളീക്കാൻ വേറെ കളീപ്പാട്ടം തരാം.

ബാലൻ: എവിടെ, തന്നാട്ട. (കൈ നീട്ടിക്കാണിക്കുന്ന.)

രാജാവു്: (നോക്കീടു് ആശ്വര്യത്വത്താട) ഈ കട്ടിക്ക
ചക്രവർത്തിലക്ഷ്യം കാണുന്നല്ലോ. എന്നെന്നാൻ,
ഈവാൻറു

സുരക്തമിഷ്യാത്മരസപ്രസാരിതം

കരാ സ്‌ഹരിക്കുന്ന നിരതരാംഗളി

നിരതരാളച്ചുദചാര വാരിജം

വരം വിഭാതണിൽ വിട്ടുന്നതെന്നപോൽ. 16

രണ്ടാം താപസി!: സുപ്രതേ! ത്രിവകന വാദമാത്രാനാൻ
അനാസരിപ്പിക്കാൻ പ്രയാസമുണ്ട്. നീ പോലീ എന്റെ
പണ്ണ്ണിയാലും കൊച്ചുമാക്കണ്ണുവെൻ്നു ഒരു ചാഉമിട്ട
മാൻമാശിലിരിക്കാനുണ്ടാണെന്ന എടുത്തുകൊണ്ടുവാ.

നീനാം താപസി! അന്നേന്നതെന്ന. (പോഷി.)

ബാലൻ: അതു കൊണ്ടുവരുന്നതുവരെ ഞാൻ ഈ സിംഹര കച്ചിട്ടെങ്കാണ്ടുതന്നെ കളിക്കും. (താപസിയെ നോക്കി ചിരിക്കുന്നു.)

രാജാവു്: ഉണ്ണജ്ജസപലനായ ബാലനൈക്കരിച്ചു് എന്നി മേ അധികമായ കൗതുകം തോന്നുന്നു.

(നേരുവിശ്വലിക്കുന്നു)

ദന്താംകരമകാരണസ്ഥിതവശാ—

ലേതാനമാലകഷ്യമായു്

ചെന്താർവേദി ചെവിക്കെ ചെത്തു കളമാ—

യഞ്ചും നൊഴിക്കൊണ്ടുലാൽ

സന്താനാഭരണാണ്ണളാം തന്നുർ വ—

നാഞ്ഞാതിലേറിടവേ

ഹന്താവിംഗ്രു തദംഗസംഗജരജ—

സ്റ്റേപ്പിക്കുന്ന ധന്യം ജനം.

17

താപസി: ഈ കട്ടി ഞാൻ പാത്തീട്ടു ത്രിക്കാക്കുന്നില്ലല്ലോ.

(തിരിവെന്നുനോക്കുന്നു) ഇവിടെ ഒഴികമാറുന്നാർ ആത്മജീ? (രാജാവിനെ കണ്ടുന്നു) അല്ലേം, ഇന്നേംകു വരണ്ണേ. ഈതാ ഈ കട്ടി വിടീക്കാൻ വയ്ക്കുതെ ഉറ പ്രായി പിടിച്ചുവെച്ചു കളിയായിട്ടു് ഉപദ്രവിച്ചു് കൊണ്ടിരിക്കുന്ന സിംഹകച്ചിട്ടെ ഇവരെന്തു കൈകയിൽ നിന്നും വിടീക്കുന്നേ.

രാജാവു്: (ചിരിച്ചുകൊണ്ടു് അടക്കാൻമെച്ചുന്നു) അല്ലേം മഹാശിപ്പത്രാ!

എവം തപോവനവിതദഫദഗ്രമായ

ഭാവം കലം തവ ജന്മദനാം മുനീസ്തു,

സാവദ്യനാക്കുതു സതപ്രാണപ്രധാനം

നീ വണ്ണു! ചന്ദ്രാത്മം ചെറുപ്പാനുപോലെ. 18

താപസി: ഈ കട്ടി മഹാഷിപ്പുത്രന്മു.

രാജാവു്: ആകുതിക്കു ശരിയായ വ്യാപാരംകൊണ്ടുതന്നു അറബിയാം. ഏകിലും സ്ഥലവിശ്രദ്ധത്തെ വിചാരിച്ച് അദ്ദേഹത്തെ ഉംഗിച്ചതാണ്. (താപസി അപേക്ഷിച്ചതുപോലെ ചെയ്യാനുള്ള ബാലാൻറു സ്ഥിർമാനം അനുഭവിച്ചു് ആത്മഗതം)

ഹിന്ദി! നല്ലാനന്നിക്കായും ദേഹം കിട്ടാവുന്നതാണ്ടിലേവും സുഖം സ്ഥിർമാനം ഏന്നനിൽക്കുച്യുമായുള്ളരാനുമുള്ളു—
ഒരുന്നയാക്കം മഹാധനങ്ങളായിട്ടും?

19

താപസി: (രജ്യവേദരേയും സുക്ഷിച്ചുനോക്കീട്ടു്) ആശ്വര്യം ആശ്വര്യം ആശ്വര്യം!

രാജാവു്: ഏന്താണു്?

താപസി: ഈ കട്ടിയും ദേഹം അകുതി സാദ്ധ്യം കണ്ടു എന്നു ആശ്വര്യം പുലുന്നു. അതു മാത്രമല്ല, ഭവാനന്ന മുതിനമുന്നപിൽ കണ്ട പരിചയമില്ലെങ്കിലും ഈ ബാലൻ അനുകൂലനായിരുത്തന്നു മുരിക്കാണ്ടോ. രാജാവു്: (ബാലനന്ന ലാളിച്ചുകൊണ്ടു്) ആണ്ടു! ഈ ബാലൻ മുനിക്കമാരനല്ലെങ്കിൽ പിന്നെ എത്ര വംശത്തിൽ ജനിച്ചവനാണു്?

താപസി: ഇവൻ പുത്രവാംശത്തിൽ ജനിച്ചവനാണു്.

രാജാവു്: (ആത്മഗതം) ഏന്നും വാഗ്ദാനതനുണ്ടോ? അതിനാൽത്തന്നെ ആയിരിക്കാം ഏന്നെന്നു ചരാചരിയാണെന്നു താപസിക്കു തോന്നിയതു്. പഞ്ചവന്മാർക്ക് അന്ത്യഫാലകലാപ്രതം മുന്നെന്നയാണെല്ലാ

ഭവനങ്ങളിലെത്തമങ്ങളിൽ പാ—

ത്തവനീരക്ഷ കഴിച്ചതിനും ശ്രദ്ധം

അവർ പതികളൊത്തു ധന്തചത്രം—

മവലംബിച്ചു വന്നതിൽ വാനിച്ചുന.

20

(പ്രകാശം) ഈ ദിവ്യസമലതയിൽ മറഞ്ഞുക്കും സേപ്പിച്ചു വരുന്നതിനു ശക്തിചീല്ലെല്ലാ.

താപസി: അതു ശരിതനെ. എ.നാൽ ഈ ബാലൻറ മാതാപിംഗ് അജൂറ്റുംബന്നാഡം ഉള്ളതിനാൽ ദേവഗ്രത വാഴ കദ്യപണൻറ ഈ ആഗ്രഹത്തിലാണ് അവൻ ഇവനെ പ്രസവിച്ചതു്.

രാജാവു്: (ആത്മഗതം) ഈ സംഗതി പിന്നായും ആര ക്കു് അവകാശം കൊടുക്കുന്നേല്ലോ. (പ്രകാശം) തനു ഭവതി എത്ര രാജഷ്ടിയുടെ പതിഷ്ഠാണോ?

താപസി: ആ ധന്തപതീപരിത്യാഗിയുടെ പേരിനെ സൃഷ്ടിക്കപ്പോലും ചെയ്യുതതു്.

രാജാവു്: (ആത്മഗതം) ഈ പരിയന്തരു് എന്നെന്ന ഉദ്ദേശി ചുപ്പതന്നു ആണെല്ലോ. ഈ ബാലൻറ അമ്മയുടെ പേരു ചോദിച്ചുകൊണ്ടോ? അമവാ പരസ്പീപ്രസംഗം അന്വാധമാണെല്ലോ.

ദാഖാം താപസി: (മൺകയിലിനേയുംകൊണ്ട് പ്രവേശിച്ച്) സർപ്പദമനാ! ശക്തലാവണ്ണത്ത നോക്കോ.

ബാലൻ: (ദശ്വിക്കേശപത്രാട) എൻ്റെ അമ്മ എവിടെ? താപസിമാർ: (ചിരിച്ചു്) ശാത്രപ്രിയനാഡു ബാലൻ നാമ സാധ്യതാൽ ഭേദിച്ചപോയി.

രണ്ടാം താപസി: കണ്ണതെ! പക്ഷിയുടെ ഭംഗിയേ നോക്കാനാണെ പറഞ്ഞതതു്.

രാജാവു്: (ആത്മഗതം) ഈ ബാലൻ അമ്മയുടെ പേരു ശക്തലായെന്നോ? ഒരു പേരതന്നെ പലക്കാം ഉണ്ടെല്ലോ. ഈ പേരിന്റെ പ്രസ്താവം മത്മരീചികപോലെ

കേവലം എന്ന ഭേദപ്പീച്ച് പിന്നുയും വ്യസനപ്പീച്ച്
കാൻ തന്നെയോ?

ബാലൻ: അമാ! ഈ നല്ല മഴിലെനിക്ക് ഈഷ്ടമാണീരി
കന്ന. (കൈനീട്ടി കളിപ്പാട്ടം വാങ്ങിക്കൊന്ന.)

നനാം താപസി!: (പരിഗ്രമത്തോടുകൂടി) അയ്യോ! കണ്ണൽ
നീറ കൈയിലെ രക്ഷ കാണുന്നില്ലെല്ലാ.

രാജാവു്: പരിഗ്രമിക്കേണ്ട. രക്ഷയിൽക്കൊടിക്കാൻ.
ബാലൻ സിംഹക്കാട്ടിയെ പിടിച്ചുവലിച്ച് കളിച്ചും
കൊണ്ടിതന്നേപ്പാർ അതു താഴെ വീണാപോയി.
(കുറിഞ്ഞതുക്കൊന്ന.)

താപസിമാർ രണ്ടുപേതം: അതതെ! അതതെ! (നോക്കാട്ട്)
ഈതെന്നൊരാശ്വര്യും! ഈദ്രോഹം രക്ഷ കൈയിലെടുത്ത
വെച്ചിരിക്കൊണ്ടുണ്ടാ. (വിസ്താരാന്തമാരായി നേ
ഞ്ചിൽ കൈവെച്ചുംകൊണ്ട് പരസ്യരം നോക്കാൻ.)

രാജാവു്: ശ്രദ്ധാശ്രമം നിഞ്ഞൾ എന്ന ഇതെടുക്കുത്തെന്ന
നിശ്ചയിച്ചതു്?

നനാം താപസി!: മഹാരാജാവു കേട്ടാലും. ഈതു് ‘അപരാ
ജിത്’ എന്ന പ്രസിദ്ധമായ ഒരു ഐഷ്യയിൽക്കാണ്. ഇതി
നേ ഇവന്നീറ ജാതകമ്പംസമയത്തിൽ ദേവാൻ കല്യ
പാർ രക്ഷാത്മകപേണ ധരിപ്പിച്ചു. ഈതു് താഴെ വീ
ണാം ഇവൻ്തു് മാതാപിതാക്കന്നാൽ ഇവനും അല്ലോ
തെ വേറേ ആത്മം ഇതിനെ എടുത്തുകൂടാ.

രാജാവു്: അമാവാ എടുത്താലോ?

നനാം താപസി!: എടുത്താൽ ഉടനെ സപ്പമായിത്തീന്ന്
എടുത്ത ആളുംനെ കടിക്കാം.

രാജാവു്: നിഞ്ഞൾ എദ്ദോളുക്കാഡിലും പ്രത്യക്ഷമായി അപ്പ
കാരം സംഭവിച്ച കണ്ടിട്ടണോ?

താപസിമാർ: ഓഫോ പലപ്പോഴും.

രാജാവു്: (സന്ദേശത്താട്ടുട്ടി ആത്മഹതം) ഇപ്പോൾ
പുസ്ത്രമായ ഫേനാർമത്തേയും ഞാനന്താണ് അഭിന
ന്നിക്കാത്തതു്? (ബാലചന ആലിംഗനംചെയ്യും.)
രണ്ടാം താപസി: സൗര്യതേ! വാ. ഈ വർത്തമാനം ജപി
ചുംകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ശക്തിയോട് ചെന്ന പറയാം.
(താപസിമാർ പോയി.)

ബാലൻ: എന്ന വിടബാം. എന്നിക്കുമേട്ടുക്കാൽ പോണം.

രാജാവു്: മകനേ! എന്നോടൊത്തിച്ചുതന്ന പോയി
അമ്മവയ സന്ദേശിപ്പിക്കാം.

ബാലൻ: എൻ്റെ അക്കുൻ ദുഷ്പശാന്തനാണ്, താന്മ്യ.

രാജാവു്: (ചിരിചുംകൊണ്ട്) ഈ വിവാദംതന്ന ഏനി
ക്കു വേണ്ടുവോളും വിശ്രദാസജനകമായിരിക്കുന്ന.

(എക്കേണിയരയായ ശക്തിയ പ്രവർത്തിക്കുന്ന.)

ശാക്തത്തു്: സർവദമനാൻ്റെ രക്ഷാപശ്യിയെ വികാരകാര
ണ്ണതിലും പ്രകൃതിസ്ഥാനായി ഷേട്ടിട്ടം എന്നിക്കുമ്പോൾ
ഭാഗ്യത്തിൽ വിശ്രദാസം തോന്നാണില്ല. അമ്ഭവാ, സാന
മതി പരംതത്തുപോരലു സംഭവിക്കാമല്ലോ.

രാജാവു്: അങ്ങേ! ഈ തന്ത്ര ഭവതി ശക്തി.

വാസ്തു രണ്ടുംതീയുസരമായു്; മുതോപ-
വാസാലുണ്ടാണി മുഖ്യാകലിത്തെക്കവേണി;
വാസംതുടന്നിവിടെയൈഡിയരേൻ്റെ വിപ്ര-
വാസലുത്തെതയിവർ സാധ്യപി വഹിച്ചിട്ടുണ്ട്. 21

ശക്തിയു്: (പശ്യാത്താപവിവിഷ്ട്ടനായ രാജാവിനെക്ക
ണ്ട്) എൻ്റെ ഭന്താവിനെപ്പോലെ ഇരിക്കുന്നില്ലാലോ.
പിന്നെ ഈതാരാണ രക്ഷാപശ്യിയോട് കൂടാതിരിക്കു
ന്ന ചുരൻ്റെ കണ്ണതിനെ ശരീരസംസ്ഥാനകാണ്ട് ദുഷ്പി
പ്പിക്കുന്നതു്?

ബാലൻ: (അധിക്കരിച്ച അട്ടക്കർത്താ ആണ്) അമേ! ഇതാ, ആരോ ദരാൾ എന്ന മക്കന്നുപറഞ്ഞു് ആലിംഗനം ചെയ്യുണ്ട്.

രാജാവു്: എൻ്റെ പ്രാണവല്ലഭ! തൊൻ ഭവതിയിൽ പ്രവർത്തിച്ച കൂദാശാവം അനുസ്ഥിതപരിണാമമായിത്തീ ന്നല്ലോ. ഇപ്പോൾ ഭവതി എന്ന ഭേദാവനം സാമ്പി ആറിയണമെന്ന തൊൻ പ്രാത്മിക്കേണ്ടതായിരിക്കുന്നു. ശക്തിയു്: (ആരമ്പിച്ചു) എംബുമേ! സമാധപസിക്കു്; സമാധപസിക്കു്. ഒദവം മത്സരത്വവിട്ടു് എൻ്റെ മേൽ ദഡചെയ്തു എന്ന തോന്നാം. ഇത്തന്റെ ഭേദാവനം വുതാനു.

രാജാവു്:

മോഹത്വമല്ലുകുന്ന വിശദാശയുണ്ടാം മഹ നീ
ഗ്രഹിനി! സമൃദ്ധവോപഗതചായയുണ്ടാ വിഡിനാ
മോഹനഗാരു! ശൈതകിരണഗ്രഹണാവസിതൗ
രോദിണിക്കുണ്ടുപോതു സപദി യോഗമുഖപേതവതീ. 22
ശക്തിയു്: ആണ്ടുപുത്രൻ ജൗംഖാലും! (ബാഹ്യപോന്നും
ഹേരളവാഴിട്ടു് മലേശ്യ തൊണിക്കുടിറി വിരജിക്കുന്നു.)
രാജാവു്: സൂര്യൻ!

സ്ത്രീതവാസല്യമാം നിൻ ജ ഉംഗംസനം
ജാതമാമഗ്രൂരോധാർ തടങ്ങേതകില്ലും,
കാതരാക്ഷി! ജയിച്ചുന്നതാംബുലതാ—
ശ്രേതരക്കതാധരം നിൻമുഖം കാൺകയാൽ. 23

ബാലൻ: അമേ! ഇതാരാണു്?

ശക്തിയു്: കുണ്ഠതു! നിന്റെ ഭാഗ്യത്വാട്ട ചോദിക്കു്.

രാജാവു്: (ശക്തിയുടുടരിച്ച പാദങ്ങളിൽ നമസ്കരിച്ചു്)

കത്തെത്തു നീ കല്പാജാംഗീ! നിരാകരണാപ്രീയം,
ഗ്രംതരമാഡഹാ! മോഹം ചേത്തുംനിന്നുള്ള വായി മേ;
വരദുത്തമോചുലാ ലോകപ്രഭാസമ മുഖത്തിലും,
കത്തെനെന്നറിയും സപ്ത്രക്ഷാന്ത്യാ ശിരോപ്പ് തമാലയും. 24
ശകന്തളഃ: (കണ്ണുനീരോട്ടുടി) ആയുപ്പുത്രൻ എഴുനേണ്ടി
ണം. എരൾറ പുണ്യപ്രതിബന്ധകമായ ജന്മാന്തര
പാചാ ഫലോൻഘവമായിത്തന്തിനാലഭ്രേ പ്രത്യു
ദിശാലുവായ ആയുപ്പുത്രനം അനു് എന്നെന്നക്കരിച്ച്
അപ്രകാരം തോന്നിയതു്. (രാജാവു് എഴുനേണ്ടിന്)
ദിവിതയായ എരൾറ ഓമ്മ പിരുന്ന എന്നെന്നാന്ന
ആയുപ്പുത്രനാഭായതു്?

രാജാവു്: എരൾറ വിഷ്വദത്തെ കളഞ്ഞതിട്ട പിരുന്ന
പറയാം.

സുന്ദരാംഗീ! മേഹാവശ്യനന്ന ഹാ! തവാധരേ
ബിന്ദുവാംപതിത്രൂരഗ്രു ലക്ഷ്യമാക്കിയില്ല ഞാൻ
ഇന്നരാളപക്ഷുലഗ്നമായതജ്ജസാ തുട—
ചുന്നതാനതാചരിത്രളിൽനിരാജാശിഥൂകാളിച്ച വൻ. 25
(ശകന്തളയുട കണ്ണുനീർത്തുട്ടുണ്ടാ.)

ശകന്തളഃ: (കുറേതിരുന്ന കണ്ടിട്ടുണ്ടാലും
മോതിരമല്ലയോ?)

രാജാവു്: അതു താജാ. ഈ മോതിരം കണ്ടിട്ടാണൊല്ലും
എനിക്ക് ഓമ്മയുണ്ടായതു്.

ശകന്തളഃ: ഈ മോതിരം അന്ധായമല്ലയോ ചെയ്യുതു്?
ആയുപ്പുത്രന ഓമ്മിപ്പീക്കന്നതിനാളും സമാഗ്രം നോ
ക്കീരപ്പുൾ കണ്ടില്ലല്ലോ.

രാജാവു്: ഏറ്റാനാലിനി വസന്തസമാഗമചീഹനായ പൂജ്യ
ത്തെ ലഭിച്ച ലത ശ്രേണിക്കാട്ട. (മോതിരത്തെ കൈ
യിലിട്ടീക്കാൻ ഭാവിക്കാം.)

ശക്തഭൂ: എൻ ഈ മോതിരേത്ത വിദ്യസിക്ക നില്പ.

അത്യുച്ചത്രം തന്ന ധരിച്ച കൊണ്ടാലും.

മാതലി: (പ്രവേശിച്ച്) ഒദ്ദേശ്യം രാജാവിന് ധർ
പത്രിസമാഗ്രവും പുത്രവാദം നാവും ലഭിച്ച സന്തോ
ഷമാശ്രാല്ലോ.

രാജാവു്: ഈ ഗ്രേഡോലാഡ മാന്യമിത്രമായ ഭവാൻ
നിഹിന്തം റവടിക്കണ്ണതിനിടയാഉള്ളകാണ്ട് അതിന്റെ
ഫലം ഏറ്റിക്കു അധികം ഹായും മുള്ളും തായിരിക്കും.
മഹേന്ദ്രഗഭവാൻ ഈ സംഗതി അറിഞ്ഞതില്ലരല്ലോ.

മാതലി: (ചീരിച്ചും കൊണ്ട്) ഈ ശ്രദ്ധാരകാർ അപ്രത്യ
ക്ഷമാശ്വരിട്ടന്നാണെങ്കിൽ?
രാജാവേ! വരണം. ഭഗ
വാൻ കശ്യപൻ ഭവാനെ പ്രതീക്ഷിക്കും.

രാജാവു്: ശക്തഭൂ! ക്ഷമ്പിനെ ചുട്ടുകൊള്ളുക. ഭവ
തിരെ മുൻപിൽ നടത്തിക്കൊണ്ട് ഭഗവാനെ ചെന്ന
ദർശനമാണോ എന്നും ഈ.

ശക്തഭൂ: അത്യുച്ചത്രം ഒരമിച്ച ഇത്സനിധിയിൽ
ചെലുന്നതിന് ഏറ്റിക്കു ലജ്ജയുണ്ട്.

രാജാവു്: ലജ്ജിക്കേണ്ട. അഭ്യുദയകാലങ്ങളിൽ അന്നേനെ
വേണം ആ ചരിക്കാൻ. വരിക്കത്തെ.

(എല്ലാവതം ചുററിനടക്കം.)

(ജാദിതീര്യാട്ടുടി അസന്നമിതനായി കശ്യപൻ പ്രവേശി
ക്കും.)

കശ്യപൻ: (രാജാവിനെ നോക്കീട്) അല്ലെങ്കിൽ അദിനി!

ഭവനഭരണകാർത്താവേഷ ദ്രോഷ് പ്രഭതനാമാ

താവ തനയെ സംഗ്രാമാംഗങ്ങൾ മുൻപിൽ നില്ലോൻ
ഈവന്ദ്രം ധന്ദ്രാം സാധിതാത്മം തദ്ദീയം

ഭവതി വിഭവമാത്രം കോടിമത്തായ വാഴും. 26

അദിതി: ഇംഗ്ലീഷിൽ ആക്രൂഹി സംഭാവനിയായാണ് അഭാവം എന്നതാക്കുന്നതിനിരിക്കാന്.

മാതലി: രാജാവേ! ദേവയാതരം മാതാപിതാമന്മാരായ ശ്രവർ ഭവാൻറെമേൽ പുത്രനിർവ്വിശ്വാസം സംഭാവനയോടൊന്നും നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കാനും. അട്ടക്കാൾ ഏപ്പാളം.

രാജാവു്: മാതലി!

അക്ഷാമാത്രിക്കിയാതദിതരിവരില-

ദ്രാവണാദിത്യരാഥം,

രക്ഷാകർത്താ ഗ്രിലോകിക്കവിലചവള്ള-

ധ്യക്ഷനേതൻപ്രസ്താവം

ഉക്ഷാസ്യപ്രശ്നപ്രഖ്യാനം ഉരഹരനിവരിൽ

ജയ ചാൻ വാമനാവ്യുമ്പ്;

സാക്ഷാത്യാരൈപദാക്ഷാഡണികളിലിവർ വിധി-

ശ്രീബിജ്ഞാപ്രസ്താവം പുത്രർ.

27

മാതലി: ആ മഹാത്മാക്കൾ തന്നെ ശ്രവർ.

രാജാവു്: (അട്ടിളംചേപ്പാം) ശ്രൂരുഭഗവാൻറെ ആജിലാം കരനായ ദ്രുഷ്ടിപ്പന്തൻ നിങ്ങളെ രണ്ടുപേരേയും നാമ സ്ഥാപിക്കാനും.

ക്ഷൃപൻ: മക്കേ! എറിയകാലം ഭ്രാഹ്മി രക്ഷിച്ചാലും.

അദിതി: അപ്രതിരധമനായി ഭവിച്ചാലും.

ശ്രീതജ്ഞി: പുത്രനം തൊനം നിങ്ങളുടെ പാദവദ്ധം ചെയ്യാം.

ക്ഷൃപൻ: ക്ഷണത!

പ്രിയൻ തവാവണ്ണിലനോടു തുല്യന്ത്

ജീവന്തതല്യന്ത് തന്മാൻ തപദീശൻ;

വയം തദാശിസ്തിയും തന്നെ ഒച്ചാല്പും

സ്വപ്നം തപമിന്റുണിയോടൊപ്പുമാകു.

28

അദിതി! ക്ഷേത്രാവിന ബഹുമതചായി ഭവിച്ച
ലൂ. നിാസി പുതുൻ ദീർഘായുദ്ധാട്ടക്കിയിൽനാം
രണ്ട് വംശങ്ങളിലേക്കും സന്നോഷകരനായി ഭവിക്കുച്ച.
ഈരിക്കിൻ.

(എല്ലാവകം ക്ഷയപന്മ അഭിമുഖ്യായി ഇരിക്കുന്ന.)

കശ്യപൻ: (എല്ലാവരേജ്യാ പ്രത്യേകം ഭോക്കീട്)

ശ്രദ്ധാ ഒ വർപ്പത്രാി, യപത്യരതം,
സിദ്ധാദിശാഖകൾ വിധിനാ ഭവാനം;
ശ്രദ്ധാ ച വിശ്വം ച വിധിശ്വ മുന്ന-
മദ്ധാ സചം ചെന്നത്രപോലെയായി. 29

രാജാവ്: ഭഗവാനേ! ഭവദനാഗ്രഹത്തിന്റെ അന്യാദശ
മഹിമാ ചിന്നാൽ ആറിക്കുക്കും അഭിഷ്ടലാഭം മുൻപിലും
ഭവദ്രംബം തദ്ദനത്രവുമായി സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നു.
ഭഗവാൻ ഓത്തുകണ്ണാലും;

പു മുന്നമുണ്ടാം തദ്ദനത്രം ഫലം,
ജീരുതജാലം പ്രമാം തത്രോ ജലം,
സാമാന്യമുട്ടിങ്ങെന രോതുകാഞ്ഞേഃ;
ശ്രീമർപ്പസാദസ്യ തു മുൻപു ദസ്വഭഃ. 30

മാതലി: ഇങ്ങനെന്നാണ് ലോകഹ്രതക്കളുടെ പ്രസാദ
രൈവഭവം.

രാജാവ്: ഭഗവാനേ! നിന്തിവടിയുടെ ആജ്ഞാകരിയാ
യ ഇവരെ ഞാൻ ഗന്ധർവ്വിയിച്ചായി വിവാഹം ചെ
യ്യുത്തിന്റെശേഷം കിരുച്ചാർ കഴിഞ്ഞതിട്ട് ബുദ്ധക്കൾ
എന്റെ സമീപത്തു തുടിച്ചുകൊണ്ട് വന്നപ്പോൾ ഓക്ക്
കേടുകൊണ്ട് സപീകരിക്കാതിരന്നിനാൽ ഞാൻ നി
ന്തിവടിയുടെ സദ്ഗാരു ഗായ കണ്പുമഹാഷ്ഠിക വല്ല
താമ അപാരാധം ചെയ്യപ്പോാണി. പിന്നീട് ഈ മോ
തിരം കണ്ണിട്ട് ഇവരെ മുൻപിൽ വിവാഹംചെയ്യ

തിന്റെ ഓമ്മയുണ്ടായി. ഇതെന്നിക്ക് ആദ്യാഞ്ചലായി തോന്നാം.

പ്രത്യുഷമായാൽ ഗജം വഴിപോകിമപ്പോൾ
സത്യപ്രശ്നങ്ങളിനെ പ്രതി പുണ്ണായത്തുണ്ട്,
പ്രത്യേതിതചുരണ്ടുകുറ്റി കണ്ണു പിന്നീ—

ടിന്തേവമേവ മഹ ചിത്തവിമോഹമോക്കിൽ. 31

കശ്യപൻ: മക്കോ! നിംഗൾമേൽ തത്രാളിത്തായി രക്കി
ക്കേണ്ട. നിന്നക്ക് അപ്രകാരം സമ്മോഹമുണ്ടായതി
നെന്ന് സംഗതി കേടുകൊണ്ടാലും.

രാജാവു്: എന്ന് അവധിതനാണിരിക്കുന്നു.

കശ്യപൻ: അപ്പുണ്ണീത്ത്വത്തിന്റെ സമീപത്തിനിന്നും
മേനുക നിന്നാൽ ഉപേക്ഷിക്കുപ്പുട്ട് രക്കത്തുയെ തുട്ടി
ചുംകൊണ്ട് അദിതിയുടെ അടുക്കൽ വാനപ്പോൾത്തു
നേര ദ്രവ്യാസ്ഥിന്റെ ശാപംതാലാണ് സാധ്യായ
ഈ സഹയമ്മ ചാരിണാിശു പരിണീതപുർണ്ണാഖനംതു
ഓമ്മശില്പാതെ നീ നിരാകരിച്ചതുണ്ട് അംഗലീചദം
നതാൽ ആ ശാപംനിവർത്തിക്കാനാതാണെന്നും പ്രണി
ധാന്യക്കതികൊണ്ട് എന്ന് അറിഞ്ഞു.

രാജാവു്: (ഉച്ചപാസനത്തോടുകൂടി) എന്ന് ലോകാവവാദ
തത്ത്വനിന്നും മുക്തനായി.

രക്കത്തു: (ആത്മഗതം) ആവു! ഭത്താവു് അകാരണമായി
ഒല്ലശ്ലാ ഏന്നു ഉപേക്ഷിച്ചതു്. അരന്നാനിക്ക് ഒന്നും
തന്നെ ഓമ്മശില്പാഡിതുണ്ട്. വിരഹം ഹേതുവായിട്ട്
സ്രൂന്ധ്യഹ്രിച്ചയായിതുണ്ട് സഹയത്തായിരിക്കാം ശാപം
പ്രാഞ്ചിയായതു്. ‘ങ്ങവേള ഭത്താവു നിംഗന കണ്ണിട്ട്
ഓമ്മിക്കാതിയിൽനാൽ ഈ മോതിരം കാണിക്കണം’
എന്ന തോഴിമാർ എങ്ങനും പാഞ്ചത്തു് ഈ കര്ത്തി
ധാന്യം.

കശ്യപൻ: (ശകന്തളായ നോക്കി) ഒരുത്തേ! കാഞ്ചം മന
സ്ഥിലാശഭ്രാ. ഭർത്താവിനാക്കരിച്ച മനസ്സാപം എന്നു
തോന്നുതു്. ഏരെന്തനുാൽ,

അ ഗുരാഹാപഹതസ്തുതികക്കശനാം പതി

നിന്നു വെടിഞ്ഞു

ഭാസ്യരശീലനപേതവിമോഹനിവൻ

തപദയീനനിഭാനീം,

ധൂസരിതദ്ധവിഷാം ശാത ദപ്പംപുഷ്ട-

മതിൽ പ്രതിബിംബം

നോ സരതി സ്വഹംകായത്മകം തുടങ്ങി—

ലതിൽ തെളിയുന.

32

രാജാവ്: നിന്തിതവടി അങ്ഗൾച്ചപ്പുത രഹിതനെ.

കശ്യപൻ: മകനോ! തൊൻ യമാവിധി ജാതകമ്മാദികൾ
ചപ്പിംഗിക്കുന്ന ശാകന്തളേയനായ ലൂ പുത്രൻ നി
നാൽ അഭിനന്ദിതനായോ?

രാജാവ്: ഭഗവാനേ! ലുവകലഭ്രാ ഏരാൻറ വംശപ്രതി

ഷ്ട. (ബാലാം കൈകൊണ്ട ഗ്രഹിക്കുന്ന.)

കശ്യപൻ: ലുവാന ഭാവിയാം ചക്രവർത്തി ഏന്നറിഞ്ഞു
കൊർക്ക.

സത്പാ തോതിൽ വാനിലുടെചുതിലാ—

എച്ചാഴുമീനേഴും ജവാൽ

ജിത്രാ വിജ്ഞപ്പമാക്കേം വിപുലയാം

കീത്തിക്കിവൻ പാത്രമാം

സതപാനാം ദമനേന സർജ്ജമനാ—

വ്യാനാം ലഭിച്ചിരപ്പാഡേ

ആത്മാം പുനർഭരതനെ—

സന്തോഷ പേശ നേടിട്ടം.

33

രാജാവ്: നിന്തിതവടിശാൽ കുതസംസ്കാരനായ ലുവ

നിൽ ഇതെല്ലാം സംഭാവ്യമായിത്തന്നെ ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

അദിതി!: ഭഗവാനേ! കണപൻറ അടുക്കൽ ആളുയച്ചു പുതുിയുടെ മനോരമാ സാധിച്ചു എന്നുള്ള ഈ സന്ദേശവുംതാനെതു അറിയിക്കേണ്ടും? പുതുിയ കരിച്ചു വാസലുഡുള്ള മേനക ഇവിടെതന്നെന്ന എന്നും ഇതുംഡിച്ചു താമസിക്കുന്നണബല്ലോ.

ശക്രന്തി!: (ആരത്മഹതം) എൻറ ആഗ്രഹാത്മതനെ ഭഗവതി കല്പിച്ചുണ്ടും.

കശ്യപൻ!: തപസ്ഥിക്തികൊണ്ട് ഇതാവക്കയും അജ്ഞഹരം അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

രാജാവു്!: അതുകാണ്ടുതന്നെ ആഖിരിക്കാം മഹാഷ്ഠി എന്നകരിച്ചു് അധികം കോപിക്കാണ്ടാതു്.

കശ്യപൻ!: എങ്കിലും ഈ സന്ദേശവാൺമാനത്തെ നാം പറഞ്ഞുചൂം അറിയിക്കേണ്ടതു് ഉചിതമായും. ആരവിടെ?

ശിഷ്യൻ!: (പ്രവേശിച്ചു്) ഭഗവാനോ! ഇതാ ഞാൻ ഇവിടെയുണ്ടു്.

കശ്യപൻ!: ഗാലവാ! ഇപ്പോൾഭാന്നെന്ന ആകാശമാദ്ധ്യം പോകി ശാപനിലുണ്ടാണി മേതുവാസിച്ചു് ജാതസ്ത്രതി യാശ ദ്രശ്യംഡാനാണ് പുതുസഹിതയായ ശക്രന്തു പ്രതിഗ്രഹിതശാഖി എന്നുള്ള പ്രിശാത്ത ഞാൻ പറഞ്ഞയച്ചുതാണി തന്റെവാസം അണ്ടാനുഗ്രഹിപ്പിക്കാണം.

ശിഷ്യൻ!: ഭഗവാന്റെ കല്പിയാവോലെ ചെയ്യാം. (പോകി.)

കശ്യപൻ!: മകൻ! ദ്രശ്യംഡാനാ! നീയും പുതുഭാർത്താസമേതനാശി സവാവായ അവബന്ധലാഞ്ചേ രഘുത്തിൽ കയറി രാജധാനിയിലേക്കെ പുറപ്പെട്ടാലും.

രാജാവു്!: ഭഗവാൻറ ആജ്ഞാതപ്രകാരം ചെയ്യാം.

കര്യപദം:

ഭാവംക്കാപ്പജകർഷ വൃഷ്ടി വഴിഹോ-
ലുണാക്കണം വാസവൻ,
ദേവാന്മാക്ക ഭവാനമിഷ്ടിവിയിതാൽ
സത്തിഷ്ടി നന്കീടണം,
ഈവല്ലും ബഹുകാലാഖിന്ദ്രഭാലോ-
കാനഗ്രഹഭ്രാഖ്യമാം
ഭാവാനാച വസിക്ക നിങ്ങൾ സ്വഭാ-
യന്നോന്നുസവ്യാപിതം.

34

രാജാവു്: ഭഗവാനേ! അമാരക്കു ശ്രേയസ്തുഗായിക്കൊ
ണ്ട പ്രശ്നത്വംചയ്യാം.

കര്യപദം: മകനേ! ഇനിയും നിന്നക്കണ്ണ പ്രിയഭരത
ഞ് തൊൻ ചെയ്യേണ്ടതു്?

രാജാവു്: ഭഗവാൻറെ അനഗ്രഹത്താൽ എന്നിക്ക സർ
പ്രിയരും സിദ്ധിച്ചു. ഇനിയും നിന്തിതവടി അനഗ
ഹിക്കനാതിന് ലഭ്യിക്കുന്ന ഏകിൽ ഇപ്പുകാരം ഭവി
ക്കാട്ട.

ഭരതപാക്ഷം
നന്നയോടരചനഹ്ന്യാസം ജനഹരിതതക-
താനത ഭവിക്കണം
സന്ദോഹരസരസപതിക്ക മഹിമാ-
വന്നല്ലെല്ല വാക്കണം
ജന്മത്യും മഹാരാജാമാരകരാി
മോക്ഷമതളീടണം
ചിന്തയൻ മഹ ച നീലലോഹിതനമേ-
ശക്തി പരമേഘാരാം,
(എല്ലാവത്തം പോയി.)

ശ്രൂത്മന്മാ

സാരഭവാധിനി

(വ്യാഖ്യാനം)

നാടകലക്ഷണം

യീരോദാതനതിപ്രതാപഗ്രന്ഥം വാൻ
വിവ്യാതവംശൻ ധരാ—
പാലൻ നായക, നഞ്ച സന്ദൈക, ഇതി—
വ്യാതം കമാവസ്തുപും,
നാലഭ്യാസക, ഉക്കമാഡ്യാകമോ,
സ്രൂംഗാരമോ വീരമോ
മുവ്യം, നില്പവണ്ണം ലഭ്യതരം,
നാമോദയം നാടകം.

നാടകീലക്ഷണം

ആരീപ്പ് ചന്ത്രാജതിൽ ചത്തീടം ദേവതാസ്ത്രം
നാടകാരംഭനിലാഭാൻ നാന്മിസംജ്ഞകമാഡ്യവതം;
നമന്മുകിയാത്രാമായും കണ്ടിടം ചിലഭാത്രത്രു്;
റ്റ്രംഗ്യമാരയകിലും വേണമതിൽ കാവ്യാത്മസുചനം.

ക്രന്മം അങ്കം

എറ്റവും 1. ധാതാവു് ആദശ ചമച്ച ഉദകം = ബ്രഹ്മാവു് നോമ
തായി സ്രഷ്ടിച്ച രൈതാം. ‘അപ എവ നസശജാദൗ’ എന്ന് മനവച്ച
നം. ഹവിപ്പാഹിയാം വീതിഫോറുൻ = ഹവിസ്തൃം (ഫോമിക്കന
അന്നത്തെ) വഹിക്കന അശാൻ. (ദേവാംഗാര ഉദ്ഘാട്ടച്ചു് അശാനിയിൽ
ഹോമിക്കന ഹവിസ്തു് അശാൻ അവശ്വനതിച്ചുപരകാട്ടക്കണന എന്നാണ്
ആസ്തീകവിശ്വാസം. ‘അശാനിസ്വാ വൈ ദേവാക’ എന്ന പ്രമാണം നൂറി
ക്കക.) ഫോതാ = ഫോമം ചപഞ്ച ജജമാനൻ. ദിനേന്നൻ നിശ്ചയം
പതിയും = പകല്യം രാത്രിയും ക്രാഷ്ട്രപ്പട്ടണ്ണന സ്വംഖ്യം ചന്ദ്രം.
നാദലക്ഷ്യം = നാദം (ശബ്ദം) കൊണ്ടു ലക്ഷ്യിക്ക(അറിയ)പ്പെട്ടണ്ടത്.
‘ശബ്ദഗ്രംഭകമാകാശം’ എന്ന പ്രമാണം. ശതാളി...കുതി = ജീവനക്കു
തിനെല്ലാം റോ ഉൽപ്പാറ്റിന്മാനമായ. പ്രമാഡി = ആമീ. പ്രാണഭൻ
മാത്രതൻ = ജീവനെ ഭാന്നംചെയ്യുന്ന വായു. ഏതാവ...ഷുകൻ = മർക്ക
പരാശരാ വ്യക്തണങ്ങളായ എഴു മുന്തികളോടുകൂടിയവൻ. ഉലക്കദയാൻ =
ദലാക്കന്നശ്ശ നാമനായുള്ളവൻ.

‘உலகடேயான் நினைவுக்காண்டிடெஷ்’ என்று அறிவீப்பு சுரு. நான் அயிவுப்புக்கான இவளையானைச் சொல்ல அயிவதிடையிடையில் தெருவென்ற உல்பத்திரையைப்பூரி நாட்கந்திடெஷ் அயிவுக்கானத்திடையில் பிழைவு கூடுதலைக் ‘உலகடேயான்’ என்று வாகை ஸுபிழைக்கின்றோ. ஈடுதீரால் நான் இவ்வாக்கத்திடையில் காவுயாத்தம்பூச்சுக்கான யூஞ். ‘யாதாவா’ என்று ஸப்றுதவாய மரளைக்கானஞ் நான் அருங்கீழ்விக்குத்திடையில், ‘கேஜம் ஸப்றுதக்குத்தே மரளை மேல் ஏவுவதஃ’ என்ற புமாளன்புக்காரம் மங்களத்துப்பூச்சுபிதமாயி.

ட்ரோகாம் 2. விழுப்பாகும் அடிகாஷித்தூஞ் மாறுமே ஒது விழுப்பாகுமையை விழுப்பாகுக்கான்பூச்சுத்தை. நல்ல ஈலாகாஸ் ஸிலைத்தூஞ்சுபோலும் விழுப்பாகுக்கான லக்கிக்குத்துவாரை அதைவிழுப்பாஸ் குரவாயிரிக்குமையை ஸாரம்.

ட்ரோகாம் 3. நீரைந்துவான்=ஜலகுரியதூ; குலீக்கான். பாலவுநூல் ஸிலைபாதித்தூவிக்கீர்தா வாஸநாதாத்துடியதூ. வநாந்துவான்=காட்டில்கிடையான வத்தை காருது. ஸாராஸ்=ஞேஷன்கர். திவாஸாஸ்=திவாஸனையான். பரிணாமமாற்யாஸ்=பரிணாம(அவ்வாக)த்திடையில் மனோஹரனை இயை. தெவ்னி=தீதை.

ட்ரோகாம் 4. மேரங்=வளஞ். குமீபி சூங்புவிதம்=குரவெந்தானை சூங்புவிக்கைப்பூத்து. ஸ்ரீவரத்...லவங்=ஶோலிக்குக்கானவதை. மனோஹரனைத்துமாய அல்லிக்குத்துடை அங்குதாயானதைத்துடியதூ அதையுன் முழுவுமாய. (‘ஸ்ரீரீஷநாம்’த்திடெஷ் விழுப்புக்கான...) புமாஜானனையர்=ஸ்ரீகர்ண். ரீதீஷநாமம்=நெநெநைக்கிவாகப்பூவு. அதுதமாலிஷு=தனைத்துடை டுடியிடை.

ட்ரோகாம் 5. செத்தியமாகப்பக்கம்=மத்தியை அதுக்குப்பிக்குப்பூத்து. ரீதிஸ்பரம்=பாடுக்கீர்தா ரைபூ. நூத்தை=அதுக்குப்பிக்குப்பூத்து. ஸ்ரீதநாயகம்=வந்மலீஷு வேரம். துதங்கான். வாத்துப்பாகாமா=வாத (புஸிலு)மாய ஸப்பாமனதைத்துடியவர்; தென்ற பேர் நாலுதிரி லூப் பறந்துவர் என்றம்.

பும்மாவன

விழுப்புக்கை நடீ நடீ பாரிபார்ப்பிக்கைநைவீரி
ஸப்காஞ்சுப்புதமாயாலும் கமாஸு சுகமாங்வீயா
ஸ்ருதயாரங்கமாய் தம்மிலெலநைக்கிலுமுறையூகிடை
ஈதானாதுவ, மலைக்கிடை பும்மாவன; ஹதாத்யமா..

நொமக்குத்திடை ரமாஞ்சங்காய ராஜாவு “ ரங்குத்திடை புவெலைக்கு நை வெட்டு முதல், ரளைமக்குத்திடை ராஜாவும் மாவையுக்கு ‘பூரிகந்தை’ லதாமஸ்யப்புத்திடை செந்திரிக்கை’ (பேஜ் 74) என்றுவரையுறுத்தார் ‘முவாஸ்ய’யாக்கான. ‘ஷதிகாங்கணாலூப்பாலை கமாங்கணாலூ வெள்ளேபால் ஸஸிபூக்கை லதாநாவைப்பிடித்து ஸஸியாய்’வதா’ என்னான் ஸஸியுடை லக்கணம். முவு, புதிமுவு, ரந்து, விமர்து,

‘உபஃஸஂஹதி’ அமைவா நித்யமளை ஏற்றுக்கொண்ட நாடகசுப்பிரகாரம் அனைவேலூக்கும் ஸ்தாபித்துக் கொடுக்கப்பட்டது. அதிலீலை என்ன மத்தையை நூலாக விடுகிறது. பொது நாலை சுப்பிரகாரம் அதாகு அங்குள்ள விவரிக்கப்பட்டு.

முவசுப்பிரகாரம்

துவஷதில் பலகாஞ்சிரம் செந்த நாகாரஸாருயை
வீஜாஞ்சிப்பத்திழைத்துக்கொரா ஹாஸ் முவசுப்பிரகாரம்.

மேற்கூல் 6. நூர் = மாஸ். அதாக சுப்பிரகாரம் = விவெல்லூக்குத்தவர். ஜிராடி வர்ஷம் = அபூர்வம் வேலாக்கத்தில் முழுவகு அங்கிவெங்குகாலைத்துவம்! விவெலாகு = கண்டிக்கு. நூர் அநந்தத்தில் = மானிகெ பிழ்துநக்கவர். (கவ்யாகத்தில் கஷ்ண் பூருதியாய ஸதிரை அவுமானிச்சுதினால் தூவுகாய ஶிவன் யாமலுபங்ஸத்தில் முதிர்வைப்பால் யாதநேவத மானிகென்ற அபு யாதிச்சு ணாடிச்சூயி ஏற்கால் ஶிவன் அதிகெ பிழ்துநக்கம் ஏற்கால் பூருதாகம்.) பிராக்பவானி = பிராகம் ஏற்கால் விலை கெகழில் யாதிச்சுவர். நா...பதி=பால்திழுத தெண்டாவு. நாத்திரி=பால்தரங்கள்; மீமவாஸ் ஏற்காலம். ஸ்ராமி=ஸாஸ் காங்கா. விலை யாதிச்சு மானிகென்ற பிராக்லை பால்து ராஜாவிகெ கண்சூப்பால் ஸுதான் பிராக்க்யாரியாயி நூர்த்தை பிழ்துநக்கன் பால்து தீவ்திரையை கோரிக்க கண் அநந்வெமாள்ளங்காய்து.

மேற்கூல் 7. அனங்கா = ஶந்திக்கடி; தொரோ அந்தி வெக்கவேபாழு. கண்ணாய் = வாயுக்கலத்தேயைத்துடி; அனைரான். ராதயேயன் = அனபி ரைப்புரியியுத பேடிகொள்கு. பூஷும் பூஷ்காயாயத்தமாக்க = முவா தீரிச்சு ரைரைகமலையும் உலுத்திலேகை சூழ்க்க. விழுதான் முவால் = பிழுந்த வாயில்கொன். பமிகவசியில்; பக்மாவில். அவாந கீலவித்து = நிலாதூர் அல்லமாயும். நாஸி தூரம் = அத்தாரத்தில் அயி கமாயும். யாவதி = நாடுகள். குதிச்சுப்பாகு அவுஸ்ரத்தில் மாறுமே மானிகென்ற காலுக்கு நிலத்து தொடுக்கலூத் ஏற்கால் அயிக்குமதயவும் அதற்கு நிலங்குதாது நிலயில் அத்தாரத்தில்லத்தை நிலக்குத் தொழிட்டான் ஏதாங்காதான் ஸாரம். மானிகென்ற ரதிவேநா வர்யாரு. மத்திரென்ற வேநா தூட்டாதிருக்கால் மாஸ் பிடிவிட்டிவோகு மென் விவக்கம்.

மேற்கூல் 8. நீதுவுலப்பாமரம் = அநந்தாதை கழிவுப்பாமரத்தைத்தோசூஷ்டிடி. வூர்யுதி = குறிப்புக்கொள்கு பொன்னுக்கு பொடி. அதிலால்யிகி = முறைபாடு குட்க்கக். அஶக்யங்களைய் = ஸாயிக்காத்தவியத்தில். ரம ரூபாக்கண்ண் = ஒத்துத்திரக்கி. ஸுப்பால் குறிப்புக்கொள்ளுக்காக்கு பொடிப்படலம். அந்தத்தையால் அநந்வதிக்காத்தறு வேந்தைவிலான் ஏத்துத்திரக்கி சொந்தாதையாம்.

மேற்கூல் 9. செருதாய வங்கு = செருதாயிதேநான்கு பலாத்மி.

മാത്രാന്തരം=ഓട്ടത്തനിമിഷ്ടിൽ; പെട്ടുന്ന്. യൽ പരമാത്മാം വകും=വാസ്തവത്തിൽ വളരെത്തിട്ടുള്ളതു്. അതയരു് ഒരുപ്പായമായ ദിനതാന്തരം. അതു് ഒട്ടുകാലും വളരുംല്ലാത്തതായിഭേദാന്തരം. ശൈല്പംകൊണ്ട്=രമഖേഗംകൊണ്ട്. കീമപിഡത്തു വസ്തുവും. നീംമേഷവും=നീംമിഷ നേരത്തേക്കപ്പോലും. ദ്രോന; വാ പാർശ്വപേന=ഓക്കുലാനിലുമല്ല, അട്ട അട്ടമല്ല.

ദ്രോക്കണിലെ നേരം രണ്ടം വരീകളിൽ, അകലാശിലഭൂത വസ്തു അൾ രമഖേഗംകൊണ്ടു പെട്ടുന്ന് സമീപസ്ഥാക്കന്ന എന്നതിനെ വിവരിച്ചിരിക്കാണ്. മുന്നാമത്തെ പരിധിൽ, അട്ടുള്ളതു് വസ്തു പെട്ടുന്ന് ഓക്കനവോക്ക് പാതിനേയും നൃചില്ലപ്പോന്ന്. അതുകൊണ്ട്, തെവാർത്ഥമവും അട്ടത്തെക്കാം അകലെവെയെന്നു പരിഷാൻ പാടില്ലാത്ത വിയസ്തിലാണ് തക്കറ തക്കകാലസ്ഥിതി എന്നുണ്ട് രാജാവു പരയുന്നതു്. രമഖേഗം വ്യാഘ്യം.

ദ്രോകം 10. അതിങ്കുറം=കുപ്പുമെറിയ; നല്ല ദർശയുള്ള എന്ന സാരം. കുസുമതതി—പുഞ്ചസമുദ്ധമം. പതിപ്പിച്ചീടാല്ലു=വൈദ്യുതിതു്. പരിരീക്ഷയം=അത്യന്തം മാത്രം ബഹുമുള്ള. മുത്തുക്കുട്ടി=മാനിച്ചു ദേഹാന്തിൽ. (തന്നെ=ദേഹം). നീതാന്തം=എറുവും. ദൈത്യനാം തുടക്കാം=അസുരന്മാരുടെ നാശിപ്പിക്കന്നു. കുടബ്രണ്ണണ്ണൻ=ദർശയുള്ള അസുരൻ.

ദ്രോകം 11. കീഴ്ത്തിനീയയുള്ളാണ് = ദ്രോഡ്യാദ്യാദ്യുമാം സ്ത്രീക്കളുടെ ഭൗമക്കൂട്ടിയവൻ. സാധ്യ=വേണ്ടവിധാനിലും. മാന്ത്രി=ശാശ്വാം. ഉപസം ധരിക്കാ=ചിന്നവലിക്കു. ദൈത്യയുഗ്മിയാം അഞ്ചരക്ഷ=അഞ്ചയുടെ ആയുധങ്ങളുടെ പ്രവൃത്തി ദ്രോഭിതന്മാരുടെ രക്ഷിക്കു എന്നതാണ്. നുസാധ്യ ബാധനം=അല്ലെന്നു, നീരപരാധിക്കുള്ള ഉപദ്രവിക്കവല്ല. ‘അനുംതിത്രാണാനുഭിന്നാണ്ണം വീഴ്ത്താനശ്ശാരഭാഷിയിൽ’ എന്ന രാജരാജൻ്റെ തലമ്പാറി.

ദ്രോകം 12. ജനനാമമാലി= രാജഗ്രേഹയുണ്ട്. ജനനാൽ=ജനിച്ചതുകൊണ്ട്. ഇരം ഭവാന് ഉചിതത്രംപം=ഇന്തു് അനദ്യു് എന്നരിവും ദോഷിച്ച പ്രവൃത്തിയും ദി. തനയം ലഭിപ്പു=അന്തു തനയനെ ലഭിച്ചു ല്ലോ; അഞ്ചല്ലു് ദരു മനസ്സുകുട്ടി ഏറ്റു സാരം. ഭവതഃ സദ്വശം=അഞ്ചല്ലു ത്രാവും. നേരാം=നീതി ശാലി. സമസ്യ ധരണി രമണം=ആക്ഷിക മുഴുവൻ നാമനായുള്ളവൻ; പക്രുവന്തി. (ഈവാ മുന്നും ‘തനയം’ എന്ന പദം നാശന്തരിക്കു വിശദിപ്പണിയൽ.)

ദ്രോകം 13. വിക്ഷിച്ചു=കണ്ട്. വിജ്ഞുവഹിതം=തടസ്സമൊന്നു മില്ലാതെ. മുനിക്രത്യം=മഹാഷിമാതുടെ ശാന്തിപ്പാന്തണ്ണൽ; ധാരാഭി കമ്മനണ്ണൽ. അക്ഷിനിനാവിക്രമവിജ്ഞാഭിതം=ക്ഷമിക്കാതെ പരാക്രമാതിശ ദിനാട്ടുടായതു്. തപദിയം=അഞ്ചയുടെതു്. ഭജം=ഒക്കെ. മുതൽത്യുതം=ചാരിതാത്മ്യം.

ആഗ്രഹാനിവേദക പൊയാണ് അതിമിസ്ത്രക്കാരം സ്പർക്കരിക്കാ മെന്ന മാത്ര പ്ലീ, ‘അഞ്ച മുടം ഭജപറ ക്രമംനിമിത്തം യാതൊരു വിജ്ഞ പ്ലീക്കുടാതെ അവിടെതെ ധാരാഭിക്കമ്മണ്ണശ്ശാലും വേണ്ടേപോലെ നടക്ക

നാതു കണ്ണ ചരിത്രാത്മനാകാനം സാധിക്കും' എന്നാണ്' ഇവിടെന്തെ ആദ്യം.

എറോകം 14. അനുഃ=ഉള്ളിൽ. കീരണമർ=തന്തകൾ. ക്ഷിതി തഹരകഹരം=മരപ്പുണ്ട്. ധാന്യം=(പ്രകാശവശാൽ) വരികനല്ല്. ('പോടിൽ പാത തുകം ചൊച്ചിച്ച വരികനല്ലണിക്കുന്നത് കീഴ്, എന്ന രാജരാജവമ്മ.) ഒള്ളംഗൾ...അതു=ബാടക്കാളുകൾ പൊടിക്കുന്നതു കൊണ്ട് വളരെങ്കാലമായി രസ്സി(സ്ഥിരം)മായിഞ്ചിന്തു്. അദ്ദേ പടം=പാറപ്പുറം. സ്വാനം=ഉള്ള്. വിസ്രൂതം=വിശ്വാസം; ഉപദേ വമൊന്നം ഉണ്ടാവുകയില്ലെന്നുള്ള വിശ്വാസം. തുറാഡം=മാന്ത്രികം. പ്രാണദേഹിണി=സമീപപ്രദേശം; കര. പടം...കാന്താ=വസ്തു(വലി, ലഭിക്കിൻറെ അറിയുന്നതിനും) ഇറ്റിററുവൈണ ഇലബിറുകൾക്കു കൊണ്ട് മനോഹരം. തോയാശഭാനാ=ജലാശയങ്ങളുടെ. ആററിസ്ക്രയിൽ മഹവുരിയിൽനിന്നും വാന്നവൈണ ജലക്കണങ്ങളുടെ പാടുകൾ കാണാമെ നാം സാരം.

എറോകം 15. കല്യാംഭസ്സുകൾ=കൈകേന്താട്ടകളിലെ ജലം. ഹോമ ചുമം=ഹോമങ്ങളിൽനിന്നും പൊന്തുവാ പുക. ഉപവനപ്രാണം=ഉല്യാ നത്തിക്കുറി സമീപപ്രദേശം. എന്നകിഞ്ഞോരക്ക്കുൽ=മാന്ത്രികൾ. വിശകാം വിനാ=സംശയം തുടക്കതെ.

എറോകം 16. ഇഹ എളു സാധ്യം=ഈ ആന്തുമത്തിൽ എന്നാണ പ്രയോജനം? (വലതുരെകു സ്ഥിരിക്കുന്ന തുടിയപ്പുതശാത്മപ്രാണി സൃഷ്ടകമാണെന്ന പ്രമാണം. രൈതുണ്ടുംധാനമായ ഈ ആന്തുമത്തിൽ അതിനു യാതൊരു സാധ്യതയുമില്ലെല്ലാ എന്നാണ് രാജാവു വിചാരിക്കുന്നതു്.) ഒദവഗതി=തലജിലെഴുത്തിക്കുറി പോക്ക്. അസ്തീൻ ക്രവങ്ങു=ഈ ലോകത്തിൽ. ന + എവ = ഇല്ലത്തനു. കവാടനിരോധം=വാതിലാട്ടുകൾ; തടസ്സമനാത്മം.

എറോകം 17. ഉടങ്ങം=ആന്തുമം. എവം രക്ഷാനിയം— ഇതുമാത്രം സൗന്ദര്യമുള്ളതു്. സ്ഥിരം=സ്ഥിരമായി. അടവാലതയാ-- കാട്ടവള്ളി ധാരം. നിജാട=തന്റെ ശാഖ. ഉദ്യാനലതാഃ=ഉല്യാനത്തിലെ വള്ളികൾ. വിനുരേതുതാഃ=അകലാശാക്കപ്പെട്ടു. കാട്ടവള്ളികൾക്ക് പുണ്ടാട്ടിലെ വള്ളികളേക്കാർ ഭാഗിക്കുന്നതുപോലെ ആയല്ലോ ഇത്തനു സാരം.

എറോകം 18. വപ്പസ്സു്=ദേഹം. നിസ്ത്രേസുന്നരം=സ്വന്തെ മനോഹരം. സംശയം വിനാ=സംശയംതുടക്കതെ. ഇസ്തം=ആന്തുമിക്കനു. സമിദ്രാഗി=ചമത്തുട്ടം. വിപാടയിറ്റം=വിപാടനം ചെയ്യുന്നു; കീറ നന്തിന്. ഇംഗ്രേതു=ആന്തുമിക്കനു. കവലയ്ക്കുംഡാനം=കരിക്കുവരു സ്ഥാപിക്കുന്ന ഇതളിക്കുറി അറാറം. ശക്കത്തുംരെ ആന്തുമക്കുന്നുണ്ടായി നിഞ്ഞാഗിച്ചു മഹാഷ്ടിയുടെ പ്രസ്താവി തീരെ അന്നച്ചിത്രമായിപ്പോയി എന്നാണ് രാജാവിക്കുറി അഭിപ്രായം.

എറോകം 19. ഏസ്റ്റാബ്ലിജം=വികസി താമരസ്സ്. രദ്യത=ഭാഗി. പനിമതി=ചന്ദ്രൻ. അങ്ങം=ശാംഡാളം. മല്ലാക്കുമണി=സ്ഥിരം.

വല്ലുലം = മരവുരി. ഭയിഷ്യഗണാഭാവഹം = അധികം ഗണാഭയുണ്ടാകുന്ന രൂപം. ആകാരം = ആളുതി.

ദ്രോകം 20. ലഭിതമാവകൾ = ഇളംവള്ളികൾ. ദ്രജപ്രയം = രണ്ട് ഏകകൾ. കസുമോപമം = പുംപാലു. മിളിതം = ഒള്ളുചെറ്റതു്. ഉപജപലം = ശോഭീക്ഷന്തു്. പ്രിയംവാട ശക്താളൈയ ഇലബന്ധത്രിര ത്വിൽ ചുററിയ ‘ഒര നല്ല വള്ളി’ ഫയാട്ടപമിച്ചതിനെ സമഞ്ജസ്സമായി സമത്തിച്ചുറിക്കാണു് രാജാവു്.

ദ്രോകം 21. ക്ഷത്രാധാര്യ = ക്ഷത്രിയന വിവാഹം ചെയ്യാൻ തക്കവർ. അച്യും = ശ്രൂപം; അധമ്മത്തിൽ പ്രവേശിക്കാത്തതു്. അത്ര = ഇവിട; ഇവളിൽ. സമന്നാർത്ഥം = നല്ലഫാല അന്നത്രക്കം. സത്ര കൾ = സഖ്യന്നാർ. വിചികിത്സിതം = സംശയം. ചിത്രവൃത്തി = മന്ത്രാഗ്രതി.

ദ്രോകം 22. വേപമാനാം = വിറയ്ക്കുന്ന(ഇവരു എന്നതും). സ്‌പുശ സീ = നീ സ്പർശകനും. തരലിതാപാംഗം = ഇലകന കടക്കാണ്ട്രൂച്ചത്രുടി. അലോക്യമാനം = അലോകനംചെയ്യുപ്പുട്ടനവനായിട്ടു്. ശ്രദ്ധയേം = ചെവിക്കരിക്ക. സപനസി = നീ ശബ്ദകനും. മുഴ = പത്രക്കു. ഭീത്യാ = പേടിക്കാണ്ടു്. ചുംബസി = നീ ചുംബികനും. പ്രക്രമാരം എന്നതു് അധികാരിക്കിൾ വിശ്വാഷണം. സത്യാനേപശം = ഇവർ മനികന്ധകയോ, അതോ ക്ഷത്രാധാര്യയോ എന്നം മറ്റൊ ഇളം പരമാത്മസ്ഥിതിയെപ്പറ്റി ഘുഷ്ഠ നാനേപശണം. വിഭൂതൻ = പരവര്യൻ. ദുഷ്ടൻ = ദുർവ്വതൻ. “ശക്താളയിൽ അന്നരാതം മുള്ളു വരായ രാജാവു് ഇഷ്യലാഭന്തിലുള്ള ദുർഘട്ടന്താൽ ഭ്രാന്തനായി കേവലം തിന്ത്യക്കായ വണ്ണിനേന്നാടു്” അസൂയ ഫയാട്ടത്രുടി ‘എന്നൊക്കും നീ ഭാഗ്യവാൻ’ എന്ന പരായുന്ന. ‘രഹസ്യം പരിയനവനേപ്പുംവാലെ നീ അവളുടെ കാതിൽ മുള്ളുനു. സംശയം താരത അധരാത്രപാനം ചെയ്യുന്നു. അവളുടെ മുഴുവായ ശരീരം സ്പർശകനും. അവളുടെ കടാക്ഷം എല്ലാം. എന്നൊക്കു് ഇതിനേന്നൊന്നിനും ഭാഗ്യമില്ലാതാ യാല്ലോ’ എന്നിങ്ങനെ രാജാവിന്ന ശക്താളയോടുള്ള അന്നരാഗത്തെ ഈ ദ്രോകം വിശദമായി വബ്ലിഡപ്പെട്ടതുനു.

ദ്രോകം 23. ഉച്ചു = ആം. മുച്ചിനിതിജന്തനാസീ = മുഷ്പജനന്തനെളു ശിക്ഷിക്കാനവൻ. നിവർത്തണം = സംശയം താരത. മുച്ചിയന്തർശി = ശന്ത്യാ യമായ പ്രവൃത്തികൾ. ‘മുഷ്പാര ശിക്ഷിച്ച ശിഷ്യരക്ഷനടന്നുനു പാര വരാജാവായ മുച്ചുഷന്തർ രാജ്യം ഭരിക്കുന്ന കാലയ്ക്കു് ഇംഗ്ലൈനു അന്ത്യാ യം പ്രവത്തിക്കാൻ ബെയ്യുപ്പുട്ടനതാരാണു്’ എന്ന ചോദ്യത്വിൽ താൻ മുച്ചുഷന്തനാണെന്നു രാജാവും തെളിയിക്കുന്നില്ല രാജാവിനും നീയു ക്രതരായ ഉഭ്യാഗസ്ഥമാക്കം ഇംഗ്ലൈനെ പ്രജകളുടെ ഇടയിൽ നടന്നു ക്രഷമാംസപാശണം നടത്താവുന്നതാണെല്ലോ.

ദ്രോകം 24. മനഷ്യലോകാബലമാർ = മനഷ്യസ്കൂലികൾ. ഇഷ്ടദിം = ഇത്തരത്തിലുള്ളതു്. മനോജനം = മനോഹരം. അന്ത്രഭൂം = തടവില്ലാത്ത വൈദ്യത്രമായ വിത്രുമും = മനോലിക്കിൾ വിശ്വാസം.

ദ്രോകം 25. പ്രതനിയമം = പ്രതാനഷ്യാനം. അതനുവിഹാരവും

രോധി = കാമലീലകൾക്ക് വിശ്വാധി. ഉത = അതോ. ഇയം = ഇവർ. സതതം = എന്നും. മദിരേക്ഷണപ്രിയാദിഃ ധരിസിക്കേണ്ടു. വാഴ മാറോ? = മനോമോഹനങ്ങളായ ക്ലീനീക്കളെക്കാണ്ട് പ്രിയപ്പെട്ട മാൻ പെടക്കേണ്ടതും താമസിക്കുന്നതും വിശ്വാദത്തിലുള്ളതോ? (പ്രഥമക്രൂഡിയൽപ്പുണ്ടും കാരണം, ഇതുടുത്തുടേയും നോട്ടങ്ങൾക്കുള്ള രഹസ്യങ്ങൾക്കും കവിയുടെ അശയം.) ശക്കന്തളും ഉപാധിക്കരിക്കുന്നതു പ്രതാനങ്ങാനം വിവാഹം കഴിയുന്നതുവരെ സുഖാരഭവങ്ങളുണ്ടാണും പാടിരെല്ലന്തര തിലുള്ളതോ, അതോ, ജീവിതാവസാനംവരെ മാൻപെടക്കേണ്ടതും കഴിച്ചുള്ളേണ്ട വിധിലുള്ളതോ എന്നാണ് രാജാവിന്റെ സംശയം.

ദ്രോകം 26. സാഡിലാഷം ദൈ = നീ അഭിലാഷ(ആഗ്രഹ)അതോടു കൂടിയതായി ഭവിക്ഷി; ആശിക്കാൻ വകയുണ്ടെന്നു വിചാരിച്ചു രാജാവും സമാധാനിക്കയാണു്. ലുനക്ഷേരി -- കാർമ്മഘ്യംപൊല്ലുള്ള തലമുടിയോടുള്ളടിയവൻ. ലുനക്ഷേരി പ്രതിസംശയങ്ങൾ = ഇന്ന് കാർവ്വൻി വയപ്പറി എനിക്കണ്ണായിതുന്ന സംശയം മുഴുവൻ നിന്നും. അന്ധാ = കററമറററു്.

ദ്രോകം 27. മുനിതനയാനയാനം = പ്രശ്നിക്കന്ധകയായ ശക്കന്തളും ഒരു പിന്നാലെയുള്ള പോക്ക്; ഉദ്യതൻ = തന്ത്രസ്തവവൻ. സഹസ്രാ = പെട്ടെന്നു്. വിനയ...പ്രസരൻ = സംയമനശക്തിയാൽ തട്ടക്കപ്പെട്ട മുതഗതിയോടുള്ളടിയവൻ. അധുനാ = ഇപ്പോൾ.

ദ്രോകം 28. അംശാദ്യം = തോർ രണ്ടും. ശ്രംസി = അല്ലും താനായതു്; ഇന്നായിതു്. നിശ്ചാസജം = ദിർഘഘ്രഹാസം നിമിത്തത്തുണ്ടായതു്. സേപദകണ്ണാൽകരം = വിധിപ്പുത്തുള്ളികൾ. (ഉത്കരം = തുട്ടം.) പുക്കൾ്ലികാരോധി = ചവവിക്കലംഞായി ധരിച്ചിട്ടുള്ള പുക്കാഞ്ചിനെ തടജ്ഞനായതു്. ഗ്രഹിതം = ഗ്രഹിക്കുപ്പട്ടം. വാർക്കന്തളം = ഭാഗിയുള്ള തലമുടി. വ്യാകൾ = ചിത്രവിക്കിടക്കന്നതു്. “അത്യുന്ന സുക്രമാരശരീരയായ ഇവർ കുടംബാറിച്ചു വെള്ളും ഇക്കി എടുത്തതിനാൽ, സ്വന്തേ ചൊരന്തിള്ളുള്ളിൽ ഇവളും രക്കകൾ കൗത്തടി ചുവന്നിരിക്കുന്നു; തോർ രണ്ടും ഇന്നാക്കി ക്കുന്നു; ക്കുണ്ണംകൊണ്ടു് ദിർഘഘ്രഹാസം വിട്ടുന്നതിനാൽ ഏണ്ണു് ഇടിച്ചുകൊണ്ടെങ്കിടക്കുന്നു. ധാരാലും അധ്യാത്മിച്ചതിനാൽ മുവളും പൊതാ നീതി സേപദകണ്ണങ്ങൾ ക്ലീനീക്കുമ്പുമ്പെട്ടുള്ളുന്നതുവേണ്ട തോന്നുനു. അഴിഞ്ഞു ചിന്നിച്ചിതറിക്കിടക്കുന്ന തലമുടി ഇവർ കററക്കുകൊണ്ടു് താങ്ങി തുടക്കിനിന്നുന്നും.” ഇത്തരംതിലുള്ള ശക്കന്തളും കവിയുടെ നില തന്റെ മനസ്സിൽ അത്യുന്ന ആർദ്ദം ജനിപ്പിക്കുന്നതിനാൽ താൻ അവളുടെ കടം വീട്ടിക്കൊള്ളും എന്നാണ് രാജാവു പറയുന്നതു്.

ദ്രോകം 29. എന്നാലാപം = എന്നെന്നു വാക്ക്. സംമിളിതം = ചെന്ന്. കമീക്ക = പറയുക. ചെവിനീക്കുക = ശ്രദ്ധിക്കുക. മയി സംഭാഷമാണു = തൊൻ സംസാരിക്കുന്നു. ആനന്ദാദിച്ചവി = എന്നെന്നു നേരു തിരിഞ്ഞു്. തനപി = യുവതി, സുന്ദരി. മദ്ദന്ധരാചരം = തൊന്മലാതര മരററാത വിഷയം. ആലോകനം = നോട്ടം. മിക്കസമയവും ശക്കന്തളും തന്നെതന്നെയാണു് നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതു് ആന സാരം.

ദ്രോകം 30. തുരഗവുരുപ്പടം = കതിരക്കളിന്റെ ഉദ്ദേശം = ഉത്തരാ ഏപ്പിള്ട്. എളിജാലം = പൊടിപ്പടലം. പരിണതവിശേഷം = അസ്ഥി കാറായ സുംഗരെൻ. ശ്രാഭരേഖാചുട്ടടി. സ്ലിലബർഗം = ഒവളുംകൊണ്ടു നന്നാണ. ശാവ = കൊന്തു. തതവിത്തി = മരക്കുട്ടം.

ദ്രോകം 31. ലത - വള്ളൽ. കമാംപുണ്ട് = വിരണ്ട്. രദ്ദേക്ഷയാ = തതര കണ്ണൽക്കാണ്ട്. ചുഹകലം = മാൻകുട്ടം. ഭേദിച്ചു = തകള്ലുകൊണ്ട്. മുത്തിയരം = ദേഹംയരിച്ചു; മുത്തിമരായ. അസ്ഥിനുപാവില്ലും = നതനുള്ളടട തപസ്സിനുള്ള വില്ലും.

ദ്രോകം 32. ധാരി = പോകുന്ന; നീഞ്ഞുന്ന. വപ്പുള്ളു = ശരിഡാ. ചെത്തപ്പു = മനസ്സു. പദ്ധതി = പിരീന്നാക്കം. അവശം = പരവശം; അന്യാധിനം. പ്രയാതി = പോകുന്ന. വാതസ്യ വേഗംപ്രതി നീയമാനം = കാരാറിൻറെ ശതിചക്കതിരാധി നയിക്കപ്പെട്ടുന്ന. കേതോടു പതാകാംപ്രതുക്കം = ധ്യാജത്തിൻ കെട്ടിയ കുമാടിക്കുറ.

രണ്ടാം അർജ്ജം

“ചക്ഷുഃപ്രതിതി, മനസ്സുംഗം, സകല്ലും, പിരീന്ന ജാഗരം,
കാർശ്യം, വിഷയവൈവ്യം, ലജ്ജാനാശ, മനനരം
ഇന്നാദാ, മുർച്ചു, മരണം, കാമാവസ്ഥകളാണിവ.”

ഈ പ്രഥവസ്ഥകളിൽ ആദ്യത്തെ രണ്ടാംപ്രതിയും ചക്ഷുഃപ്രതിയും, മനസ്സുംഗവും — ഒന്നാമക്കന്തിൽ കാണിച്ചു. സകല്ലും, ജാഗരം, ഏന്ന മുന്നാമന്തനയും നാല്പാമന്തനയും അവസ്ഥകളാണ് രണ്ടാമക്കന്തിൽ പ്രദർശിപ്പിക്കാതു്. മറ്റാവസ്ഥകൾ യഥാവശാരം വർദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതു്.

ദ്രോകം 1. സുദതി = സുന്ദരി. സുലഭയജ്ഞനാകിലാം — സുലഭയാഘൈകിൽ അന്നനെന്നയാഘ്യാളുള്ളതു്. തന്നെനാഭാവഭാവാദേശം = അവാളിടുടെ ഇംഗ്ലിതം അറിയുന്നതിൽ. (ശക്രതാളി തന്റെ നേരായുള്ള മനോഭാവമറിയാൻ മനസ്സു് ഉൽക്കണ്ണിതമായിരിക്കുന്ന ഏന്നതംം. സുലഭയാഘൈകിൽ പിരീന്ന ഈ ഉൽക്കണ്ണെക്കാണണ്ടുന്ന പ്രയോജനം ഏന്നാണെങ്കാകാവുന്ന ചോദ്യത്തിനുള്ള ഉത്തരമാണു് ദ്രോക്കത്തിൻറെ ഇത്തരാബ്ലസ്തികൾ.) മദനവിധി = വിവാഹാദികാംശങ്ങൾ; അമവാകാമരന്ത്ര വിത്തതു്. ഉദയതി = ഉദിക്കുന്ന; ഉണ്ടാകുന്ന. പ്രാത്മനാസാമ്യദുലം = ഇത്തരുടുക്കം അന്യോന്യം. അന്നരാഗമുണ്ടെന്നു മനസ്സിലായാൽ. ‘പാരിതാത്മ്യം കരളിന്തള്ളുമെന്നുംനുംരാഗരാവഭാവാഡാ’ എന്ന് ഏ. ആർ.

ദ്രോകം 2. മല്ലാക്ഷീമണി = സുന്ദരിയായ സ്കീരതം. ശ്രൂക്ഷിക്കാ = നോക്കുക. ശനകൈക്കി = പത്രക്കൈ. നീതംബുളത്താഫലം = അരക്കെട്ടി നീറു ഭാരംനിമിത്തം. (മാംസലുമായ നീതംബം. ഉത്തമസ്തുലിപക്ഷബന്ധം ഇം പെട്ടതാണെന്ന പ്രമാണം.) കാമിനാം = കാമിജന്നാർക്കും.

താൻ ഫൈഹിക്കന സ്കീര്ത്താന്തിന്റെ ചെപ്പുകളെല്ലാം തന്നുകൊള്ളൽമായി വ്യാവ്യാനിക്കുന്നതു കാമിജനങ്ങളുടെ സ്വദാവമാണെന്നു സാരം.

ദ്രോകം 3. ഏണം = മാൻ. ചാപഗ്രണം = വില്ലിന്റെ എണ്ണ. ബാണപ്രയാഗത്തിന് = അസൗഖ്യാന്തരിക്ക്. ഇഷ്ടഘടനാംഗം = ദോഷ തന്ത്രിന്റെ ഭാഗി. സാഖ്യം വാണം = ദാരിച്ച വാണം. ആഗ്രഹമുത്തമായ ഹാനിന്റെതുടർച്ച താമസിച്ചതുടക്കാണാണ് ശക്തിയുടെ കടാക്കാതിന് അത്രമാറ്റം കുറവാണെന്നു അഭ്യന്തരം ശക്തിയുടെ ഗ്രാഫിനും അഭ്യന്തരം വഹിക്കുന്ന ആ സാധ്യജീവികളിൽ അബദ്ധാൻ തനിക്ക് തോന്ന നിലപ്പുന്നമാണ് രാജാവു പറയുന്നതു്.

ദ്രോകം 4. ചാപഗ്രണം...ഹാബ്യിതം = എണ്ണടിച്ചുണ്ടായ തദ്ദേശവാട്ടുടിയും കൈത്തണ്ണുകൊണ്ടു മനോഹരം. മാത്സാബ്യദ്യതി = സൃഷ്ടി രഡ്ദി. അലം = മതിയായതു്. ഉശ്ര = ദാർധ്യം; ഉച്ചപ്പ്. ഉള്ളാശവം = നല്ല ലാശവമുള്ളതു്. റാത്രം = ദേഹം. ഇരോജാസ്യ + ഇവ = ആനന്ദാലവവേണ്ടതുടെതന്ത്രംപോലെ. സാരോന്തരം = വളരെ ബലമുള്ളതു്.

ദ്രോകം 5. ക്രഷി = വയറു്. വിഹാരക്ഷമം = ഓട്ടം ചാട്ടം മുതലായവയ്ക്കുവുള്ളതു്. പ്രത്യുതി = സ്വദാവം. ഭയങ്കുാധ്യാം = പേടിയിലും കോപണിലും. കോദണ്ഡി = കോദണ്ഡം(വില്ലി)ധരിച്ചവൻ; വില്ലാളി. ഇഷ്യ = അസു്. ഏന്റുഷ്യം = ആഗ്രഹം; യോഗ്യത. അബാധി = ചീഞ്ഞ; നല്ലതല്ലാതെ. മുഖം = അസ്വയം. ('വേദജ്ഞാതനാഭാഷം വരുത്തെ; ഇതുകണ്ഠകിലും വരേ വിനോദം' എന്ന് എ. ആർ.)

ദ്രോകം 6. വിഷാണം...ജലേഷ്യ = കൊന്തുകളിട്ടുചു സരോജലം ആളിൽ. സരോജലം = സരസ്വതി(തടാകങ്ങൾ)ലിലെ ജലം. (രാജാക്കന്നാർ നാഡ്യാട്ടിനു പോകുന്നും അവതരം ഉപയോഗത്തിനവേണ്ടി തുറന്ന തടാകങ്ങൾ നിന്മിക്കുക പതിവുണ്ടു്. ഇത്തരം തടാകങ്ങളിലെ ജലമാണു് ഈ വിശ വിവക്ഷിതം. ഇംഗ്ലീഷ് തടാകങ്ങൾക്ക് സംസ്കാരം നിലനിൽക്കുന്നതു്. 'നിവാരം' എന്ന പേരണ്ടു്. 'നിവാരം' എന്നതനുണ്ടായാണു് മുഖം ലെ പ്രയോഗം.) വിഹാരിക്ക = കുടിയിക്കു. ഹരിബാണൾ = മാനകൾ. കിടികൾ = പനികൾ. മുറ്റു = മുതണ്ണാക്കിശ്വന്നുകൾ. ചാപയഷ്ടി = വില്ലിന്റെ തണ്ടു്; വിലേജേനു ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ളതു്.

ദ്രോകം 7. ശമധനം = ശമം (അടക്കം) തന്നു ധനമായിട്ടുള്ളവർ. മാതൃനിജങ്ങളജ്ഞ = മഹർഷിമാരിൽ. നീളുംഡി = ഒളിച്ചിരക്കുന്നതു്. മഹിം = മഹറ്റു്; തേജസ്സു്. മുശാനമയം = അസ്ത്രിമയം. ഹീമഗിരിംഗം = മഞ്ഞപ്പോലെ തണ്ടര. ഹരിദ്വലപരമഹാമണിഡീസ സമം = സൃഷ്ടികാന്തകളുകളേപ്പുാലെ. ഉർഗ്ഗിരന്തി = പൂരംപുരുഷവിക്കനം. പരയാക്കസ മാതൃമണം = അന്യത്വത്തെ (അമവാ ശരൂക്കുന്നത്) പ്രഭാവം സംകുമി മംഗ്പാർ; ശരൂകൾ വരെന്തിക്കുമ്പോൾ.

പേജ് 74. 'മാധവ്യാ, കാണേണ്ടതിനെ കാണായ്യും തന്ത്രം കഴിഞ്ഞ നിരുപ്പംതന്നെ' എന്നതു മുന്നാം ശക്തിന്റെ അവസ്ഥാനും വരെ (പേജ് 99) 'പ്രതീക്ഷവസന്നി.'

മുഖ്യസന്ധിലക്ഷണം

മുഖ്യസന്ധിയിലപ്പീച്ച ബൈജം തെള്ളു തെള്ളിഞ്ഞുടൻ
കണ്ണു കണ്ണില്ലരെയനുള്ളമട്ടിൽ പ്രതിറുവം വരം.

മുഖ്യസന്ധിയിൽ പ്രസ്താവിച്ച കമാബൈജം, മെൽകാണിച്ച രാജ്
വാക്യം മുകൾ തുടർന്നു തുടിയാകാവസാനംവരെ ഒളിഞ്ഞും തെള്ളിഞ്ഞും അന്തു
മിഞ്ഞും പ്രത്യക്ഷമാകുന്നതു ശുഭമിക്കുക.

ദ്രോകം 8. ഉറുവൾ = മുഖം ഉയർത്തിയവൻ. അനിമേഷകൾ =
ഇമ കോട്ടാത്തവ; ചിമാഞ്ചവ. പനിമതിലേവാം = ചന്ദ്രക്കാലവയ.
വിലേഖകതേ = നോക്കുന്ന. അഭിനവാം = പുതിയ. ('പനിമതിലേവാം'
എന്നതിന്റെ വിശദേശണം.) ഭാഗിയുള്ള വസ്തു ക്കരൈക്കണ്ണാൽ ഉറു
നോക്കുക എന്നതു ഭലാകസ്പഭാവമാണെന്നും, താൻ ശക്തമുള്ളെങ്കു
ണാനാഗ്രഹിക്കുന്നതു് അതുകൊണ്ടു മാറ്റമാണെന്നും, അപ്പാതെ ലാഡേ
ചുരുക്കാണ്ടെല്ലുനമാണു് രാജാവു് സുചിപ്പിക്കുന്നതു്.

ദ്രോകം 9. തത്താം = യുവതി. വാനോർ...മണി = ഓവസ്തീക
ളിൽ മികച്ചവർ. [മഴ്ചാലും ഉക്കികൾ = തേനോലും മൊഴികൾ. അ
വരിൽ മണി (ഉതാം) എന്നതും] തള്ളിയ = ഉചേക്ഷിച്ച. കണ്ണപ
മുനിനാ = കണ്ണപമഹർഷിയാൽ. ഫുതയായ = ധരിക്കുപ്പുട്ട്; ഏഴുള്ള
പള്ളത്തുപ്പുട്ട്. നവധാരിക = ചെറുപിച്ചുകും അമവാ തുണിപ്പല്ല. 'പാച്ച
കഫ്പുവു് അടയ്ക്കാനില്ലെന്ന എങ്കുകിന്നതെട്ടും വിണാക്ക അതു് എന്തു
കുംപുവായിപ്പോകാറില്ലപ്പോ' എന്ന വിവക്ഷ.

ദ്രോകം 10. സത്പം കൊട്ടക = ജീവൻ നല്കുക. (ചിത്രമെഴുതിക്ക
ശിണ്ടാൽ ഭാഗിപ്പോരാണു ഭാഗങ്ങൾക്കു മിച്ചിപ്പുവത്താനായി വീണ്ടും
മൊത്ത മിനക്കപണി നടത്തുക പതിപ്പുണ്ടെല്ലോ.) വിഡി = ശ്രൂഹാവു്.
അവിലം ആപസാരം = സാന്നംസാരം മുഴവൻ. താം = അവരെല്ല.
ചെത്തു + എവ = മനസ്സുകൊണ്ടുതന്നെ. ധാരുവില്ലത്പം = ശ്രപമാവി
ന്നും ദേഹാഗ്രയത. തുണ്ടി = അവളുടെ ശരീരം. ശക്തമുള്ളുടെ സൗദ
ംഗ്യാതിശയം കണ്ണു രാജാവു് ഇന്നുനെന്ന ഉള്ളപ്രക്ഷിക്കുന്ന: 'അതുകുറ
മായ ചിത്രമെഴുതി അതിനു ജീവൻ കൊട്ടക്കുന്നതായിരിക്കുമോ, അ
തോ, മനസ്സുകൊണ്ടു ഭലാകത്തിലെ സാന്നംസാരം മുഴവൻ എന്നിച്ചേരു
ത്തു് ഇന്നുനെന്ന രഥാക്കുതി സ്വശ്ചാച്ചതായിരിക്കുമോ?' മനസ്സുശ്ചിയായാൽ
ലൂവണ്ണപുത്രതിക്കു സൗകര്യം തുടക്കപ്പെട്ടു.

ദ്രോകം 11. ശ്രാണിക്കു = മണിയുംനോക്കുക. നവൈവ അദളി
തം = നവഞ്ഞെല്ലകൊണ്ടു നൂളിപ്പെട്ടുകൊത്ത. ബാലപ്രവാളം = ഇളം
തളിൽ. തുള്ളാണിക്കോപണായാത്ത നയണി = തുള്ളാത്ത നല്ല രതം.
('അനാവിലം രതം' എന്ന മുലത്തിന്റെ പരിഭ്രാംധനാണിതു്. 'അനാ
മുക്കം രതം' എന്ന അഭിരാമവ്യാവ്യാനകത്താവില്ലെന്ന പാഠമാണിതി
നോക്കാൻ ഉച്ചിതമെന്ന രതാനും. 'അണിയാത്ത രതം' എന്നതും.
‘മെയ്യിൽ ചാത്താത്ത രതം’ എന്ന രാജരാജവമ്മയുടെ പരിഭ്രാം ഇം
പാഠത്തെ അനുസരിച്ചുള്ളതാണു്. ശാക്തമുള്ളം വ്യാവ്യാനിച്ച കട്ടിക്കുണ്ട്

മാരാത്തു ഇള പാംമാണ് സപീകരിച്ചിട്ടുള്ളത്.) അനാസപാദിതം = അകന്നുനോക്കാതെ. കുഞ്ഞിക്കാതെ = അനഭവം നിമിത്തം ക്ഷമിച്ചിട്ടിട്ടില്ലതെ. അനഭവം = ദോഷം തീണ്ടുകപ്പാലും ചയ്യാതെ. അനഭാഗം = അനഭവം.

ദ്രോകം 12. മയി സമ്മദിതേ=ബാൻ നേരേ നോക്കുന്നു. മനോജന സ്വർഗ്ഗികരിക്കുക = (തന്റെ) കാമവികാരത്തെ വബളിവാനുകൂൾ.

ദ്രോകം 13. അകന്നും = കാരണമൊന്നം തുടാതെ; യദിപ്പിയാ. പദ്മവി=കാലിൽ. ഉടക്കിടച്ചുന്നാലും = വാസുവശിൽ ഉടക്കിയി പല്ലകില്ലം. (നായികയുടെ ഇന്ത്യം ചേച്ചുകൂട്ടുകാണു് അവൻ തനിൽ അന്നരക്തായിരിക്കുമെന്ന മുഖ്യപ്പന്തൻ ഉംഫിക്കുന്നു്.)

ദ്രോകം 14. വല്ലം = ജാതി. ഉപാദീയമാണും = അംഗീകരിക്കുന്നപു കുംഡി; പിരിരച്ചുടക്കുന്ന. ഷപ്പാംഡം = ആറിരലൂത ഭാഗം. അക്ഷയം = അനഘരം. (വരവിൽ ആറിരലൂത ഭാഗം രാജാവിനു കൊടുക്കുണ്ടതു് പ്രജകളുടെ ചുമതലയാണുന്നതു് സ്വർത്തിവാക്യമാണു് ഇവിടെ സൂചിത്തം.)

ദ്രോകം 15. സാരം...ഭരം = നല്ല ദുഃഖവാനിമിത്തം മനോധി രം. അനപദം=ദിവസങ്ങാറും. അയം=ഇരുവാഹം. അതിമാത്രാ=വളരെ. സഖ്യിനോതി=സന്ധാരിക്കുന്ന. (തപഃ+സഖ്യിനോതി എന്ന പദംപ്രകാശിപ്പം.) അമരസമുദ്ധാരം = ദേവസമുദ്ധാരം. രാജജാപസ്ത്രം മുനിഃ ഇതിനാമ യേയം=രാജശസ്ത്രങ്ങളാണു് ചെറി മുനി എന്ന പേര്. (രാജം? എന്നു ണു് ദേവകൾ ഈദ്രോഹത്തെപ്പറ്റി പറയാറുള്ളതെന്ന സാരം.)

ദ്രോകം 16. ദംഭാളി...ഭ്രജൻ = വജ്രായയെത്തപ്പോലെ ശക്തി മുള്ള കൈക്കളോടുചൂടിയവൻ. അംഭാരാരാശിപരതി=സത്ത്രങ്ങാൽ ചപറാപ്പുട്ടതു്. അസുരധ്യപാശം = അസുരന്മാരെ നശിപ്പിക്കുന്നതിലുള്ള ശുശ്ര. ജംഭാരം=ഇന്ത്യൻ. കുലിശായ്യം=വജ്രം.

ദ്രോകം 17. മുത്തവർത്തനി=പുസ്തിക്കാരായ പുത ദത്തവായവൻ സാമ്പാദിച്ച മാർത്തിൽ. ഏതത്ത് ഭവാന്നയുക്കതു്=മുത്ത് അണ്ണയു് ചെറി തുത്തെന. പുതവംശ്യർ = പുതവിന്നെൻ വംശത്തിൽ ജനിച്ചവർ. അജ സ്രൂ=എപ്പും. എത്തിഭാജാം മുത്തഭ്രായപ്പകടപ്പുട്ടനവത്തെ ഭുത്തിയുംവെണ്ടി. ഗ്രഹിതദിക്ഷൾ=നോസുനോറവർ.

ദ്രോകം 18. മുത്തപ്രൂരിതത്തുത്യയുമം=മുത കല്പിച്ച രണ്ടു ത്യന്തർ; ദിനപ്രദേശങ്ങൾ=വെദ്യേരി സ്ഥലങ്ങൾ. ആത്മഗതം = മനോവിച്ചം. ദാഡിയാ=രണ്ടു തരത്തിൽ.

ദ്രോകം 19. മനമക്കമം=കാമവ്യാപാരം. നാഗരികാംഗനാരസി കൻ = നാഗരികസ്തുതിയായിട്ടു്. വിലാസസഹം അനഭവിച്ചവൻ. പരിഹാ സാത്മം = പരിഹാസമായിട്ടു്. പരമാത്മം=തേപനം=സത്യമാണുന്നു്.

മുന്നാം അക്കം

എറാകം 1. അന്തരായം അപഹനി = വിജ്ഞാനത്തെ നശിപ്പിക്കാനുള്ളതി നിഭേദം ധനനിലവേണ കൈവല്യം = ഉള്ളകാരങ്ങാട്ടു തല്ലു മായ വില്ലീസ് സാംബാലികാണ്ടുതന്നെ.

എറാകം 2. ആഷ്ടമാം പ്രഭാവം = കണ്ണപമഹാപിഡിയം മാഹാത്യം. അസപത്രം = തനിച്ചുംപോലെ പ്രവർത്തിക്കാൻ കഴിവില്ലാണവർ.

എറാകം 3. തപദിയസാധകം = നിന്മി = അനുഗ്യ. മീമം = തന്നത്തല്ല. ഗോക്കര്ദ്ദി = ചന്ദ്രതല്ല. പ്രമാ = യമാത്മാനില്ലെന്നു അനുഭവം. മാദി ശാം = ചുവന്നപ്പുഖലയുള്ളവതരെ. മീമംപ്രാഡേന = മീമം എന്ന വ്യാജേന, സുമാസ്യം = പുവന്പു. വജുവൽ = വജുംപോലെ.

എറാകം 4. മാലിനി...വാഹി = മാലിനിനിന്തിയില നീക്കണാം ഒളി ചഹിച്ചുകാണുവതനാ. മദജപരാത്രരാംഗങ്ങൾ = കാമസന്താപ നാം തള്ളിന് അവധിവന്നുകൊണ്ട്. വികസപരാംഘൃജാനാം = വിടരും താമരപ്പുകളിടെ. മാതതപോതം = ഇള്ളകാറും.

എറാകം 5. അദ്യനതം = ഉയൻതു. സന്നതം = താഴ്‌നാതു. ഇംഗ്ലീഷ് = ജഘനത്തിന്റെ ഭാരംകൊണ്ട്. നവം = പുതുതു. (അവർ ഇപ്പോൾക്കാതുകയിരിക്കണം ഇതിലെ നടന്നപോയതു് എന്ന സുചന.) ആരാഡി = അടച്ചതു്.

എറാകം 6. നൈദപകിലം = രാധ ആദിച്ചുതെച്ചതു്. മുദ്ര...കണം = മുട്ടവായ താമരവളയംകൊണ്ട് ഉണ്ടായ കൈവളകളുള്ളതു്. സവൃമം = ക്ഷീണിച്ചുള്ളതു്. അമാപി = ചുവിക്കിലും. നേത്രരമണീയം = കാണാൻ ക്ഷത്ര കൂടുള്ളതു്. സുരാംഭാഡതാപത്രം = കാമപീഡകൊണ്ടും വേന്നതും പരഞ്ഞ ചുട്ടകൊണ്ടും ഉണ്ടാകന്നാതു്. അപരാധം = ഉപാദാനം. സുഭ്രം = ആക്കണ്ണകം.

എറാകം 7. താനം = ക്ഷീണിച്ചതു്. പ്രക്ഷാമഗണ്യം = ട്രീഡ കവിൽശാടങ്ങളാട്ടുടിയതു്. വദനം = മുഖം. ഉരസിജം = സുനം. മുന്താകാംിന്യം = കാംിന്യം വിട്ടതു്. കൂണം = തള്ളൻതു്. മല്യപ്രദേശം = അരക്കൊട്ട്. വിനതം = താഴ്‌നാതു. പാണ്ഡുരാം = വിഭ്രംതു്. (എറാകം അചുടിച്ചതിൽ ഒരു പീശ പരിപ്പുണ്ടിട്ടുണ്ട്. ‘വിനതമതിരരം തോൻ, നീറം പാണ്ഡുരാം’ എന്നാണ് ശരിയായ പാം. ‘പ്രകാമ വിനതാവം സൗചര്യം പാണ്ഡുരാം’ എന്ന മുലം. ‘തോഴ്കൾ തുല്ലാം താഴ്’നു ‘വിശ്രംതി നീറം’ എന്നാണ് എ. ആർ.) ചെന്താർബാണാന്തം = കാമപീഡിത. ഉഷ്ണിച്ചിയാ = ക്ലീനുകൾക്ക് പ്രിയപ്പെട്ടവർ. നെന്തു...കുലാ = വേനല്ലീലാലഞ്ഞ കാററു തൃപി ഇലകൾ കൊഴിഞ്ഞുപോയ. മല്ലികാവല്ലികാ ഇവ = മല്ലവള്ളിപ്പോലെ.

എറാകം 8. ഏറ്റും നേരിച്ചിടാതേ = ടും വ്യത്യാസമില്ലാതെ. ചെതോഗതാധി ഫെറ്റും = ഉള്ളില്ലെന്ന മുഖ്യത്തിന്റെ കാരണത്തെ. അന്തു മത = ചൊദിക്കുമ്പെട്ടവർ. സന്നുപ്പുമം വൈക്ഷിതം അപി = ആരാവച്ചു

விக்ஷிக்கப்படுவதாயிடும். எனுறுது = கேள்கான். காதரத = அயிரத. கமிகை = பரவுக. ஹலாநீஸ் = ஹப்பாஸ்.

எடுக் 9. புரோடி = ரெமங். ஜதுபுரதம் = ஜீவிவஸ்த். (புரதம் = ஸ்ரீத்.) அவே = அவசாநத்தில். மேல்ரூம் = காஸ்மேல்ரை ஹைக்காஸ் ஹுட்டை. வாஸர் = பிவாஸ்.

எடுக் 10. அன்டி + அந்டி எடுப் பட்டேப்புத். உஹீத் ஸகங் பல்லிச்சு எடுப்பத்து. ஸாஷுயாரி = கஜீஸ்புவாரா. விக்ஷாத்தை அது = ரதைஷ்தை நிரை மணியற். கிளை = தசபூ. ஸுஷுப் ஸுஷுப் = விளைப் பிளைப் அஶிளாஷுபொகாரி. ஸுவஸ்துபல்ஶு = பொக்க வழி. புதுயாத்திமா = திரிவக் க்குரையிடுக.

எடுக் 11. அந்தக் = ஸஂஶயம். யா ஜின் ப்ரதி = ஏதாராதைக் கீழ்ச்சாணை. டீ=பேடி. அயீரிதுதைக்கையென்பதுப்படுவத். ப்ரயாஸ் = காதுகான். ஹப் அதைகே எடுப் = ஹவிட் அந்தக்குள்ளதை. அந்த ஸிப்புவங் = ஸ்பெலிட்டுக்காவங். அஸ்பிரின்டிகி = லக்ஷ்மீவை. ஞி ஹாத் = லக்ஷ்மியாத். ஹஷ்புதிதன் = கொதிக்கப்படுவன்.

எடுக் 12. பதானி ஸஂரஹிதுகாமா = பதனைத் தூ அதலோசி சு கள்ளப்பிடிக்காநாருக்கிக்கைவத். ஓகாமிகைதைக்கவிழ்வி=தை சில்லி சொட்டி ஒயங்கியவத். பேருமான் புகடிக்கரைதி = பேருமான் புக நமாக்கன.

எடுக் 13. பத்தியில்லை = ஸ்பெலிஸாமத்தும்தூதுவன். ந ஜாங் ஏப் புதுவ = எான் அலையுனிலூதைகை; எடுக்க திரை மத்தையிலுவுனிலூ. தப்பி = அதையிடுத். மே = எரென். தயிததமன் = எரைவு. புதியப்பு டுவன். நிகாமா = எரைவு. மதி = எராயிட். உதைபிழ்வி = பியீ ப்ரிகை.

எடுக் 14. பநம்...ரீர = வழார சட்டு ரைரிசோர்க்குட்டிய வத். தபா = நிரை. பநம் = ஏ கான். அத்தை = காமதைவன். அஜ : ஸுப் = ஏப்புப்புசுப். மா = எரை. பநவஶதைப்பாதவரை. பநந்த மொசி = க்குரைபோல மயுரமாயி ஸஂஸாரிக்கைவத்.

எடுக் 15. ஸுமாறு = ஸுமாறத. ஸெடிடி - வெதானில். ஹாஜ் குளாத்துக்கையி=வாடிய தாமரவழுத்தைக் காவங்குத்துத். ஸ்ரீ தத்தாத்து = நப்புபோல தெலுக்குக்காளை பாருவதைக்குத்துத் து. ஸ்ரீகுதி = ஸ்ரீகார.

க்கிளை+கொட்டு நி ஹுறுவரை கிடக்குதயாயிதைகை எடுப்பதுது பதிர்தானிக்கை பாடகொட்டு மத்தையிலுவுக்கா. ரைதோப்பாத்தை நாயி சுராத்தியிதை தாமரவழுத்தைக் காவங்குத்துதை. நிரை ரைரைமாக்கையில் வழார சட்டு க்கிளைச்சுமிருக்கை. ஹன்னையுத்து நி ஏதை உபசரிக்காநாயி எடுப்போரு க்குப்புதெங்கிலு ஏப்பாளையு.

எடுக் 16. அகங்குதை = வெரே ரைக்கமீல்யாத்து. ஹதமா = மருவியத்தில். மத்தைப்பிகி = நப்பு மத்தையுதுவத். தவ ஸ்மிதி =

നീക്കേൻ ഇരിപ്പ്. പ്രമഹം ഏവ = ആദ്യമേതനെ. അനന്തരാജരോഹം മാം = കാമബാണങ്ങളാൽ പീഡിതനായ എനെന്ന. പുനഃ = പി നെയും.

താൻ എഴപ്പാഴം ശക്തിയെയെന്നെന്ന ധ്യാനിച്ചു കഴിയുകയാണെന്നും, അഞ്ചെന്നയുള്ള തനെ ‘അനേകപുരത്തിലേക്കു തിരിച്ചുപോകാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നവൻ’ എന്നും മറ്റും പറഞ്ഞു പാടിക്കുന്നതു ‘തുനിരൈന്തു കതപോലെ’ തനിക്ക് ‘അസഹ്യമായി തോന്നുന്ന എന്നമാണ്’ ഉൾപ്പെടെ തന്നെ പറയുന്നതിന്റെ സാരം.

ദ്രോകം 17. ഭരിക്കുന്നതുസംഗ്രഹം = അനേകകം ഭാംഗമാതൃക സ്വപ്നകാരം. മദ കലത്തിനു പ്രതിപുകൾ = എത്രെ വംശാശ്രീനു നിലനില്പിനു പ്രക്രിയാണിൽ. തനിക്ക് അനേകകം ഭാംഗമാതൃകകുലും തന്റെ വംശശാഖയും മെരുവായി താൻ കതത്രഞ്ഞതു—പട്ടമഹിഷിയായി താൻ സ്വീകരിക്കാനുദ്ദേശിക്കുന്നതു—ശക്തിയെയെന്നുന്ന പറഞ്ഞു “രാജാവു” നബികളുടെ സംശയത്തെ പരിഹരിക്കുന്നു.

ദ്രോകം 18. അംഗഭാ...മതതാ = ജലബിസ്ത്രകളുടെ സഹക്കംകൊണ്ടു ശൈത്യമായ ഇളംകാറുകൊണ്ട്. ദേവദൈമൗഖ്യം = ശരീരത്തിന്റെ ക്ഷിണിബന്ധം നാശിപ്പിക്കുന്നു. അംഗഭാ...പുനഃ = താമരയിലയാകുന്ന വീശരീ. റംഭാത = സൂര്യരീ. [രംഭ (വാഴത്തട) പോലെയുള്ള ഉത്ത (തുട) ഉള്ളവർ മുന്നു പദാത്മം.] പ്രചുരാദരം = വലിയ ആദരവോച്ചുടി. ഇഷ്ടാനഭരാധ്യന = മറിത്തിനൊന്നുവെള്ളും. അംഗഭാജാതണം = താമര ചുച്ചുപാല ചുവന്ന. ഭവംപദയുഗം = ഭവതിയുടെ കാലുകൾ രണ്ടും.

ദ്രോകം 19. ക ചയുഗളാൽ = രണ്ടു സൂനങ്ങളിൽനിന്നും. ആനുയ വിധുരതരാംഗി = ക്ഷീണം നീമിത്തം അംഗങ്ങൾ തള്ളൻവർ. ആത്രപേ = വെയിലത്തു്. ഗമിക്കാമോ? = നടന്നപോകുന്നതു ശരിയാണോ?

ദ്രോകം 20. ഗാസ്യപ്പം = ഗസ്യപ്പുന്നതുടെ ഇടയിൽ നടപ്പുള്ളതു്. (സ്പീപ്പത്തുകൂടി തമിക്ക് ഒപ്പുകൊഞ്ചു് സ്വപകാര്യമായി അവർ നടത്തുന്ന വിവാഹമാണ് ഗാസ്യപ്പുമായ വേളി.) നദിക്ക = അഭിനന്ദനകേ; അ മാവാ റണ്ടാശ്വിക്കു. മൃതകൾ = മൃതജനങ്ങൾ; അച്ചുന്നമാർ മുതലായ പ്രിയാന്തുടിയ ആളുകൾ.

ദ്രോകം 21. അപരിക്ഷതകോമാളം = മറ്റാതം അനഭവിക്കാത്തതും മനോഹരവുമായ. ഇണ്ട്യൂഡിനതകലവൻ = (തെൻ കടക്കാനുള്ള പ്രതിക്രിക്കാണ്ട്) സക്കടകപ്പുട്ടുനു. അഹം ധാരാ പിബേയം = നാൻ എപ്പോഴും കടിക്കുന്നതു് അപ്പോൾ.

ദ്രോകം 22. ലോലാപാംഗി = ഇളക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന കടക്കല്ലും കുള്ളുട്ടിയവർ. മുളി = പിന്നെയും പിന്നെയും. കരാംഗ്രലികൾ = കൈവിരലുകൾ. ബാംബാധരം = തൊണ്ടിപ്പുശംപൊലുള്ള അധരം. അ ധീരം = ദയയുംകൊടുത്തിട്ടുണ്ടാണെന്നും. അസത്ത് = പലതവാനു. ലിലാവല്ലം = ബിലാസത്തുടുടിയുള്ള ചലിപ്പിക്കൽ. ഗണധമലക്കം = കവിൽ നീതം. ആത്രതം = കൈകൊണ്ട് പിടിച്ചുയരാനുപുട്ടതു്. എത്തിലു = പററിയില്ല.

ദ്രോകം 23. പല്ലവാം...ഇതം=എ മുഖമനിയുടെ ശരീരഭാരം കൊണ്ടു ചുള്ളിക്കുന്നതു. ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതല്ല=ശോഭിക്കുന്ന പുരുഷൻ. അംഗങ്ങാജപത്രേ=താമരച്ചിലയിൽ. നവര വിലിവിതം=നവവാങ്കൊണ്ടു മുത്തപ്പെട്ടതു. സ്ഥാനം=വാടിക്കുന്നതു. കാമലേവം=പ്രമലേവനം. കല്യാഞ്ചാംഗൈകരാഗാം=എ സുന്ദരിയുടെ കൈത്തണ്ണടയിൽനിന്നും. ശ്രീതം=വിശ്വപോയ. വിസാക്ഷിപ്തം=താമരവളയംകൊണ്ടുള്ള ഏറ്റവേണ്ടം (വള.). ഇഷ്കിച്ചു=കണ്ണിട്ട്. വിജനം അപി=വിജനമാണെങ്കിലും.

ദ്രോകം 24. സപ്പത്തിയുംവിധി=യാഗക്കമം. എരണ്ടും=എരംഡി പ്രത്യും. വേദി=യാഗവേദി. നാനാവിധാകാരം=പലതരം എത്തുതിക ഇംഗ്രേസ്ക്രൂട്ടി. അനീ=ഉള്ളിൽ. ദയം=ദയത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്ന. രാത്രിബു രഹാർപ്പരാഹമ്പസന്നാർ. സന്ധ്യാംഗോദപിശാംഗം=അന്തിമേധ്യഘ്രഭൂ പ്രോബല കുദ്ദും ചുവജ്ജും ചെറു നിറയിലുള്ള. ചരിഞ്ഞ=സഭയിൽക്കൊണ്ടു.

നാല്പാം അർക്കിം

മുന്നാമക്കുടിനിന്നും അവസാനത്തോടുകൂടി ‘പ്രതിഫലവാസന്നി’ അവ സാനിക്കുന്ന. നാല്പാംകും എരംഡം മുത്തൻ അഭിംബക്കുടി ശേഷമുള്ളുടെ മുട്ടപ്പട്ടം എഴുള്ളുമാറ്റുന്നതുവരെയുള്ള ഭാഗം (പേജ് 130) ‘ഗർഭം’ എന്ന മുന്നാമത്തെ സന്ധിയാണ്.

ഗ്രന്തസന്ധിലക്ഷണം

മുൻപലുമായും തന്നെളിഞ്ഞുള്ള ഭാഗം നാഡായും എന്തെല്ലാം ഫലഗർഭത്വമാണെന്നും പ്രകാശിപ്പിക്കുന്ന ഗംഗാം.

ദ്രോകം 1. ഗണിക്കുംവക്രക്കവയ്ക്കു. എക്കതുനയായും=എക്കാറു തയ്യാറുകൂടി. കമീക്കിലും=പരിഞ്ഞാർപ്പാലും. ഭ്രമിക്കുക=അസ്ഥാഭീ മക്കു. പുത്രക്കുതാം ഫമാം ഇവ=പണ്ണേ കഴിവുണ്ടു മാറ്റേയ ഏറ്റവുംപോലെ.

ദ്രോകം 2. ക്ഷീരിച്ചു=ശോഭമണി. രാഷ്യയിനാമൻ=ചന്ദ്രൻ. അസ്ത്രശീവരം=അസ്ത്രമയപച്ചത്തുണ്ടിന്നു കൊടുക്കും. മാണിക്യുദ്ധതി=മാണിക്യുരത്തുതിന്നു ദ്വാതി(ശോഭ)യോടുകൂട്ടുകൂടിയ. അതണം മുൻപിട്ടും=അതണ്ണനു മുന്നിലാക്കു. ഇനന്ന്=സുമ്മുൻ. വ്യസനോദയങ്ങൾ=വ്യസനവും അദ്ദേഹവും. ദിവ്യദൈജ്ഞാദപര്യ=ദിവ്യമായ ഇംഗ്രേസ്ക്രൂ കളിൽ (ചന്ദ്രസൂര്യത്വാരിൽ എന്നതും). ആത്മക്ഷാനത്രാശു=തന്നെ അവസ്ഥാഭേദങ്ങളിൽ. നീയമം=ഉപദേശം ധാതാവും=ഗ്രഹമാവും; വിഡി. ആകാശത്തിലുള്ള സൂര്യ ചന്ദ്രങ്കുളായ നണ്ണു ജേയാതിയുകളിൽ പ്രൂഢം ഉണ്ടാക്കുന്ന ഇംഗ്രേസ്ക്രൂ വ്യസനം; ദയാബേജു സൂചിപ്പിച്ചുകൊണ്ടും, മനസ്സും സുഖദശബ്ദങ്ങൾ സാധ്യാരണാണുംബാണും, കരിട്ടും സുഖം കാണുന്നും മനസ്സാരിട്ടും ദുരിവം ഉണ്ടാക്കാം, വാസ്തവത്തിയില്ലെന്നും ദിവ്യാകത്തുപം വിഡി ഉപദേശം ക്ഷയാണും എന്ന തൊന്തം പ്രസാഡി വിടുത്തെ ആശയം.

ദ്രോകം 3. നഷ്ടൻ=നിന്തിച്ചുവൻ; കാണാതാച്ചവൻ. ശരീ=ച്ചാറ്. കൈരവിണി=ആവൽപ്പുണ്ണി. ഇഷ്ട=സന്താപം. നിശ്ചിഭി=ശോഭ മനസിയത്രു്. ഇഷ്ടവിയേശാജന്യം=ഇഷ്ടജനനിവർഗ്ഗ വെർപ്പാട്ടു കാണുന്നാക്കാനാ. അബലാജന്യവർഗ്ഗം=സ്മൃതികളുടെ ദുഃഖഭാരം. അസഹ്യം=സഹിക്കാൻ കഴിയാത്തതു്; അതികർണ്ണം.

ദ്രോകം 4. ദ്രാ ഭവിക്കാത്തതു്=നിഷ്ടംലമായിന്തിരാത്തതു്. ദധാന=ധരിക്കുന്നവർ. ഭരത്യ=ഭരതിക്കവേണ്ടി; ഏതുപര്യാഥിനുവേണ്ടി. ശഭ്ദമിതോഷർഖ്യാം ശമീം എന്നപോലെ=ഉള്ളിൽ തീയുള്ള ശമീലതയുള്ളാലെ. (ഉഷ്ട്രംധൻ=അണി.) ആത്മപുത്രിം=തന്റെ പുത്രിം.

ദ്രോകം 5. ഇന്ദ്രധനം=ചന്ദ്രനുപ്പാലെ വെള്ളത. ആവിസ്ത്രിക്ക=പുരപ്പുട്ടവിക്കക. ലാക്ഷാരം=ചവനാന്തിച്ചാറു്. പാപ്പന്താശം=മുട്ടുവര. വന്യദേവിക്കരാഭരിക്കു=വനദേവതയുടെ കരാറുന്നർക്കാണ്ടു്. സ്വർഗ്ഗിക്കണം=സ്മൃതികൾക്കവേണ്ട എല്ലു് ആരഭ്രണ്ണാണളിം. അവനിതമാസമുഖ്യാംഗത്വത്തിൽ=പുഞ്ച സമൂഹ തിരികീന്ന ഒപ്പം എല്ലു് ക്രിയ. പുക്കണ്ണലുടെ കവരകളിൽക്കൂടി പ്രത്യക്ഷശൈശ്വരി വനദേവതാകരാ ശ്രദ്ധയിൽ ശക്തിയും വണ്ണ ആദരണ്ണങ്ങളുടെക്കു സന്ധാരിച്ചു എന്ന സാരം.

ദ്രോകം 6. ശക്തിളാദ്യ=ശക്തിളാ + അദ്യ എന്ന പദംപുഡിം. അദ്യ=ഇന്നും. ഉൽക്കലിക=ഉൽക്കലു; ഭാവിചായ വിരഹംഞ്ച ഹരുന്നുള്ള ശാസ്ത്രപാശ്യം. ശ്രൂതിവും ബാധ്യകല്പം=കണ്ണത്തിൽ തജാത ബാധ്യംകൊണ്ടു കല്പിയതു്. പിഷാദജ്യം=സക്കംനിമിത്തം വിഷയാർഹണങ്ങൾക്ക് അശമതാമായിശാഖിക്കു്. ഇംക്കണം=കാഴു; ദുഖഭാവമുന്നം പറയാം. ഇംദ്രം=ഇന്തരാശില്ലുള്ള. അരണ്യവാസിത്വം=കാട്ടിൽ താമസിക്കാനാണവുംഗംഭേദപരിത്യാഗി. അഭ്യർത്ഥനാജം=മതത നിമിത്തം ഉണ്ടാക്കാനു്. കമാ=എന്നാനെ. ഗ്രഹികൾ=ഗ്രഹങ്ങൾക്കു മിക്കൾ. ആത്മജാവിരഹപീഡം=കരക്കു വേർപ്പിരിയുന്നതുകാണുണ്ടാണും. പരിഹരിക്ക=ശിഖാക്കുക.

‘ഇഷ പ്രപാവവും ചാർച്ചകാതം വേഫുക്കാതമായുള്ള ബന്ധവും മററും അനിത്യമാണെന്നും’ എന്നിക്ക നല്ലതുപോലെ അറിഞ്ഞാം. ശക്തി ദ്രാവണങ്ങളിൽ എൻ്റെ ശാരസപ്പത്രിയല്ല; വള്ളംപുത്രിമാറ്റം. അന്നു നെന്ന നാമമാറ്റമായ ബന്ധം മാറ്റുമെന്നുംകു അവളുമായിട്ടുള്ള. ഇങ്ങനെന്നെയാക്കുവിതനാണും, അവൻ ഭേദഗ്രഹങ്ങളിലെക്കു പോകുന്ന കാഞ്ചുമോന്തു് എന്നിക്കാറുവാനും ഉംകൾപ്പുണ്ടും മനോഭവനയുമനുഭവ പ്പെട്ടുണ്ടാണ. ആ സ്ഥാനത്തിൽ, ലഭകികസുവണ്ണും മുഴകിക്കുചീയുന്നവതം പുത്രഭാരാഭികളിൽ മമതാബന്ധം. ദ്രോഗത്വത്തായ സാധ്യാന്ന മാതാപിതാക്കാർ ജീവനെപ്പുണ്ടുല്ലാതെ ഭേദഗ്രഹങ്ങളിലെക്കു യാത്രയാക്കുന്ന സന്ദർഭത്തിൽ എത്രമാറ്റം മനോഭവനും അനുഭവിക്കുന്നണ്ണായിരിക്കുണ്ടാ? ഇതാണു് കണ്ണപെൻറ ചിന്താഗതി.

ദ്രോകം 7. നഹിഷജൻ = യഥാതി. സുഖപവ്യജ = ശക്തിപ്പു. ബഹുമതാഭവനാം വളരെ അംഗങ്ങളുടുത്തായിരാറ്റ്. മഹിതഭാഗ്യം = വല്ലിച്ച ഭഗ്യത്താട്ടകൂടി. ഏകരുചം പുത്ര = ചക്രവർത്തിയായ പുത്രനെ. അവാപ്പനമീ = നീ പ്രാപിച്ചില്ലോ. നിന്നാണ് അതാരതില്ലേള്ള തെ മകഞ്ഞാകര്ദ്ദ എന്ന സാരം.

ദ്രോകം 8. ശാല = യജ്ഞത്വവേദി. ക്ഷീഡ്യിജ്ഞ്യങ്ങൾ = നിന്ന് ഹിക്കെപ്പുട്ട സ്ഥാനങ്ങളാട്ടകൂടിയവ. അസ്തിപ്പൂർണ്ണങ്ങൾ = അർഭപ്പൂലു വിരിച്ചിട്ടുള്ളവ. പാവക്കണ്ണൾ = അണികൾ. മഹ്യത്രസ്യം = ഹോമിക്കെപ്പുട്ടനാവളുടെ വാസന. ഗസ്ത്രപാപഹനങ്ങൾ = ഏല്ലാ പാപങ്ങളേയും നശിപ്പിക്കാവ.

ദ്രോകം 9. പ്രിയത = താൽപര്യം; ഫ്ലൈഡം. കസുഫോർമേറേ = കീസൂണാസ്ത്രം പൂരപ്പാടിൽ; പുക്കലിൽ. സാ ശക്തനു വല്ലം ദ്രുജതി = അണംഭന്നായാക്കെതിരിക്കാനു ശക്തനു ഭന്താവികൾന്റെ അടുക്കലേപക്ക പോകയാണോ. അനഭാന്തംഭന്നവാദം.

ദ്രോകം 10. ഗത്താ = പോകുന്നതിനോ. അഭാന്യവാസബസ്ഥാർ = കാട്ടിൽ താമസിക്കുന്ന കാലഘട്ടം ബാധിക്കാളാശിനാബർ. തങ്കലം = മാർത്തിം. മെറ + ഇംഗ്രാം. ഇംഗ്രാംക്കു നാന്തരത്തില്ലേള്ള. കരും = മാലും. കളക്കണ്ണ നാദം = കാഡിലിക്കെന്ന ശബ്ദം. സത്ത ശ്വേതശ്വിച്ചിട്ട്. മഹി! = അസ്ത്രത്തുകരംതെന്ന.

ദ്രോകം 11. താമരം = താമരപ്പു. സത സിഹണ ചാത തം = താമരപ്പുജ്ഞകൾക്കാണ്ടു വളരെ മനോഹരം. വാരിതണ്ടുരക്കാ = സൂഡ്രരാജീക്കലെ തുടക്കമാത്രം. കൊമലു...എന്ന = ദൃഢബാധ താമരപ്പുകളിലെ പരാഗംകാണ്ടു മിന്നമിന്നാത്രം. അനശ്രൂലമതകൾ പ്രസരം = അനശ്രൂലമാഡി വിനുന്ന വലംകാററാട്ടകൂടിയത്രം. മാൺം ഇവർക്ക് പരാ അനശ്രൂലം അസൂ = (ഇംഗ്രേജിനായിരുന്നില്ലെന്നിരിക്കാനു) മാർഡാ ഇം ശേ കന്തല്ലു വളരെ അനന്തരലമാഡി ഭവിക്കുന്നു. (മാർഡാസുശ്രാമാനം മുടാതെ ശക്താനു ദാനു ഭന്തുഗ്രഹണ്ടിൽ ചെന്നുചെരാൻ കണ്ണമഹാഷി അനന്തരലമാഡി മാണം.)

ദ്രോകം 13. സാന്തും = ഇപ്പോൾ. റ സാല വരൻ = വലിയ തെന്നാവും. ഏല്ലാംകൊണ്ടും അനശ്രൂലപ്പനാധ ഭാന്താവിനെ ലഭിച്ച പുത്രിയെ മഹാഷി അഭിനന്ദനിക്കുന്നാണോ. അതോട്ടകൂടിഭന്നാണു, അക്കായ്ത്തിൽ തന്ത്രിക്കുള്ള ചാരിതാമ്യത്തോഴ്യം അദ്ദേഹം സുചിപ്പിക്കുന്നു. മാർക്ക് ദോഗ്രനായ തെ ഭാന്താവിനെ ലഭിക്കുന്നുള്ളത്രം അപ്പുനമ്മാരെ ചരിതാമ്പരാക്കുന്ന ഒന്നാണെല്ലാ.

ദ്രോകം 14. കശാവിഭേദം = അർഭപ്പൂലു തട്ടി മുറിന്തെന്നു. സംശയം = സംശയം മാനിക്കാണ്ടി. വശ്രൂതം = മുഖ്യത്വം. നീ രോപണം രത്തലംസുകം തുതവതിനീ ഉന്നക്കാണ്ടു രത്തലം പുരുജോ. പൊടിവരകരി മുഖ്യം പോഷിതന്നു = പാടാടിവരകരിക്കുന്നതിന്നുകാണ്ടു വളരുന്നപ്പുത്ത്. നിന്നെന്ന പുത്രൻ അഞ്ചുജ്ഞം സാരം = നീന്നെന്ന വളരുന്നകുന്ന അനുകരിക്കാനു.

ദ്രോകം 15. ഉൽപ്പക്ഷപ്രകരണങ്ങൾ=ഉയൻ നില്കുന്ന തുമ്പരാമങ്ങ മൂട്ടുടിയി. അത്മഗ്രഹം=ബിജം എഞ്ച ഗ്രഹിക്കാൻ; കാഴ്ച. ഉൽപ്പന്നമിതിയായ =കെട്ടിറിഡ്യുന്. ഉദിതവസ്ഥമ്പ്രം =ഡെയ്റ്റേരോച്ച തുടി. തന്ത്രപാദങ്ങൾക്കുണ്ടാ കാലുകൾ. അലക്ഷി...വിഭാഗങ്ങൾ=വേർത്തിരിച്ചുവിഷാൻ പാടില്ലാതുവിധം പൊങ്ങിയും താഴ്നമിരിക്കുന്ന ക്രാഡനേരുടുടക്കിയവ. പന്മാക്കൾ=മാർക്കണ്ണൾ.

ദ്രോകം 16. ഏഷ്യാ കോകി സപി=ഇളു ചക്ര വാക്കുടിയും. ദോഷാംശാത്രിയെ. വിനാ കണവനോച്ച്=കണവനോച്ചുടക്കാതെ. ഗരീഡാഡി അപി=ഇരുത്തരണമുായ ചുണ്ണണംഎല്ലും. ഇന്ന ലൈക്കിൽ നാലു നമവത്രമന്നാളും ആശക്കാണ്ക് ആളുകൾ വളരെ ചുണ്ണണം സഹിക്കാറുണ്ടുണ്ടാണ് അനന്തര പാരുമ്പുന്തു.

ദ്രോകം 17. തപോധനം ഇമം ജനം=തപസ്യമാത്രം ധനമായി കൂളി ഇം എന്നെന്നു. ചൊല്ലാൻ=പേതകേട്ട്. തനാർ ഫ്രേഡനേയ ദന്ത=സപ്രതി. ബധുജനങ്ങളുടെ അറിവോ ഫ്രേഡനേയോ തുടാതെ. ഗ്രാമ്യ=സപീകരിക്കുന്നതുവർ. പരിഗ്രഹങ്ങൾ=ഭാത്രുമാർ. സാമാന്യ ബുദ്ധ്യാ=ഭാത്രുമാതുടെ നേരേ വേണ്ട ഭൂമാർ വികാരങ്ങളോച്ചുടക്കി. തപയാ=നിറാക്കി (ഇം പദം ഗ്രാമ്യാ എന്നതിനോടന്നപരയിക്കണം.)

ഇം ദ്രോകത്ര പലതം പലവിധിക്കിൽ വ്യാവ്യാനിക്കുന്നുണ്ട്. ചിലവതാക്ക വായനക്കാരെ കാട്ടുകേറിറുന്ന പാണിയിത്യുക്കുസത്തുകളും യിരുപ്പാക്കനില്ലെ എന്ന സംശയം. യാതൊരു ചുണ്ണാവും തുടാതെ പ്രസ്തുത പദ്ധതിനു രണ്ടും വരായാണ് പ്രയാസമില്ല. കാളിഭാസകവിതയാ യതുക്കാണ്ക് അതുയുംകൊണ്ടു തുപ്പിരുപ്പുട്ടുന്നതായിരിക്കും നല്ലതെന്ന തോന്നുന്നു. ആ രണ്ടുംപും താഴെ കരിക്കാം.

1. തപസ്യ മാത്രമല്ലാതെ അന്നയുടെ രാജപാദവിക്ക ചേർന്ന ധന മൊന്നം എന്നിക്കിരില്ലുന്നു. അന്നയും നല്ലതുപോലെ അറിയാമല്ലോ. അന്നു മഹത്തായ ഒരു വംശാനീയിൽ ജനിച്ച ആളുണ്ണാണ്. തന്നെളോടു നും ആലോച്ചിക്കാതുവാണ് അന്നു് ശക്കന്തളുവെ ഭാംഗ്യായി സപീകരിച്ചതും. ആ മംഗ്രാം വിചാരിച്ചും പശ്ചവന്നതുടെ കലമഹിമയെ ഓത്തും. ഭാംഗ്യാതുടെ തുട്ടിനിൽ തുവളായി സപീകരിച്ചും ആദ്യം കാണിച്ച പ്രതിപത്തിക്ക ചേർന്നടക്കിൽ ശക്കന്തളുവെയാണ് പെതമാറണും. മേഖലാലുള്ളത്രും നിങ്ങളുടെ ദേഹംപോലെ വരരക്ക്.

2. തപസ്യാണ തന്നെളുടെ ധനം. അതു നിറുപ്പാനുഗ്രഹിക്കിയി യുള്ളതുണ്ടെന്നും അന്നു നല്ലപോലെ മനസ്സിലാക്കുന്നും. തപോധന തനിൽ വളരുന്ന സാധ്യവായ ഇം കൂടിയെ ‘പട്ടമഹിഷിയാക്കാമെന്നും മററും പരബ്രഹ്മ’ വ്യാദമാഹിപ്പിച്ചും വിചാരംചെയ്യുന്നു. തന്നും നല്ല ബുദ്ധികൊണ്ടു അതോക്കെ മഹിച്ചും, ഇതു ഇവളെ അഭ്യന്താട്ടുകയയ്ക്കുന്നു. കഴിതെ കാംഗ്രസ്സേലും വേണ്ടപോലെ ആലോച്ചിച്ചും സപ്രതി. കലമഹിമ വിചാരിച്ചും ഇവരെ പട്ടമഹിഷിയായി സപീകരിക്കണമെന്നും നാശം ആശങ്കാപിക്കുന്നു. അന്നുനെ ചെയ്യുതപക്ഷം

പാഠിക്കുന്ന സംഭവിക്കുന്നതെല്ലാം അങ്ങയുടെ തലയിലെഴുന്നിനെ ആശ്രിച്ചിരിക്കും. ഇപ്പോൾ അതിനെപ്പറ്റി ഏതെങ്കിലും പറയണമെന്ന ശാസ്ത്ര വിചാരിക്കാണില്ല.

ദ്രോകം 18. പുജ്യാൻ=പുജിക്കുണ്ടെങ്കണ്ട ആളുകളെ. വിപ്രിയഃ=ഞനി പ്ലം. നിത്രത=നിന്മിക്കുപ്പുട്ടുവൻ. സരളത=ദാക്ഷിണ്യം. ദോഗ്രഹഃ=സൗഖ്യാനംവാദാളിൽ. ഇത്യഃ=ഇന്നതനെ. ദോഷിത്രുകർ=സൂര്യികൾ. ഗ്രഹിണികൾ=ഉത്തരഭാംഗമാർ. ആനുമാ=മരുപ്പുകാരന്തിലായാൽ. ദഹണബാധാഃ=ഗ്രഹത്വാനം ബാധകൾ; ഉച്ചവുകാരിണികൾ.

ദ്രോകം 19. ശൈലേന കലേന അപി ദോഹര്യതമൻ = ശൈലംകൊണ്ടു കലാരകാണ്ടും എററുവും ഡോഗ്രയും. ഭ്രംഃ പ്രിയാ ഭോവിയായ്=ഭാഗാവിന പ്രിയപ്പുട്ടു ഭോവിയായിട്ടു്. തദത്തമായ്=ശാദ്ധ്യത്വിന വേണ്ടി. ബഹുംം തുത്യഃ=ധാരാളം ജോഖാം. നിത്യാകല=എന്നം എ പ്ല്ലിപ്പുവൻ. കാലേ=സമയം വത്സന്നാം. ക്ലിഷ്ടഹീനൻ = പാപം (ദോഷം)തിണ്ടാതൊവൻ. അംനൻ = സൗക്രം. പ്രാചീ=ക്ഷിങ്കേ ദിക്ക്. മഹ വാസ്തവാഹതുതമാം മാൽ=എൻ്റെ വിരഹംകൊണ്ടുള്ള ദുഃഖം.

ദ്രോകം 20. ചരിരായ=വളരെക്കാലം. പരതാന്ത്യാം ധരണി=നാലു സമുദ്രങ്ങളുകുന്ന അതിതുകളോടുള്ളടച്ചിയ ശ്രൂ. സപത്രിഭവിക്കു=സപതിയായിന്തിതക. അരാതിക്കലമരമിനം ദ്രോഷ്പഷ്ടജം തനയം അവാ പ്രയ=ശത്രുവംശത്വത്വ സംഹരിക്കുന്ന ബന്ധം ദ്രോഷ്പഷ്ടന്നു ജനിച്ചുവന്നമായ ഒരു പുത്രനെ ലഭിച്ചു്. ധരാഭരം=ദ്രോം. പ്രിയോപേത=ഭർത്താവി നോട്ടു=ഡയവൻ. ‘വാലുകേ മുനിപ്പുണ്ണിനാം’ എന്ന കാലിഭാസൻ രഘു പംശാംശം പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതുപോലെ, വാലുകുത്തിൽ വാനപ്രസ്ഥം ശ്രൂമം സപ്രകിരിച്ചു് ദ്രോഷ്പഷ്ടന്നും ശക്താളും കാചിലേക്കുത്തനെ പരാഞ്ച കഴിയുമന്നതം.

ദ്രോകം 21. ഭവത്യാ തുതപും=ഭവതിയാൽ പണ്ടു ചെയ്യപ്പെട്ടും. മെ ഭവനദ്വാരത്രാധി=എൻ്റെ പണ്ടിനാലാലയുടെ മററിയു മുളച്ചു നില്ക്കുന്നതുമായ. നീവാരംബലി=വരിതെന്നലുകൊണ്ടുള്ള ബലി. വത്സ, ത്രഷ്വ ശഷ്വ കുത്സി=എൻ്റെ കണ്ണതു, സൈന്യത്വിന് എന്നുന്നതെന്നയാണു കരുവണ്ണാവുക? നീ ബലിയിട്ടു നീവാരംബന്നലു മുളച്ചു നില്ക്കുന്നതു കാണു ബോശല്ലാം എന്നിക്കു നിന്നെ ഓമ്പിക്കാതിരിക്കു സാഖ്യമല്ല. അഭാന്തനു വ്യസനിപ്പിക്കായും ചെയ്യം. പിന്നെ എന്നുന്നുന്നതെന്നാണു്, ശാസ്ത്ര നിന്നെ ദാർത്ത വ്യസനിക്കാതിരിക്കുക?

ദ്രോകം 22. പരസ്പരം=അനുശ്രാന്തനു മുതൽ. പരിഗ്രഹിത്രേ സാ പ്രതം തം അയച്ചു=പരിഗ്രഹിച്ച ആളുടെ അട്ടക്കലേക്കു് ഇപ്പോൾ അ കലകന്നുകാജനത്വ അയച്ചു്. പ്രസാദം കലതന്നു=പ്രസന്നമായിത്തീ തന്നു.

കവിതാ കാലിഭാസന്സ്യ തരു ശാക്കന്തളം മതം

ശാക്കന്തളെ ചതുരേംാക്കണ്ണു ദ്രോക ചതുപ്പുയം

എന്ന പദ്യം പ്രസിദ്ധമാണെല്ലാ. കണ്പാനേയും അന്നുഡാ പ്രിയംവ ദാദികളേയും മാൻ മുതലായ ജീവികളേയും മാത്രമല്ല, ആ ആശ്രൂമത്തി

ലെ പ്രക്ഷേപതാദിസ്ഥാവരവന്നു കൊള്ളുമ്പോൾ... വികാരോദ്ധീപ്തിജ്ഞയും ശ്രീക്ഷാൻ കഴിഞ്ഞു എന്നാമുള്ളതിലാണ് ഈ അക്കദിനിന്റെ പ്രാധാന്യം നിലവെക്കാൽ നാതെന്ന തോന്നുന്നു. ചതുര്മാക്കണ്ണതിലെ ദ്രോക്കപത്രം സ്വയം കുറ്റം, താഴെ ചുണ്ടിക്കാണിക്കന്നതാണെന്നുനാണ് ഭാവുകയാൽ ഒരു പ്രായം.

1 പ്രോക്കമെന്തുകൾ ശക്കണ്ണാദ്യ...	ദ്രോക്കം	6
2 നന്നായോക്ക ജനങ്ങൾ...	„	17
3 ഭക്ത്യാ സേവിക്ക പുജ്യാർഥി...	„	18
4 ശില്പനാഡി കലേഗം...	„	19

അരംബം അങ്കം

ദ്രോക്കം 1. ജൂണിച്ച ലഭാം = വഘ്നിച്ച കൊതി. ചുതകലികാം = മാസ്പരഹ്യാദ്വിതൈ. സംഭോ...താമ്പൻ = താമരപ്പാഡ്യയിലെ വാസം കൊണ്ടുമാത്രം പ്രതാമ്പൻ. കിതവൻ = ചതിയൻ. ഭ്രമം = വണ്ണ്. തപം എന്നാം മറന്ന കീം = നീ ഇവരെ മറന്നുകളുണ്ടുവോ?

ആഗ്രഹമന്തിൽവെച്ചു വളരെ കാർണ്മായി സ്വപീകരിച്ചിട്ടും, അന്തഃ പൂരംതിലെത്തിയതിന്റെശേഷം മറ്റു ഭാർത്തമാഖായുള്ള സഹവാസം നിമിത്തം ശക്തിയും മറന്നുകളുണ്ടെങ്കിൽ രാജാവിന്റെ തൽകാലാവന്മ രെ കവി സുചിപ്പിക്കുകയാണ്.

ദ്രോക്കം 2. രമ്യദിനാം ശോചത്വരിഷ്ടമനോഹരണംഉം വിഷയ അഭ്യന്തരാംഗങ്ങൾ. ജണനാഃജീവികൾ. പുറ്റജന്മഫുജം. സ്വപ്നം വസ്ത്മിരം = വാസനകാണ്ടുചുത്തു. ചിന്താപസ്തിരം = ഓഷ്ഠിൽ വരുന്നതു. സദ്ഗവം = സംശയം.

മനോഹരണംഉം വസ്തുകൾ കാണുകയും മധുരണ്ണായ ശബ്ദം എൻ കേൾക്കുകയോ ചെയ്യുന്നുവോൻ ചില സന്ദർഭങ്ങളിൽ പ്രാണികൾക്ക് അവാച്ചയായ എന്തോ വല്ലായും അനുഭവപ്പെടാറുണ്ട്. മുജജയന്തിൽ ആ വസ്തുകളുമായിണായിരുന്ന മമതാബന്ധമാണ് അതിനു കാരണം. പ്രക്ഷ, ആ മത വാസനാത്രപമായി ആത്മാവിൽ ലക്ഷ്യം കിടക്കുന്ന തല്ലാതെ ബോധപൂർണ്ണമായ ഒരു സ്ഥിതിയിലേക്ക് ഉയരുന്നില്ല. എന്നുമ തനിന്റെ ഉദ്ദീപനവിഭാവങ്ങളായ രമ്യവസ്തുകൾനും, മധുരശബ്ദങ്ങൾനും സം മുതലായവയിട്ടുകൊണ്ടും മനസ്സിനും ആനന്ദം അനുഭവപ്പെടുന്ന തിനു ചാക്കം വല്ലായും തോന്നുന്നതും ഈ മുജജയവാസനക്കാണാകുന്നു. ബോധപൂർണ്ണമായ അവസ്ഥയിലേക്ക് ഉയരാനുത്തരകാണ്ടും അതും അസ്പാ സമ്യക്കായി അനുഭവപ്പെടുന്ന എന്നമാത്രം.

ദ്രോക്കം 3. കോലു് = വടി; ദണ്ഡം. കാലമെട്ടു കഴിയേയെവാം ക്യത്തിലെന്നതും. ദരിക്കൾ ഉദ്ദോഗചിഹ്നമായിരുന്ന ചുതക്കവടി ഇപ്പോൾ ഉണ്ടാവുന്നതിയായിരുന്നതിനും ഏന്നാണ് മരിക്കാരൻ പറയുന്നതും.

ദ്രോകം 4. തുരംഗമാൻ = കതിരുക്കൽ. സപ്രത്=തത പ്രാവശ്യം ചാത്രം. റവിം=സുഖ്യൻ. നിരന്തരാഭസ്യത്തിഃ=ഇടവിടാത്ത ധാത്ര തുരംഗകാണ്ഡിരിക്കനാവൻ. സദാഗതിഃ=ചായ. ഭവിഷ്യത്തിലെ ഫലി=സപ്തം. (രാജാവു് എഴുപ്പാഴം ഭരണസംബന്ധമായ കാഞ്ഞങ്ങളിൽ മുഴുകിയിരിക്കുന്നതാണെന്നതാണെന്നതം).

ദ്രോകം 5. നിജസ്ത്രകൾ=സപന്തം മകൾ. തുതവേദ്യവിധിഃ=നന്ദ ചപ്പയുടുക്കാണ്ഡിരിക്കനാവൻ. ഭജതേ=ഭജിക്കനു. തുതകുത്യത=ചാരി താർത്ഥ്യം. അധുനാ=ഇപ്പോൾ. നിജയുമാം=തന്റെ തുട്ടന്തിഞ്ചപ്പട്ട വരെ. അഠന്യം=കാട്ട്. ദിവാ=പകൽ (മലവ്യാഹന്തിരലുന്നത്മം). ശ്രമവാൻ=ക്ഷിണിപ്പവൻ. ഗജയുമപൻ=തുട്ടന്തിശൈ തലവനായ ഏകാനുന്നാന. ആരുപവപ്പെശ്ചിത്രാനീതിളംബന്നും ഇവ=വവ്യിലിരെൻറു ഉപദ്രവമില്ലാത്ത തണ്ണത ദിജിൽ എന്നുപാലെ.

ദ്രോകം 6. പ്രതിഷ്വാലാഭം=രാജസ്ഥാന്തിരെൻറു ലാസ്തി; രാജ്യ ലാം. അനുതാൻ=അനുമാത്രമേയുള്ളത്. അതിപ്രേക്ഷാപേതം=വളരെ ഒട്ടുണ്ടുള്ളതുടർന്നിരു്. അധിഗതാർത്ഥമസ്യദരണം=കാലിക്ക കിട്ടിയ തിനെ ദരിക്ക എന്നാതു്. ക്ഷിതിക്ഷിംഗ്രം=രാജാവു്. ശ്രമഹരഘം ശ്രാ ന്തിവധം=ക്ഷിണിതു നശിപ്പിക്കാനാതു്. ക്ഷിണിപ്പിക്കാനാതു്. സപക്ര പ്രതദണ്ഡം=തന്റെ കൈകൊണ്ട് പിടിച്ച ദണ്ഡങ്ങളുള്ളടക്കിയരു്. അടയതേ=കട മാത്രമേയുള്ളത്.

കട വെളിയും മദ്ധ്യം തട്ടക്കമെക്കില്ലും, അതിരെൻറു ഭാരം വഹി എക്കണ്ടതു് അതു പിടിച്ചിരിക്കനാവൻതന്നെയാണെല്ലോ. രാജ്യവിഭരിന്റെ നിലയും തുരുപ്പാല്പത്യാണു്. ചില സുഖാനഭവങ്ങൾക്കൊക്കു അവ സംരം കിട്ടുമെങ്കിലും, പ്രജകൾക്ക് സക്കംതട്ടാതെ രാജ്യം ഭരിക്ക എന്ന തീരു ശ്രമസാഖ്യതായ കുത്യമാണെന്നതമം.

ദ്രോകം 7. ദിനമന=പ്രതിഭിനം. വൃത്തി=നില; സമീതി. അന്നെ വതി=അന്നഭവിയചനം. ക്രതഹം=വുക്കം. വരത്തി=വരദിക്കനാ; ഇല്ലാ താക്കനു. റാപം=ചുട്ട്. ഫ്രായ=നിശ്ചൽ. ആഗ്രഹിതാനാം=തന്നെ ആ ശ്രദ്ധയിക്കുന്നവതുടെ.

ദ്രോകം 8. വലജനന്തിക്കു=ഉഷ്ണശരിക്കു. നിത്യാദിയുക്തഃ=എന്നം തന്ത്രാധിക്കനാവൻ. ഭവസി= (അഞ്ച്)ഭവിക്കനു. ഓവിണം=ധനം. ഭരി=വളരെ. ഭായാദർ=ചാർച്ചക്കാർ; അവകാശികൾ. ഭവതി=ഭവാനിൽ; അഞ്ചയിൽ. പ്രജാനാം= പ്രജകളുടെ.

ജനന്തിക്കു ബന്ധുക്കൾ ചെയ്യുണ്ട് രക്ഷയും ശൈക്ഷയുമെല്ലാം രാജ്യാ പുത്രനെയാണു ചെയ്യുന്നതു്. അതു ചെയ്യുണ്ടെന്നും ബന്ധുക്കാളാക്കട്ട, സുഖമാണു ഭക്ഷണവും കഴിച്ച ധാരതാതെ ചേരുവപും തുട്ടാതെ കുഴിഞ്ഞു മുട്ടക്കയാണെന്ന സാരം. ‘ബന്ധുപ്രപ്രഥാനികൾ നടത്തുകയണ്ണു നീതാൻ; ബന്ധുക്കുണ്ടാ വിഭവമണ്ണു ഭജിച്ചുകാർവ്വ’ എന്നു് എ. ആൻ.

ദ്രോകം 9. താപസാനാം=താപസന്നാതദ. നാഭാസ...പ്രാണികൾ=വാസതീകൾ(ആഗ്രഹമണ്ഡൾ)ശാക്ഷത കാട്ടകളിലുള്ള ജീവികൾ.

അപനയം=മുൻഗയം; ഉപദ്രവം. കോപിയുംതൻ = ഏതെങ്കിലും താന്ത്രികം. മഹ തൃത്യാനാം തെററുളം=എൻറീ പ്രവൃഥികളിൽ പററിയ തെററുകൊണ്ട്. ഭ്രമഹാണാം=പുക്കണ്ണർക്ക്. ഇതി=മുന്നാിപ്രകാരം. അതുംപ്രത്ക്കപ്പുകൾ പല സംശയങ്ങളിലും വർഖിച്ച്. അപരിനിഷ്ടാകലം=ക്രിസ്തീയമാനത്തിലുമെന്താതെ പരവശമായിത്തീർന്നത്. മെഹാനാം=എൻറീ മനസ്സു.

ദ്രോകം 10. അസ്വ = ഇവരുടെ. ജനങ്ങൾ = ജനങ്ങളിൽ; പ്രജക്ഷീയ. അപദാം = പിശച്ച വഴി. അപത്രിഷ്ടൻ = അധികപതി ചുവൻ. അപരിചിതി= (ഇവിടങ്ങളിൽ വലിയ) പരിചയമെന്നമില്ലാതാ. തമാ + അപി = അഞ്ചുവൈയാക്കയാക്കുകില്ലോ. അപരിമിതേ ജനങ്ങൾ പുതാ = സാമൂഹിക ജനങ്ങൾ നിരംബാ. ഏതത് ഗ്രഹം = ഇംഗ്രേജുഹം. മുതവഹേന പരീതം ഇവ അവൈവെ=അനിയാൽ ചുറരപ്പെട്ടിട്ട പോലെ എനിക്കേ തൊന്തരം.

ദ്രോകം 11. ഘൂതൻ അദ്ദേഹത്തെന യമാ = കളിക്കഴിഞ്ഞവൻ എന്നും തെച്ചിരിക്കുന്നവനെ എന്നുംനേന്നും; പുതൻ അസുശ്രാചന യമാ = ശ്രമൻ അനുഭവനെ ഏന്നുംനേന്നും; ഉത്മിതൻ സൗഖ്യന യമാ = ഉണ്ണൻ വൻ ഉറങ്ങിക്കിടക്കുന്നവനെ ഏന്നുംനേന്നും; സ്പാതന്ത്ര്യവാൻ യത്രിത ദീപ യമാ= സ്പതന്ത്രി ബന്ധനമെന ഏന്നുംനേന്നും; തമാ + ഏ.വ = അതുപോലെതന്നെയാണ്. സുവംഗിനം ജനം വിലോക്ക = സുവാന്ദബന്ധിൽ എൻപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ജനങ്ങളെന്ന നാമം കാണണ്ണന്നു.

ദ്രോകം 12. ഫലഭരണം = ഫലങ്ങളുടെ ഭാരംകൊണ്ട്. നമിക്കു = തുച്ഛക. തത കുർമ്മ = പുക്കണ്ണർക്ക്. ഓഡാം = മേഘം. അലഘലുസസദി = വളരെ സ്വഭാവംബന്നുകൊണ്ട്. ഇതു മുണം മുണിക്കർക്ക്=ഇതു മുണംവാക്കുള്ള തന പ്രത്യേക സ്വഭാവമാണ്.

ദ്രോകം 13. പുജ്ജലദ്വാരി=തിക്കണ്ണ കാന്തി. പുജ്ജരാക്ഷി= താമരാഖ്യി; സുന്ദരി. ശ്രജ്ജ പത്രം = ഉണ്ണണിയ ഇല. നിജ്ജുള്ളത്തീർ = വാട്ടം മൊക്കോട്ടേ പുഴക്കുന്നോന്നുമില്ലാതെ നല്ല തളിത് എന്നാർത്ഥം.

ദ്രോകം 14. വിപത്ത് = ആപത്ത്. അപവ്യപായം = തടവുക്കുടാതെ. തപനൻ തപിക്കു=സുഖൻ പ്രകാശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

ദ്രോകം 15. അതുലൻ = എതിരില്ലാതെവൻ. മുത്തിമതി സൽക്കും കുംഭാ ഇ മുത്തിമതായ സൽക്കാരംപോലുള്ളത്. സമാനഗ്രം= മുല്യമായ മുണ്ണാംബുച്ചുട്ടിയവർ. പിതാമഹൻ=മുഹാവു്. അബായിതം = തടസ്സമില്ലാതെ.

മുണ്ണാംകൊണ്ട് മുല്യരായ നിങ്ങളു തമിൽ ചോജിപ്പിച്ചതുകൊണ്ട് ‘ചെങ്ങുണ്ടു ചെങ്ങു’ എന്ന സൽപ്പേര് മുഹാവിനു കിട്ടി. സാന്നിനെ ചെങ്ങിതന്നിലെപ്പുന്നവരികിൽ, ആ സൽപ്പേരിനു തടസ്സം നേരിട്ടായിതന്നു എന്ന സാരം.

ദ്രോകം 17. ജാതവിവാഹം=വിവാഹം കഴിഞ്ഞവർ. സച്ചരിതാ + അപി = പതിപ്രതയായാലും. നിജജണാതികരെക്കവാസിനീ= ക്രസ്തവിശ്വാസി ബന്ധുക്കളുടെ മഹത്തിൽത്തന്നെന്ന താമസിക്കുവാളായാൽ.

വിശക്തിതയാം=സംശയിക്കപ്പെട്ടുവള്ളായിത്തീരം. താത്മവർ=അക്കുൻ മുതലായവർ. വാഞ്ചം = ആറുഹം.

ദ്രോകം 18. മുത്രവെരും=ചെയ്യപ്പെട്ട മുത്രധാരിൽ വിരോധം; ചെമ്പുപോയതു് അബദ്ധമായി എന്ന വിച്ചുരംകൊണ്ടുണ്ടായ ചെറുപ്പ്. വിമുഖത=ചെവുളുവും. മുശ്ശേഷം=നില്ലാരത്യാരിൽ. (മഹർഷിക്കാർ നീ സ്ഥാരൂഹാരാണെന്നുള്ള വിച്ചാരണയിൽനിന്നുണ്ടായ പൂച്ചിംകൊണ്ടുണ്ടാരാജാവു് ഇങ്ങനെ പറയുന്നതു്?) ഈ വിക്രതികൾ=ഇന്ത്യം വികാര ണ്ണം. അതിവിത്തമത്താനാം=വല്ലിച്ച ധനംനിമിശ്രം അഘകാരിക ഇംഗ്രിതിനീറവക്ക്. (ധനശക്തിരകാണ്ട മരിച്ചവക്ക് മാത്രമേ ഇങ്ങനെ പറയാനും പ്രവർത്തിക്കാണും തോനുക മുള്ള്.)

വിമർശനസ്ഥി

പേജ് 130. ‘കാണൊ ക്ഷണങ്ങേരു ലഭ്യകിക്കാതിരിക്ക’ എന്ന പറ എന്തു ഗൗതമി ശക്തിയുടെ മുച്ചപടം നീക്കുന്നതു മുതൽ ആറാം അക്കദി സ്ത്രീ അവസാനംവരെയുള്ള ഭാഗത്തായി വിമർശനസ്ഥി വ്യാപിച്ചുകിട ക്കുന്നു. ലക്ഷ്യം:

ഗംഭേഷക്കാർ തെളിവേണ്ടതുറന്നു വല്ല വിശ്വാമേല്ലയാൽ
ഹലവാളും തട്ടശപ്പെട്ടുക്കണ്ടാലെ വിമർശമാം.

ദ്രോകം 19. ഉപനതം തൽ ഇം=തനിയേ വന്നേച്ചൻ്ന് അം ഇതു്. അനധിഗതപരിച്ചുവൻ= ഒരു തീരത്താന്തരിക്കെല്ലാൻ കഴിയാതെവൻ. പ്രാതഃ + ആരാൽ = പ്രഭാതത്തിൽ; സമീപപ്രാദേശതു്. അഭീ...ഗംഭേഷം=ഉള്ളിൽ മണ്ണതുള്ളികളില്ല. കാനപ്പുഡിം= ദിശപ്പ്.

ദ്രോകം 20. ഇഷ്ടാമ്മജാം=പ്രിയപുത്രിയെ. രഹസ്യം=മറ്റാത്മ റിയാതെ. ശിഷ്യാഗ്രുസ്സ്=സജ്ജനനുള്ളിൽ മുന്നൻ. അവമാന്യസ്സ്=അവ മാനിക്കപ്പെട്ടതെങ്കിലും; അബന്ധന. മുഖ്യം=മോശ്വിക്കപ്പെട്ട. മോഷകൻ=മോശ്വിച്ചുവൻ.

ദ്രോകം 21. കാല്പഷ്യം=കല്പഷത; ചീതാത്മം. അത്യന്തവിശ്വം=വലിയ അധികപ്രതാം. അസ്തിന്ത+കാലെ=ഈ സമയത്തു്. സപ്ത്രാംബു=തെളിഞ്ഞ വെള്ളം. അഞ്ജസ്വാ=പെട്ടുനും. തഞ്ചാവി=കരയിൽ നില്ക്കുന്ന പുക്കിം. പതനം=വീഴ്ത്തു്.

ദ്രോകം 22. അശൈക്ഷിത പട്ടപം=അഭ്യസിക്കാതെത്തന്നു ഉണ്ടാക്കാ സാക്ത്യം. അമാനഷി=മരശ്വവർപ്പിത്തിൽപ്പെട്ടാതെവൻ. ആതുകല്പം=കണ്ടുവരുന്ന. അപത്യം=കണ്ണതു്; മുട്ട. കാകാലയം=കാക ശ്രീച്ചു്.

ദ്രോകം 23. അസ്ത്രതി...ശയൻ= ശാക്ഷമേച്ചുകൊണ്ടു് മനസ്സു പതറിച്ചവൻ. ഉപാംഗവുംതും=രഹസ്യിൽവച്ചു നടന്നതു്. അഷാ=കോപത്തോട്ടുടടി. ചിത്രജകാർമ്മകം=കാമദേവൻറെ വില്ലു്. ത്രടി തം=ടടിക്കപ്പെട്ടതു്.

ദ്രോകം 25. മനസ്വാ=ഉള്ളികൊണ്ടു്. അപ്പുവാക്കകൾ = സത്യവാക്യാർ. പഠിത്തമെന്ന പേരും പരഞ്ഞതു് പാരവഞ്ചുന അഭ്യസിക്കുന ത്രടി

സത്യവാക്കാരായിതനെകൊള്ളേണ്ട എന്നാണ് ശാർഥഗവൻ ആക്രമിച്ച ഗംഗായി പറയുന്നതു്.

ദ്രോകം 26. ത്രജ്യതാം ഗ്രഹ്യതാം വാ—ത്രജിഹാപ്രൂചകയോ ഗ്രഹിക്കേപ്രൂചകയോ ചവയ്ക്കേം. (അങ്ങ് ഇഷ്യംപോലെ ഇവരെ ക്ഷിക്കുന്നു സ്വപ്നികരിക്കുന്നു ചവയ്ക്കുന്നു.) ഭേദവ്യാദിക്കൈപ്പു അണവൻ; ഭായ്മം. സപ്ലുകർത്തവ്യഭാരം—എല്ലാം ചവയ്ക്കേണ്ട ചുമതല. പ്രത്യാധാനംചെയ്യു—സന്തത്യത്തിലുംപാദനം നടത്തിയ.

ദ്രോകം 27. ക്ഷിതിപതി—ശാജാവു്. അതികല്പിക്കി—വളരെ ദ്രുഷ്ടിചുവൻ. ത്രാജ്യ—ഉപേക്ഷിക്കാതകവൻ. സതി—പതിപ്രത.

ദ്രോകം 28. അശിരിരികരണ്ടിന്ത്യൻ. അംബോജാളി—ശാമരപ്പുകൾ മുടി. അജസ്രം—എപ്പോഴും. കൂദിനി—ആസ്വാദിച്ചുണ്ടായി കർണ്ണ—ജീവത്രുംധനാർ. പരമക്ഷത്രം—ശാസ്യവൻറെ ഭായ്മം. നിശിത്തമതികർ—നാലു ബുദ്ധിമാനാർ.

ദ്രോകം 29. സാരസാക്ഷി—താമരക്ഷേപ്പി; സൂന്ദരി. ശക—സംശയം. ഭാരസംഗം—ഭായ്മസ്വപ്നികാരം. ഭാരസംഗമമൊഴിക്കാം—വിവാഹം കഴിച്ച ഭായ്മയെ സ്വപ്നികരിക്കാതിരിക്കു. പരമാരികത—പരമാരാഗമനം.

ഇപ്പോഴത്തെ അവസ്ഥയിൽ, തന്റെ ഭായ്മയെ തള്ളുകയോ അന്തു രണ്ടുംയെ കൊള്ളുകയോ എന്താണു് കൂടുതൽ സ്വപ്നാന്തരമായിട്ടുള്ളതു് എന്നാണു് രാജാവിന്റെ ചോദ്യം.

ദ്രോകം 30. ഭാഗയേധം—മുഖജ്ഞത്തിലെ ക്രമം; തലയിലെഴുത്തു്. ക്രമംനെചെയ്യു—കരയുക. ഉദ്യത—ഒന്നായിയുംവൻ. അംഗസാന്തുഷ്ടിക്കാം ജോതിഃ—സ്ത്രീയുപാതിലൂളു ഒരു തേജസ്സു്. എന്നാം—ഇവരെ. അധ്യ രജുതിമം+ശരാം=അജൂരജുതിമത്തിനുന്നതുവെച്ചു്. ഗഹിച്ചു്=സ്വപ്നികരിച്ചു്; എടുത്തുംകൊണ്ടു്. ഉത്തരമിക്ക=മേലേക്കുന്ന പോവുക.

ദ്രോകം 31. പ്രത്യാദശംചെയ്യു—തള്ളിക്കാളയുക. ത്രാജ്യസംഗം—സുഖാനഭവം. അത്യാർഥപദ്ധതം—പുണി=അത്യന്തം ദ്രുവിതനായിഞ്ഞിരിക്കു. സത്യാത്മം=സത്യമായ കാംപം. പ്രത്യയിപ്പിക്കു—തോന്നിക്കുക.

‘ഇപ്പോളുംപെക്ഷിച്ച സ്ത്രീയെ നോൻ മുൻപു് സ്വപ്നികരിച്ചിട്ടുള്ളതു യി എന്നിരുക്കാമ്പിള്ള. പക്ഷേ, അവരെ തള്ളിക്കാളിനുതന്നുതു്’ എ; നോൻ മനസ്സു് വല്ലുതെ സകടപ്പൂചകയുംചെയ്യുന്നു. തീരസംഖാരണം ന്യായമാണെങ്കിൽ അണ്ണനെ പരാഞ്ഞ പാടില്ലാത്തതാണു്. അതിനാൽ, മനസ്സു് ഇങ്ങനെ അകാരണമായി സകടപ്പൂചനതിനുനു നോൻ അം വക്കു വാസ്തവാണെങ്കിൽ വിവാഹംകഴിച്ചിത്തനു എന്ന വിശ്വസിക്കാതും അണാ വേണ്ടതു്?’ ഇന്താണു് രാജാവിന്റെ ചിന്താഗതി.

ആറാം അംഗം

ദ്രോകം 1. വഘജനനിയം—ഉപേക്ഷിക്കാതകകളു്. ആർദ്രനു—ജലി വുള്ളവൻ. വൈദികൻ വളരെ ക്രപാലുവാഴിരിക്കേമകില്ലും യാഗത്തിനുവേണ്ടി ആടിനെ കൊല്ലുന്നണ്ടല്ലോ എന്നാണെം.

ദ്രോകം 2. ചുതം=മാവു്. ഉദബ്ദിതമോദപികം=സന്തോഷിച്ച മഴിലുകളോട്ടുടർന്നു. മധുമാസം=വസന്തം. മധുപാലുളിതം=വഞ്ഞ കളിയും ഇളക്കാലപ്പെട്ടതു്. നിതരാം നയനപ്രിയമായു് = ഏറ്റവും എറ്റു നന്ദകരമായിട്ടു്.

ദ്രോകം 3. അണ്ണവിത...പുജ്യു! = മനോഹരമായ മാനുവേ! ധന മുരാറുന്നു = വിശ്വാസികളിൽ മുന്നൻ. പണ്ണവാണൻ=കാമദേവൻ. സഖ്യിതാദരം=വാളരെ ആരംഭവാട്ടുടെ. കണ്ണിതാളകമാർപ്പവള്ളണ കുറനിരകളുള്ളവർ; സുന്ദരിമാർ. ചണ്ണലത്രവിധായകം=ചാണ്ണലു ഒരു ഉണ്ടാക്കുന്നതു്. (സൈക്കിളുടെ മനസ്സിനെ ഇളക്കിവിട്ടുന്നതു്.) അണ്ണവിലേറിയും=അണ്ണവും ബാണങ്ങളുടെ തുട്ടണിൽ പ്രായാന്വയിച്ചു.

ദ്രോകം 4. പരാഗം=പുജന്നാടി. നാർ വൈകിയു=ശരിയാണി വിടരേണ്ട കാലം കഴിഞ്ഞെട്ടിട്ടു്. ഉർന്നതകോരകം=രെമാട്ട് പുറയു പുന്നാതു്; മൊട്ടിട്ടു്. കരവകം=ചെങ്കുറഞ്ഞീ. സന്നദ്ധം=തയാരായി നില്കുന്നതു്. പുവിലുംളി=കാമദേവൻ. അബ്ലൂഷ്യവിശീവം=പക്തി വലിച്ചപ്രട്ടണ അനുപു്. തുണം=ആവനാഴി.

ദ്രോകം 5. പീക്കിക്കം...തിക്കളെ=പണ്ണത്രംപ്പുാലെ പ്രജകളിടു കാച്ചുതിൽ വേണ്ട ഗ്രൂപ്പപത്രിപ്പിക്കുന്നില്ല. (പ്രത്തി=പ്രജ.) മദ്ദു=മനോഹരവന്നു. വ്യാക്ഷിപ്പാംഗൻ=ഉദ്ദേശ്യരഹിതങ്ങളായി, അഭവയവ നാഡോട്ടുടർന്നിരവൻ. ദാക്ഷിണ്യം=അനുഗ്രഹിതാം ശാന്തസരിക്കുന്ന സ്വദാവം. ഭക്ഷിത്തു്=രാജാവു്.

ദ്രോകം 6. മുരം...ശാൻ = വിശ്വാസപ്പെട്ട ആരംഭണങ്ങളെല്ലാം അക്ക നല വെടിഞ്ഞവൻ. പ്രകോപ്യം=ജാകതണ്ണു്. രൈഹാണ്യം=ധിരണ്യം (സ്പല്ലിം) കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയതു്. ഉർത്താപം...യർൻ=ഉള്ളിലെ രാപം നിമിത്തം വിശ്രിയ അധരങ്ങളോട്ടുടർന്നു. ദുരഘ്നം പുജ്യം പുജ്യം തുടക്കിയ നിറം എന്നാണത്തം. ‘ശ്രോംസാപരക്താധരം’ എന്നാണ ശാ മിലം. ‘വിളറി നിശ്ചാസമരോധാപ്പും’എന്നു് എ. ആർ. ‘അധരം ശ്രോംസാത്തമാപാടലം’ എന്ന വളരുന്നതാർ. ആരക്കതാക്കൾനു് = കണ്ണി കർ രാലും ചുവന്നവൻ. നീക്കഷാ...വൻ = ചാണക്കിവച്ചു കടക്കുന്ന രഥ രണ്ടാം പാലെ. കർത്തൻ = ചടച്ചുവൻ. സ്വമധാം = തന്റെ തെള്ളുകൊണ്ടു്.

ദ്രോകം 7. പ്രമഥം=ബന്ധാക്തായി. പ്രഭവാല്യമാനം=ഉണ്ടാവു പ്പുട്ടണ്ണാതു്. പ്രമമാനന്ത്രം=വല്ലി ചു സംന്ത്രം. സുപ്പം=ഉറുഞ്ഞിയതു്. മഹതം=ഭാഗ്യഹിനം. മഹ ഏതത്ത് ചിത്രം=എൻറെ ഇം മനസ്സു്. കമ ചപി=ഒത്തവിധാനിൽ. ആധി=ഉംവം.

ദ്രോകം 8. ശക്രഥു വന്നാണത്തിയ സമയത്തു് ഉണ്ടാതിന്തനു എന്തെന്ന മനസ്സു് ഇപ്പോഴിതു എന്നൊ സക്രഥുപ്പെട്ടത്രാനായി ഉണ്ടാവിരിക്കുന്നു. ശക്രതുന്നെയു ഉപേക്ഷിച്ചതിലുള്ള പദ്ധതാപത്രയാണു് ഇവിടെ നൂച്ചിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളതു്.

ദ്രോകം 9. പരിണമയസ്തുതി = വിവാഹണ്ണിൻറെ രാമ്മ. പോ കൊയ=ഇപ്പോതാക്കിയ. താമസമം വികാരം=തമോഗ്രണത്തെ സംബ

സിച്ച വികാരം. ഉജ്ജയിതം=ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ടത്. മനോവേദൻ = കാമദേവൻ. ചാപം=പിള്ള്. നിവേശിതം = വൈക്കപ്പെട്ടത്.

ശക്തന്ത്രയ റിവാഹം ചാള്യതിനെപ്പറ്റിയുള്ള ശാമ്ഹക്കുട മാറി യങ്ങാളുട്ടി കാമൻ തന്നെ വല്ലാതെ ഉപദിച്ചുത്തന്നീയിരിക്കുന്ന എന്ന താൽപര്യം.

ദ്രോകം 9. ബത = കിഷ്ണതന്നെ. നിരാളൃതാ = ഉപേക്ഷിക്കപ്പെട്ട വർ. നിജ...ദ്രിതാ=തൻറെ അള്ളക്കളാണിച്ച തിരികെപ്പോക്കാൻ എങ്ങനെയാണ്. ഉച്ചം=ഉറക്കം. ഉർക്കടാ...ക്ഷണം = തള്ളിവത്തു ദി ഫ്ലീതകൊണ്ടു കലഞ്ഞിയ ക്രൂരുകളോടുകൂടി. മുഖംസദേചത്താണി മതി = ആരുദ്രയന്നായ എൻ്റെ നേരെ. സതി=പതിപ്രത. ദമതി=ദമി ക്കുന്ന. ശരൂദിശഭല്യം=വിഷം പുരട്ടിയ അസ്യം. മാ=എന്നെന്നു.

ദ്രോകം 10. മയതിഗ്രാമി=എൻറെ ബുദ്ധിനുമുണ്ട്. ഇന്തുക്കുലാല പ്രാപ്തി=ഇന്തരത്തിലുള്ള ഫലപ്രാപ്തി. അപ്രതിപ്രാപ്തം = തിരികെ കിട്ടാത്തതരത്തിലുള്ളത്. അശാന്തവാഹം = ആശയുടെ ഒഴുക്ക്.

ദ്രോകം 11. തവ മഹ ച = നിശ്ചയം എഴുന്നുയും. നുക്കം = പുണ്യം. അവസിതം=അവസാനിച്ചത്. നവകിശലയരോണം=പുത്തൻ തള്ളിപ്പോലെ ചുവന്ന. വിയുക്തം = വേർപ്പെടുവൻ.

ദ്രോകം 12. സമാപ്തം=ഈവാന്താനിൽ. അസ്യോധിയാവരോധം, പ്രതി=നമ്മുടെ; അന്തിപ്പരാത്തിലേക്ക് (നമ്മുടെ രാജശപാചിതമായ പുജക്കബ്രഹ്മവചനം). നിന്നെന നയിപ്പാൻ=നിന്നെന തുട്ടിരുത്താണുപോകുന്നതിനുവേണ്ടി.

ദ്രോകം 13. ലഭിത...തം=വളരെ മാത്രവന്നേണ്ടുട്ടിയ വിരലിൽ ഏണിച്ചിനന്നത്. ഇലേ=വൈള്ളത്തിൽ. ഗ്രൗംവിവേകം = വിവേകമാണും. മതാകിം അവധിതയായി = എന്നാൽ എന്നുകൊണ്ടാണ് തിരം സ്കരിക്കപ്പെട്ടത്?

നന്തരിക്കുള്ള ഗ്രണഡോഷങ്ങളും തിരിച്ചറിയാൻ ശക്തിയില്ലെങ്കിൽ മൊത്തം ശക്തന്ത്രയുടെ കൈവിട്ടുപിരിഞ്ഞതിൽ അനുത്തപ്പെട്ടാണില്ലെന്നും, എന്നാൽ വിവേകക്കിയായ താൻ ശക്തന്ത്രയ തിരുപ്പ് കരിക്കാൻിടയായതു് എന്നെന്നു മനസ്സിലാക്കുന്നില്ലെന്നുംപറഞ്ഞു് സ്വന്നം കറരപ്പെട്ടതുകയാണു് രാജാസ്യം.

ദ്രോകം 14. ഗാത്രാസ്യം = ശരീരംശാഖ. അനപിതം=ഒത്തു ചെറി തു് (ശക്തന്ത്രയുടെ ദേഹകാന്തിയിൽ എത്താനുമാറുമെ ചിത്രത്തിൽ കാണിക്കാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടുള്ളത്. അതു മുഴുവനായാണും.)

ദ്രോകം 15. സപ്തിനം=വിയന്തതു്. ലാഞ്ഞരം = അടയാളം. ഭിന്ന വർണ്ണം = നിന്നും മനസിയതു്. അന്നരേഖ = രേഖതോടും. വഞ്ചിക്കാ... ആതം=ഒപാളു ചു ചായന്തിൽനിന്നും.

ശക്തന്ത്രയിൽ അന്നരക്കന്നായ രാജാസ്യം അവളുടെ ചിത്രം വരുമ്പു നാസമയത്തു് അവഭലപ്പറ്റിയുള്ള വിചാരനിമിത്തം ശരീരം വിയക്കുകയും പണ്ടു കഴിഞ്ഞ ക്രമക്കലാത്തു് ക്രൂരിത പുരാപ്പെട്ടുകയും ചെയ്യുന്നു. അം രണ്ടിന്റെയും അടയാളം ചിത്രത്തിൽ കാണാം. വിയർപ്പുപററിയ

ഒരുക്കിൾ ചായത്തിന്റെ നീറം മനസിയിരീക്കുന്നു. ക്ലൗഡീസ്റ്റുള്ളികൾ വിന്ന സ്ഥലത്തു ചിത്രത്തിലെ ചായം പൊളിപ്പുകയും ചെയ്യിരിക്കുന്നു. ഈതാൻ” ദ്രോക്കത്തിലെ ആദ്യം.

ദ്രോകം 16. അതു ആഗമിച്ചു=ഇവിടെ വന്നു. ദയിതാം = ഫ്രിയ തമരയും. ചിത്രാർപ്പിത=പട്ടണിൽ വരുന്നുചുട്ടുവൻ. അന്നലുരഞ്ഞുനു = അത്യന്തം താൽപത്തുണ്ടാക്കുന്നു. പദ്മസ്=നോക്കുവൻ. സാന്തോഷപാദ = ഗംഗ. അബ്രാഹാബുദ്ധ=മാർഗ്ഗമല്ലവ്യതിം. കാനുപാഠ മരീചി കായാം=എന്നോ കീടക്കുന്ന കാന്തൽവരുത്തുന്നിൽ. ഇംഗ്ലീഷ് അസ്റ്റി= എന്നീക്കു കൂട്ടുകും തോന്നുന്നു. (ജാതകത്തുകൾ=ജാതമായ (ഉണ്ടായ)ക്കാറു ക്കേണ്ടാക്കുന്നിയവൻ).

ദ്രോകം 17. സൈകത...മുന്നാ=മണംപ്രാണത്തു” ഇണവേദൻ നടക്കുന്ന ഹംസന്നാഞ്ചുക്കുടിയതു്. ലേവ്യാ=എഴുതേണ്ടെന്തു്. മാലിനിയുനി=മാലിനി എന്ന നടി. മുഗാബ്യാസിതം=മാനകൾ അധിവസിക്കുന്നതു്. കല്പിതവസ്തും=മരവുതി തുക്കിട്ടുന്നു. രം=ആഖ്യാനം.

ദ്രോകം 18. ന + ആരച്ചി=രചിക്കപ്പെട്ടില്ല. ശിരീഷം=വാക്കുകൾ നന്നാം. കവിളിനി...സരം=കവിയിൽത്തെളംതിന്റെ അറിവാംവരെ അണ്ണി ഇണ്ണിക്കിടക്കുന്നതു്. ന അകാരി=ചെയ്യപ്പെട്ടില്ല. വിസാക്കരം=ഇള്ള താമരവാളും. കുപമണ്ണാലുംരേ=സുന്ദരമുള്ളടക്ക മലവ്യതിലായിട്ടു്.

ദ്രോകം 19. ഘൃഷ്ണം=വിടം. തുഷാത്തം=ദാഹംകൊണ്ടു വലഞ്ഞ വർ. മധുപം=വണ്ണു്. അണ്ണം=ഔഷ്ണ്യം=സകടപ്പെട്ടു്.

ദ്രോകം 20. മധ്യ ആസ്പാദിതം = ഏന്നാൽ ആസ്പദിക്കപ്പെട്ടതു്. ബിംബാധരം=ചെന്താണ്ടിപോലുള്ള പ്രണഞ്ഞു്. ഓംഭോദ്രോഗിത്തമതി=ശാഹി കാരം മുഖവൻ. മദ്ദാൽക്കട്ടം=ശാത്രയികം മദിച്ചുവൻ.

ദ്രോകം 21. ഇംക്ഷണസാഖ്യം=നേരിട്ട് കാണുന്നതുകൊണ്ടണാകുന്ന സുവം. തനയമാം എത്തു്=ശക്കനൗളയിൽനിന്നുന്ന പററിപ്പുവാ മനസ്സു്. മനനസി=എൻ്റെ മനസ്സിൽ. സുരണ കുതാ ഭവതാ=ഈം സ്പുച്ചന്തിയ ഭവാനാൽ. ചിത്രീകൃതാ=ചിത്രമാക്കി ചെയ്യപ്പെട്ടു്.

മുസിലുള്ളതു പട്ടാഞ്ഞാനുള്ള കുമ മരന്ന് രാജാവു് ശക്കനൗളയു നേരിട്ട് കാണുന്നതുപോലുള്ള ആനന്ദം അനുഭവിക്കുമായിരുന്നു. റിക്രൂഷ കൾ പറഞ്ഞപ്പോൾ മാത്രമാണു് ഈതൊരു ചിത്രമാഞ്ഞാനുള്ള കുമ അഭ്യർഹം ചൊന്തതു്.

ദ്രോകം 22. നിത്രാംവിനാ=ഉറക്കം തുടക്കതെ. അനാരതായു=ഇടവിടാതെ പുരപ്പെട്ടകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ക്ലൗഡീൻ. ചിത്രേ + അപി=ചിത്രത്തിലെപ്പോലും. ത്രപ്പിലോകനം അനാപ്യം=നിബന്ധം ദർശനം അസാഖ്യമായിരുന്നിൻം.

ദ്രോകം 23. ദിഷ്ടവശേനേ=ഭാഗ്യദാഹം ചിമിഞ്ഞം. ദിഷ്ടത്രപരമില്ലും തച്ചിയത്തിൽ=നിരങ്ങാഷമായ വിധം. ആയാൾ=നഷ്ടമായ ഇഷ്ടങ്ങൾ മെന്നർത്ഥം.

ദ്രോകം 24. കളിത്രം=ഭായ്യ. ആത്മനാ ആദ്യാജിതബിജം=ത നാൽ ശ്രദ്ധാധാനംചെയ്യപ്പെട്ടു. കലത്തിനുന്ന്=വംശത്തിനു താഴു്.

കാലത്തിൽ = വേണ്ട സമയത്ത്. അതുപോൾ നില്പാരമ്പാത്ത; വലിയ. (വലിച്ച ഘലം കിട്ടാനിതന ഭൂമി രൈക്കവിട്ടുപോലെയായി തന്റെ പന്ത്രിത്യാഗമാണെന്നും.)

ദ്രോകം 25. മഹം = കഷ്യം. അതുനും വിധിപ്രകാശം = വേദവിധിയന്നും. ഉദിത ഗ്രുഖം = വളരെ ഗ്രുഖയോടുള്ളടി. സന്താനത്തിൽ ആത്മം = മക്കളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ആരാഞ്ഞ്. നീവപനം നല്ലകുടംപ്പണം ചെങ്കു. ചിന്താം ആന്ത് = വിചാരപ്പുട്ട്. അപ്രസവൻ = സന്താനമില്ലാത്തവൻ. പ്രസിക്കം = തപ്പണം ചെയ്യപ്പുട്ടത്. സന്താപം... ക്ഷീജം = സന്താപം മെണ്ട് ചുട്ട പുറപ്പുട്ടനാ ക്ഷീജരക്കാണ്ടു കൂഴക്കി സ്വാക്ഷിവരുന്നത്.

ദ്രോകം 26. അനവധിത്ത = അനുഭവ. ദിനമന്ത്രം = ദിവസംത്രം. നാംനെ ന ജാനേ = എന്നിക്കത്തെനാ അറിവിന്തുട്ടടി.

ദ്രോകം 27. കണ്ണോമും പുത്രനിണ്ണം = കണ്ണത്തിൽനിന്നും പുറപ്പുട്ടനാ പുഞ്ഞൻ ഒച്ചാര. വത്സകുടം ഇവ = പത്രക്കട്ടിയെ ഏറ്റാപോലെ. അഭ്യർഥാനത്തിന് = അഭ്യയം നല്ലവൻ. അധ്യനാ = ഇപ്പോൾ.

ദ്രോകം 28. ശിക്ഷ്യം = ശിക്ഷിയേണ്ണെണ്ണവൻ. രക്ഷ്യൻ = രക്ഷിക്കേണ്ണെണ്ണവൻ. പ്രിജം = പ്രൂഢിമണ്ണനെന. ക്ഷീരമേം = പാൽ മാത്രം. സക്കിരനിരതഃ = പാൽ ചേറ്റ് വെള്ളത്തിൽനിന്നും.

ദ്രോകം 29. പുന്നദ്വിഷാ = ദേവവന്നുനാൽ. ദിതിജാഃ തവ ശാപ്യാഃ തുതാഃ = അസുരരകാർ അഞ്ചുള്ള് ലാക്കാധി നിശ്ചയിഷ്ഠാപ്പുട്ടിരിക്കാണ. ത്യം ചാപമിൽ തത്ര ആനമയം = അഞ്ചുള്ള് ഇം വില്ല് അവിടെയാണ് കലഞ്ഞേണ്ടതു്. അതുഭൂതരേണു = വലിയ ആരുദ്ധരത്താടുട്ടടി. സതാം = സജ്ജനണ്ണള്ളുടെ. പതന്തി = പതിക്കുന്ന. മിത്രം = ബന്ധു. ഉഗ്രശരം നാം = തിക്ഷണാഞ്ഞള്ളായ അസുകൾ.

“അണങ്ങുടെ ബാണാഞ്ഞള്ളാൾ ഇത്രും അസുരനാശമാഗ്രഹിക്കുന്നു. അതിനാൽ അണങ്ങുടെ ബാണാഞ്ഞൾ അസുരരിൽ പതിക്കാട്ടു. മിത്രങ്ങളിൽ കനിപുറൻ കടാക്ഷണ്ണൾവേണ്ടം പതിക്കാൻ; അല്ലാതെ തുന്ത്രവും അസുകളുണ്ട്.”

ദ്രോകം 30. ശതമന്യവിന്നം = അജയ്യാൻ അവരെ ഇത്രും ജയിക്കാൻ ക്ഷീയിക്കാതെ അവരെ. ദിവസപതി മുത്തുവരം = സൗംഖ്യം നശിപ്പിക്കാൻ ക്ഷാഖിക്കാതെ. തമ്മിൻ നീവഫം = ഇത്തടിനു തുടിം. അനഞ്ഞുകരിം = ചപ്രും. നക്തം ക്ഷിണ്ണാതിരാത്രി നശിപ്പിക്കുന്നു.

ദ്രോകം 31. പ്രവിചലിതേസ്യന്തം = ഇളിക്കി ഇടപ്പുട്ട വിരകോട്ടുടക്കിവൻ. തുതാരും = അണ്ണാ. ക്ഷുപിക്കം = കല്ലുരക്കാണോ മറോ എറിരിയുക; അമാവാ ഉപദിവിക്കു. പ്രവരപ്പാക്കം = കുറസപ്പം. പ്രക്രിയ ചെയ്യപിക്കം = പ്രകടമായിത്തീരം. നീജ പ്രതാപം = തന്റെ ശക്തി. ഉംജിതാശരാധാനാം = ഗംഡിരാശയനാത്തെ. പ്രക്രിയ = സ്പഭാവം.

കൊപ്പത്തിനുള്ള അവസരം ഉണ്ടായാൽ മാത്രമേ ഗംഡിരാശയനായാ രാധ ആളുകളുടെ ശക്തി പുറത്തു കാണുകയുള്ളൂ. അതിചല്ലക്കിൽ അവർ നാട്ടണിരെയാതുണ്ണി കൂറിണ്ണുള്ളും.

ദ്രോകം 32. നമിരഗ്രണാഭ്യിതാ തേ മതിഃമാറാമില്ലാതെ സൽ
ഗ്രണങ്ങളുടുടർന്നു ദേവാർന്ന സ്വല്പി. ഏകയാക്ഷം=ഗരിയ്ക്ക്. മെ കര
പ്പുതാ താഴേൻ ധനപ്പല്ലിംബാൻ കയ്യിലേന്തിയ അവാ ഉഞ്ചിലുള്ള (ശരു
നാശനത്തിനു സ്വപ്നസിദ്ധമാം) വില്ലു്. അദ്യം=ഈനാ്. പരനിമിത്ത-
മായ് ഉദ്യതം=മഹറാത കാഞ്ഞത്തിനുവേണ്ടി ഒത്തൊഡിയീണെന.

എഴും അങ്കം

എഴും അങ്കം ആരംഭം മുതൽ അവസാനവരെ വ്യാപിച്ചു കിടക്ക
ക്കാണോ് അഭ്യാമരേതതായ 'നിപ്പഹണസസ്യം'. ഈ സന്ധിശ്വിലാണ്
നാടകംകൊണ്ടുദേശിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള കാഞ്ഞം നിപ്പഹിക്കപ്പെട്ടുനായ്.

നാിപ്പഹണസസ്യിലക്ഷണം

പല ഭാഗത്തിലും ചിന്നാച്ചിതറിക്കണം സംഗതി
നോയ് ചുന്നക്കാഞ്ഞസിദ്ധി വത്തനാതുപസംഹരി.

ദ്രോകം 1. കഷിതിപസ്സ് = രാജാവു്. ത്രം=അഞ്ചു്. ആദ്യപദ്ധതം=
ദാഡാമത്തായി ചെയ്യു ഉപകാരത്തെ. വലാരിതൻ ശ്രദ്ധിപ്പണി=ഈ തുല
കാണിച്ചു പ്രതിപഠി; സഞ്ചാരാദി. തുല്യം=നില്ലാരു. ത്രദപദാന
തഃ=അഞ്ചയുടെ അംഗത്തുട്ടുനാൾ നിമിത്തം. അതി വിസ്തിരം അസം
ഖ്യാ=വിശ്വയപരതയ്ക്കായ ഇദ്ദേഹം (ഈ ശ്രൂർ) ആകട്ട. അർച്ചണാം
പതിയാഥതാമാം=അഞ്ചായ പുജിച്ചതു മതിയായി എനാ്. ന ഗണ-
ഭതി=വിചാരിക്കുന്നില്ല.

ദ്രോകം 2. ഉദിതാകാംക്ഷം=ആകാംക്ഷയേടുട്ടുടി. ജയന്തൻ=ഈ
പ്രദപ്പുത്രൻറെ പേതു്. നാരുടശ്വാ...നന്നം=മാറിലണിശ്വാ, ഹരിചന്നന
നീറ മുട്ടുകളുംനായ്ക്കു. പരിമലഭരാമന്നം=വളരെ സുഗന്ധശേഖരക്കു
ടിയതുമായ. മദ്ദാരമാല്യം=കല്പവുക്കഷ്ണതിലെ പുഷ്പങ്ങൾ കോത്താഞ്ചായ
മാല. ഹരി=ഈ ശ്രൂർ. ശഭേ=കുഴത്തിൽ.

ദ്രോകം 3. അണ്ണക്കോൻ=ഈ ശ്രൂർ. ദിവി=സപർശനതിൽ. അഖ
സ്വം=പരിപുണ്ണം. നവാശലം=നവങ്ങളുടെ ശ്രൂർ. പത്രി=അസ്പു്.

ദ്രോകം 4. ഭജിഷ്യർ=ജോവകരും. അധിശ്രൂതായവരുടെ സംഭാ
വനാശക്തിയാൽ പ്രളക്കാർ നില്ലന ബഹുമതിയുടെ മെച്ചപ്പകാണാണ്.
രോധിക്കക=തട്ടകക. ശത്യജയശ്വൻ=അഞ്ചാൻ. തിമിരം=ഈ തട്ട്.
അഞ്ചൻ=സുംഖൻ. അഗ്രാസനം=മുസിലുള്ള ഇരിപ്പിടണ്ണിൽ. (സുംഖന്റെ
തെരാളിയായതുടക്കാണു മാത്രമാണ് അതണ്ണന് ഇത്തടിനെ നശിപ്പിക്കാ
ന്നുള്ള ശക്തി കിട്ടുന്നതെന്നർത്ഥം.)

ദ്രോകം 5. വാദ്യശ്രേഷ്ഠം ധാവജാൽ=ധാവകിബന ചായം മു
വന്നുപയോഗിച്ചു്. (ധാവത്തു്=എഴുവസ്സ്) പദവിയി= ചെന്തല്ലാസ്സു്.
സാന്ദ്രാധ്യം=പാടാൻ പററിയതു്. സുവർണ്ണ...കരം=കല്പവുക്കഷ്ണങ്ങളി
ലെ വള്ളുകളിലുണ്ടായ വസ്തുങ്ങൾ. (കല്പവത്കളിൽ വസ്തുങ്ങൾ സപയ-

മുണ്ടാകന്ന എന്ന പുരാണാക്തി.) ഭാവംകുറ്റതി=അങ്ങൾക്കെല്ലാംവബം സ്ഥിക്കുന്ന സ്ഥാനിൽ.

ദ്രോകം 6. നഭ്യു്=ആകാശം. ത്രിശ്രൂതിയു്=ഗംഗ. വിശകാ ജ്യോതിഘ്നു്=പ്രഭത്യേകം തീരിച്ചറിയാവുന്ന പ്രകാശംനാട്ടുടി. ദൈണം=നക്ഷത്രനാട്ടമം. (ഡംബനക്ഷത്രം.) നഭസ്പാന്തം=വായു. ഇന്ത്രാവരം=ഇന്ത്രാസ്താനം സഹാദരം; വാമനന്തി. (വാമനന്തിയേടുടരുന്ന രണ്ടാം ചുവാടുകാണ്ട് ഇതു തുട്ടപൊം പുണം എന്നർത്ഥമേയാണെന്ന്.)

മുഹമ്മദാക്കന്തിൽനിന്നും പുറപ്പെട്ട ഗംഗരെ വഹിക്കുന്നതും യുവ നക്ഷത്രം മുതലായവരെയെ വേർത്തിരിച്ചു കാണിക്കുന്നതും വാമനന്തിയും ഒട്ട പാദപ്പുസ്തഖണ്ഠാൽ പരിപുത്രവും ഭൂമിയിൽനിന്നും ആരാമമന്ത്രത്രംമായ പരിവാഹമം എന്ന വായുമണ്ഡലത്തിലെണ്ണ് എന്നെങ്കിൽ ധാത്രം ചാത്രം ചായും ചാത്രം മാതലി രാജാവിനെ യരിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്.

ദ്രോകം 7. അരപംക്തി=ആരകാലുകൾ. വിവരം=പഴതു്. പരിത കാന്തി=ചന്തനിരം. ഹയം=കതിരം. രൈവല്യത്വാപ്പി=മിന്നത്രപ്രകാശം. ജല...നേമി=ചവള്ളിള്ളികൾക്കാണ്ട് നന്ദിപ്പുത്രിയും രമച ക്രം. ഭവദ്രമം=ഞങ്ങയുടെ തെത്ത്. ശൈത...പരി=തന്നെ മേഘമണ്ഡലത്തിനു മുകൾവശത്രുതുടി.

ദ്രോകം 8. ശൈലം=പര്യതം. പത്രം=ഇല. പാമധ്യു്=രവിത്രി. പാത്=ഭൂമി. ഉനമിദ്യുക്കി=ഉയര്ത്തക. ആനച്ചിപ്പാടകാണ്ടുവരിക.

രമം വേഗത്തിൽ താഴുന്ന അവസരത്തിൽ ഉണ്ടായ അനന്തവം വല്ലിച്ചിരിക്കുന്നുണ്ട്. നിവർന്നവരുന്ന പവർത്തനാളുടെ ഏകാദ്ധടിക്കിൽനിന്നും ഭൂമി ഇരുന്നുപോലെ തോന്നുന്നു. ഇലക്കളുടും പോലെ കണ്ണരുപെട്ടുന്ന മരക്കൂട്ടമായിത്തൊണ്ടു. ആരംഭണ്ടിൽ വെള്ളം വ്യക്തമായി കാണാതിരുന്ന പുശകൾ തെളിഞ്ഞു ശോഭിക്കുന്നു. അദ്ദ്യുന്നായ ഒരാൾ ഭൂമി മേഘുട്ടക്ക പൊകി അടച്ചപ്പിക്കുന്നതുപോലെ തോന്നുകയും ചെയ്യുന്നു.

ദ്രോകം 9. പ്രപഞ്ചസ്വാദഹജൻ=പ്രപഞ്ചാവികൾ ദേഹത്തിൽനിന്നും ജനിച്ചു. അപത്രു=സന്താനം; പുത്രൻ. സപവതി= തന്റെ ഭാത്യം. ചിരാനന്തനം=പുഡം. സുരാസുരാർച്ഛിതൻ=ദേവതാരാലും അസുരക്കാലും പുജിക്കുപ്പെടുന്നവൻ.

ദ്രോകം 10. രവം=ചതു. നേമി=രമചക്രം. പാംസു=പൊടി. നിവഹം=മുട്ടി. തമാ=ശത്രുപോലെ. ഭവദിയയാനം=ഞങ്ങയുടെ വാഹനം; തെത്ത്. അവന്നു=നിലമുത്തു. അവതീസ്ത്രം=ഇരുണ്ടിയതു്; എത്രേണ്ട ദിക്കിലെത്തിയതു്.

ദ്രോകം 11. പുററിന്നൻ=പുററിനുള്ളിൽ. അരവാച്ചട്ട=പാസ്പിൻ ചട്ട. ലതാ...കണ്ണൻ = വള്ളികൾ ആറിപ്പിണഞ്ഞുകൊടക്കുന്ന കൃഷ്ണത്രം കൂടിയാണും കൂടാഞ്ഞും = ജടകക്കട്ട്. കതിരവെന്നതിരായ്=സുഖം നാനു നേരെ നോക്കിക്കൊണ്ടു്.

ദ്രോകം 12. പ്രാണനം=ജീവിക്കൽ; ജീവിതവുംതി. അമരത്തര മൂത്രവത്തു്=പാരിജാതം മുതലായ ദേവപ്രക്ഷണങ്ങളുള്ളതു്. കാഞ്ചന...
.

ഭാസ്യം=പൊൻതാമരജ്ഞകളിലെ പൊട്ടിക്കാണ്ട് മണ്ണത്താനിറമായ. അമരിന്നനിധിയം = ദേവസ്ഥീകരിക്കുന്ന മുമ്പിൽ. സംയമം = തപസ്യ.

കല്പ്യക്ഷം, ദേവസ്ഥീകൾ, രത്നമണിപം മുതലാംവരുത്തു സ്വർഗ്ഗം ലോകത്തിനുവേണ്ടിയാണ് എല്ലാവത്റം തപസ്യംചയ്യുന്നതു്. എന്നാൽ ഇവതുടെ തപസ്യാക്ഷേത്രം, മഹാ ദത്തിമാർ തപസ്യാക്കാണ്ട് എത്തുവാൻ ഏകാതിക്കന്ന സ്ഥലംമാണു്.

ദ്രോകം 13. ധ്യാനികം=ശ്രൂതക. നദികം=സദ്ഗാനിക. (എന്തേന്നും ശ്രൂതിയായ ശക്തിയും താന്ത്രണ നിന്ദിച്ചു തിരശ്കരിച്ചിരിക്കുന്ന ഒക്കേ, വിണ്ണം അവരുള്ള ലഭിക്കാൻ എന്നിക സംഗതിവത്തേമാ?)

ദ്രോകം 14. ലോഖം=ഖൂകിവക്കാണ്ടിക്കുന്ന. സട്ടം=കാജിരാമം. വേലന്നാനം=കളിക്കാനായി.

ദ്രോകം 15. തരാസ്പിബിജം = തേജസ്പിഖായ (ശാതിശക്തനായ) ശാശ്വത ബിജം. ഏപ്പശഃ കുമാരകൻ=ഖൂക കട്ടി. ഇന്ദ്യനേപ്പുയാ=വിറക കിളിന് കൊടുച്ചു്. പൊരി=തീപ്പുരി. (ഒപ്പിയ തീപ്പുരി വിറകിൽ പിടികിട്ടിയാൽ സർവ്വസംഹാരകമായിത്തുടരുണ്ടു.)

ദ്രോകം 16. സൂരക്കം=നല്ലപോലെ ചുവന്നതു്. ഇഷ്ടം...രിതം=ആഗ്രഹിച്ച സാധനം കിട്ടുന്നതു് രംഗതാൽ മലന്തിയതു്. കരം=ശക്ക. സ്‌പ്രഹരികം = ശ്രോഡിക. നിരന്തരാംഗളി=ശ്രൂതതിനൈയ വിരലുകളും ശ്രൂതിയതു്. നിരന്ത...ചാത=ഖൂട് തിരെയില്ലാത്തവിധം കുഞ്ഞിയ ദളം അഞ്ചോട്ടുടിയ. വാരിജം=താമരജ്ഞം. വിഭാതം=പ്രഭാതം.

ദ്രോകം 17. ദന്താംശം = പല്ലിൻമൊട്ട്; മുളച്ചുവരുന്ന പല്ല്: സാക്കാരണാസ്തിതവരാം = ധാതോത കാരണവുംതുടക്കത പൂജ്യവിശുദ്ധകനാരുക്കാണ്ട്. ഏതാ...ക്ഷുമാഫ്=ഖൂലുമൊന്നു കാണാതകവീഡി ശാഖിൽ. ഒചനാർവ്വരി=പുരേണൻ. (വേരി=തേൻ.) കളം=അവ്യക്ത മധുരം. അക്കം=മകിത്തുട്ട്. മന+ആലിംഗ്രൂ=അലിംഗം=പുണ്ണന്നിട്ട്. തദംഗജരജസ്യു്=അവതുടെ ദേഹത്തു പററിയ പൊടി.

ദ്രോകം 18. ഏപ്പം=ഖൂണ്ടുനു. തപോവനവിതബം=ശാതമായ) തപോവനണ്ടിനു ചുരുക്കം. മുദ്രഗ്രാഹം ഭാവം=ക്രൂരപ്പാവം. ജയ ദൺ=ജയം റാഞ്കർയ്യവൻ. മനീസ്രൂ=മഹർഷിയെ. സാ പദ്മനാഭതെറു കാരൻ. (അവദ്യം=ദോഷം) ചന്ദനത്തം=ചന്ദനപ്പുക്കൾ.

ദ്രോകം 19. മന=ശാത്രുതംതനന. അന്തരംഗം=ഉള്ളിച്ചു്. ധൂർണ്ണ നാശം=പ്ലംഗനുകൂട്ടതനന. അനിത്രം=ച്ചും=പരബ്രഹ്മിച്ചിക്കാൻ കഴി മാത്രതു്. മഹാധനന്നം=മഹാഭാഗ്യവാൻ.

ദ്രോകം 20. അവനിരക്ഷം=രാജ്യരക്ഷ. ധന്തചത്രം അവലംബ്യ= ധന്തചത്രം അവനിച്ചു്.

ദ്രോകം 21. വാസസ്ഥു്=വസ്ത്രം. ധൂസരം=മുഷിജന്തതു്. പ്രതോപ വാസാം=പ്രത്യാതിനുവേണ്ടിയുള്ള ഉപവാസംനിനിത്തം. ആകലിതെക്ക വേണ്ടി=മുടിയെല്ലാം ജടപിടിച്ചുവർ. വിപ്രവാസലുതെന്ന വഹി ക്ഷേമ=വിരഹത്തെ പ്രത്മാന്യമുണ്ടിക്കു.

ദ്രോകം 22. മോഹതമസ്യു്=മോഹമാക്കന്ന ഇത്തട്ട്. വിശദാശ

യൻ=മനസ്സു തെളിഞ്ഞതവൻ. മഹ = ഏറ്റിക്കു. എഹിനീ=ഭാം. നാം. വോപഗത = നേരിട്ട് വന്നവർ. വിധിനാ = ഭാഗ്യവശാത്. ശൈത്യി... തൗ = ചല്ലുറുഹണ്ണിന്റെ അവസാനത്തിൽ. രോഹിനി=രോഹി സ്ത്രീ എന്ന പ്രക്ഷ്യതും. ദോഹം ഉപേതവത്തീ=കൂടിച്ചേറിവളായി. (റുഹണം അവസാനിക്കേണ്ട രോഹിനി പ്രദനോട് ചെത്തും) ലെ എന്ന സാരം.)

ദ്രോകം 23. ധൂതിവാസല്യം = വബ്ലിച്ച വാസല്യത്തോട്ടുടർന്ന്. ഇയാശാസനം = വിജയാശാസ. ജാതം = ഉണ്ടായ. അശ്രൂരോധാൽ = ക്ഷുഖ്യരിന്റെ തടില്ലും നിമിഷം. അതാംബുലതാ ശ്രേതരക്കാഡം = വൈഹാിലരുക്കാത്തതുകൊണ്ട് ശ്രേതരക്കുവണ്ട് (പാടലവണ്ട്) മായ അധിക്രമത്തോട്ടുടർന്നിയരു.

ദ്രോകം 24. നിരാകരണാപ്രിയം = ഉപേക്ഷിക്കലാക്കന അപ്രിയപ്രവൃത്തി. മുത്തരം = വളരെ വലുതു്. മോഹം = വിശ്രമം. ചെത്തല്ലു് = മനസ്സു്. ഉത്തരമാഴലം = വാൺബിച്ച അജ്ഞാനംകാരണം. അനാസ്ഥം = അശ്രൂരം. സപ്താന്ത്രാ = പാശബാണിനുള്ള ശ്രേം നിമിഷം. ശിശാസ്ത്രിയാലു് = ശിരസ്സിൽ അപ്പിച്ച മാല.

ദ്രോകം 25. മോഹവദ്യസ് = ബ്രഹ്മിത്രണിന് അധിനിവാസിനാംവൻ. അശ്രൂ=ക്ഷുഖ്യന്തിര്. ലക്ഷ്യമാക്കിയില്ല = കണക്കാക്കിയില്ല; വക്കെവച്ചില്ല. അരാളപക്ഷുലഗം = വളരെ ഇമരോമന്ത്രജ്ഞിൽ പററിയ. ആയരു് = ആ അശ്രൂ. ഉന്നതാന്തരാപം = വലിയ പദ്മാണംാപം.

ദ്രോകം 26. ദ്രോഷ്പരി നാമാ എഷ്ടഃ ഭ്രവന രേണകത്താ=ദ്രോഷ്പരി നന്ന എന്ന പേരായ ഇം രാജാവു്. തവ തനയൻ = അങ്ങയുടെ പുത്രനായ ഇന്ത്രനു്. സംഗ്രാമാക്കണം = പോക്കിള്ളതിൽ. ധനസ്സു് = വില്ലു്. സാധിതാന്തമം = കാംം. സാധിച്ച. തദിയം കോടിമാത്രം വജ്രം = അവന്നെൻ്റെ മുൻപുള്ളി വജ്രായുധം. വിഭവമാത്രം ഭവതി = രഘുകാരം. മാത്രമായിത്തിന്റെിക്കനം.

ദ്രോകം 27. അക്ഷാമാർച്ചിക്കയനാർ = ക്ഷയിക്കാതെ തേജസ്സു കന ആപത്തോട്ടുടർന്നിയവർ. ഇവരിൽ=ഇം അഭിതികാശ്യപര്യാരിൽ. ആദാ = ആദികാലഭ്രം. ഗ്രിലോകിനു് = ദുന്ന ലോകനാർക്കം. അവിലമവഭ്രാഖ്യക്ഷൻ = എല്ലാ ദേവതാക്കം നാമനായുള്ളവൻ. എത്രം പ്രസ്തൻ = ഇവതെന പുത്രൻ. ഇംക്ഷാസ്യപ്പുലപബ്ലു് = ദ്രോഷ്പരിക്കു പംക്കൊണ്ട മാത്രം പ്രപബ്ലേഷണ സ്വഭവണ = വാമനൻ എന്ന പേരുള്ള. മാരീചാഭാക്ഷാധിനികൾ = മരീചിയുടെയും ദക്ഷന്നേറയും മകാർ. വിധി = ഗ്രഹാവു്. ഒന്നവിട്ടുള്ള പുത്രൻ = പുത്രന്നെൻ്റെ പുത്രനും പുത്രന്നെൻ്റെ പുത്രിയും. (ക്ഷയപൻ തരീചിയുടെ പുത്രനും അഭിതി ദക്ഷന്നേറ പുത്രിയും അംഗരു.)

ദ്രോകം 28. ആവണ്ണിലു്=ഇന്ത്രൻ. തപാിയൻ തനയൻ = നിരീക്ഷ മകൻ. ജയന്തരുല്യസ്=ഇന്ത്രപുത്രനായ ജയന്തനോട് തുല്യസ്. വയം = തന്നെൻ. തപം=നീ. ഇന്ത്രാണി=ഇന്ത്രന്നെൻ ഭാം.

ദ്രോകം 29. ത്രിലു=ചരിത്രലു. അപത്യരാം=ഇരാധാരണാം. സിഖാടിലുഷൻ = ആറുഹം സാധിച്ചുവൻ. വിഡിനാ=ഭാഗ്യവശാൽ. ശ്രമാ ച വിശാം ച വിധിഃ ച=ശ്രമം യഥാവും വിധിയും. അഖാ=വേണ്ടുപാലെ.

ദ്രോകം 30. തദനതരം=ശതിനശ്ശേഷം. ജീവിതം=എമലം. പ്രമ മം=ആദ്യം. തത്തി=പിന്നീട്. ഷൈത്രകാൽത്തേരാഃ = കാര്യകാരണങ്ങൾ ക്ഷേ. ഗ്രീമത്ത് പ്രസാദസ്യ = അന്നയുടെ അന്നറഹാരാനിനാക്കട്ട. സപദഃ സപ്തത്തുകൾ.

ദ്രോകം 31. പ്രത്യാഖ്യമായ്=കണ്ണപ്പുണിൽ. ഗജാ=ആന. ആ തിനെ പ്രതി=ശതിനെക്കുറിച്ചു്. സത്യത്രശശപുണ്ട്=ശാരു ധമാർഹ താലുള്ളു ആനയാണോ എന്ന സംശയിച്ചു്. പ്രത്യേതി=ശരിയുണ്ട്; വിശ്രഷിക്കുന്നു. തച്ചരണ്ടുക്കൾ = ശതിക്കുന്ന കാലടിപ്പുംകൾ. ഇതി എവും ഏവും ഇതുപാലെതന്നെന്നയാണു്. മമ ചിത്വാവിദ്ധാഹം= എക്കുന്ന മനസ്സിനെ ബാധിച്ച ദ്രോക്കം.

ശകന്തരയ നേരിട്ട് കണ്ണപ്പും വിവാഹത്തിക്കുന്ന കാഞ്ചം ടാക്കി ക്കാൻ കഴിഞ്ഞതില്ല. അവർ ധരിച്ച മുതിരം കണ്ണപ്പുംചാക്കു ടാക്ക കയും ചെയ്യു. ഇതു്, നേരിട്ട് കണ്ണ ആനയെ ആനത്തെനു വിശ്രഷിക്കാ രെ ശതിക്കുന്ന കാലടിപ്പുംകൾ അന്റു് ആനയുടെതോശിരിക്കുന്നും എന്ന വിചാരിക്കുന്നതുപാലെയായിരിക്കുന്നു.

ദ്രോകം 32. ഭൂരം...ക്ഷണം=ബ്രഹ്മണശാപംകുണ്ട്” ടാക്ക നാശിച്ചു് കംപിനപ്പുംയന്നാളിഞ്ഞിവൻ. ഭാസുരരഥിലാം=സംസാരാവി. അചോപാഹിതവിമോഹൻ = സ്പുഖിഗ്രമം തിന്നിവൻ. ത്രദയിനൻ = നിന ക്ക വശംവദൻ. ഇഭാനിം=ഇപ്പും. ദ്രുംഖപ്പും=ക്ക്രമാടിപ്പുറം. സ്വദേശമായ് നോ സത്രി= വ്യക്തമായി പ്രവേശിക്കുന്നില്ല; നല്ലാപാലെ തെളിഞ്ഞുകാണുന്നില്ല.

ദ്രോകം 33. ഗതപാ=പോതിട്ടു്. ആഴി എഴും അതിലുംഘിച്ചു്= ഏഴും സൂര്യുദ്ധം കടന്നു്. ജിതപാ= ജയിച്ചു്. വിഷ്വപം= ലോകം. വിപു ലം= വലിയ. സതപാനാം ഭദ്രനു= ജീവജാലങ്ങളു മുഴവൻ അക്ക നാടുകൊണ്ടു്. സമ്പ്രദാനവ്യാസം= സമ്പ്രദമനൻ എന്ന പേരിനെ. ക്രതപാ= ചെയ്തിട്ടു്. പുനഃ=പിന്നിട്ടു്.

ദ്രോകം 34. ഭാവത്കു പ്രജകൾ= അന്നയുടെ പ്രജകൾ. പ്രജ്ഞി= മഴ. വാസവൻ = ഇസ്തുൻ. ഇഷ്ടിവിധി=യാഗക്കും. സത്ത്വജ്ഞി=സംഭാഷം. ഉദയ...ദ്രോഹ്യമാം ഭാവം= രണ്ട് ലോകങ്ങളുടെയും അന്നറഹം കൊണ്ടു സൂത്യർഹമായ നില, അനേക്യാന്യ സവ്യാസപാതാ= പരമ്പരം സവ്യാസത്തുട്ടുടി.

ദ്രോകം 35. അരചൻ= രാജാവു്. ജനഹിതെതക്കത്താന്ത= പ്രജ കർക്ക നയംചയ്യുന്നതിൽ എക്കാഗ്രത. മഹിമാവു്= മഹത്പാം. അന

പ്ലം = വളരെ. ജനക്കുമയം = ജനനമരണാനുകമായ. ആമയം = ദുഃഖം. മമ = എനിക്ക്. അമേയശക്തി = അളവററ ശക്തിയുള്ളവൻ. പറ മേശപരൻ = ശീവൻ.

ഭരതവാക്യം

സ്രവൻ രാജ്യം തൊട്ടവജ്ഞ നന്ന വോൺഗാൽ പ്രശസ്തി*യാം;
ബ്രഹ്മതാൻ നാടകാന്തത്തിൽക്കാണം ഭരതവാക്യവും.

* നിപ്പുഷ്ടാസനസിയൈടെ റോഗമാണു “പ്രശസ്തി”.

മണിപ്രവാളഗംഗത്തളം

കാളിഭാസത്തികളിൽവെച്ചു”, അതുതുമെ രാമണീയകംകാണ്ടം സപാഭാവിക രസപു കാണ്ടം കമാമാധ്യരൂപകാണ്ടം സദ്ധനാരൂപ കാണ്ടം, ശ്രേഷ്ഠ തരമാണ് ‘ശാകന്തളം.’ “ന സ്വരംരംഭത്തിലെ പുഷ്പങ്ങളും സംവത്സരാവറ തത്തിലെ മലങ്ങളും ആത്മാവിന മോഹഭ്ര ആനന്ദപാരവദ്യത്തെയും നിർവ്വത്തിയേയും ന ഷ്ടിയേയും ജനിപ്പിക്കുന്ന സകലവും, എന്നവേ ഭൂമിയും സപൃശ്വംകൂടിയും, ഒരു നാമത്തിൽ യോ ഫൂക്കണ്ണമെക്കിൽ ‘ശാകന്തളം’ എന്ന പറഞ്ഞ മതി; അതിൽ എല്ലാം അഭ്യർഥവിച്ചിരിക്കു എന്നാണ് ‘ഗോധ’മെ ഇം വിശിഷ്ടത്തിലേ പും അഭിപ്രായപ്പെട്ടിട്ടുള്ളതു.

കേരളവക്ക് വലിയകോയിത്തസ്പുരാന് ‘ഓ കാളിഭാസൻ’ എന്ന ബഹുമതി സപാഭിച്ചു തത്തരു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ‘ശാകന്തളം’ തജ്ജമം എന്ന്. മലയാളഭാഷയിൽ കനാമതായി ആവാ വിച്ച നാടകവും ഇതുതന്നു. അനും കേരളീയ ഇം നാടകം എത്രമാറുമാണ് സൈപ്പിച്ചുതെന്നും തിനു കൈയും കണക്കുമില്ല. വണ്ടിക്കാരം പ്രഭ കാരം തുടി ഇതിലെ ദ്രോക്കങ്ങൾ എഡിസ്ഥമഃ കാരിയിനു. ‘ശാകന്തളം’ ഒരു രാഖ്യപ്പർ തജ്ജമചെ ചുണ്ണങ്കുലും, ശബ്ദാത്മങ്ങളുടെ സമജ്ജസ്ത സമേളനവിഷയത്തിൽ, തസ്പരാനെ കവചി ഫൂം മററാക്കം കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടെനു തോന്നു.

നാശനൽ ബുക്കു് ട്രസ്റ്റ്

കൊച്ചിയം തീരവന്നപുരം

എൻഡാക്കളം മുകളം

